

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ ANABİLİM DALI
AVRUPA BİRLİĞİ PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AVRUPA KÜÇÜK İŞLETMELER YASASINA TÜRK KOBİ'LERİNİN
UYUMU: İZMİR ÖRNEĞİ**

İlker BAYSAL

Danışman
Prof. Dr. Canan BALKIR

2011

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Avrupa Küçük işletmeler Yasasına Türk KOBİ’lerinin Uyumu: İzmir Örneği**” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

20/01/2011

İlker BAYSAL

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
(Avrupa Küçük İşletmeler Yasasına Türk KOBİ'lerinin Uyumunu: İzmir Örneği)
(İlker BAYSAL)

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Avrupa Birliği Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

KOBİ'ler gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler içinde sahip oldukları yerleri, istihdamdaki payları ve katma değer içindeki katkıları açısından ekonominin bel kemiği olarak kabul edilmektedirler. Avrupa Birliği'nde de istihdam yaratma gücü ve katma değer içindeki payları ile KOBİ'ler son derece stratejik bir öneme sahiptirler. Son yıllarda yaşanan küresel ve bölgesel ekonomik daralmalar ve krizler KOBİ'lerin çok daha önemli bir konumda değerlendirilmesini beraberinde getirmiştir. Ne var ki KOBİ'ler piyasalar içinde teknolojik, yönetsel ve finansal açıdan dezavantajlı grup olarak tanınmaktadır. Bu durumun değiştirilmesi ve KOBİ'lerin teknolojik, yönetsel ve finansal yeteneklerinin geliştirilmesi üretimin, istihdamın ve katma değer artırılması açısından büyük önem taşımaktadır. 2008 yılında Avrupa Birliği'ne üye ve aday ülkelerin kabul ettiği Avrupa Küçük İşletmeler Yasası da bu gerekliliğin yerine getirilmesi açısından en kapsamlı ve güncel belge olma özelliğini taşımaktadır. KOBİ'ler için sağlıklı bir iş ortamı yaratmayı amaçlayan Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'na etkin uyum sağlanması ile genel ekonomi içinde girişimciliğin yaygınlaştırılması, inovasyon yeteneklerinin geliştirilmesi, istihdamın artırılması ve KOBİ'lerin uluslararası rekabet güçlerinin artırılması gibi sonuçların alınması amaçlanmaktadır. Türkiye'nin de kabul ettiği Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın tam anlamıyla uygulanması ile Türkiye'deki KOBİ'lerin daha iyi iş ortamlarında faaliyet göstermeleri, yönetsel, teknolojik ve finansal gelişmelerinin desteklenerek istihdam ve katma değer artışları sağlanması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: 1) Avrupa Küçük İşletmeler Yasası 2) KOBİ 3) Sanayi Politikası 4) KOBİ Politikası

ABSTRACT
Yüksek Lisans Tezi
(Harmonization of Turkish SME's to Small Business Act for Europe: İzmir
Sample)
(İlker BAYSAL)

Dokuz Eylul University
Institute Of Social Sciences
Department of European Union

In terms of their places in developing and developed states economies, shares in employment and contribution in added value, SMEs are accepted backbone of economy. SMEs have also highly strategic importance in European Union with their power of providing employment and shares in added value. Global and regional restrictions and crises lived in recent years have brought about SMEs being evaluated in much more important position.

However, SMEs in markets known as disadvantaged group in terms of technological, administrative and financial areas. Changing of this situation and developing technologic, administrative and financial capabilities of SMEs is so important in terms of increasing of production, employment and added value. In 2008 , Small Business Act for Europe which accepted by member and candidate states of European Union, in terms of accomplish this requirement is known as the most comprehensive and actual document.

Small Business Act for Europe which aims creating a healthy business environment with provides efficient harmonization purpose dissemination entrepreneurship in general economy, developing of innovation capabilities, increasing employment and improving the international competitiveness power of SMEs. With carrying out Small Business Act for Europe which is also accepted in Turkey it is expected that SMEs in Turkey will operate in much better business environment and with supporting their administrative, technological and financial developments there will be increase in employment and added value.

Keys Words: 1) Small Business Act for Europe 2) SME 3) Industry Policy 4) SME Policy

İÇİNDEKİLER

AVRUPA KÜÇÜK İŞLETMELER YASASINA TÜRK KOBİ'LERİNİN UYUMU: İZMİR ÖRNEĞİ

YEMİN METNİ.....	ii
YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV UTANAĞI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
KISALTMALAR	xii
TABLolar LİSTESİ.....	xiii
ŞEKİLLER İSTESİ.....	xvi
EKLER.....	xvii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KOBİ'LERİN TARİHSEL GELİŞİMİ	3
1.1 Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin Tarihi ve KOBİ Politikasının Gelişimi	3
1.2 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Komisyon Bildirimi	17
1.2.1 Girişimcilerin ve Aile İşletmelerinin Faaliyetlerini Sürdürebilmelerini Sağlamak Amacıyla Uygun Koşulların Yaratılması ve Girişimciliğin Ödüllendirilmesi	17
1.2.2 İflas Eden Dürüst Girişimcilere Zaman Kaybedilmeden İkinci Bir Şans Verilmesi	18
1.2.3 Önce Küçük Düşün İlkesi Temelinde Kurallar İnşa Edilmesi	19
1.2.4 Kamu İdarecilerinin KOBİ'lerin İhtiyaçlarına Duyarlı Hale Getirilmesi	20
1.2.5 Kamu Politika Araçlarının KOBİ İhtiyaçlarına Uyumlaştırılması: KOBİ'lerin Kamu Alımlarına Katılımlarının Kolaylaştırılması ve Devlet Yardımı Olanaklarının KOBİ'ler Tarafından Daha İyi Kullanılmasının Sağlanması	21

1.2.6	KOBİ'lerin Finansmana Erişimlerinin Kolaylaştırılması ve Ticari İşlemlerde Ödemelerin Zamanında Yapılmasını Sağlayacak Hukuki Çerçevenin ve İş Ortamının Sağlanması	21
1.2.7	KOBİ'lerin Tek Pazar'ın Sağladığı Olanaklardan Daha Fazla Yararlanmasının Sağlanması	22
1.2.8	KOBİ'lerin Sahip Olduğu Becerilerin Geliştirilmesi ve Teşvik Edilmesi	23
1.2.9	KOBİ'lerin Çevresel Sorunları Fırsata Dönüştürmesine Olanak Sağlanması	24
1.2.10	KOBİ'lerin Pazar Büyümelerinden Faydalanmaları İçin Cesaretlendirilmesi ve Desteklenmesi	25
1.3	Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın AB'deki KOBİ'lere Etkileri.	26
1.3.1	Avrupa Birliği'nde KOBİ Yapıları	27
1.3.1.1	Almanya'daki KOBİ'lerin Yapıları	27
1.3.1.2	Avusturya'daki KOBİ'lerin Yapıları	29
1.3.1.3	Belçika'daki KOBİ'lerin Yapıları	30
1.3.1.4	Bulgaristan'daki KOBİ'lerin Yapıları	31
1.3.1.5	Çek Cumhuriyeti'ndeki KOBİ'lerin Yapıları	32
1.3.1.6	Danimarka'daki KOBİ'lerin Yapıları	34
1.3.1.7	Estonya'daki KOBİ'lerin Yapıları	35
1.3.1.8	Finlandiya'daki KOBİ'lerin Yapıları	37
1.3.1.9	Fransa'daki KOBİ'lerin Yapıları	38
1.3.1.10	Hollanda'daki KOBİ'lerin Yapıları	39
1.3.1.11	İngiltere'deki KOBİ'lerin Yapıları	40
1.3.1.12	İrlanda'daki KOBİ'lerin Yapıları	42
1.3.1.13	İspanya'daki KOBİ'lerin Yapıları	43
1.3.1.14	İsveç'teki KOBİ'lerin Yapıları	45
1.3.1.15	İtalya'daki KOBİ'lerin Yapıları	46
1.3.1.16	GKRY'ndeki KOBİ'lerin Yapıları	47
1.3.1.17	Latviya'daki KOBİ'lerin Yapıları	49
1.3.1.18	Litvanya'daki KOBİ'lerin Yapıları	50
1.3.1.19	Lüksemburg'daki KOBİ'lerin Yapıları	52
1.3.1.20	Macaristan'daki KOBİ'lerin Yapıları	53

1.3.1.21 Malta'daki KOBİ'lerin Yapıları	54
1.3.1.22 Polonya'daki KOBİ'lerin Yapıları	55
1.3.1.23 Portekiz'deki KOBİ'lerin Yapıları	57
1.3.1.24 Romanya'daki KOBİ'lerin Yapıları	58
1.3.1.25 Slovakya'daki KOBİ'lerin Yapıları	59
1.3.1.26 Slovenya'daki KOBİ'lerin Yapıları	60
1.3.1.27 Yunanistan'daki KOBİ'lerin Yapıları	62

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE KOBİLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE SOSYO-EKONOMİK SORUNLARININ DEĞERLENDİRMESİ

2.1 Türkiye'de KOBİ'lerin Tarihsel Gelişimi	64
2.1.1 Osmanlı Dönemi	68
2.1.2 Cumhuriyet Dönemi.	81
2.2 KOBİ'lerin Türkiye Sanayi Politikası İçindeki Yeri	109
2.3 Türkiye'deki KOBİ'lerin Sosyo Ekonomik Sorunlarının Değerlendirmesi	118
2.3.1 KOBİ'lerin Üretim Sorunları	121
2.3.2 KOBİ'lerin Yönetim Sorunları	122
2.3.2.1 Yönetim Şekli ve Yönetici Sorunları	123
2.3.2.2 Nitelikli Personel Bulunamamasına İlişkin Sorunlar	126
2.3.2.3 İşletme Sahiplerinin Teknik Kökenli Olması	128
2.3.2.4 Yöneticilerin ve Personelin Eğitim Sorunları	129
2.3.2.5 Uzmanlaşma ve Bilgi Eksikliği	131
2.3.2.6 Örgüt ve Örgütlenme Sorunları	133
2.3.3 KOBİ'lerin Pazarlama Sorunları	135
2.3.4 KOBİ'lerin Finansman Sorunları	137
2.3.5 KOBİ'lerin Bürokrasi Sorunları	139
2.3.6 Türkiye'deki KOBİ'lerin Profilleri	140

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE’NİN AVRUPA KÜÇÜK İŞLETMELER YASASINA UYUMU

3.1 Türkiye’de KOBİ Politikası için Yasal Çerçeve	155
3.2 KOBİ Politikalarının Avrupa Küçük İşletmeler Yasasına Uyumlaştırılması	156
3.2.1 Girişimcilik Eğitimi ve Öğretimi	157
3.2.2 Daha Ucuz ve Daha Hızlı İş Kurma Süreçleri Geliştirilmesi	158
3.2.3 Daha İyi Kanunlar ve Mevzuat Düzenlemesi Yapılması	158
3.2.4 Nitelikli Personel Eğitiminin Gerçekleştirilmesi	159
3.2.5 İnternet Üzerinden Erişim ve Anında Hizmet Olanaklarının Geliştirilmesi	159
3.2.6 Yeni Pazarlara Açılma	159
3.2.7 Vergilendirme ve Finans Konularında İyileştirme Yapılması	160
3.2.8 KOBİ’lerin Teknoloji ve Yenilikçilik Kapasitesinin Geliştirilmesi	161
3.2.9 KOBİ’lerin İnternet Üzerinden En İyi Uygulamalar Hakkında Bilgi Sahibi Olabilmesi ve Üst Düzey KOBİ Desteklerinin Geliştirilmesi	162
3.2.10 Ulusal ve Uluslararası Platformlarda KOBİ’lerin Daha Etkin Temsil Edilmesi	163
3.3 İzmir KOBİ’lerinin Avrupa Küçük İşletmeler Yasasına Uyumu Anket Sonuçları	163
3.3.1 Araştırmanın Amacı ve Kapsamı	164
3.3.2 Soruların Hazırlanması	164
3.3.3 Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirme	164
3.3.3.1 İşletmelerin Hukuki Statüsü	165
3.3.3.2 İşletmelerin Kuruluş Yılları	166
3.3.3.3 İşletmelerin Bulunduğu Yerler	167
3.3.3.4 İşletmelerin İstihdam Ettiği Kişi Sayısı	168
3.3.3.5 İşletmelerin Ürettiği Ürünler	169
3.3.3.6 Yıllık Kapasite Kullanım Oranları	170
3.3.3.7 Kapasite Kullanım Oranına Göre E-ticaret Yapma Durumu	171
3.3.3.8 Kapasite Kullanım Oranına Göre Web sayfası Sahipliği	172
3.3.3.9 İşletmelerde Kullanılan Bilgisayar Adetleri	173

3.3.3.10 İşletmelerde Elektronik İş Modellerinin Kullanım Oranı	174
3.3.3.11 İşletmelerin Resmi Kurumlara Online Erişiminden Memnuniyet Düzeyleri	176
3.3.3.12 İşletmelerin Mali Teşviklerden ve Desteklerden Yararlanma Düzeyi	177
3.3.3.13 İşletmelerin Teknolojik Gelişimlerine Yönelik Desteklerden Memnuniyet Düzeyi	178
3.3.3.14 İşletmelerin İnovasyon Yapabilmeleri için İhtiyaç Duydukları Destekler	179
3.3.3.15 İşletmelerin İhracat Yapma Düzeyi	179
3.3.3.16 İşletmelerin Kuruluş Aşamasında Girişim Kredisi Kullanma Düzeyi	180
3.3.3.17 İşletmelerde Girişimciliğin Kişisel veya Geliştirilebilir Bir Yetenek Olarak Algılanma Düzeyi	181
3.3.3.18 İşletmelerin Girişimcilere Yönelik Temel Eğitimlerden Memnuniyet Düzeyi	182
3.3.3.19 İşletmelerin İflas Eden Girişimcilere İkinci Şans Verilmesi Yönündeki Tutumları	183
3.3.3.20 İşletmelerin Kamu Alımları Konusunda KOBİ'lere Güvenme Düzeyi	184
3.3.3.21 İşletmeler arasında Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın Bilinirlik Düzeyi	184
SONUÇ	186
KAYNAKÇA	194
EKLER	204

KISALTMALAR

AAET	Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABGS	Avrupa Birliği Genel Sekreterliği
AET	Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	Avrupa Kömür Çelik Topluluğu
AT	Avrupa Topluluğu
BEST	İş Ortamının Basitleştirilmesi Görev Gücü
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
GKRY	Güney Kıbrıs Rum Yönetimi
GSYİH	Gayri Safi Yurt İçi Hasıla
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
ISO	Uluslararası Standardizasyon Örgütü
İBBS	İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırması
KDV	Katma Değer Vergisi
KİT	Kamu İktisadi Teşebbüsleri
KOBİ	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletme
KOBİ- NET	Küçük ve Orta Boy İşletmeler Bilgi Ağı
KOSGEB	Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÜSGEM	Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi
KÜSGET	Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OPEC	Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
SBA	Small Business Act – Küçük İşletmeler Yasası
SPE	Avrupa Özel Şirketi
DİE	Devlet İstatistik Enstitüsü
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

TABLULAR LİSTESİ

Tablo 1	KOBİ'lerin AB Ekonomisindeki Dağılımı	5
Tablo 2	Almanya KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu	8
Tablo 3	Avusturya KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu	9
Tablo 4	Belçika KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu.....	30
Tablo 5	Bulgaristan KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu.....	32
Tablo 6	Çek Cumhuriyeti KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu	33
Tablo 7	Danimarka KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu	35
Tablo 8	Estonya KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu	36
Tablo 9	Finlandiya KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu.....	37
Tablo 10	Fransa KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu	39
Tablo 11	Hollanda KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu	40
Tablo 12	İngiltere KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu	41
Tablo 13	İrlanda KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu.....	43
Tablo 14	İspanya KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu.....	44
Tablo 15	İsveç KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu.....	45
Tablo 16	İtalya KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu.....	47
Tablo 17	Kıbrıs KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu.....	48
Tablo 18	Latviya KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu.....	50
Tablo 19	Litvanya KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu.....	51
Tablo 20	Lüksemburg KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu.....	52
Tablo 21	Macaristan KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu	53
Tablo 22	Malta KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu.....	55
Tablo 23	Polonya KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu.....	56
Tablo 24	Portekiz KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu.....	57
Tablo 25	Romanya KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu.....	58
Tablo 26	Slovakya KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu	60
Tablo 27	Slovenya KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu	61
Tablo 28	Yunanistan KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu.....	62
Tablo 29	Türkler ve Müslüman Olmayan Halkın Osmanlı Sanayi İçindeki Dağılımı	71
Tablo 30	Sanayi Kuruluşlarının 1915 Yılında Bölgelere Göre Dağılımı	78

Tablo 31	1915 Sanayi Kuruluşlarının Türlerine Göre Dağılımı ve Toplama Oranla Yüzdesi	79
Tablo 32	1913 ve 1915’de Çalışanların Sektörlere Göre Dağılımı.....	80
Tablo 33	1920 – 1930 Yılları Arasında Kurulan Anonim Şirketlerin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı	87
Tablo 34	Türkiye’de Bulunan Sanayi İşletmelerinin Durumu.....	88
Tablo 35	Teşvik-i Sanayi Kanunu’ndan Faydalanan İşletmelerin Kuruluş Tarihlerine Göre Dağılımı.....	89
Tablo 36	1950’de Sanayi Türü ve İşletme Büyüklüğüne Göre Üretimdeki İşçi ve İşletme Sayıları.....	97
Tablo 37	1963 yılı İmalat Sanayinde Küçük Sanayinin Yeri	101
Tablo 38	1963 yılı Çalıştırılan İşçi Sayısına Göre İmalat Sanayisinde İşletmeler	103
Tablo 39	KOBİ’lerin Ülke Ekonomileri İçindeki Yeri (%).....	109
Tablo 40	Türkiye’deki İşletmelerin Sektörel Dağılımı.....	113
Tablo 41	İmalat Sanayi Alt Sektörlerinde İşletmelerin Dağılımı	114
Tablo 42	Türkiye’de İmalat Sanayi İşletmelerinin Ölçeksel Dağılımı	116
Tablo 43	Yıllara Göre İhracat Yapan İşletmelerin Ölçeksel Dağılımı	117
Tablo 44	AB ve Türkiye’de KOBİ Tanımlarında Kullanılan Kriterler	156
Tablo 45	İşletmelerin Hukuki Statüsü.....	166
Tablo 46	İşletmelerin Kuruluş Yılları	167
Tablo 47	İşletmelerin Bulunduğu Yerler	168
Tablo 48	İşletmelerdeki Beyaz Yakalı Personel İstihdamı	168
Tablo 49	İşletmelerdeki Mavi Yakalı Personel İstihdamı.....	169
Tablo 50	İşletmelerin Ürettiği ana Ürün Grupları.....	170
Tablo 51	İşletmelerin Yıllık Kapasite Kullanım Oranları.....	171
Tablo 52	İşletmelerde Birimlere Göre Bilgisayar Kullanma Oranları.....	172
Tablo 53	İşletmelerde Elektronik İş Modellerinin Kullanım Oranı.....	173
Tablo 54	İşletmelerin Web Sayfası Kullanım Oranı.....	174
Tablo 55	İşletmelerin E-ticaret Yapma Oranı	175
Tablo 56	İşletmelerin Resmi Kurumlara Online Erişimden Memnuniyet Düzeyleri	175
Tablo 57	İşletmelerin Mali Teşviklerden ve Vergisel Desteklerden Yararlanma Düzeyi	176

Tablo 58	İşletmelerin Teknolojik Gelişimlerine Yönelik Desteklerden Memnuniyetleri.....	176
Tablo 59	İşletmelerin İnovasyon Yapabilmeleri için İhtiyaç Duydukları Destekler .	177
Tablo 60	İşletmelerin İhracat Yapma Düzeyleri.....	178
Tablo 61	İşletmelerin Girişim Kredisi Kullanma Düzeyi.....	179
Tablo 62	Girişimciliğin Kişisel veya Geliştirilebilir Bir Yetenek Olarak Algılanma Düzeyi	180
Tablo 63	İşletmelerin Girişimcilere Yönelik Temel Eğitimlerden Memnuniyet Düzeyi	180
Tablo 64	Becerilerin Geliştirilmesine Yönelik Eğitimlere Katılım Oranı.....	181
Tablo 65	İşletmelerin İflas Eden Girişimcilere İkinci Şans Verilmesi Yönündeki Tutumları	182
Tablo 66	İşletmelerin Kamu Alımları Konusunda KOBİ'lere Güvenme Oranları....	183
Tablo 67	İşletmeler Arasında Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın Bilinirlik Düzeyi	183
Tablo 68	Kapasite Kullanım Oranına Göre E-Ticaret Yapma Durumu	184
Tablo 69	Kapasite Kullanım Oranına Göre Web Sayfası Sahipliği.....	185

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1	Osmanlı'da Mülkiyet İlişkileri.....	74
Şekil 2	KOBİ'lerin Ürün Profili.....	141
Şekil 3	KOBİ'lerin Yerleşim Profili.....	142
Şekil 4	KOBİ'lerin Şirket Statüsü Profili	143
Şekil 5	KOBİ'lerin Faaliyet Yeri Sahipliği Profili	144
Şekil 6	KOBİ'lerin Tepe Yönetim Profili	145
Şekil 7	KOBİ'lerde Profesyonel Yöneticilerin Eğitim Düzeyi Profili	146
Şekil 8	KOBİ'lerin İhracat Profili	148
Şekil 9	KOBİ'lerin İhracat Yapmama Nedenleri	149
Şekil 10	KOBİ'lerin Marka Profili	150
Şekil 11	KOBİ'lerin Sertifikasyon Profili	151
Şekil 12	KOBİ'lerin İnternet Kullanma Profili	152
Şekil 13	KOBİ'lerin Sermaye Profili	153
Şekil 14	KOBİ'lerin Geleceğe Yönelik İhtiyaç Profili	154

EKLER LİSTESİ

EK 1 : Avrupa Küçük İşletmeler Şartına Uyum Anketi	204
EK 2 : Anketin Uygulandığı KOBİ'ler Listesi	207

GİRİŞ

1970'li yılların ilk yarısından itibaren dünya ekonomisinde meydana gelen çarpıcı değişimler sırasında, KOBİ'ler gerek makro gerekse mikro düzeyde ekonominin dengede kalmasında sağladıkları büyük katkılar nedeniyle, büyük işletmelere oranla daha esnek davranabildikleri ve ekonomik yapının çok önemli bir kısmını oluşturduklarından önemli bir konuma gelmişlerdir. Özellikle 1973 yılında yaşanan dünya petrol krizinde, enerji fiyatlarının ve buna bağlı olarak üretimde girdi maliyetlerinin hızla yükselmesi ve ortaya çıkan talep daralması karşısında küçük işletmelerin büyük ölçekli işletmelere oranla daha dayanıklı oldukları ve krizi daha az maliyetle atlattıkları görülmüştür. KOBİ'lerin bu avantajlı konumu, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde mevcut sanayi yapısının yeniden gözden geçirilmesine yol açmış, küçük ölçekli, kısa zamanda seri üretim yapabilen ve üretim yapısını mevcut koşullara göre kısa sürede değiştirebilen ekonomik birimlerin varlığını koruyacak sanayi modellerini gündeme getirmiştir. Böylece sanayi devriminin "Ölçek Ekonomisi" anlayışına alternatif olarak "Küçük Güzeldir" anlayışı kabul görmeye başlamıştır. Büyük işletmelere göre daha dinamik bir yapıya sahip olan KOBİ'ler bu yapıları itibariyle teknolojik gelişmelere, yeniliklere daha çabuk uyum gösterebilmekte, istihdam yaratıp bunu sürdürülebilir kılmakta, bölgesel gelişmişlik farklarını gidermekte, mülkiyeti geniş bir alana yaymakta, demokratik hayatı canlı tutmakta, rekabet yaratmakta ve girişimciliğin gelişmesinde önemli bir rol üstlenmektedirler.

Gerek kalkınma düzeyleri gerekse sosyal, ekonomik, kültürel ve politik yapıları itibariyle birbirinden farklı olan birçok ülkenin ortak yönlerinden bir tanesi de hem ekonomik sistemdeki işletme sayısı, hem de üretim ve istihdama olan katkıları itibariyle KOBİ'lerin bu ülke ekonomilerinde önemli yer tutuyor olmasıdır.

Mart 2000 tarihinde gerçekleştirilen Lizbon Avrupa Konseyi zirvesinde Avrupa Birliği Ülkeleri, 10 yıl içerisinde Avrupa'da girişimcilik ve yenilikçiliği teşvik ederek Avrupa Birliği'ni "dünyanın en rekabetçi ve en dinamik bilgi tabanlı ekonomisi" yapma şeklinde stratejik bir hedef belirlemişlerdir. Bu açıdan

değerlendirildiğinde Lizbon zirvesinde belirlenen hedeflere ulaşmada KOBİ'ler önemli roller üstlenmiş olsa da Lizbon hedeflerinin gerçekleşmemesi Avrupa Birliğini "Avrupa 2020" Stratejisini oluşturmaya zorlamıştır. Lizbon hedeflerine 2020 yılında ulaşmayı amaç edinen stratejide KOBİ'lerin yeri vurgulanmış ve bunun için KOBİ'lerin engellerle karşılaştıkları her konuda desteklenmesi uygun görülmüştür. Bu bağlamda 15 Haziran 2008 tarihinde kabul edilen "Avrupa Küçük İşletmeler Yasası"nın rekabetçi ve bilgi temelli bir ekonomi yaratma konusunda sağlayacağı yararlar çok önemlidir. Avrupa Birliği kurumları ve Hükümetlerin KOBİ'lere yönelik kapsamlı politikalar geliştirmesini ve etkin uygulamalar benimsemesini içeren Avrupa Küçük İşletmeler Yasası çerçevesinde AB ülkelerindeki KOBİ'lere iş ortamının iyileştirilmesi kapsamında birçok fırsat tanınmaktadır. Girişimciliğin yaygınlaştırılması, bürokrasinin minimum düzeye çekilmesi, kamu alımlarında KOBİ'lere daha çok fırsat tanınması, KOBİ'lerin finansal desteklere erişimlerinin kolaylaştırılması, çevre ile ilgili sorunların fırsata dönüştürülmesi gibi unsurları içeren bu politikaların AB KOBİ'lerine rekabet avantajı sağlaması kaçınılmazdır. Tüm Birlik içinde istihdamın üçte ikisinden fazlasını gerçekleştiren KOBİ'lerin rekabet ortamında avantajlı konuma gelmesi, uluslararası piyasalarda da dengeleri AB KOBİ'leri lehinde değiştireceği öngörülmektedir.

Türkiye de Avrupa Birliği'ne adaylık süreci kapsamında kabul ettiği Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın etkin şekilde uygulanması Türkiye'deki KOBİ'lerin dış pazarlarda Avrupa'daki KOBİ'ler ile rekabetlerinde geride kalmamasına, KOBİ'lerin hayatta kalmasını kolaylaştırarak ekonomik hacmin genişlemesine ve istihdamın artmasına önemli ölçüde katkıda bulunacaktır. Bu bağlamda Türkiye'de KOBİ politikaları belirlenirken Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın temel alınması ve uygulamaların bu kapsamda değerlendirilmesi son derece önemli olup, ekonominin temel taşı kabul edilen KOBİ'lerin verimlilik ve inovasyon yeteneklerinin geliştirilmesi bakımından da büyük bir değer taşımaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE KOBİ'LERİN TARİHSEL GELİŞİMİ

1.1 Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin Tarihi ve KOBİ Politikasının Tarihsel Gelişimi

İkinci Dünya Savaşı'nın bitimiyle Avrupa, milyonlarca vatandaşını kaybetmiş, ekonomik ve politik olarak yıkılmış ve tarih boyunca sürekli bir çatışma ve savaş ortamı içinde olmasının verdiği acıları unutmak ve bir daha yaşamamak üzere bazı fikirsel atılımlar geliştirmiştir. “Avrupa Birleşik Devletleri” düşüncesini de kapsayan bu fikirsel atılımlar arasında Schuman Deklarasyonu öne çıkmaktadır. 9 Mayıs 1950'de Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman, Fransa Devlet Planlama Teşkilatı Başkanı Jean Monnet ile birlikte Avrupa Birliği'nin temellerini atan Schuman Deklarasyonu'nu yayınlamıştır. Deklarasyon'un esas amacı Avrupa'da kanlı savaşlara sebep olan temel sanayi kaynaklarının paylaşımını barışçıl yollarla çözmektir. Bu doğrultuda Deklarasyon, Fransa ve Almanya arasında, Ruhr Bölgesindeki kömür ve çeliğin kullanımının uluslararası bir organın sorumluluğunda yürütülmesine ön ayak olmuş ve ayrıca bu harekete diğer Avrupa ülkelerinin ve Birleşmiş milletlerin de destek vermesini öngörmüştür. Bu denli katılımcı bir organizasyonu “Birleşik Avrupa Devleti”ne giden yolda faydalı bir adım olarak niteleyen Schuman'a göre kömür ve çelik sektöründe başlayacak ve Avrupa'da sürekli barışın sağlanmasının ilk adımı olacak ekonomik entegrasyon, ileride başka ülkelerin de katılımı ile bir Avrupa Federasyonu'na, yani politik bütünleşmeye dönüşecekti. Avrupa'da sanayinin temel yapı taşları sayılan kömür ve çelik sektöründe işbirliğine gidilmesi hem bu ürünlerin üretiminin daha etkili gerçekleştirilmesini sağlayacak hem de rekabet düzeyini arttırarak verimliliğe ulaşılmasını kolaylaştıracaktı. Bu şekilde sağlanacak üretim dayanışması, Fransa ile Almanya arasında savaş çıkması ihtimalini azaltacaktı. Katılmaya istekli bütün ülkelere açık olacak olan ve sonuç olarak tüm üye ülkelere sanayi üretiminin temel unsurlarını aynı şartlarla sağlayacak olan bu güçlü ve üretken girişim, ülkelerin ekonomik birleşmesinin gerçek temelini atacaktı. Bu hedefe ulaşmak için, üye

ülkelerin hâlihazırdaki üretimlerinin içinde bulunduğu çok farklı koşullar ve durumlar dikkate alınarak, bir üretim ve yatırım planının uygulanması, fiyatları eşit düzeye getirmek için dengeleyici mekanizmaların kurulması ve üretimin rasyonelleştirilmesini kolaylaştırmak amacıyla bir yeniden yapılandırma fonunun kurulması gibi bazı geçiş dönemi tedbirlerinin alınması önerilmekteydi. Kömür ve çeliğin üye ülkeler arasındaki dolaşımında her türlü gümrük vergisi derhal kaldırılacak ve bunların farklı nakliye ücretlerinden etkilenmemesi sağlanacaktı. Üretimin en yüksek verimlilikle daha rasyonel dağılımını kendiliğinden sağlayacak koşullar aşama aşama oluşturulacaktı.¹ Ayrıca tüm bu etkenler sanayi alanında büyük atılımlara yol açacak ve böylece savaşlar yüzünden kaybettiği gücünü Avrupa, yeni dönemde yeniden kazanma şansına sahip olacaktı. Aksi takdirde Avrupa, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı sonrasında “Marshall Planı” kapsamındaki yardımlara bağımlı şekilde yaşamaya devam edecekti. Haluk Günöğür'a göre o yıllarda Avrupa o denli cazip bir yatırım alanıydı ki, bir koyan kısa sürede üç alabiliyordu. Ancak ilerleyen zamanlarda ABD'nin gerek kamu sektörünün gerekse özel kesiminin sağladığı katkıların Avrupa'yı ABD ekonomisine giderek daha bağımlı hale getireceği anlaşıldı. Deyim yerindeyse ABD ekonomisi hapşırırsa, Avrupa ekonomisi verem olma riskiyle karşı karşıya kalıyordu.² Bu ekonomik bağımlılığı minimize etmek anlamında Schuman Deklarasyonu önemli bir rol üstlendi. Tüm bunlara ek olarak Avrupa'da uluslararası kurumların yaratılması fikrini savunan liderler, silah yapımında kullanılan, savaş sanayinin hammaddeleri olan kömür ve çelik sektöründe oluşturulacak bir bütünleşme ile Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nın çıkmasına sebep olmuş bir Almanya'nın da kontrol altında tutulabileceğine inanmaktaydı.

Schuman Deklarasyonu, Benelüks Ülkeleri (Belçika, Hollanda, Lüksemburg) ve İtalya tarafından ilgiyle karşılandı ve 18 Nisan 1951 tarihinde bu dört ülkenin de Almanya ve Fransa'ya katılımıyla altı üyeli “Avrupa Kömür Çelik Topluluğu” kuruldu. Böylece bu altı ülkenin kömür ve çelik sektörlerindeki kaynakları birleştirilerek ortak bir kömür ve çelik pazarı oluşturuldu. Kuşkusuz AKÇT'yi kuran Paris Anlaşması'nın Avrupa'da bir ortak sanayi politikası oluşturulmasında çok büyük bir etkisi vardır. Hatta Anlaşma'nın temel mantığına inildiğinde, Avrupa'yı

¹ Robert Schuman,, “ Schuman Deklarasyonu”, 1950, s.1

² Haluk Günöğür, “**Avrupa Entegrasyonu**”, Ekonomik Yaklaşım Dergisi, Cilt:4, Sayı:9, 1993, s.48

kıtalararası rekabet edebilir düzeye taşıyacak ve Avrupa'nın refahını ve barışını koruyacak gelişmelerin sanayi yoluyla gerçekleştirilmesinden yola çıkılarak, Avrupa Birliği'nin, gelişiminde endüstriyel gelişime çok büyük önem atfettiği söylenebilir. Zira bir sektörde sağlanan işbirliğinin diğer sektörleri de olumlu etkileyeceği varsayımı ile genel ekonomik bütünleşmenin ilk adımı atılmıştır. Bu bağlamda AKÇT'yi kuran anlaşmanın maddelerini incelemekte fayda vardır. Örneğin anlaşmanın üçüncü maddesine göre Topluluk kurumları (Bakanlar Konseyi, Yüksek Otorite, Ortak Asamble ve Adalet Divanı), kendi sınırları çerçevesinde, ortak çıkarlar doğrultusunda:

- Üçüncü ülkelerin durumlarını göz önünde bulundurarak, ortak pazarın ihtiyaçlarını düzenli olarak karşılamakla,
- Ortak pazarda bütün benzer durumdaki tüketicilerin üretim kaynaklarından eşit şekilde yararlanmalarını sağlamakla,
- Girişimleri, üretim potansiyellerini geliştirmeye ve iyileştirmeye çalışarak ve doğal kaynakların bilinçsizce tüketilmesine meydan vermekten kaçınarak, bunların rasyonel bir şekilde kullanılması için politika geliştirmeyi teşvik edecek şartların sürdürülmesini sağlamakla,
- Topluluğun sorumluluk alanına giren sanayi dallarının her birindeki işçilere eşit olanaklar vererek, çalışma şartlarının ve yaşam standartlarının yükseltilmesini teşvik etmekle yükümlüdürler.³

Bu maddeden de anlaşılacağı üzere AKÇT, üye ülkelerin tamamında üretimin düzenli hale getirilmesini, rekabet koşullarının yaratılmasını, kaynakların verimli kullanımını ve işçilerin korunmasını hedeflemektedir. Başka bir maddeye göre de Yüksek Otorite genel tüketimin, özellikle de kamu kesimi tüketiminin düzenli olmasını sağlamak veya bu tüketimi etkilemek için hükümetlerle işbirliği yapmakla yükümlüdür.⁴

1952 yılında AKÇT'nin yürürlüğe girmesinden itibaren başta Almanya, Fransa, İtalya, Belçika, Hollanda ve Luksemburg olmak üzere tüm Avrupa'da çelik

---

³ "Treaty Establishing the European Coal and Steel Community", 1951, s.6

⁴ A.g.k., Madde 57, s.90

ve kömür üretimi artmıştır. Gümrük vergilerinin kaldırılması hammadde maliyetlerini düşürdüğü için sanayinin diğer birçok alanında hızlı gelişmeler yaşanmıştır. Bu durum aşağıdaki tabloya işlenmemiş çelik tüketimindeki düzenli artış olarak yansımıştır. Çelik ve kömürün üretimde kullanılmasıyla otomotiv sanayi, makine sanayi, inşaat ve imar sanayi sektörlerinde önemli atılımlar gerçekleşmiştir.⁵

AKÇT'nin ekonomik bütünleşmeye giden yolda başarılı olması Avrupalı liderleri, kömür ve çelik sektörüyle sınırlı olan bu bütünleşmeyi, ekonominin tamamına yayma konusunda cesaretlendirmiştir. Ayrıca kömür ve çelik sektörüyle yakın bağlantılı olan diğer sektörlerde bazı uygulama sorunları ve serbest dolaşıma ilişkin uygulama farklılıklarının ortaya çıkması, ekonomik bütünleşme fikrinin daha savunulur bir hal almasına neden olmuştur. 1955 yılında İtalya'nın Messina kentinde toplanan üye devletlerin Dışişleri Bakanları, "Avrupa Atılımı" yolunda "siyasal karar" almışlar ve Belçika Dışişleri Bakanı Paul Henri Spaak başkanlığında bir komisyon kurmuşlardır. Bu komisyonun görevi, ekonominin tümünü kapsayacak bir bütünleşme modeli oluşturmaktır.⁶ Spaak Raporu olarak anılan çalışma, Altıların (Topluluk üyesi ülkeler), kendi aralarında ticaret kısıtlamalarını kaldırmasını ve dünyanın geri kalanına ortak gümrük tarifelerini uygulamasını öngörüyordu. Bununla birlikte üye ülkeler arasında malların, sermayenin, hizmetlerin ve iş gücünün serbest dolaşımı gerçekleşecekti. Bu tür bir gümrük birliğine ek olarak finansal, ekonomik politikalarda ve Güney İtalya benzeri fakir bölgelerin kalkındırılması gibi sosyal politikaların da uyumlaştırılması gerçekleştirilmeliydi.⁷ Spaak Raporu, sektörel bir bütünleşme yerine aşamalı olarak yerleşecek ve tüm sektörleri kapsayacak bir bütünleşmeyi daha uygun bulmaktaydı. Bu amaca ulaşmanın tek yolu da Gümrük Birliği'ni kurmaktan geçmekteydi. Bu sayede toplam iş gücünde verim yüzde 10, toplam sermaye de yüzde 7,5 artacaktı.⁸ 29 Mayıs 1956'da Venedik'te gerçekleştirilen toplantıda, üye ülke Dışişleri Bakanları – Spaak Raporunun önemli ölçüde etkisiyle – Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğunu (AAET) kuran anlaşmaları müzakereye açtı.⁹

⁵ Eurostat, "50 Years of the ECSC Treaty – Coal and Steel Statistics, 2002, s.3

⁶ Günuğur, H., A.g.e., s. 49

⁷ Clive Archer, The European Union: Structure and Process, Biddles Co., 2000, s.12

⁸ Paul Henri Spaak, Spaak Report, 1956, s.19

⁹ http://europa.eu/abc/history/1945-1959/1956/index_en.htm - 15.09.2010

25 Mart 1957 tarihinde Roma’da AET’yi ve AAET’yi kuran anlaşma onaylandı. Böylece AKÇT, AAET ve AET ayrı hukuksal statülerle aslında aynı amaca hizmet eden farklı kuruluşlar haline geldiler. AKÇT ve AAET’nin sektörel bazda entegrasyonu amaçlamasına rağmen AET bütünsel ekonomik bütünleşmeyi kapsadığı için diğer kuruluşlardan daha ön plana çıkmış ve varlığını 1993 yılında Avrupa Birliği’ni kuran anlaşmanın kabul edilmesine kadar sürdürmüştür. Antlaşmanın orijinal metni öncelikle, AET’yi kuran ülkelerin temel bütünleşme modeli olarak benimsedikleri “Ortak Pazar’ın” oluşturulmasına yönelik hükümler içermektedir. Bu çerçevede ilk olarak Spaak Raporu’nda da belirtildiği gibi malların serbest dolaşımının sağlanması için, başta miktar kısıtlamaları ve gümrük tarifeleri olmak üzere üye ülkeler arasında ticareti kısıtlayıcı tüm engellerin kaldırılması ve üçüncü ülkelere karşı Ortak Gümrük Tarifesi benimsenmesi yoluyla bir Gümrük Birliği oluşturulması öngörülmüştür. Bunun yanı sıra mallar, hizmetler, kişiler ve sermayenin serbest dolaşımının tam olarak sağlanması için, üye ülkelerin bu konulardaki mevzuatlarının ve politikalarının uyumlaştırılmasını öngören hükümler de antlaşmada yer almıştır.¹⁰ Diğer taraftan, antlaşma metninde yer alan ortak pazar kurulması fikrinin, büyük sanayi firmalarının kurulmasına yönelik rekabet gücünün artırılması amacına hizmet ettiği savunulabilir. Zira antlaşmada küçük işletmelerin ayrı bir şekilde finanse veya sübvansiyon edilmesine ilişkin her hangi bir madde bulunmamaktadır. Bu nedenle yapılan çalışmalarda KOBİ’lerden ziyade büyük ölçekli firmaların sübvansiyonuna önem verilmiştir.¹¹ Yapısı gereği AET Antlaşması kurucu nitelikte olmasına rağmen bu dönemde gerek Avrupalı liderlerin geleceğe dönük şüpheli yaklaşımları, gerekse kendi sanayilerini geliştirmeye yönelik pragmatist tutumları nedeniyle “Ortak Sanayi Politikası” oluşturulmasından söz etmek oldukça güçtür. Antlaşmanın bölümleri incelendiğinde; topluluk politikalarını içeren üçüncü bölümde, Ortak Pazarın temel ilkelerine, dört önemli serbest dolaşım ilkesine (mallar, sermaye, kişiler, hizmetler), Ortak Tarım Politikasına, Ortak Taşıma Politikasına, Rekabet kurallarına, ekonomi ve para politikalarına, Ortak Ticaret

¹⁰ http://www.ikv.org.tr/sozluk.asp?bas_harf=R&anahtar=&sayfa=&id=1260 – 16.09.2010

¹¹ <http://www.subconturkey.com/2010/Mart/koseyazisi-Avrupa-Birligi-Sanayi-Politikasi---I.html> - 16.09.2010

Politikasına vs. yer verilmiştir.¹² Sanayide Ortak Davranışlar belirlenmesine yönelik maddeler yer alsa da bunlar ikincil veya tali görevler / yetkiler olarak yer bulmuştur. Ayrıca Antlaşma, KOBİ'lere yönelik herhangi bir politika belirlememiştir. Sadece AT¹³ Antlaşmasınının 157. maddesi uyarınca, Topluluk ve üye ülkelerin, Topluluğun rekabet yeteneğinin artırılması için gerekli koşulların sağlanmasına gayret gösterecekleri belirtilmiştir. Bunun için de yapısal değişikliklerde uyumun hızlandırılması; KOBİ'ler başta olmak üzere, Topluluktaki bütün işletmelerin girişimde bulunabilmeleri ve gelişebilmeleri için gerekli olan ortamın yaratılmasının desteklenmesi üye ülkelere atıfta bulunarak hükme bağlanmıştır.¹⁴ Prof. Dr. Ünal Tekinalp bu maddeyi şöyle yorumlamaktadır: *“AT'nin 157. Maddesinde yer alan “Sanayi”ye ilişkin hüküm, politikaların uygulanmasında merkeze üye devletleri yerleştirmiş, yani girişim, işbirliği, uygulama konuları dahil her hususta yetkiyi üye devletlere vermiştir. Bu hükmün hukuki yapısı zayıftır. Çünkü anılan hüküm, sanayi politikasının ilkelerini, benimsediği konsepti ve teorik yapıyı göstermemekte, sadece hedefe işaret edip, üye ülkeler arasında işbirliği ve eşgüdümü öngörmektedir.”*¹⁵

1960'lı yıllarda Topluluğun ortak bir sanayi politikasından söz etmek mümkün değildir. Üye devletler serbest bir şekilde kendi sanayi politikalarını izlemişlerdir.¹⁶ 1970'lerin başındaki petrol krizinin ardından Topluluk üyesi ülkelerin sanayi politikalarını uygularken Birlik ruhuna aykırı hareket etmeleri ve söz konusu dönemde sanayi alanında Avrupa'nın ABD ve Japonya'nın gerisinde kalması sonucunda sanayi politikasında yeni bir başlangıç yapma ihtiyacı hissedilmiştir. Ortak bir sanayi politikası oluşturmanın ilk adımı Colonna Raporu olarak da bilinen sanayi politikasına ilişkin memorandumdur. 1970 yılında Avrupa Komisyonunca yayımlanan memorandum, kapsamlı yaklaşımının kabul edilmesine karşın, öngördüğü kurallar ve uygulamalar ile tartışmalara neden olmuştur. En büyük

---

¹² Enver Bozkurt, Avrupa Birliği Hukuku, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001, s.18-19-20

¹³ Üç farklı Avrupa Topluluğu Kuruluşunu tek çatı altında birleştirmek ve karar alma süreçlerini hızlandırmak için 8 Nisan 1965 tarihinde imzalanan Birleşme Antlaşması, 1 Temmuz 1967 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Antlaşma ile Avrupa Toplulukları'nın hepsi için tek konsey ve tek komisyon oluşturulmuştur. Birleşme (Füzyon) Antlaşmasından sonra Avrupa Ekonomik Topluluğu, Avrupa Topluluğu (AT) olarak anılmaya başlamıştır.

¹⁴ Ünal Tekinalp, Avrupa Birliği Hukuku, Beta Basım Dağıtım, İstanbul, 2000, s.666

¹⁵ A.g.e., s. 664

¹⁶ Alkan Soyak, “Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye Sanayi Politikası Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım”, TMMOB Ölçü Dergisi, Aralık 2005, s.63

özelliği ise KOBİ'ler için ayrı bir politika belirlenmesi ihtiyacını ortaya koyan ilk rapor olmasındır. 1971 yılında ise Avrupa Komisyonuna bağlı Ekonomik ve Sosyal Komite (ECOSOC), AT ülkelerindeki KOBİ'lerin durumlarını ele alan bir çalışma başlatmıştır. Bu, KOBİ'lerin yüz yüze kaldığı problemleri belirlemek için atılan ilk adımdır ve acil olarak destek önlemlerinin alınması için Komisyona iletilmiştir. Bunun sonucunda Komisyon, 1973'ten itibaren ortaklık kuran ve kurmak isteyen KOBİ'lere destek olma ve işbirliği anlaşmalarını Topluluk rekabet kurallarına uygun hale getirme görevini üstlenmiş olan Business Cooperation Centre tarafından desteklenen bir bölüm kurmuştur.

Avrupa Parlamentosu 1983 yılını KOBİ ve El sanatları yılı olarak ilan etmiş ve bu büyük girişim, Avrupa'da KOBİ bilinçlendirme çalışmalarının hızlanmasıyla güçlendirilmiştir. Özellikle 9 Aralık'ta Topluluk KOBİ Politikası için Avrupa Parlamentosu, Avrupa Komisyonu ve Ekonomik ve Sosyal Komite'nin ortak eylem programı bu girişimin doruk noktası olmuştur.

22 Mayıs 1984 tarihli Komisyon bildirisi ve 24 Mayıs 1984 tarihli Avrupa Parlamentosu kararında, KOBİ'ler için yönetimsel, ekonomik ve yasal ortamların geliştirilmesine yönelik gereklilikler ve atılması gereken adımlar kabul edilmiştir.

1985 ve 1986 yıllarında Avrupa Konseyi bu konuda aktif rol üstlenmeye başlamıştır. Dönüm noktası ise öncelikli olarak KOBİ'lerin kuruluşu ve gelişimini teşvik etmeyi içeren dört alanda yapılacak eylemleri belirlemiş olan Brüksel Zirvesi'dir. Bu tarihten itibaren Avrupa Konseyi, KOBİ'lerin desteklenmesinin önemine sürekli vurgu yapmıştır. Aralık 1985'teki Lüksemburg Zirvesi özellikle KOBİ'ler başta olmak üzere Toplukta faaliyet gösteren tüm işletmelerin iş ortamlarının geliştirilmesi için birlikte çalışmanın gerekliliğine ve kurumlar arası işbirliklerine yüksek düzeyde ihtiyaç olduğuna vurgu yapmıştır. Haziran 1986'daki Hague Zirvesi'nde girişim ruhunu desteklemek, iş esnekliğini¹⁷ teşvik etmek ve istihdam dışı kişilerin iş bulmasına ve çalışma hayatına girmesine destek sağlamaya

---

¹⁷ Değişen iş ihtiyaçlarına kolay yanıt verebilme kapasitesi anlamında kullanılmıştır.

yönelik olarak KOBİ'lerin iş yaratma ve ekonomik büyümenin en büyük kaynağı olduğu konusunda görüş birliğine varılmıştır.

Komisyon, Eylül 1985'te Sanayi ve Girişimler Genel Müdürlüğünde (DG Enterprise), KOBİ'lerle ilgili delegelerden oluşan bir çalışma grubu kurmuştur. Çalışma grubu, Kasım ayında Komisyon'a işletmelerin kurulması ve geliştirilmesi için yasal düzenlemelerin basitleştirilmesi ve KOBİ'lerin de Topluluk finansal araçlarından yararlanmasının hayati derecede önem arz ettiğine dair bir rapor hazırlamıştır.

Ocak 1986'da Komisyon, ilk defa özel olarak ve doğrudan KOBİ politikasından sorumlu bir üyeyi bünyesine dahil etmiştir. Bu göreve atanan Abel Matutes ilgili Komisyon Dairesinin başkanı olmuş ve KOBİ'ler için bir politika stratejisi kurma görevini üstlenmiştir. Başlangıçta stratejinin üç önemli özelliği ana hatlarıyla belirlenmiştir: Avrupa Topluluğu, KOBİ'lere doğrudan sübvansiyonlar sağlamak yerine var olan kaynakları yeni ve daha iyi hizmetler sunmaya yönelik kullanacaktı; Topluluğun uygulamaları ulusal seviyedeki uygulamaları tamamlayıcı nitelikte olacaktı; Topluluk politikası küçük iş adamları ile şekillendirilecek, daha önceki politikalar gibi salt politika yapıcılarının görüşleri doğrultusunda yapılandırılmayacaktı.

Haziran 1986'da Komisyon'da bağımsız bir KOBİ Görev Gücü kuruldu. Bu çalışma grubunun direktörlüğünü Alan Mayhew isimli bir ekonomist üstlendi ve bu kuruluşun 40 civarında çalışanı, 1987 için 30 milyon Ecu'luk geçici bütçesi bulunmaktaydı. KOBİ Görev Gücünün ana hatlarıyla temelde dört amacı vardı.

- Komisyon'daki tüm ilgili aktivite ve uygulamaları koordine etmek,
- Topluluk ve ulusal politikaların uyumlaşmasına destek olmak
- KOBİ'leri temsil eden organizasyonlarla sürekli temas haline bulunmaya yönelik bir iletişim sistemi kurmak ve yürütmek,

- Avrupa düzeyinde KOBİ'lerin uygulamadaki problemlerinin çözümüne yönelik özellikle bilgi ve kalifiye eleman ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak sağlanmasını içeren bir sistem kurulmasını sağlamaktır.

Esas itibariyle, KOBİ Görev Gücünün iki fonksiyonu bulunmaktaydı. Bunlar iç koordinasyonu sağlamak ve KOBİ'lerin faaliyet gösterdikleri alanda genel strateji çerçevesi kapsamında projeler geliştirmektir.

Bakanlar Konseyi 3 Kasım 1986 tarihinde KOBİ Eylem Planı'nı kabul etti. Dikkat çeken en önemli nokta ise Plan'ın Konsey'in kendi önerisi ile ve kendi finansal kaynaklarını içererek şekillendirilmiş olmasıdır. Plan'da KOBİ'lere yönelik uygulamaların gerçekleştirilmesine ilişkin uyumlu eylemler ilk defa tanımlanmıştır. Hem Topluluk hem de üye devletler tarafından bir dizi proje ve eylem başlatılmıştır. KOBİ'lerin desteklenmesini içeren, geleceğe yönelik bir plan için sadece Komisyon tarafından değil aynı zamanda diğer tüm kamu ve özel sektörler de çaba sarf etmiştir.

Avrupa Parlamentosu, Mayıs 1987'de sürecin çok yavaş ilerlediğini belirten bir rapor hazırlamıştır. Özellikle KOBİ'lerin kurulum ve gelişim ihtiyaçlarına yönelik kolaylık sağlayacak; şirketler hukuku ve vergilendirmede, topluluk programlarından finans sağlama fırsatlarının geliştirilmesinde, kamu ihalelerine girme hakkı elde edilmesinde özel düzenlemelere ve uygulamalara atıfta bulunan rapor, KOBİ'lerden sorumlu bakanlara en azından ayda bir kere Topluluk politikasını tartışmak üzere toplanmaları için çağrıda bulunmuştur.¹⁸

1992 yılında imzalanan ve AT üyelerinin tamamı tarafından referandum şeklinde 1993'te onaylanıp yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması, AT'nin politik, ekonomik ve sosyal bütünleşmesinin tam olarak yerleşmesini sağlamıştır. İktisadi ve sosyal kalkınma yolundaki AT'nin en önemli temel taşı olarak kabul edilen bu antlaşma, aynı zamanda, Avrupa Birliği Antlaşması olarak da bilinmektedir. Bu antlaşmayı KOBİ'ler açısından önemli kılan ise 130ncu maddedeki "*Birlik ve üye ülkeler, Birlik sanayinin rekabet gücü kazanması için gerekli koşulları*

---

¹⁸ Kenneth Dyson, **Small and Medium Sized Enterprises**, Routledge in association with the University of Bradford and Spicer Centre for Europe Ltd., 1990, s. 23-28

sağlayacaklardır”¹⁹ ifadesinin “Avrupa Ortak KOBİ Politikası”nın temelini teşkil etmesidir. Daha rekabetçi ve açık bir piyasa oluşturma amacıyla da uyumlu olarak Topluluk:

- Sanayideki yapısal değişikliğin sağlanmasına hız kazandırılması,
- Özellikle küçük ve orta ölçekli girişimler olmak üzere, girişim ve bu girişimlerin geliştirilmesi için uygun ortamın sağlanması,
- Girişimler arasında işbirliğini teşvik edecek bir ortamın sağlanması,
- İnovasyon, araştırma ve teknoloji geliştirme politikalarının endüstriyel potansiyel içinde daha rasyonel kullanılmasını taahhüt etmektedir.²⁰

Ayrıca kısaca belirtmek gerekir ki Maastricht Antlaşması Avrupalılaştırma tarihinde bir mihenk taşıdır. Zira bu antlaşma ile Avrupa coğrafyasında ekonomik ve parasal birliğe geçiş, ortak dışişleri ve güvenlik politikasında atılımlar, Avrupa vatandaşlığı kavramının gelişmesi, adalet ve içişlerinde işbirliği sağlanması gibi son derece önemli değişiklikler gerçekleşmiştir. Hiç kuşkusuz bu ortak sanayi ve/veya KOBİ politikasına kolaylaştırıcı etken olarak yansımıştır. Birlik içinde ticaret yapmak daha da kolaylaşmış böylece Birlik KOBİ’leri, Birlik dışı KOBİ’lere göre sektörlerinde ve dünya piyasalarında güçlerini arttırmışlardır.

16 – 17 Haziran 1997 tarihli Amsterdam Zirvesi önerileri doğrultusunda KOBİ’ler için iş ortamının iyileştirilmesi ve mevzuatın basitleştirilmesi konusunda bir rapor hazırlamak üzere BEST (Business Environment Simplification Task Force - İş Ortamının Basitleştirilmesi Görev Gücü) Çalışma Grubu oluşturulmuştur. BEST çalışmalarının amacı; ülkelerin en iyi uygulama örneklerinin değişimini sağlamak ve ülkelerin birbirlerinin tecrübelerinden istifade edebilecekleri bir ortam yaratmaktır. BEST çalışma grubu raporuna dayanılarak Avrupa Komisyonu tarafından girişimcilik ve rekabet edebilirliğin desteklenmesine yönelik eylem planı hazırlanmıştır.²¹ 27 Ekim 2000 tarihinde yayımlanan eylem planı eğitim ve staj, finansmana erişim, araştırma ve yenilik, destek hizmetlerinin şeffaflığı, kamu

¹⁹ Maastricht Antlaşması, madde. 130 - 1

²⁰ Maastricht Antlaşması, madde. 130 - 2

²¹ DPT, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı 2004, s.30

yönetimi, istihdam ve çalışma şartları alanlarını kapsamaktaydı. Bu eylem planı 19 – 20 Haziran 2000 tarihlerinde gerçekleşen Feira Zirvesinde ve 23 Nisan 2002 Maribor Zirvesinde BEST çalışmalarının gerek üye ve gerekse aday ülkelerde SME Charter (KOBİ Tüzüğü) raporları yoluyla yerine getirilmesine karar verilmiştir. Şartın temel amacı ise Birliğe üye ülkelerde KOBİ politikaları uygulamalarında ortaklık sağlayarak, ekonominin en önemli unsurları olduğu bir kez daha ispatlanmış KOBİ'lerin gerek iş çevresi gerekse işin kendisi bakımından daha elverişli koşullarda faaliyet göstermelerini sağlamaktır. Bu kapsamda Avrupa Küçük İşletmeler Şartı 25 Haziran 2008 tarihinde Birlik üye ve aday ülkelerince resmen kabul edilerek, KOBİ'lere yönelik uygulanan en güncel belge olma niteliğini taşımaktadır. Şart, “önce küçük düşün (think small first)” ilkesi etrafında şekillenmiş on temel prensip etrafında yapılandırılmıştır. Bunlar:

- Girişimcilerin ve aile işletmelerinin faaliyetlerini sürdürebilmelerini sağlamak amacıyla uygun koşulların yaratılması ve girişimciliğin ödüllendirilmesi;
- İflas eden dürüst girişimcilere zaman kaybedilmeden ikinci bir şans verilmesi;
- “Önce Küçük Düşün” ilkesi temelinde kurallar inşa edilmesi;
- Kamu idarecilerinin KOBİ'lerin ihtiyaçlarına duyarlı hale getirilmesi;
- Kamu politika araçlarının KOBİ ihtiyaçlarına uyumlaştırılması: KOBİ'lerin kamu alımlarına iştirakinin kolaylaştırılması ve devlet yardımı olanaklarının KOBİ'ler tarafından daha iyi kullanılmasının sağlanması;
- KOBİ'lerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması ve ticari işlemlerde ödemelerin zamanında yapılmasını sağlayacak hukuki çerçevenin ve iş ortamının sağlanması;
- KOBİ'lerin Tek Pazar'ın sağladığı olanaklardan daha fazla yararlanmasının sağlanması;

- KOBİ'lerin sahip olduğu becerilerin geliştirilmesinin ve her türlü yenilik faaliyetinin teşvik edilmesi;
- KOBİ'lerin çevresel sorunları fırsata dönüştürmesine olanak sağlanması;
- KOBİ'lerin pazar büyümelerinden faydalanmaları için cesaretlendirilmesi ve desteklenmesidir.

Sonuç olarak Avrupa Birliği, günümüzde uyguladığı KOBİ politikasının oluşturulmasında, 1951'de AKÇT'nin kurulmasından bu yana edindiği tecrübelerden faydalanmış ve her aşamada engellerin kaldırılmasına yönelik girişimlerde bulunmuştur. Bu gün gelinen noktada Avrupa Birliği gerek Lizbon hedefi gerekse 2020 Stratejisi kapsamında KOBİ politikalarına çok büyük önem atfetmiştir. Özellikle Lizbon, küreselleşmeden bilgiye dayalı yeni bir ekonominin yarattığı fırsatlardan kaynaklanan büyük değişim sürecinde ortaya çıkan avantajlardan eksiksiz yararlanmak üzere gelecek on yıl için yeni bir stratejik hedef koymuştur. Bu hedef, daha çok sayıda ve daha iyi iş ve daha büyük toplumsal bütünleşmeyle sürdürülebilir büyümeyi gerçekleştirebilecek, bilgiye dayalı dünyanın en rekabetçi ve dinamik ekonomisi durumuna gelmek olarak belirlenmiştir.²² Bu yüzdendir ki daha rekabetçi ve açık bir Pazar yaratma ve Avrupa genelinde istihdamı minimumda %75 düzeylerine çıkarma hedefine ulaşılması konusunda KOBİ'lerin desteklenmesi Birlik ve üye ülkeler düzeyinde olmazsa olmaz bir adım olarak görülmektedir.

Aşağıdaki tabloda yer alan veriler bu anlamda KOBİ'lerin AB ekonomisinde ne derece önemli bir yerde olduğunu gösterirken aynı zamanda KOBİ politikalarının iyileştirilmesi yönünde atılan adımların istihdam ve katma değeri etkileyerek genel ekonomik görünümün değişmesine ne derecede katkıda bulunabileceğine de işaret etmektedir.

---

²² Canan, Balkır., Uluslararası Ekonomik Bütünleşme Kuram, Politika ve Uygulama AB ve Dünya Örnekleri, Bigi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, Eylül 2010, s. 221

Tablo 1 KOBİ'lerin AB Ekonomisindeki Dağılımı

	KOBİ Adedi	KOBİ'lerin İstihdam Ettiği Kişi Sayısı	KOBİ'lerin Yarattığı Katma Değer (Milyar €)
Almanya	1.821.175	13.420.517	653
Avusturya	297.496	1.726.486	91
Belçika	415.168	1.692.818	96
Bulgaristan	285.484	1.562.992	9
Çek Cumhuriyeti	898.758	2.504.710	49
Danimarka	213.380	1.214.767	85
Estonya	44.516	341.215	7
Finlandiya	213.998	789.690	50
Fransa	2.387.096	9.281.053	476
Hollanda	536.345	3.560.461	169
İngiltere	1.618.137	9.725.207	591
İrlanda	96.108	765.791	49
İspanya	2.693.846	11.122.877	406
İsveç	554.273	1.766.093	101
İtalya	3.940.793	12.579.431	482
Kıbrıs	45.812	194.909	7
Latviya	71.892	529.501	9
Litvanya	128.474	711.536	9
Lüksemburg	24.459	146.952	10
Macaristan	532.418	1.767.120	25
Malta	34.088	88.499	2
Polonya	1.562.644	5.879.606	81
Portekiz	864.841	2.701.832	52
Romanya	440.063	2.633.169	37
Slovakya	54.985	564.501	12
Slovenya	101.754	423.796	11
Yunanistan	849.389	2.310.905	58
AB – 27	20.727.392	90.006.434	3.627
AB – 15	16.526.504	72.804.880	3.369
AB – 6	9.125.036	40.681.232	1.886

Kaynak: "SBA Factsheets" referans alınarak tarafımdan oluşturulmuştur.

Tabloda dikkati çeken en önemli unsurlardan birisi AB – 15'e ait rakamların Avrupa Birliği'ndeki toplam değerlerin dörtte üçünden fazlasını oluşturduğudur. Aynı şekilde Belçika, Hollanda, Lüksemburg, Almanya, Fransa ve İtalya'nın verileri toplandığında (AB – 6) tüm AB değerlerinin yaklaşık üçte birini oluşturduğu görülmektedir. Bu kaba hesaptan dahi anlaşılacağı üzere Birlik içerisinde gelişmiş ekonomilerin KOBİ'ler açısından ağırlığı hem istihdam hem de katma değer bakımından öne çıkmaktadır. Bu veriler Avrupa Küçük İşletmeler Yasası ile birlikte atılacak adımların ne derece büyük bir kitleyi olumlu etkileyeceğini ve Avrupa Birliği coğrafyasında KOBİ dağılımının ne yönde geliştiğini göstermektedir. Bu

yüzden Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Komisyon bildirimini KOBİ politikalarının çerçevesini belirlemede büyük önem taşımaktadır.

1.2 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Komisyon Bildirimi²³

Bilindiği gibi küresel rekabetin yoğunlaştığı ve teknolojik değişimin hız kazandığı günümüz dünyasında Avrupa Birliği, gerek ABD ve Japonya ile aralarındaki yenilikçilik ve AR-GE açığını kapatabilmek gerekse de bilgi tabanlı bir ekonomiye geçişi sağlayarak daha fazla sayıda ve daha kaliteli istihdam yaratabilmek için Lizbon Stratejisini uygulamaya koymuştur. Yerel ve bölgesel toplulukların refahının iyileştirilmesinde ve istihdamda kilit role sahip olan KOBİ'lerin üzerindeki bürokratik ve finansal yüklerin kaldırılmasını amaçlayan “Modern KOBİ Politikası” da bu kapsamda uygulamaya konulan önemli bir araçtır.

Söz konusu yasanın temel hedefleri arasında toplumun girişimciliğe olan bakışının değiştirilmesi ve Avrupa Ülkelerinde ABD'den farklı olarak gözlemlenen kendi işini kurma konusundaki isteksizliğin giderilmesi gibi hususlar da yer almaktadır.

AB ve Birlik üyesi ülkelerde uygulanmak üzere “KOBİ”ler için ilk defa bu denli kapsamlı bir şekilde oluşturulan politika çerçevesine “Yasa-Act” gibi bir sembolik isim verilmesinin KOBİ'lerin AB ekonomisinde oynadığı merkezi role vurgu yapmak amacıyla tercih edildiği anlaşılmaktadır. Bu kapsamlı politika çerçevesinin AB ve üye ülkeler seviyesinde algılanması ve uygulanması için yol gösterici nitelikte on tane temel prensip belirlenmiştir.

1.2.1 Girişimcilerin ve Aile İşletmelerinin Faaliyetlerini Sürdürebilmelerini Sağlamak Amacıyla Uygun Koşulların Yaratılması ve Girişimciliğin Ödüllendirilmesi

Yapılan anketler sonucunda AB Üye Ülkelerinde kendi işini kurmak isteyenlerin oranının ABD'ye oranla düşük olduğunun tespit edilmesi ile birlikte

²³ Yücel Eda Erkan, **Avrupa Birliği İçin Küçük İşletmeler Yasası Komisyon Bildirimi**, DTM Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü Sanayi Sektörü Dairesi, Temmuz 2008

(sırasıyla %45 ve %61) AB ülkelerinde girişimciliğin küçük yaşlardan itibaren özendirilmesi yönünde girişimlerde bulunulması öngörülmektedir. Bununla birlikte önümüzdeki 10 yıl içerisinde 6 milyon küçük işletme sahibinin emekli olacağına belirlenmesi ile bu işletmelerin yeni işletmecilere devrinin özendirilmesi yolunda önlemlerin de alınmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Girişimciliğin özellikle kadınlar ve göçmenler arasında teşvik edilmesine yönelik çalışmalara da hız verilmesi söz konusu yasanın hedefleri arasında yer almaktadır.

Bu amaçla Avrupa Komisyonu tarafından girişimcilik kültürünün yerleşmesi ve işletme eğitiminde en iyi örneklerin değişimine olanak sağlanması, 2009 yılı içerisinde “Avrupa KOBİ Haftası” düzenlenmesi, 2008 yılında “Genç Girişimciler için Erasmus” girişiminin yürütülmesi ve “Kadın Girişimci Elçiler AB Ağı” kurulması gibi faaliyetlerin gerçekleştirilmesi kararlaştırılmıştır.

Diğer yandan üye devletlerden, özellikle orta öğretim müfredatlarına yenilikçi ve girişimci zihniyetin gelişmesine yönelik derslerin eklenmesi, aynı şekilde öğretmenlerin de girişimciliğin önemini kavramalarını sağlayacak şekilde eğitilmesi, her seviyedeki girişimcilik eğitimleri için iş dünyasıyla ortak sistematik stratejiler geliştirilmesi, intikal vergisi, temettü vergileri ve gelir vergileri gibi unsurların işletme devirlerini gereksiz yere zorlaştırmasına engel olunması, devredilebilir işletmelerin potansiyel alıcılara eşleştirilmesini sağlayacak sistemler yaratılması, bahis konusu işletme devirlerinin sorunsuz bir şekilde gerçekleştirilebilmesini sağlamak amacıyla danışmanlık hizmetleri ve destek verilmesi ve girişimci göçmenlerin desteklenmesi yönünde çalışmaların yapılması beklenmektedir.

1.2.2 İflas Eden Dürüst Girişimcilere Zaman Kaybedilmeden İkinci Bir Şans Verilmesi

İşletmelerin kapanmasında %15 ile önemli bir paya sahip olan iflasların Avrupa’da her yıl 700 000’e varan sayıda KOBİ’yi etkilemesi ve iflas işlemlerinin 4

ay ila 9 yıl arasında uzun bir sürede tamamlanması Komisyon'un bu hususta da önlem alma ihtiyacı duymasına neden olmuştur.

Bu kapsamda Komisyon'un üye devletler arasında en iyi örnek değişimlerini kolaylaştırarak ikinci şans politikasına olan desteğine devam etmesi öngörülmektedir. Ayrıca Üye Devletlerden de, iflas eden girişimcilerin yeni bir başlangıç yapmaları için toplumda onlara karşı olumlu bir izlenimin oluşmasına yönelik kamu bilgilendirme kampanyaları düzenlemeleri, hileli iflas durumları hariç iflas işlemlerinin bir sene içerisinde tamamlanmasını sağlayacak gerekli yasal düzenlemeleri yapmaları ve iflas ardından yeniden iş kuranların ilk işini kuranlarla aynı muameleyi görmesini garanti altına almaları beklenmektedir.

1.2.3 “Önce Küçük Düşün” İlkesi Temelinde Kurallar İnşa Edilmesi

Yoğun bürokrasinin KOBİ'leri büyük işletmelere göre daha büyük maliyetlerle karşı karşıya bırakması nedeniyle konuya ilişkin gerekli girişimlerin yapılması öngörülmektedir. Bu alanda Komisyon tarafından yürütülecek çalışmalar, bundan sonraki yasal ve idari girişimlerde 'yetki ikamesi' ve 'ölçülülük' ilkelerinin uygulanmasına yönelik Protokole uyumunun güçlendirilmesi ve işletmeleri ilgilendiren yönetmelik ve kararlarda Üye Devletler seviyesinde ortak bir başlangıç tarihi belirlenmesi ve bu tür mevzuatların yürürlüğe girişlerine ilişkin yıllık tablolar hazırlanması olarak belirlenmiştir. Üye devletler tarafından alınması gereken önlemler ise maliyetler ile işletmeler üzerindeki yüklerin minimize edilmesi amacıyla uygulanan politikaların sonuçlarının karşılıklı tanıma veya ortak düzenlemeler gibi araçların kullanımı ile üye devletler arasında paylaşılması, yeni yasal ve idari girişimlerin uygulamaya konulmadan önce bunların KOBİ'ler üzerindeki etkilerinin analiz edilmesi ve alınan sonuçlara göre tekliflerin hazırlanması, işletmeler üzerinde kayda değer etkiye sahip olabilecek bir yasal veya idari düzenleme teklifinden en az sekiz hafta önce KOBİ'lerin de yer aldığı paydaşlara danışılması ve mümkün olması halinde özellikle bilgilendirme ve raporlama gereksinimlerinde küçük ve makro ölçekli işletmelere özel istisnalar, geçiş dönemleri ve muafiyetler belirlenmesidir.

Diğer yandan 2012 yılına kadar işletmeler üzerindeki idari yüklerin %25 oranına düşürülmesi hedefine yönelik tasarıların Komisyon tarafından hazırlanması

ve mevzuatın basitleştirilmesi çalışmasının 2009 yılı itibarıyla tamamlanması öngörülmektedir. Üye devletlerin de bu hedeflere ulaşılmasını sağlamak amacıyla gerekli düzenlemeleri yapmaları istenmektedir. Bu düzenlemeler arasında Üye ülkelere KDV kaydı için geçerli alt limiti 100.000 Euro'ya kadar yükseltme izni veren Komisyon Tasarısının benimsenmesi de yer almaktadır.

1.2.4 Kamu İdarecilerinin KOBİ'lerin İhtiyaçlarına Duyarlı Hale Getirilmesi

Kamu idarecilerinin KOBİ'lerin ihtiyaçlarına duyarlı hale getirilmesi hedefine yönelik olarak üye devletlerin, işletmelerin kaydı için idarelerce alınan ücret seviyesini düşürmeleri, işletme kurma süresinin bir hafta altına indirilmesi çalışmalarına devam etmeleri, işletme lisansları ve izinlerine dair işlemleri azaltarak KOBİ'lerin ticari faaliyete başlama sürecini hızlandırmaları, güncelleme amacıyla gerekmedikçe KOBİ'lerden bilgi talebinde bulunmamaları, üç yıldan daha sık arayla KOBİ'lerin istatistiksel araştırmalara katılımlarını zorunlu kılmamaları, paydaşların KOBİ aktivitelerini gereksiz yere zorlaştıracak kurallar ve prosedürler hakkında danışabilecekleri bir iletişim noktası kurmaları ve işletmelerin tüm ilgili bilgileri alabilecekleri ve her türlü işlem ve formaliteyi elektronik ortamda yapabilecekleri bir tek başvuru noktasının kurulmasını da içeren "Hizmetler Direktifini" tam olarak ve zamanında uygulamaları beklenmektedir.

1.2.5 Kamu Politika Araçlarının KOBİ İhtiyaçlarına Uyumlaştırılması: KOBİ'lerin Kamu Alımlarına Katılımlarının Kolaylaştırılması ve Devlet Yardımı Olanaklarının KOBİ'ler Tarafından Daha İyi Kullanılmasının Sağlanması

Türkiye’de olduğu gibi AB Ülkelerinde de KOBİ’lerin kamu alımlarına iştirakleri gerek bilgi eksikliği, gerekse de kamu alımlarında uygulanan prosedürlerin karışıklığı nedeniyle büyük işletmelere göre çok daha zor olmaktadır. Bununla birlikte birçok kamu alımı ihalesinde güvenilir olmaları gerekçesiyle büyük şirketler daha fazla tercih edilmektedir. Devlet yardımlarında ise yine kamu alımlarına benzer şekilde bilgi eksikliği ve karmaşık işlemler dolayısıyla KOBİ’lerin kendilerine büyüme yolunu açacak kaynaklardan yararlanma olanakları sınırlı kalmaktadır.

Söz konusu sorunların çözümünü sağlamak amacıyla Komisyon tarafından kamu alımları kültürünün değişimini amaçlayan ihale makamlarına yönelik bir gönüllü ‘en iyi uygulama kodu’ sunulması; eşik altı alımlar için ihale bildirimlerinin yayımlanması, KOBİ’lere iş ortakları sağlanması ve ihale şartlarını şeffaf olarak sunulması gibi alanlarda hizmet verecek kamu alımları ağ sayfalarının tamamlanması ve mevcut destekleme mekanizmaları hakkındaki farkındalığı artırmayı amaçlayan KOBİ’lere yönelik “Devlet Yardımları Envanteri” yayımlanması öngörülmektedir. Üye devletlere de bu doğrultuda önlem almaları tavsiye edilmektedir.

1.2.6 KOBİ’lerin Finansmana Erişimlerinin Kolaylaştırılması ve Ticari İşlemlerde Ödemelerin Zamanında Yapılmasını Sağlayacak Hukuki Çerçevenin ve İş Ortamının Sağlanması

Özellikle yeni başlayan ve ilk kurulum aşamasında bulunan KOBİ’ler finansman olanaklarına erişimde ciddi güçlükler yaşamaktadırlar. KOBİ’lerin karşılaştığı diğer bir önemli sorun ise Avrupa’da yaygın olarak gözlemlenen geç ödeme alışkanlığının yarattığı ödeme riskidir. Bu bağlamda yaşanan sıkıntılara çözüm olması amacıyla Komisyon’un, Avrupa risk sermayesi piyasalarını güçlendirecek yabancı yatırımları teşvik eden özel bir iş bulma rejimi oluşturması ve üye ülkelere yüksek kalitede yatırım hazırlığı programları geliştirmeleri yönünde destek sağlaması öngörülmektedir.

Bu çerçevede üye devletler ise 100.000 € ile 1 milyon € arasındaki finansman açığına yönelik programlar geliştirmek, risk sermayesi fonlarının Tek Pazarda yerli

fonlardan farklı muamele görmesine engel teşkil eden düzenleme ve vergi engellerini bertaraf etmek, şirket kazançlarına uygulanan vergilerin yatırımları teşvik edecek düzeyde olmasını sağlamak ve uyum politikası programları ile Kırsal Kalkınma için Avrupa Tarım Fonunu KOBİ'lere yönelik olarak en iyi şekilde kullanmakla sorumlu tutulmaktadırlar.

1.2.7 KOBİ'lerin Tek Pazar'ın Sağladığı Olanaklardan Daha Fazla Yararlanmasının Sağlanması

“AB için Küçük İşletmeler Yasası”nda KOBİ'lerin Tek Pazar'ın sağladığı olanaklardan daha fazla yararlanmasını sağlayacak çok sayıda girişime yer verilmektedir. Bu kapsamda Komisyon'a düşen görevler arasında mevcut pazara giriş politikaları sonucu KOBİ'lerin yeni pazarlardaki faaliyetlerinin artması ile ortaya çıkan piyasa başarısızlıklarının tespit edilmesi, elektronik imza ve kayıt doğrulama sistemlerinin kullanımını teşvik eden bir eylem planının 2008 yılı içerisinde sunulması, KOBİ'lerin küresel tedarik zincirlerinde yer almasına yönelik eylemlerin tüm paydaşlarla birlikte 2009 yılının ikinci çeyreğinde başlatılması, KOBİ'lerin Avrupa standartlarına uyumunu ve standartlar alanındaki haklarını korumalarını teşvik edecek finansal desteklerin artırılması, Topluluk Markası ücretlerinin önemli ölçüde düşürülerek daha erişilebilir hale getirilmesi ve sınır ötesi ticaretin KOBİ'ler için daha kolay hale getirilmesine yönelik olarak tüketicinin korunmasına ilişkin düzenlemelerde bütünselliğin sağlanması gibi hususlar yer almaktadır.

Bu kapsamda Avrupa standart otoritelerinden de öncelikle AB mevzuatına ve politikalarına dayanılarak oluşturulan standartlar olmak üzere tüm standartlara erişim ücretlerini düşürmeleri, KOBİ birliklerinin temsilcileri ile koordinasyon halinde bir ya da daha fazla sayıda “KOBİ Yardım Masaları” oluşturmaları ve Avrupa standartlarının farklı dillerde ve herkesin kullanımına açık, normatif referansların listesini de içeren bir özetini sistematik olarak yayımlamaları beklenmektedir.

KOBİ'lerin Tek Pazar olanaklarından daha iyi yararlanmalarını sağlamak üzere üye devletlere karşılıklı tanıma ilkesini doğru şekilde uygulamaları, Tek Pazar haklarının kullanımında karşılaşılan sorunların resmi yöntemler dışında daha hızlı ve sonuca yönelik olarak çözümünü sağlamak amacıyla "SOLVIT" problem çözme sistemini yeniden devreye sokmaları, Ulusal Standart Otoritelerini standartlara ulaşım maliyetlerini düşürmek üzere kurulacak işletme modellerini yeniden gözden geçirmeleri yönünde teşvik etmeleri, standardizasyon komitelerindeki kompozisyonun adil olduğuna dair güvence vermeleri, KOBİ'lerin standartları daha iyi kullanmalarını teşvik edecek kampanyalar düzenlemeleri ve ticarete haksız uygulamalara karşı kendilerini savunabilmelerine olanak verecek destekleyici hizmetler sunmaları tavsiye edilmektedir.

1.2.8 KOBİ'lerin Sahip Olduğu Becerilerin Geliştirilmesinin ve Her Türü Yenilik Faaliyetinin Teşvik Edilmesi

Bilindiği üzere, KOBİ'lerin özellikle yeni teknolojiler konusunda eğitimli çalışanlara olan ihtiyacı her geçen gün artmaktadır. "AB için Küçük İşletmeler Yasası"nda bu ihtiyaca yönelik eylem planları da yer almaktadır. Komisyon tarafından bu kapsamda üstlenilen çalışmalar arasında 2010 yılı Leonardo Da Vinci Programı kapsamında stajyerlerin değişimi sisteminin yaygınlaştırılması; firmaların kendi e-beceri ihtiyaçlarını tespit ederek çalışanlarının kariyer ve niteliklerini nasıl geliştirebileceklerine ilişkin yardım sunacak bir online e-beceri ve Kariyer Portalının paydaşlar tarafından oluşturulmasının desteklenmesi; KOBİ'lerin e-ihiyaçlarını kendi kendilerine karşılayabilmelerini sağlayacak online bir "e-İşletme Rehberinin" yayımlanması; daha fazla finansman aktarımı ile KOBİ'lerin 7. Çerçeve Programına katılım oranının yükseltilmesi; KOBİ'lerin araştırma ve yenilik yapma kapasitelerinin desteklenerek yüksek oranlarda büyüyen işletmeler yaratılması; uluslararası küme işbirliğinin tesisi, kümelerin yeni pazarlara girişi ve KOBİ'lerin yenilikçi kümelerde daha fazla yer almasını teşvik edici önlemler gibi unsurları içeren bir küme stratejisi geliştirilmesi; Avrupa Yenileme ve Teknoloji Enstitüsü tarafından yürütülen teknoloji transferi çalışmalarından KOBİ'lerin daha verimli bir şekilde faydalanmasının sağlanması yer almaktadır. Üye devletler ise Komisyon

tarafından yürütülen çalışmalara paralel şekilde oluşturacakları eylem planlarına uygun hareket ederek KOBİ'lerin yenilik yaratma ihtiyacına cevap vermeye davet edilmektedir.

1.2.9 KOBİ'lerin Çevresel Sorunları Fırsata Dönüştürmesine Olanak Sağlanması

Küresel ısınma, iklim değişikliği, enerji kaynaklarında yaşanan kıtlıklar gibi günümüze ait kaygılar her ne kadar KOBİ'lerin faaliyetlerini sürdürmelerini zorlaştırsa da, söz konusu değişikliklerle birlikte ortaya çıkan çevre dostu ürün ve hizmetlere olan ihtiyaç, KOBİ'ler için yeni iş fırsatlarını da beraberinde getirmektedir. Komisyon, söz konusu Şart hazırlanırken bu noktayı da gözden kaçırmamış ve KOBİ'lerin hafifletilmiş çevresel prosedürler, daha düşük ücretler ve küme (cluster) kaydı seçeneği sayesinde Çevre Yönetimi ve Denetleme Planı'na erişimlerinin kolaylaştırılması, Avrupa Girişimcilik Ağı bünyesinde KOBİ'lere özgü eko-verimli faaliyetler, potansiyel pazarlar ve finansman olanakları hakkında tavsiyelerde bulunacak bir çevre ağının ve enerji verimliliği uzmanlarının finanse edilmesi ve eko-yenilikçi ürünlerle pazara girişi hedefleyen KOBİ'lere yönelik yeni destek mekanizmaları geliştirilmesi gibi eylemlerle KOBİ'lere bu alanda destek vermeyi hedeflemektedir.

Üye devletlerin de benzer şekilde eko-verimli işletme ve ürünlere gerek vergi indirimleri gerekse sübvansiyonlar aracılığıyla Çevresel Koruma Devlet Yardımları Hakkındaki Topluluk Kılavuzuna uygun şekilde teşvik vermeleri ve Uyum Politikası programları kapsamında tahsis edilen 2,5 milyar Avroyu çevre dostu ürünler üreten ve prosedürler uygulayan KOBİ'lere kullandırmaları beklenmektedir.

1.2.10 KOBİ'lerin Pazar Büyümelerinden Faydalanmaları İçin Cesaretlendirilmesi ve Desteklenmesi

Kaynaklara sınırlı ulaşmaları ve risklere karşı aşırı duyarlılıkları sebebiyle KOBİ'ler büyük işletmelere göre ticari engellerden çok daha olumsuz şekilde

etkilenmektedirler. Bu olumsuzlukların bertaraf edilmesini sağlamak amacıyla Komisyon tarafından kilit ihraç pazarlarında üye ülkelerin ticaret müşavirlerini ve Avrupa çapındaki iş örgütlerini bir araya getiren “Pazara Giriş” takımları oluşturulmuştur. Yine aynı amaca yönelik olarak Avrupa Girişimcilik Ağı aracılığıyla ve “Önce Küçük Düşün” ilkesinin teşviki ile KOBİ’lerin aday ve komşu ülke pazarlarına girişinin kolaylaştırılması faaliyetlerine devam edilecektir. Aynı zamanda 2009 yılı itibarıyla ilk olarak Hindistan ve Çin Halk Cumhuriyeti başta olmak üzere seçilmiş pazarlarda Avrupa İş Merkezleri kurulması ve Avrupalı KOBİ’lerin 2010 yılı itibarıyla Çin Halk Cumhuriyeti pazarlarında daha rekabetçi olabilmelerini sağlayacak bir “Yönetici Yetiştirme Programı” oluşturma üzerine odaklı “Çin’e Giden Yol” tasarısını devreye sokmayı planlamaktadır. Üye devletlerin ise büyük işletmeleri KOBİ’leri uluslar arası pazarlara girme hususunda yetiştirmeleri için teşvik etmeleri beklenmektedir.

AB ve üye ülkeler seviyesinde politikalar oluşturulurken rehberlik etmesi öngörülen bu on ilkenin yanında, “Avrupa Küçük İşletmeler Şartı”na temel teşkil eden “Önce Küçük Düşün” prensibi ışığında bir dizi yeni yasal düzenlemenin de yapılması planlanmaktadır. Bu çerçevede, yakın zamanda kabul edilmesi beklenen “Devlet Yardımlarında Genel Grup Muafiyeti Tüzüğü” ile KOBİ’lere verilen devlet yardımlarında ve eğitime, istihdama, AR-GE’ye ve bölgelere yönelik yardımlarda ön bildirim şartı kaldırılmaktadır. Söz konusu düzenleme ile KOBİ’lere yönelik mevcut kurallar basitleştirilerek uyumlaştırılmakta ve yatırıma dönük yardımlar artırılmaktadır. Bir diğer yasal düzenleme ise KOBİ’lerin Tek Pazar’ın olanaklarından daha fazla yararlanabilmelerini sağlamak amacıyla tüm Üye Ülkelerde aynı ilkelerle oluşturulacak yeni bir şirket statüsü oluşturulmasını öngören “Avrupa Özel Şirket Statüsü Tüzüğü” (Regulation providing for a Statute for a European Private Company) olarak tespit edilmektedir. Anılan Tüzük ile girişimcilere ortak, basit ve esnek şirketler kanunu hükümlerini takip ederek tüm üye ülkelerde geçerliliği olan “Avrupa Şirket”leri (SPE - Societas Privata Europaea – Avrupa Özel Şirketi) kurma olanağı verilmektedir. Söz konusu tüzükte bu kapsamda oluşturulacak şirketlerin tabi olacağı her türlü düzenlemeye ayrıntılı olarak yer verilmektedir.

Çok yakın zamanda teklif edilecek olan “İndirimli Katma Değer Vergisi (KDV) Oranları Bildirimi” de KOBİ’ler tarafından sağlanan hizmetlere daha düşük oranlarda KDV uygulanmasını öngörmektedir. Bununla birlikte yine KOBİ’lere büyük fayda sağlayacağı düşünülen KDV faturalama sisteminin modernizasyonu, basitleştirilmesi ve mevcut kuralların uyumlaştırılmasına yönelik bir tasarının hazırlanması ve “Geç Ödemelere İlişkin Bildirim”de yapılacak bir değişiklikle her türlü ticari işlemde KOBİ’lere ödemenin zamanında yapılmasını garanti altına alınması planlanmaktadır.

KOBİ’lerin büyümesi ve uluslararası pazarlarda daha fazla yer almasını sağlamak amacıyla hazırlanan kapsamlı politika ve girişimlerin başarıya ulaşabilmesi için Komisyon ve üye ülkelerin bu düzenlemelerin uygulanması yönündeki kararlılıklarını açıkça ortaya koymaları gerekliliğinin önemle altı çizilmektedir. Söz konusu Yasa’nın uygulanma sürecinde kaydedilen gelişmeler Komisyon tarafından Büyüme ve İş Stratejisi kapsamında yayımlanacak olan raporlarla değerlendirilecektir.

1.3 Avrupa Küçük İşletmeler Yasası’nın AB Ülkelerindeki KOBİ’lere Etkileri

Avrupa Birliği’ne üye ülkelerin Avrupa Küçük İşletmeler Yasası’ndan etkilenme yönlerini ve düzeylerini ortaya koymak için söz konusu ülkelerin mevcut KOBİ yapılarını incelemekte fayda vardır. Ekonomik hacimleri ve üretim alışkanlıkları birbirinden çok farklı olan Birlik üyelerinin Avrupa Küçük İşletmeler Yasası’ndan etkilenme şekilleri de farklı olacaktır.

1.3.1 Avrupa Birliği’nde KOBİ Yapıları

KOBİ’lerin performansları ve ülke ekonomilerindeki yerlerini değerlendirirken Birlik içinde ekonomisi gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında belirgin yapısal farklar olduğunu göz önünde bulundurmak gerekir. Birlik içindeki mevcut KOBİ yapılarını karşılaştırırken bu gerçeklikten uzak durmak sonuçların da

gerçeklikten uzaklaşmasına sebep olabilmektedir. Dolayısıyla bu bölümde Birlik üyesi ülkelerin KOBİ yapıları incelenirken, KOBİ'lerin niceliksel özelliklerinin karşılaştırılmasından ziyade ülkelerinin ekonomik yapıları içindeki oransal etkinlikleri incelenecektir. Özellikle Avrupa küçük işletmeler yasası sonrası ekonomik hacmi küçük olan ülkelerde de KOBİ'lerin çok büyük atılımlara imza atmış olması bu değerlendirmeyi yaparken tüm birlik üyesi ülkeleri kapsam içine alma gerekliliğini doğurmuştur.

1.3.1.1 Almanya'daki KOBİ'lerin Yapıları

Almanya KOBİ sektörü Avrupa ortalamasının iki mislidir. Ayrıca büyük işletmeler ele alındığında da Almanya'nın ortalamanın çok üstünde bir konumda olduğunu görmek mümkündür. Hem ekonominin hacmi hem de oransal değerleri düşünüldüğünde Almanya'nın AB içindeki en güçlü ülke olmasının sebebi anlaşılmaktadır. Sadece Avrupa'nın değil aynı zamanda dünyanın önde gelen sanayi devi Almanya için KOBİ sektörü büyük sanayi işletmeleri kadar vazgeçilmez konumdadır. Tüm istihdamın beşte üçünü KOBİ'ler gerçekleştirmektedir. Her ne kadar katma değer yaratma konusunda Almanya KOBİ'leri Avrupa ortalamasının altında kalmış olsa da büyük işletmelerin bu açığı kapattığı anlaşılmaktadır. Almanya'nın KOBİ sektörü için özellikle ölçek büyüdükçe verimliliğin arttığını söylemek mümkündür. Zira mikro işletmelerin yarattığı katma değerın Avrupa ortalamasıyla karşılaştırılmasıyla ortaya çıkan altı puanlık negatif fark, küçük işletmeler arasında yapılan karşılaştırmada bir puana düşmekte orta ölçekli işletmeler arasında yapılan karşılaştırmada ise yaklaşık bir buçuk puan pozitif farka dönüşmektedir. Büyük işletmelerde ise bu pozitif fark beş puana kadar çıkmaktadır. Özetle Almanya KOBİ'leri için büyük işletmelerin varlığından çok fazla yararlanabildikleri söylenebilir.

Tablo 2 Almanya KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME		İSTİHDAM		KATMA DEĞER	
	ALMANYA	AB	ALMANYA	AB	ALMANYA	AB

	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	1 520 873	83.1	91,8	4 288 700	19.3	29,7	192	15.5	21,0
Küçük	257 525	14.1	6,9	4 843 235	21.8	20,7	222	18.0	18,9
Orta	42 777	2.3	1,1	4 288 582	19.3	17,0	239	19.3	18,0
KOBİ	1 821 175	99.5	99,8	13 420 517	60.5	67,4	653	52.8	57,9
Büyük	8 840	0.5	0,2	8 762 628	39.5	32,6	584	47.2	42,1
Toplam	1 830 015	100	100	22 183 145	100	100	1 237	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Germany, European Commission Enterprise and Industry 2009, s.1

BEST Çalışma Grubu'nun hazırladığı KOBİ Şartının tüm üye ve aday ülkelerce kabulünü sağlayan Maribor Zirvesinin gerçekleştiği 2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Almanya KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Almanya'da KOBİ sayısı yüzde 12, KOBİ'lerin istihdam oranındaki artış yüzde 10 ve toplam katma değere katkıları yüzde 21 artış göstermiştir.²⁴

1.3.1.2 Avusturya'daki KOBİ'lerin Yapıları

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, Avusturya'da mikro işletmelerin sayısı Avrupa ortalamasının altında olsa da küçük ve orta ölçekli işletmelerin sayısı bu ortalamanın üstündedir. KOBİ'lerin istihdama katkıları ise hemen hemen Avrupa ortalamasıyla aynı düzeydedir. Mikro işletmelerin istihdama katılımı ise yüzde 30'luk Avrupa ortalamasının altında kalarak yüzde 25'lik bir değerde seyretmektedir. Yine mikro işletmeler hariç Avusturya KOBİ'leri, katma değer yaratma konusunda Avrupa ortalamasının genelde iki puan üstünde seyretmektedir.

Tablo 3 Avusturya KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME	İSTİHDAM	KATMA DEĞER
--	----------------	-----------------	--------------------

²⁴ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Germany**, Brüksel, 2009, s.2

	AVUSTURYA		AB	AVUSTURYA		AB	AVUSTURYA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	261.259	87,5	91,8	648.079	25,2	29,7	28	18,7	21
Küçük	31.389	10,5	6,9	594.598	23,2	20,7	30	19,7	18,9
Orta	4.848	1,7	1,1	483.839	18,8	17,0	33	21,3	18,0
<i>KOBİ</i>	<u>297.496</u>	<u>99,7</u>	<u>99,8</u>	<u>1.726.486</u>	<u>67,3</u>	<u>67,4</u>	<u>91</u>	<u>59,7</u>	<u>57,9</u>
Büyük	1.017	0,3	0,2	840.483	32,7	32,6	61	40,3	42,1
Toplam	298.513	100	100	2.566.969	100	100	152	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Austria, European Commission, 2009, s.1

KOBİ Şartı'nın tüm üye ve aday ülkelerde kabulünü sağlayan Maribor Zirvesinin gerçekleştiği 2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Avusturya KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Avusturya'da KOBİ sayısı yüzde 21, KOBİ'lerin istihdamdaki payları yüzde 11 ve toplam katma değere katkıları yüzde 28 artış göstermiştir.²⁵

1.3.1.3 Belçika'daki KOBİ'lerin Yapıları

Belçika'da KOBİ sektörü mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin sayısı bakımından Avrupa ortalamasıyla aynı düzeydedir. KOBİ'lerin tüm işletmeler içindeki payı AB ortalamasıyla kıyaslandığında yüzde 99,8'lik değerle bir denklikten söz etmek mümkün olmaktadır. İstihdam alanında ise küçük işletmelerin toplam istihdam içindeki payı yüzde 21,5 ile AB ortalaması olan yüzde 20,7'nin üstüne çıkmasına rağmen orta ölçekli işletmelerin istihdamdaki payı AB ortalamasının yaklaşık iki puan gerinde kalmıştır. Yine de genel bir bakış açısıyla söylemek gerekirse KOBİ'lerin istihdam içindeki payı AB ortalaması ile aynı düzeydedir. Katma değer yaratma konusunda da aynı bulgulara ulaşmak mümkündür. Zira Belçika'da KOBİ sektörü Avrupa ortalaması ile başa baş değerlere sahiptir.

²⁵ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Austria**, Brüksel, 2009, s.2

Tablo 4 Belçika KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	BELÇİKA		AB	BELÇİKA		AB	BELÇİKA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	383.360	92,2	91,8	754 437	29.8	29,7	32	19.1	21
Küçük	27.816	6,7	6,9	544 498	21.5	20,7	33	19.8	18,9
Orta	4.016	1,0	1,1	393 946	15.6	17,0	31	18.8	18,0
<u>KOBİ</u>	<u>415.168</u>	<u>99,8</u>	<u>99,8</u>	<u>1 692 818</u>	<u>66.9</u>	<u>67,4</u>	<u>96</u>	<u>57.7</u>	<u>57,9</u>
Büyük	823	0,2	0,2	837 854	33.1	32,6	70	42.3	42,1
Toplam	415.991	100	100	2 530 735	100	100	166	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Belgium, European Commisison, 2009, s.1

Maribor Zirvesinin gerçekleştiği 2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Belçika KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Belçika'da KOBİ sayısı yüzde 8, KOBİ'lerin istihdam oranındaki artış yüzde 7 ve toplam katma değere katkıları yüzde 27 artış göstermiştir.²⁶

1.3.1.4 Bulgaristan'daki KOBİ'lerin Yapıları

Bulgaristan KOBİ sektörü küçük ölçekli işletmeler bazında Avrupa ile benzerlikler göstermektedir. Yalnız mikro işletmeler bakımından değerlendirilecek olursa Bulgaristan, en azından işletme sayısı bakımından Avrupa yüzde 89'luk değerle Avrupa ortalamasının altında bir seyir izlemektedir. Diğer taraftan, ekonomideki hacimsel yoğunluk yerine sayısal ölçütler temel alınarak yapılan karşılaştırmaların çoğunda Bulgaristan ve AB – 27 arasında birçok benzerlik bulmak mümkündür. Üstelik KOBİ'lerin istihdam yaratma performansı değerlendirildiğinde Bulgaristan KOBİ'leri yüzde 74'lük değerle AB ortalamasının çok üstünde yer almaktadır. Bu durum sadece büyük ve mikro işletmeler bazında değerlendirildiğinde

²⁶ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Belgium**, Brüksel, 2009, s.2

aksi değerlendirmeyele karşılaşılabilir. Bununla beraber Bulgaristan KOBİ'lerinin katma değer yaratma konusundaki performansına baktığımızda AB ortalamasının gerisinde kaldığını görmek kaçınılmazdır. Bulgaristan'da KOBİ'lerin yarattığı katma değer yüzdesi yüzde 54 iken, AB ortalamasında bu değer yüzde 58'i göstermektedir.

Tablo 5 Bulgaristan KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	BULGARİSTAN		AB	BULGARİSTAN		AB	BULGARİSTAN		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	255 697	89.3	91,8	588 637	27.9	29,7	2	13.9	21
Küçük	24 890	8.7	6,9	489 398	23.2	20,7	3	18.9	18,9
Orta	4 897	1.7	1,1	484 957	23.0	17,0	3	21.2	18,0
<u>KOBİ</u>	<u>285 484</u>	<u>99.7</u>	<u>99,8</u>	<u>1 562 992</u>	<u>74.1</u>	<u>67,4</u>	<u>9</u>	<u>54.1</u>	<u>57,9</u>
Büyük	780	0.3	0,2	547 681	25.9	32,6	7	45.9	42,1
Toplam	286 264	100	100	2 110 673	100	100	16	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Bulgaria, European Commisison, 2009, s.1

2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Bulgaristan KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Bulgaristan'da KOBİ sayısı yüzde 24, KOBİ'lerin istihdam

oranındaki artış yüzde 41 ve toplam katma değere katkıları yüzde 20,1 artış göstermiştir.²⁷

1.3.1.5 Çek Cumhuriyeti'ndeki KOBİ'lerin Yapıları

Çek Cumhuriyeti KOBİ sektöründe mikro işletmelerin ağırlığı gözle görülür bir orandadır. 1.077.519 işletme ile toplam işletmeler içinde yüzde 95,1'lik bir paya sahip olan mikro işletmelerin tek başına toplam katma değer in yüzde 20'ye yakınına meydana getirmesi ise Çek cumhuriyeti ekonomisinde mikro işletmelerin ne denli sağlam bir yapıya sahip olduğunun bir işaretidir. KOBİ'lerin toplam istihdam içerisindeki payı Avrupa ortalamasından çok küçük bir farkla biraz fazladır. Orta ölçekli işletmelerin katma değer yaratma oranı AB Ortalamasının üstünde yer alırken bu alanda performansı düşüren kesim küçük işletmelerdir. Toplam 900.271 işletme, dört milyona yakın istihdam gücü ve 89 milyar Euro katma değer ile Çek Cumhuriyeti, Avrupa KOBİ sektörü içinde ortalamaya yakın duran ülkelerdendir.

Tablo 6 Çek Cumhuriyeti KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	ÇEK CUMHURİYETİ		AB	ÇEK CUMHURİYETİ		AB	ÇEK CUMHURİYETİ		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	856 261	95.1	91,8	1 077 519	29.1	29,7	17	18.8	21
Küçük	35 285	3.9	6,9	693 604	18.7	20,7	14	15.9	18,9
Orta	7 212	0.8	1,1	733 587	19.8	17,0	18	20.0	18,0
<i>KOBİ</i>	<u>898 758</u>	<u>99.8</u>	<u>99,8</u>	<u>2 504 710</u>	<u>67.6</u>	<u>67,4</u>	<u>49</u>	<u>54.8</u>	<u>57,9</u>
Büyük	1 513	0.2	0,2	1 199 348	32.4	32,6	40	45.2	42,1
Toplam	900 271	100	100	3 704 058	100	100	89	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Chzech Republic, European Commisison, 2009, s.1

²⁷ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Bulgaria**, Brüksel, 2009, s.2

BEST Çalışma Grubu'nun hazırladığı KOBİ Şartının tüm üye ve aday ülkelerce kabulünden, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Çek Cumhuriyeti KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Çek Cumhuriyeti'nde KOBİ sayısı yüzde 3, KOBİ'lerin istihdam oranındaki artış yüzde 1 ve toplam katma değere katkıları yüzde 87 artış göstermiştir.²⁸

1.3.1.6 Danimarka'daki KOBİ'lerin Yapıları

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, Danimarka KOBİ sektörü ekonomide yer alan işletme sayısı açısından Avrupa ortalaması ile hemen hemen aynı oransal düzeydedir. Diğer taraftan mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelerin toplam ekonomide yer aldığı sayısal değerde farklılıklar görülmektedir. Örneğin Avrupa ortalamasında mikro işletmeler toplam işletmelerin yüzde 92'sini oluştururken Danimarka'da bu oran yüzde 87'ye düşmektedir ki bu da toplamda çok ciddi bir rakama denk gelmektedir. Toplam istihdam içinde bir kıyaslama yapıldığında Danimarka KOBİ'leri yaklaşık yüzde 20'lik değer ile yüzde 30'luk AB KOBİ ortalamasının gerisinde kalmaktadır. Ancak katma değer yaratma konusunda 35 milyar euro ile toplam katma değerinin yüzde 30'una yakınına oluşturan mikro KOBİ'lerin performansı Avrupa ortalamasının oldukça üstündedir. Küçük işletmeleri değerlendirecek olursak hem işletme adedinde hem yaratılan istihdamda hem de katma değerde Avrupa ortalamasının üstünde olduğu dikkat çekmektedir. Danimarka'nın KOBİ profili genel itibariyle incelendiğinde niceliksel üstünlüklerden çok niteliksel üstünlüklerinin öne çıktığını söyleyebiliriz. Bunun en önemli kanıtı olarak toplam KOBİ katma değerinin AB KOBİ'lerinin ortalama katma değerinden on puan yukarda olması gösterilebilir.

---

²⁸ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Chzech Republic**, Brüksel, 2009, s.2

Tablo 7 Danimarka KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	DANİMARKA		AB	DANİMARKA		AB	DANİMARKA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	185 893	86.8	91,8	363 124	19.7	29,7	35	27.7	21
Küçük	23 479	11.0	6,9	464 537	25.2	20,7	27	21.4	18,9
Orta	4 008	1.9	1,1	387 106	21.0	17,0	24	18.8	18,0
<i>KOBİ</i>	<u>213 380</u>	<u>99.7</u>	<u>99,8</u>	<u>1 214</u> <u>767</u>	<u>66.0</u>	<u>67,4</u>	<u>85</u>	<u>67.8</u>	<u>57,9</u>
Büyük	717	0.3	0,2	626 593	34.0	32,6	40	32.2	42,1
Toplam	214 097	100	100	1 841 360	100	100	126	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Denmark, European Commisison, 2009, s.1

Danimarka KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Danimarka'da KOBİ sayısı yüzde 14, KOBİ'lerin istihdam oranındaki artış yüzde 12 ve toplam katma değere katkıları yüzde 38 artış göstermiştir.²⁹

1.3.1.7 Estonya'daki KOBİ'lerin Yapıları

²⁹ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Denmark**, Brüksel, 2009, s.2

Estonya’da KOBİ sektörünün işletmeler içindeki oran bakımından AB KOBİ oranlarıyla kıyaslandığında çok yakın değerlere sahip olduğu göze çarpacaktır. Ancak İşletmelerin ölçeksel dağılımına baktığımızda büyük farklılıkların olduğunu söylemek gerekir. Zira küçük işletmelerin ekonomide kapladığı yere göre ir değerlendirme yapacak olursak AB Ortalaması yüzde 7 iken Estonya ortalaması bu rakamı ikiye katlayarak yüzde 14’e ulaşmıştır. Aynı durum orta ölçekli işletmeler için de geçerlidir. KOBİ’lerin işletmeler içindeki ayını Avrupa ortalamasına çeken ise Estonya mikro işletmelerinin yüzdelerik payının Avrupa mikro işletmelerine oranla dokuz puan aşağıda olmasıdır. Her ne kadar ekonomi hacmi diğer AB ülkelerine göre düşük sayılsa da Estonya küçük ve orta ölçekli işletmeler baz alındığında AB içerisinde güçlü bir konuma sahiptir. KOBİ’lerin toplam katma değeri yüzde 76,3 ile Avrupa ortalamasının çok üstündedir. Çalışan her dört kişiden üçünü istihdam eden Estonya KOBİ’leri bu yönleriyle de Avrupa ortalamasından çok daha iyi bir performans sergilemektedirler.

Tablo 8 Estonya KOBİ’lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	ESTONYA		AB	ESTONYA		AB	ESTONYA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	37 123	83.1	91,8	106 002	24.4	29,7	2	21.0	21,0
Küçük	6 205	13.9	6,9	122 606	28.3	20,7	2	25.5	18,9
Orta	1 188	2.7	1,1	112 607	26.0	17,0	3	29.9	18,0
<u>KOBİ</u>	<u>44 516</u>	<u>99.6</u>	<u>99,8</u>	<u>341 215</u>	<u>78.6</u>	<u>67,4</u>	<u>7</u>	<u>76.3</u>	<u>57,9</u>
Büyük	162	0.4	0,2	92 719	21.4	32,6	2	23.7	42,1
Toplam	44 678	100	100	433 934	100	100	9	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Estonia, European Commisison, 2009, s.1

Maribor Zirvesinin gerçekleştiği 2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Estonya KOBİ’lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar

gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Estonya’da KOBİ sayısı yüzde 43, KOBİ’lerin istihdam oranındaki artış yüzde 21 ve toplam katma değere katkıları yüzde 136 artış göstermiştir.³⁰

1.3.1.8 Finlandiya’daki KOBİ’lerin Yapıları

Finlandiya’daki mikro ve küçük işletmeleri ele alacak olursak çok da güçlü bir yapıdan söz etmemiz mümkün olmayacaktır. Finlandiya’da mikro ve küçük işletmelerin istihdam içindeki payları toplamda AB Ortalamasının yaklaşık on puan gerisindedir. Katma değer bakımından incelendiğinde de aynı grubun AB Ortalaması altında kaldığı anlaşılmaktadır. Ancak Finlandiya’da orta ölçekli ve büyük ölçekli işletmelerin hem istihdam hem de katma değer payları AB Ortalamasının biraz üstündedir. Yine genel bir bakış açısıyla söylemek gerekirse, Finlandiya’da KOBİ sektörü gerek işletmelerin toplam hacim içindeki payı, gerek istihdam içindeki payı ve gerekse katma değer içindeki payı düşünüldüğünde AB Ortalamasının altında bir seyir izlemektedir ve desteklerle biraz da güçlendirilmesi gerekmektedir.

Tablo 9 Finlandiya KOBİ’lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	FİNLANDİYA		AB	FİNLANDİYA		AB	FİNLANDİYA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	199 189	92.8	91,8	304 292	23.0	29,7	18	19.1	21,0
Küçük	12 447	5.8	6,9	247 752	18.7	20,7	15	16.2	18,9
Orta	2 362	1.1	1,1	237 646	18.0	17,0	17	18.4	18,0
<i>KOBİ</i>	<u>213 998</u>	<u>99.7</u>	<u>99,8</u>	<u>789 690</u>	<u>59.7</u>	<u>67,4</u>	<u>50</u>	<u>53.7</u>	<u>57,9</u>
Büyük	602	0.3	0,2	533 213	40.3	32,6	43	46.3	42,1
Toplam	214 600	100	100	1 322 903	100	100	92	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Finland, European Commission, 2009, s.1

³⁰ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Estonia**, Brüksel, 2009, s.2

BEST Çalışma Grubu'nun hazırladığı KOBİ Şartının tüm üye ve aday ülkelerce kabulünü sağlayan Maribor Zirvesinin gerçekleştiği 2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Finlandiya KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Finlandiya'da KOBİ sayısı yüzde 16, KOBİ'lerin istihdam oranındaki artış yüzde 9 ve toplam katma değere katkıları yüzde 21 artış göstermiştir.³¹

1.3.1.9 Fransa'daki KOBİ'lerin Yapıları

Fransa KOBİ sektörü mikro ve küçük işletmelerin ağırlıkta olduğu bir yapıya sahiptir. Ekonominin hacmi ele alındığında Avrupa'nın en büyük ikinci ekonomisi olarak kabul edilen Fransa'da KOBİ sektöründe yapılan karşılaştırmalar, değerlerin Avrupa ortalaması ile hemen hemen aynı düzeyde olduğunu göstermektedir. Örneğin iş gücü içerisindeki her beş kişiden ikisini büyük işletmeler istihdam ederken KOBİ'lerin istihdam oranı beşte üçtür. Mikro işletmelerin istihdama katkıları açısından Avrupa ortalamasının beş puan gerisinde kalan Fransa katma değer yaratma konusunda da tüm KOBİ sektörü olarak Avrupa ortalamasını çok az bir farkla geriden takip etmektedir. Bu verilerle Fransa'nın KOBİ sektörünü ortalama bir AB üyesi ülke ile kıyaslamak elbette yanlış olacaktır zira Fransa orta ölçekli işletmelerinin tek başına yarattığı 134 milyar euro'luk katma değer birçok AB üyesi ülkenin yarattığı toplam katma değerden katbekat fazladır.

---

³¹ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Finland**, Brüksel, 2009, s.2

Tablo 10 Fransa KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	FRANSA		AB	FRANSA		AB	FRANSA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	2 208 562	92.3	91,8	3 714 919	24.7	29,7	181	21.0	21,0
Küçük	155 000	6.5	6,9	3 130 988	20.8	20,7	161	18.7	18,9
Orta	23 534	1.0	1,1	2 435 146	16.2	17,0	134	15.6	18,0
<u>KOBİ</u>	<u>2 387 096</u>	<u>99.8</u>	<u>99,8</u>	<u>9 281 053</u>	<u>61.7</u>	<u>67,4</u>	<u>476</u>	<u>55.2</u>	<u>57,9</u>
Büyük	5 050	0.2	0,2	5 757 419	38.3	32,6	386	44.8	42,1
Toplam	2 392 146	100	100	15 038 472	100	100	861	100	100

Kaynak: SBA Factsheet France, European Commission, 2009, s.1

2002 yılında KOBİ Şartının kabul edildiği Maribor Zirvesinden, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Fransa KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Fransa'da KOBİ sayısı yüzde 17, KOBİ'lerin istihdam oranındaki artış yüzde 9 ve toplam katma değere katkıları yüzde 29 artış göstermiştir.³²

1.3.1.10 Hollanda'daki KOBİ'lerin Yapıları

Hollanda KOBİ sektörü daha çok küçük ve orta ölçekli işletmelerin etkinliğini gösterebildiği bir yapıya sahiptir. AB Ortalamasıyla karşılaştırıldığında, mikro işletmeler grubunda ekonomideki yerleri bakımından çok az bir farkla geride olan Hollanda, küçük işletmelerin sayısal olarak ortalamanın üstünde olduğu, istihdama katılım konusunda mikro işletmelerin ağırlığının hissedildiği, küçük ve orta ölçekli işletmelerin de katma değerde diğer Birlik üyelerinden önde olduğu bir görünüm sergilemektedir. Toplamda 169 milyar euro katma değer yaratabilen

³² European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet France**, Brüksel, 2009, s.2

Hollanda KOBİ sektörü bu rakamla Avrupa ortalamasının beş puan önünde yer almaktadır.

Tablo 11 Hollanda KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	HOLLANDA		AB	HOLLANDA		AB	HOLLANDA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	484 160	90.0	91,8	1 537 007	29.0	29,7	53	19.6	21
Küçük	44 616	8.3	6,9	1 139 399	21.5	20,7	58	21.4	18,9
Orta	7 569	1.4	1,1	884 055	16.7	17,0	58	21.2	18,0
<u>KOBİ</u>	<u>536 345</u>	<u>99.7</u>	<u>99,8</u>	<u>3 560 461</u>	<u>67.2</u>	<u>67,4</u>	<u>169</u>	<u>62.2</u>	<u>57,9</u>
Büyük	1 353	0.3	0,2	1 739 284	32.8	32,6	103	37.8	42,1
Toplam	537 698	100	100	5 299 745	100	100	273	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Netherlands, European Commission, 2009, s.1

KOBİ Şartının kabulünden Avrupa Küçük İşletmeler Yasasının kabulüne kadar geçen süre içinde Hollanda KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Hollanda'da KOBİ sayısı yüzde 13, KOBİ'lerin istihdam oranındaki artış yüzde 13 ve toplam katma değere katkıları yüzde 17 artış göstermiştir.³³

1.3.1.11 İngiltere'deki KOBİ'lerin Yapıları

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, İngiltere'de KOBİ sektörü diğer Birlik üyelerine göre ekonomide daha az yer bulabilmektedir. Örneğin mikro işletmelerin ekonomideki yeri yüzde 87,5 ile Avrupa ortalaması olan yaklaşık yüzde

³³ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Netherlands**, Brüksel, 2009, s.2

92'nin çok gerisinde kalmıştır. Bu işletmelerin katma değer ve özellikle istihdam yaratma değerleri de Avrupa ortalamasının oldukça gerisindedir. Küçük ölçekli işletmelerde ise ekonomide yer edinme bakımından üstünlük sağlanmış olsa da bu işletmelerin gerek istihdam gerekse katma değer yaratabilme yeteneklerinin Avrupa ortalamasının yaklaşık üç puan altında kaldığı dikkat çekmektedir. Aynı durum orta ölçekli işletmeler için de geçerlidir. İngiltere'de büyük ölçekli işletmelerin ekonomideki ağırlığı ise diğer Birlik üyelerinde olmadığı kadar fazladır. Örneğin tüm istihdamın yarıya yakını ve yaratılan katma değerın yüzde 49,3'ü büyük işletmelerce gerçekleştirilmektedir.

Tablo 12 İngiltere KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	İNGİLTERE		AB	İNGİLTERE		AB	İNGİLTERE		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	1 420 417	87.5	91,8	3 817 765	21.5	29,7	216	18.5	21
Küçük	170 372	10.5	6,9	3 183 757	17.9	20,7	181	15.5	18,9
Orta	27 348	1.7	1,1	2 723 685	15.4	17,0	194	16.6	18,0
<i>KOBİ</i>	<u>1 618</u> <u>137</u>	<u>99.6</u>	<u>99,8</u>	<u>9 725 207</u>	<u>54.8</u>	<u>67,4</u>	<u>591</u>	<u>50.7</u>	<u>57,9</u>
Büyük	5 970	0.4	0,2	8 012 260	45.2	32,6	576	49.3	42,1
Toplam	1 624 107	100	100	17 737 467	100	100	1 166	100	100

Kaynak: SBA Factsheet UK, European Commission, 2009, s.1

BEST Çalışma Grubu'nun hazırladığı KOBİ Şartının tüm üye ve aday ülkelerce kabulünü sağlayan Maribor Zirvesinin gerçekleştiği 2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde İngiltere KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde

İngiltere’de KOBİ sayısı yüzde 9, KOBİ’lerin istihdam oranındaki artış yüzde 7 ve toplam katma değere katkıları yüzde 22 artış göstermiştir.³⁴

1.3.1.12 İrlanda’daki KOBİ’lerin Yapıları

İrlanda KOBİ sektöründe mikro işletmelerin ekonomi içindeki yeri diğer AB üyesi ülkelerden çok daha küçüktür. Bununla birlikte küçük işletmeler ise AB ortalama düzeyinin iki katından fazladır. Aynı durum orta ölçekli işletmeler içinde geçerlidir. İrlanda’da büyük ölçekli işletmelerin sayısal üstünlüğü binde beşlik bir oranla üst seviyelerde olmasına rağmen bu durum istihdam içindeki paya etki etmemiştir. Büyük işletmelerin istihdam oranı AB Ortalamasının altında kalırken, küçük ve orta ölçekli işletmelerin istihdama katılım oranı bu ortalamanın üstünde yer almaktadır. Mikro işletmeler grubunda sayısal değer, istihdam ve katma değer karşılaştırmalarında çok zayıf kalan İrlanda’da orta ölçekli işletmelerin performansı diğer gruplardan çok daha fazla öne çıkmaktadır. Yine de mikro ve küçük işletmelerin katma değer konusunda çok zayıf olmaları İrlanda KOBİ’lerinin toplamda yaratılan katma değer bakımından Avrupa ortalamasının yedi puan altında kalmasına neden olmaktadır.

Tablo 13 İrlanda KOBİ’lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu

³⁴ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet UK**, Brüksel, 2009, s.2

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	İRLANDA		AB	İRLANDA		AB	İRLANDA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	79 924	82.8	91,8	233 851	20.9	29,7	14	14.6	21
Küçük	13 573	14.1	6,9	275 076	24.6	20,7	14	14.4	18,9
Orta	2 611	2.7	1,1	256 864	23.0	17,0	22	22.7	18,0
<i>KOBİ</i>	<u>96 108</u>	<u>99.5</u>	<u>99,8</u>	<u>765 791</u>	<u>68.5</u>	<u>67,4</u>	<u>49</u>	<u>51.7</u>	<u>57,9</u>
Büyük	463	0.5	0,2	351 925	31.5	%32,6	46	48.3	42,1
Toplam	96 571	100	100	1 117 716	100	100	95	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Ireland, European Commission, 2009, s.1

2002'den 2008 yılında Küçük İşletmeler Yasasının kabul edilmesine kadar geçen süre içinde İrlanda KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde İrlanda'da KOBİ sayısı yüzde 23, KOBİ'lerin istihdamdaki payı yüzde 21 artış ve toplam katma değere katkıları yüzde 13 artış göstermiştir.³⁵

1.3.1.13 İspanya'daki KOBİ'lerin Yapıları

İspanya KOBİ sektörü mikro işletmelerin ağırlığının yoğun bir şekilde hissedildiği bir yapıya sahiptir. Özellikle mikro işletmelerin istihdam yaratma oranı Avrupa ortalamasından sekiz puan yukarıdadır ve yaratılan katma değere bakıldığında yaklaşık yedi puanlık pozitif fark dikkat çekmektedir. Bu değerler mikro KOBİ'lerin İspanya'da hem yaratıcı hem katılımcı oldukları izlenimini vermektedir. Küçük işletmelerde ise ekonomi içindeki yerleri Avrupa ortalamasına denk olsa da yarattıkları istihdam ve katma değer bu ortalamanın çok üstündedir. Orta ölçekli işletmeler Avrupa ortalamasının gerisinde kaldığı için, ekonomiyi sırtlayan grupların mikro ve küçük işletmeler olduğu kolaylıkla söylenebilir. İş gücü içerisinde yer alan her beş çalışandan dördü KOBİ sektöründe istihdam edilmektedir.

³⁵ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Ireland**, Brüksel, 2009, s.2

Toplam katma değerin de üçte ikisinin KOBİ'lerce gerçekleştirilmesi İspanya'da KOBİ'lerin güçlü bir yerde olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir.

Tablo 14 İspanya KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	İSPANYA		AB	İSPANYA		AB	İSPANYA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	2 487 681	92.2	91,8	5 377 223	37.7	29,7	159	26.5	21
Küçük	184 117	6.8	6,9	3 636 271	25.5	20,7	144	24.1	18,9
Orta	22 048	0.8	1,1	2 109 383	14.8	17,0	104	17.3	18,0
<i>KOBİ</i>	<u>2 693</u> <u>846</u>	<u>99.9</u>	<u>99,8</u>	<u>11 122</u> <u>877</u>	<u>78.0</u>	<u>67,4</u>	<u>406</u>	<u>67.9</u>	<u>57,9</u>
Büyük	3 268	0.1	0,2	3 130 652	22.0	32,6	192	32.1	42,1
Toplam	2 697 114	100	100	14 253 529	100	100	598	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Spain, European Commission, 2009, s.1

BEST Çalışma Grubu'nun hazırladığı KOBİ Şartının tüm üye ve aday ülkelerce kabul edildiği 2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde İspanya KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde İspanya'da KOBİ sayısı yüzde 18, KOBİ'lerin istihdamdaki payı yüzde 18 ve toplam katma değere katkıları yüzde 52 artış göstermiştir.³⁶

1.3.1.14 İsveç'teki KOBİ'lerin Yapıları

İsveç KOBİ sektörü mikro ve küçük işletmelerin sayıca üstün olduğu fakat bu grupların gerek istihdam gerekse katma değer yaratma konusunda Avrupa ortalamasının üstüne çıkamadığı bir yapıya sahiptir. Orta ölçekli işletmelerin

³⁶ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Spain**, Brüksel, 2009, s.2

ekonomi içinde kapladığı hacim Avrupa ortalamasının altında olsa da yarattığı istihdam ortalamasının üstündedir. Katma değer yaratma konusunda ise tam bir denklik söz konusudur. Genel itibariyle ortalamanın biraz altında bir izlenim sunan İsveç KOBİ sektörü, toplam istihdamın yüzde 63,7'sini meydana getirmekte ve katma değer yarımından biraz fazlasını gerçekleştirmektedir. Büyük işletmelerin performansının daha yüksek olduğu İsveç'te iş gücü içerisinde bulunan her üç kişiden biri büyük işletmelerde istihdam edilmektedir.

Tablo 15 İsveç KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	İSVEÇ		AB	İSVEÇ		AB	İSVEÇ		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	523 126	94.2	91,8	685 631	24.7	29,7	37	20.2	21
Küçük	26 486	4.8	6,9	578 795	20.9	20,7	32	17.6	18,9
Orta	4 661	0.8	1,1	501 667	18.1	17,0	33	18.0	18,0
<i>KOBİ</i>	<u>554 273</u>	<u>99.8</u>	<u>99,8</u>	<u>1 766 093</u>	<u>63.7</u>	<u>67,4</u>	<u>101</u>	<u>55.8</u>	<u>57,9</u>
Büyük	968	0.2	0,2	1 005 178	36.3	32,6	80	44.2	42,1
Toplam	555 241	100	100	2.771 271	100	100	181	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Sweden, European Commission, 2009, s.1

KOBİ Şartının tüm üye ve aday ülkelerce kabulünü sağlayan Maribor Zirvesinin gerçekleştiği 2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde İsveç KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde İsveç'te KOBİ sayısı yüzde 20, KOBİ'lerin istihdamdaki payı yüzde 7 ve toplam katma değere katkıları yüzde 27 artış göstermiştir.³⁷

1.3.1.15 İtalya'daki KOBİ'lerin Yapıları

³⁷ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Sweden**, Brüksel, 2009, s.2

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere İtalya KOBİ sektörü, mikro işletmelerin büyük çoğunluğu oluşturduğu, büyük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomi içerisinde performansının diğer gruplara göre daha düşük kaldığı bir yapıya sahiptir. Tüm işletmelerim yaklaşık yüzde 95'ini oluşturan mikro işletmeler aynı zamanda tüm iş gücünün yaklaşık yarısını istihdam etmektedir. Toplam katma değerün üçte biri gibi büyük bir bölümünü gerçekleştiren mikro işletmeler İtalya ekonomisi için büyük önem taşımaktadır. Genel olarak KOBİ'ler İtalya ekonomisinde geniş bir yer kaplamakta, istihdamın edilen her beş kişiden dördünü bünyesinde barındırmakta ve toplam katma değerini yüzde 70'ini meydana getirmektedir. Bu rakam yüzde 57,9 olan Avrupa ortalamasının on dört puan üstündedir. Bu veriler ışığında İtalyan KOBİ'lerinin genel ekonomi içerisinde verimli bir görünüm sergilediklerini söylemek mümkündür.

Tablo 16 İtalya KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	İTALYA		AB	İTALYA		AB	İTALYA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	3 731 348	94.6	91,8	7 292 281	46.9	29,7	219	32.6	21

Küçük	189 294	4.8	6,9	3 351 855	21.6	20,7	155	23.0	18,9
Orta	20 151	0.5	1,1	1 935 295	12.5	17,0	108	16.1	18,0
<u>KOBİ</u>	<u>3 940 793</u>	<u>99.9</u>	<u>99,8</u>	<u>12 579 431</u>	<u>80.9</u>	<u>67,4</u>	<u>482</u>	<u>71.7</u>	<u>57,9</u>
Büyük	3 096	0.1	0,2	2 961 028	19.1	32,6	190	28.3	42,1
Toplam	3 943 889	100	100	15 540 459	100	100	672	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Italy, European Commission, 2009, s.1

Maribor Zirvesinin gerçekleştiği 2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde İtalya KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde İtalya'da KOBİ sayısı yüzde 6, KOBİ'lerin istihdamdaki payı yüzde 9 artış ve toplam katma değere katkıları yüzde 26 artış göstermiştir.³⁸

1.3.1.16 GKRY'ndeki KOBİ'lerin Yapıları

Kıbrıs KOBİ sektörü işletme sayısının ekonomi içindeki payları göz önüne alındığında oransal olarak Avrupa ortalaması ile denklik göstermektedir. Fakat istihdam yaratma ve toplam istihdam içindeki paylar incelendiğinde belirgin farkların olduğu dikkat çekmektedir. Örneğin Kıbrıs'ta mikro işletmelerin oransal değeri AB ortalamasının tam on puan üstündedir. Aynı değer küçük işletmelerde beş puan orta ölçekli işletmelerde iki puana inmektedir. Büyük işletmelerin istihdamdaki payları ise tam anlamıyla AB ortalamasının yarısında kalmıştır. Buna göre Kıbrıs KOBİ sektörünün özellikle mikro işletmeler alanında gelişmiş olduğunu söylemek mümkündür. Zira toplamda KOBİ'lerin istihdam içindeki payı yüzde 83,5 ile yüzde 67,4'lük Avrupa ortalamasını fazlasıyla aşmaktadır. Kıbrıs KOBİ'leri katma değer yaratma konusunda da istihdam verileri ile doğru orantılı bir görüntü çizmektedir. Toplam KOBİ'lerin yarattığı katma değer sadece yedi milyar avro'da kalsa da toplam ekonomi içinde bu rakam yüzde 79,1'lik bir değere denk gelmektedir. Bu yüzde 57,9 ile AB KOBİ'lerinin katma değer yaratma ortalamasından yirmi puan üstündedir.

³⁸ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Italy**, Brüksel, 2009, s.2

Tablo 17 Kıbrıs KOBİ'lerinin İşletme, İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	KIBRIS		AB	KIBRIS		AB	KIBRIS		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	420 207	92.0	91,8	91 021	39.0	29,7	3	31.3	21
Küçük	3 149	6.9	6,9	58 104	24.9	20,7	2	26.0	18,9
Orta	456	1.0	1,1	45 784	19.6	17,0	2	21.7	18,0
<u>KOBİ</u>	<u>45 812</u>	<u>99.8</u>	<u>99,8</u>	<u>194 909</u>	<u>83.5</u>	<u>67,4</u>	<u>7</u>	<u>79.1</u>	<u>57,9</u>
Büyük	65	0.2	0,2	38 467	16.5	32,6	2	20.9	42,1
Toplam	45 877	100	100	233 376	100	100	9	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Cyprus, european Commissin, 2009, s.1

2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Kıbrıs KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Kıbrıs'ta KOBİ sayısı yüzde 1 oranında azalış, istihdamdaki payları yüzde 17 oranında artış ve toplam katma değere katkıları yüzde 43 artış göstermiştir.³⁹

1.3.1.17 Latviya'daki KOBİ'lerin Yapıları

Latviya KOBİ sektörü, küçük ve orta ölçekli işletmelerin mikro ve büyük işletmelere göre daha yüksek performans gösterebildiği bir yapıya sahiptir. Küçük işletmelerin ekonomi içinde kapladığı yer Avrupa ortalamasının iki katına denk gelmektedir. Aynı durum orta ölçekli işletmeler için de söylenebilir. Buna karşın mikro işletmelerin tüm işletmeler içindeki oranı Avrupa ortalamasının sekiz puan gerisinde yer almaktadır. Toplam iş gücünü oluşturan her dört kişiden üçü kobi2lerde istihdam edilmektedir. Buna paralel olarak da İsveç'te toplam katma değerinin yüzde

³⁹ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Cyprus**, Brüksel, 2009, s.2

75'ini KOBİ'ler gerçekleştirmektedir. Performans değerlendirmesine göre Avrupa ortalamasının çok üstünde olan İsveç KOBİ'leri genel ekonomik hacmin düşük olması sebebiyle toplamda ancak 9 milyar Euro'luk katma değer yaratabilmektedirler.

Tablo 18 Latviya KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	LATVİYA		AB	LATVİYA		AB	LATVİYA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	59 929	83.1	91,8	150 488	21.7	29,7	2	18.6	21
Küçük	10 086	14.0	6,9	196 453	28.3	20,7	3	26.9	18,9
Orta	1 877	2.6	1,1	182 560	26.3	17,0	3	28.7	18,0
<i>KOBİ</i>	<u>71 892</u>	<u>99.7</u>	<u>99,8</u>	<u>529 501</u>	<u>76.3</u>	<u>67,4</u>	<u>9</u>	<u>74.2</u>	<u>57,9</u>
Büyük	240	0.3	0,2	164 144	23.7	32,6	3	25.8	42,1
Toplam	72 132	100	100	693 645	100	100	12	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Latvia, European Commission, 2009, s.1

BEST Çalışma Grubu'nun hazırladığı KOBİ Şartının tüm üye ve aday ülkelerce kabulünü sağlayan Maribor Zirvesinin gerçekleştiği 2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Latviya KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Latviya'da KOBİ sayısı yüzde 20, KOBİ'lerin istihdam oranındaki artış yüzde 20 ve toplam katma değere katkıları yüzde 200'den fazla artış göstermiştir.⁴⁰

1.3.1.18 Litvanya'daki KOBİ'lerin Yapıları

Litvanya KOBİ sektörü, mikro işletmelerin ağırlıkta olmasına rağmen, küçük ve orta ölçekli işletmelerin gerek istihdam gerekse katma değer yaratmada çok daha yüksek performans sergileyebildiği bir yapıya sahiptir. KOBİ'lerin toplam işletmeler içindeki payı Avrupa ortalaması ile aynı düzeyde olmasına rağmen küçük ve orta ölçekli işletmelerin istihdam içindeki paylarının yüksek olmasından dolayı, KOBİ'lerin genel iş gücü içindeki payı Avrupa ortalamasının sekiz puan üstündedir. Başka bir deyişle Litvanya'da çalışan her dört kişiden üçü KOBİ'lerce istihdam edilmektedir. Buna paralel olarak katma değer de yüzde 65'i KOBİ'ler tarafından gerçekleştirilmektedir. KOBİ'lerin bu yüksek performansına rağmen genel ekonomik hacmin düşük olması KOBİ'lerin yarattığı toplam katma değer de ancak 9 milyar Euro'da kalmasına neden olmaktadır.

Tablo 19 Litvanya KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	LİTVANYA		AB	LİTVANYA		AB	LİTVANYA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	113 840	88.4	91,8	217 485	22.8	29,7	2	11.6	21
Küçük	12 021	9.3	6,9	241 469	25.3	20,7	3	23.2	18,9

⁴⁰ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Latvia**, Brüksel, 2009, s.2

Orta	2 613	2.0	1,1	252 582	26.5	17,0	4	29.2	18,0
<i>KOBİ</i>	<u>128 474</u>	<u>99.7</u>	<u>99,8</u>	<u>711 536</u>	<u>74.6</u>	<u>67,4</u>	<u>9</u>	<u>64.0</u>	<u>57,9</u>
Büyük	347	0.3	0,2	242 271	25.4	32,6	5	36.0	42,1
Toplam	128 821	100	100	953 807	100	100	13	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Lithuania, European Commission, 2009, s.1

BEST Çalışma Grubu'nun hazırladığı KOBİ Şartının kabul edildiği 2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Litvanya KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Litvanya'da KOBİ sayısı yüzde 36, KOBİ'lerin istihdamdaki payı yüzde 24 ve toplam katma değere katkıları yüzde 151 artış göstermiştir.⁴¹

1.3.1.19 Lüksemburg'daki KOBİ'lerin Yapıları

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, Lüksemburg KOBİ sektörü küçük hacmine rağmen özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerin tüm işletmeler içindeki yeri bakımından Avrupa ortalamasının çok üstündedir. Mikro işletmelerde istihdam yaratma gücü çok düşük olsa da küçük ve orta ölçekli işletmelerin yüksek istihdam olanağı sağlaması genel iş gücü paylaşım oranını Avrupa ortalamasıyla aynı düzeye getirmektedir. Lüksemburg KOBİ'lerinin katma değer yaratma yeteneği her düzeyde Avrupa ortalamasının üzerindedir. Toplam katma değer yüzde 64'ünü meydana getiren KOBİ'ler, AB ile karşılaştırıldığında Avrupa ortalamasının altı puan üstüne çıkma başarısını göstermektedirler. Bu bağlamda Lüksemburg KOBİ'leri için dengeli bir performans dağılımından söz etmek mümkündür.

Tablo 20 Lüksemburg KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME		İSTİHDAM		KATMA DEĞER	
	LÜKSEMBURG	AB	LÜKSEMBURG	AB	LÜKSEMBURG	AB

⁴¹ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Lithuania**, Brüksel, 2009, s.2

	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	21 305	86.7	91,8	42 129	19.1	29,7	4	24.3	21
Küçük	2 636	10.7	6,9	52 758	24.0	20,7	3	20.0	18,9
Orta	518	2.1	1,1	52 065	23.7	17,0	3	19.6	18,0
<u>KOBİ</u>	<u>24 459</u>	<u>99.6</u>	<u>99,8</u>	<u>146 952</u>	<u>66.8</u>	<u>67,4</u>	<u>10</u>	<u>63.9</u>	<u>57,9</u>
Büyük	103	0.4	0,2	73 163	33.2	32,6	6	36.1	42,1
Toplam	24 562	100	100	220 115	100	100	16	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Luxembourg, European Commission, 2009, s.1

KOBİ Şartının kabul edilmesinden, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Lüksemburg KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Lüksemburg'da KOBİ sayısı yüzde 11, KOBİ'lerin istihdamdaki payı yüzde 11 ve toplam katma değere katkıları yüzde 45 artış göstermiştir.⁴²

1.3.1.20 Macaristan'daki KOBİ'lerin Yapıları

Macaristan KOBİ sektörü, mikro işletmelerin toplam işletmelere içindeki payının Avrupa ortalamasından fazla olduğu, buna karşın küçük ve orta ölçekli işletmelerin sayısal payının bu ortalamadan az olduğu bir yapıya sahiptir. Toplam iş gücünün üçte birinden fazlasını mikro işletmeler istihdam etmektedir. KOBİ'lerin toplam istihdamdaki payı ise yüzde 71,1'dir. Orta ve büyük ölçekli işletmelerin katma değer üzerindeki payları Avrupa ortalamasının üstünde iken mikro ve küçük işletmelerin payları oldukça düşüktür. KOBİ'lerin yarattığı toplam katma değer payı ise Avrupa ortalamasının altı puan gerisindedir.

Tablo 21 Macaristan KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	MACARİSTAN		AB	MACARİSTAN		AB	MACARİSTAN		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	503 171	94.4	91,8	881 142	35.4	29,7	9	17.5	21
Küçük	25 122	4.7	6,9	479 676	19.3	20,7	8	16.2	18,9

⁴² European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Luxembourg**, Brüksel, 2009, s.2

Orta	4 125	0.8	1,1	406 302	16.3	17,0	9	18.2	18,0
<u>KOBİ</u>	<u>532 418</u>	<u>99.8</u>	<u>99,8</u>	<u>1 767 120</u>	<u>71.1</u>	<u>67,4</u>	<u>25</u>	<u>51.9</u>	<u>57,9</u>
Büyük	822	0.2	0,2	719 477	28.9	32,6	23	48.1	42,1
Toplam	533 240	100	100	2 486 597	100	100	49	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Hungary, European Commission, 2009, s.1

Maribor Zirvesinden, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Macaristan KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Macaristan'da KOBİ sayısı yüzde 4 oranında azalış, KOBİ'lerin istihdamdaki payı yüzde 7 oranında artış ve toplam katma değere katkıları yüzde 27 artış göstermiştir.⁴³

1.3.1.21 Malta'daki KOBİ'lerin Yapıları

Malta KOBİ sektörü, mikro ve küçük işletmeler üzerine kurulu, orta ve büyük ölçekli işletmelerin sayılarının minimal düzeyde kaldığı bir yapıya sahiptir. Bunda Malta ekonomik hacminin düşük olmasının payı büyüktür. Mikro KOBİ'lerin istihdam ve katma değerinde diğer grupların çok üstünde bir performans sergilediği Malta'da toplam iş gücü üçünde bulunan çalışanların yüzde 40'ı mikro işletmelerde istihdam edilmektedir. Toplam istihdamın ise dörtte birinden fazlasını KOBİ'ler gerçekleştirmektedir. Mikro işletmeler Malta ekonomisi içinde katma değerli işletmeler olarak kabul görebilir ancak bu denli küçük bir ekonomiyi elbette ki AB'nin büyük üye ülkelerinin ekonomileriyle karşılaştırmak doğru sonuçlar vermeyecektir. Zira ülkede yaratılan toplam katma değer miktarı sadece 3 milyar Euro'dur. Bununla birlikte Malta ekonomisi içinde KOBİ'lerin önemli bir yeri olduğu görülmektedir.

⁴³ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Hungary**, Brüksel, 2009, s.2

Tablo 22 Malta KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	MALTA		AB	MALTA		AB	MALTA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	32 671	95.7	91,8	46 429	40.3	29,7	1	27.9	21
Küçük	1 208	3.5	6,9	20 965	18.2	20,7	1	19.0	18,9
Orta	209	0.6	1,1	% 21 105	18.3	17,0	1	16.9	18,0
<u>KOBİ</u>	<u>34 088</u>	<u>99.9</u>	<u>99,8</u>	<u>88 499</u>	<u>76.8</u>	<u>67,4</u>	<u>2</u>	<u>63.8</u>	<u>57,9</u>
Büyük	39	0.1	0,2	26 731	23.2	32,6	1	36.2	42,1
Toplam	34 127	100	100	115 230	100	100	3	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Malta, European Commission, 2009, s.1

KOBİ Şartının tüm üye ve aday ülkelerce kabul edildiği Maribor Zirvesinin gerçekleştiği 2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Malta KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Malta'da KOBİ sayısı yüzde 2 artış, KOBİ'lerin istihdamdaki payı yüzde 2 azalış ve toplam katma değere katkıları yüzde 19 artış göstermiştir.⁴⁴

1.3.1.22 Polonya'daki KOBİ'lerin Yapıları

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere Polonya KOBİ sektörü, toplam işletmeler içinde mikro işletmelerin yüzde 96'yı oluşturduğu küçük ölçekli işletmelerin payının ise Avrupa ortalamasından oldukça düşük olduğu bir yapıya

⁴⁴ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Malta**, Brüksel, 2009, s.2

sahiptir. Mikro işletmelerin ekonomi içindeki hacimsel yoğunluğu istihdamda da kendini göstermiş ve toplam istihdam içerisinde mikro işletmelere ait oran yüzde 39 ile Avrupa ortalamasının yaklaşık on puan üstüne çıkmıştır. Fakat ne yazık ki mikro KOBİ'ler aynı performansı katma değer yaratma konusunda gösterememektedirler. Aynı şekilde küçük işletmelerin toplam istihdama katılım oranı sadece yüzde on birde kalmıştır. Her ne kadar orta ölçekli işletmelerin performansı diğer gruplara göre yüksek olsa da sayılarının az olması nedeniyle bu durum genel görünüme yansımamaktadır.

Tablo 23 Polonya KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	POLONYA		AB	POLONYA		AB	POLONYA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	1 502 959	96.0	91,8	3 295 674	38.6	29,7	29	18.3	21
Küçük	44 500	2.8	6,9	988 919	11.6	20,7	18	11.8	18,9
Orta	15 185	1.0	1,1	1 595 013	18.7	17,0	34	21.6	18,0
<i>KOBİ</i>	<u>1 562 644</u>	<u>99.8</u>	<u>99,8</u>	<u>5 879 606</u>	<u>68.9</u>	<u>67,4</u>	<u>81</u>	<u>51.7</u>	<u>57,9</u>
Büyük	3 105	0.2	0,2	2 654 220	31.1	32,6	75	48.3	42,1
Toplam	1 565 749	100	100	8 533 826	100	100	156	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Poland, European Commission, 2009, s.1

2002 ile 2008 yılları arasında Polonya KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Polonya'da KOBİ sayısı yüzde 5, KOBİ'lerin istihdamdaki payı yüzde 12 ve toplam katma değere katkıları yüzde 72 artış göstermiştir.⁴⁵

⁴⁵ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Poland**, Brüksel, 2009, s.2

1.3.1.23 Portekiz'deki KOBİ'lerin Yapıları

Portekiz KOBİ sektörü, mikro işletmelerin ağırlıklı rol oynadığı ve yüksek performans sergiledikleri, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ise performans bakımından Avrupa ortalamasının gerisinde kaldığı bir yapıya sahiptir. Toplam işletmelere içinde yüzde 95'lik pay sahibi olan mikro işletmelerin tüm iş gücü içerisindeki istihdam oranı ise yüzde 42'dir. KOBİ'lerin her beş kişiden dördüne istihdam sağladığı Portekiz'de katma değer yaratma başarısı tüm ölçeklerde dengeli olarak dağılmaktadır. Bunun bir sonucu olarak da KOBİ'lerin tüm katma değer içindeki payı yüzde 67'lik bir değerle Avrupa ortalamasının on puan üstünde seyretmektedir. Portekiz'de büyük işletmeler ise oldukça düşük bir performans sergilemektedirler.

Tablo 24 Portekiz KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	PORTEKİZ		AB	PORTEKİZ		AB	PORTEKİZ		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	818 685	94.6	91,8	1 395 210	42.1	29,7	19	24.0	21
Küçük	40 491	4.7	6,9	764 746	23.1	20,7	17	22.3	18,9
Orta	5 665	0.7	1,1	541 876	16.3	17,0	16	21.0	18,0
<i>KOBİ</i>	<u>864 841</u>	<u>99.9</u>	<u>99,8</u>	<u>2 701 832</u>	<u>81.4</u>	<u>67,4</u>	<u>52</u>	<u>67.3</u>	<u>57,9</u>
Büyük	803	0.1	0,2	2 701 832	18.6	32,6	25	32.7	42,1
Toplam	865 644	100	100	2 701 832	100	100	77	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Portugal, European Commission, 2009, s.1

Maribor Zirvesinin gerçekleştiği 2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Portekiz KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Portekiz'de KOBİ sayısı

yüzde 59, KOBİ'lerin istihdamdaki payı yüzde 16 ve toplam katma değere katkıları yüzde 34 artış göstermiştir.⁴⁶

1.3.1.24 Romanya'daki KOBİ'lerin Yapıları

Romanya KOBİ sektörü, küçük ve orta ölçekli işletme gruplarında oldukça düşük, buna karşın büyük işletme performansında KOBİ'lere oranla oldukça yüksek performans gösteren bir yapıya sahiptir. Tüm işletmeler içindeki payı yüzde 88 olan mikro işletmelerin istihdamdaki payları ancak yüzde 30 civarında kalmaktadır. Küçük ölçekli işletmelerde ise Avrupa ortalamasının üstünde bir değere sahip olan Romanya, bu grup içindeki istihdam payında vasat bir görünüm sunmaktadır. Özellikle katma değer yaratma konusunda oldukça geri kalan Romanya KOBİ'leri, tüm işletmeler içinde binde dördlük bir yer oluşturan büyük işletmeler kadar katma değer yaratamamaktadır. Bu durum Romanya'da ekonomik dağılımın dengesiz olduğunu, KOBİ sektörünün zayıf olduğunu ve daha çok devlet ve / veya Birlik desteğine ihtiyaç duyduğunun kanıtıdır.

Tablo 25 Romanya KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	ROMANYA		AB	ROMANYA		AB	ROMANYA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	389 389	88.1	91,8	876 357	21.2	29,7	11	12.1	21
Küçük	41 500	9.4	6,9	821 061	19.8	20,7	12	14.1	18,9
Orta	9 174	2.1	1,1	935 751	22.6	17,0	14	15.9	18,0
<i>KOBİ</i>	<u>440 063</u>	<u>99.6</u>	<u>99,8</u>	<u>2 633 169</u>	<u>63.6</u>	<u>67,4</u>	<u>37</u>	<u>42.2</u>	<u>57,9</u>
Büyük	1 802	0.4	0,2	1 509 794	36.4	32,6	51	57.8	42,1
Toplam	441 865	100	100	4 142 963	100	100	88	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Romania, European Commission, 2009, s.1

⁴⁶ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Portugal**, Brüksel, 2009, s.2

BEST Çalışma Grubu'nun hazırladığı KOBİ Şartının kabul dilmesinden, Küçük İşletmeler Yasasının kabul edilmesine geçen süre içinde Romanya KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Romanya'da KOBİ sayısı yüzde 46, KOBİ'lerin istihdamdaki payı yüzde 31 ve toplam katma değere katkıları yüzde 500'den fazla artış göstermiştir.⁴⁷

1.3.1.25 Slovakya'daki KOBİ'lerin Yapıları

Slovakya KOBİ sektörü, tüm işletmeler içinde mikro işletmelerin oldukça düşük düzeyde yer bulduğu, küçük ve orta ölçekli işletmeler grubunda ise Avrupa ortalamasını neredeyse üçe katlayan, bununla beraber büyük işletmelerin de ekonomide önemli yer tuttuğu bir yapıya sahiptir. Bunun bir sonucu olarak mikro işletmelerin yarattığı istihdam oranı yüzde 15 civarında kalırken, orta ölçekli işletmelerin istihdama katkıları yüzde 23'e, büyük işletmelerin payı ise yüzde 45'e çıkmaktadır. Özellikle ekonomik sistemdeki sayısal yoğunluklarıyla doğru orantılı olarak mikro işletmelerin katma değer yaratma yeteneği yüzde 13'te kalarak oldukça sınırlı bir görünüm çizmektedir. Küçük işletmelerin katma değer payları da Avrupa ortalamasından daha alt seviyede iken orta ölçekli işletmeler Avrupa ortalamasına denk bir değere sahiptir. Toplam katma değer yarısından fazlasını 527 büyük işletmenin yarattığı Slovakya'da KOBİ'lerin istihdam içindeki toplam payları yüzde 55,4'lük değerle Avrupa ortalamasının sekiz puan gerisinde kalmaktadır.

Tablo 26 Slovakya KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu

⁴⁷ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Romania**, Brüksel, 2009, s.2

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	SLOVAKYA		AB	SLOVAKYA		AB	SLOVAKYA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	42 230	76.1	91,8	150 746	14.8	29,7	4	13 3	21
Küçük	10 577	19.1	6,9	179 482	17.6	20,7	4	15.0	18,9
Orta	2 178	3.9	1,1	234 273	23.0	17,0	5	18 1	18,0
<u>KOBİ</u>	<u>54 985</u>	<u>99.1</u>	<u>99,8</u>	<u>564 501</u>	<u>55.4</u>	<u>67,4</u>	<u>12</u>	<u>46 5</u>	<u>57,9</u>
Büyük	527	0.9	0,2	453 723	44.6	32,6	14	53 5	42,1
Toplam	55 512	100	100	1 018 224	100	100	26	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Slovakia, European Commission, 2009, s.1

BEST Çalışma Grubu'nun hazırladığı KOBİ Şartının tüm üye ve aday ülkelerce kabulünü sağlayan Maribor Zirvesinin gerçekleştiği 2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Slovakya KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Slovakya'da KOBİ sayısı yüzde 94, KOBİ'lerin istihdamdaki payı yüzde 29 ve toplam katma değere katkıları yüzde 300'den fazla artış göstermiştir.⁴⁸

1.3.1.26 Slovenya'daki KOBİ'lerin Yapıları

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere Slovenya KOBİ sektörü, orta ölçekli işletmelerin güçlü bir görünüm sergilediği, mikro işletmelerin sayıca fazlalığına rağmen katma değer yaratma konusunda Avrupa ortalamasını geriden takip ettiği, küçük işletmelerin zayıflıklarının kolayca anlaşıldığı bir yapıya sahiptir. İş gücünün yüzde 67 si Avrupa geneli ile uyumlu olarak KOBİ sektörü tarafından istihdam edilmektedir. Toplam istihdamın yüzde 28'i mikro işletmelerce, yüzde 17,6'sı küçük işletmelerce ve yüzde 21,1', orta ölçekli işletmelerce gerçekleştirilmektedir. Katma

⁴⁸ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Slovakia**, Brüksel, 2009, s.2

değer yaratma konusunda orta ölçekli işletmeler Avrupa ortalamasının üstüne çıkarak toplam katma değer in yüzde 21,3'ünü oluşturmuşlardır.

Tablo 27 Slovenya KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	SLOVENYA		AB	SLOVENYA		AB	SLOVENYA		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	94 696	92.8	91,8	178 670	28.2	29,7	4	19.9	21
Küçük	5 773	5.7	6,9	111 371	17.6	20,7	4	18.6	18,9
Orta	1 285	1.3	1,1	133 755	21.1	17,0	4	21.3	18,0
<i>KOBİ</i>	<u>101 754</u>	<u>99.7</u>	<u>99,8</u>	<u>423 796</u>	<u>67.0</u>	<u>67,4</u>	<u>11</u>	<u>59.8</u>	<u>57,9</u>
Büyük	272	0.3	0,2	208 665	33.0	32,6	8	40.2	42,1
Toplam	102 026	100	100	632 461	100	100	19	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Slovenia, European Commission, 2009, s.1

2002'den Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Slovenya KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde Slovenya'da KOBİ sayısı yüzde 17, KOBİ'lerin istihdamdaki payı yüzde 14 ve toplam katma değere katkıları yüzde 57 artış göstermiştir.⁴⁹

1.3.1.27 Yunanistan'daki KOBİ'lerin Yapıları

Yunanistan KOBİ sektörü, mikro işletmelerin büyük bir üstünlükle öne çıktığı buna karşın küçük ve orta ölçekli işletmelerin çok düşük performans

⁴⁹ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Slovenia**, Brüksel, 2009, s.2

sergiledikleri bir yapıya sahiptir. Tüm işletmeler içindeki payı yüzde 96'nın üzerinde olan mikro işletmeler, toplam istihdamın yarısından fazlasını oluşturmaktadırlar. İş gücünü oluşturan her beş kişiden üçü bir mikro işletmede istihdam edilmektedir. Buna karşın küçük işletmelerin istihdam payı yüzde 17,3 ve orta ölçekli işletmelerin istihdam payı ise sadece yüzde 11 civarındadır. Toplam istihdam içinde KOBİ'lerin yeri yüzde 90'a yakındır. Mikro işletmelerin katma değer yaratma yetenekleri Avrupa ortalamasının çok üstünde bir değer olarak yüzde 35'i bulmaktadır. Tüm katma değer içinde KOBİ'lerin payı ise yüzde 72,6'dır. Genel bir bakış açısıyla Yunanistan'ın çok güçlü bir mikro işletme grubuna sahip olduğu buna karşın özellikle orta ölçekli işletme grubunun oldukça düşük bir performansa sahip olduğu rahatlıkla söylenebilir.

Tablo 28 Yunanistan KOBİ'lerinin İşletme İstihdam ve Katma Değer Tablosu

	İŞLETME			İSTİHDAM			KATMA DEĞER		
	YUNANİSTAN		AB	YUNANİSTAN		AB	YUNANİSTAN		AB
	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Adet	Pay(%)	Pay(%)	Milyar €	Pay(%)	Pay(%)
Mikro	820 021	96.5	91,8	1 538 632	58.0	29,7	28	35.1	21
Küçük	25 789	3.0	6,9	459 784	17.3	20,7	16	20.5	18,9
Orta	3 579	0.4	1,1	312 489	11.8	17,0	14	17.1	18,0
<i>KOBİ</i>	<u>849 389</u>	<u>99.9</u>	<u>99,8</u>	<u>2 310 905</u>	<u>87.0</u>	<u>67,4</u>	<u>58</u>	<u>72.6</u>	<u>57,9</u>
Büyük	431	0.1	0,2	343 810	13.0	32,6	22	27.4	42,1
Toplam	849 820	%100	100	2 654 715	100	100	79	100	100

Kaynak: SBA Factsheet Greece, European Commission, 2009, s.1

BEST Çalışma Grubu'nun hazırladığı KOBİ Şartının tüm üye ve aday ülkelerce kabulünü sağlayan Maribor Zirvesinin gerçekleştiği 2002 yılından, Küçük İşletmeler Yasasının resmen kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde Yunanistan KOBİ'lerinin sayısında, istihdam gücünde ve katma değer yaratma yeteneğinde belirgin artışlar gerçekleşmiştir. Buna göre söz konusu altı yıl içerisinde

Yunanistan'da KOBİ sayısı yüzde 8, KOBİ'lerin istihdam oranındaki artış yüzde 15 ve toplam katma değere katkıları yüzde 37 artış göstermiştir.⁵⁰

Ekonomik hacimleri ve üretim alışkanlıkları birbirinden farklı olan Birlik üyelerinin Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'ndan farklı düzeylerde ve şekillerde etkilendikleri anlaşılmaktadır. Bunun başlıca nedenleri arasında Birlik üyesi ülkelerin ekonomik gelişmişlik farkları ve her üye ülke ekonomisi içinde KOBİ'lerin yerleri ve performanslarının farklılık göstermesi sayılabilir. Ne var ki BEST Çalışma Grubu'nca hazırlanan KOBİ Şartı'nın Maribor Zirvesi'nde Kabul Edilmesinden, Küçük İşletmeler Yasası'nın kabul edildiği 2008 yılına kadar geçen süre içinde tüm üye ülke ekonomilerinde KOBİ'lerin yerlerinin pozitif yönde değiştiği, gerek ulusal gerekse uluslararası ticaret içinde daha etkin rol almaya başladıkları ve katma değer yaratma performanslarının çok daha fazla artış gösterdiği gözlemlenmektedir. KOBİ Şartı ve Küçük İşletmeler Yasası'nın KOBİ'lere yönelik uygulanmasını öngördüğü teşvikler, destekler ve politikalar her ülkedeki KOBİ'lerin yaşadığı benzer zorluk ve kısıtlamaları en aza indirmiş böylece KOBİ'lerin gelişimleri için ihtiyaç duydukları ortamı yaratmıştır. Sonuç olarak tüm Birlik üyesi ülkelerde KOBİ'lerin, ülke ekonomileri içindeki yeri hem niceliksel hem de niteliksel bakımdan artmış, istihdam sağlama kapasiteleri genişlemiş ve katma değer yaratma performansları yükselmiştir. Bu durum Birlik içinde genel ticari gelirlerin daha geniş bir alan içinde yayılmasına, ortaya çıkan parasal kaynaklardan inovatif faaliyetlere daha önemli paylar ayrılmasına ve son tahlilde hem teknolojik hem ekonomik hem de bu ikisinin etkisiyle sosyal gelişimin sağlanmasına etki etmektedir.

---

⁵⁰ European Commission Enterprise and Industry, **SBA Factsheet Greece**, Brüksel, 2009, s.2

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE KOBİLERİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE SOSYO- EKONOMİK SORUNLARININ DEĞERLENDİRMESİ

2.1 Türkiye’de KOBİ’lerin Tarihsel Gelişimi

Türkiye, KOBİ’ler yönünden dünyada eşine az rastlanabilecek bir geçmişe sahiptir.⁵¹ KOBİ’lerin ve KOBİ politikalarının gelişimi açısından bakıldığında Anadolu coğrafyası, sekiz yüzyıldır biriken bir deneyime ve bilgi birikimine ev sahipliği yapmaktadır. 13ncü yüzyılda Şeyh Mahmut Ahi Evran tarafından kurulan Ahilik Sistemi, bugün küçük işletmeler olarak tanımlanan esnaf ve sanatkârlara mesleki eğitim, soysal güvenlik ve diğer konularda önemli katkılar sağlamış ve onları toplumun vazgeçilmez birer parçası haline getirmiştir.⁵² Osmanlı’nın imparatorluk döneminde Ahilik Kurumu yerini Lonca teşkilatına bırakmış ve söz konusu teşkilatlanma 1912 yılına kadar üretim ve ticaret alanlarında faaliyet gösteren kişi ve kurumlara yol göstererek varlığını sürdürmüştür. Cumhuriyetin ilanından hemen sonra 1924 yılında “Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları Yasası” daha geniş kapsamlı olarak yürürlüğe girmiş ve küçük ve orta ölçekli işletmelere yol göstermeye devam etmiştir.

Cumhuriyet sonrası dönem, İzmir İktisat Kongresi’nin ulusal ekonomiyi kurmak maksadıyla toplanmasının hemen ardından başlayan dönemdir. 1929 yılında ortaya çıkan ve tüm ülkeleri etkileyen ekonomik kriz ile birlikte devlet daha aktif rol üstlenmeye, ekonomik olarak daha çok fonksiyonlar yüklenmeye başlamıştır. Bu gelişmelere paralel olarak Türk ekonomisi de karma ekonomi modelini benimsemiştir. Bu dönemde bir yandan girişimciliği teşvik etmek için önlemler alınırken, diğer yandan ülkedeki yabancıların değişik alanlardaki faaliyetlerine son

⁵¹ KOSGEB, **1993 Yılı Çalışma Programı**, Ankara:1993, s.21

⁵² Hasan Memiş, “**Türkiye ve Avrupa Birliğindeki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Ekonomik Analizi**” Yüksek Lisans Tezi, Şanlıurfa, 1998, s.28

verilmeye çalışılmıştır.⁵³ Fakat konjonktürel gelişmelerin de etkisi sonucunda bu modelin sanayileşme konusunda yeterli iyileşme sağlayamaması nedeniyle 1933 yılından itibaren devletçilik rejimi uygulanmaya başlanmış ve özel teşebbüsün desteklenmesi ancak 1927 yılında çıkmış olan Teşvik-i Sanayi Kanunu kapsamında ele alınmıştır.

1920'li yıllar ve 1930'ların ilk yarısında Türkiye'de sanayi yapılanması, fabrika modeli örgütlenmeden değil, küçük atölye ve esnaf modeli örgütlenmeden oluşmaktaydı. Üretimin önemli bir kısmı küçük atölyelerde gerçekleştirilmekteydi. İkinci Dünya Savaşı'nın da etkisiyle 1939-1950 yılları arasındaki Cumhuriyet Halk Partisi döneminde Teşvik-i Sanayi Kanunu yürürlükten kaldırıldı ve daha yoğun, daha katı bir devletçilik rejimi uygulamaya başlandı.

1950 – 1960 yılları arasında ise Demokrat Parti Hükümeti ile daha liberal politikalar izlenmiş çok partili yaşama geçilmiş, kalkınmada özel sektöre öncelik tanıyan ve teşvikine ağırlık veren bir politika izlenmiştir. Bu dönemde devletin ekonomik kalkınmadaki rolünün karar verici durumdan, düzenleyici ve denetleyici duruma geçtiği görülmektedir. İthalat büyük oranda serbest bırakılmış fakat Türk ekonomisindeki kontrolsüz gelişme, savaş sonrası dönemde Türkiye'deki ilk temel kriz ortamının doğmasına da neden olmuştur. Özellikle 1950 Kore Savaşı dönemindeki ekonomik iyileşme ve gelişme döneminin sona ermesiyle 1954 yılından sonra tekrar liberal sistemden ve politikalarından uzaklaşmıştır. Özellikle ithalatta liberasyonun durdurulmuş olmasına ve yeni sınırlamaların getirilmeye başlamasına rağmen ithalatın ihracattan fazla olması nedeniyle dış ticaret açıkları büyümüştür. Tarımsal üretim artışı duraklamış, dış ticaret hadleri Türkiye'nin aleyhine gelişmiştir.

Para hacmindeki (emisyon) hızlı yükseliş, kredilerdeki artış ve enflasyondaki yükselme yeni kararların alınmasına yol açmıştır. 1956 yılında tekrar Milli Koruma Kanunu'nun yürürlüğe konulması sonucu ekonomik hayat geniş ölçüde kontrol altına alınmıştır. Buna rağmen karaborsa, döviz yolsuzlukları ve enflasyonist baskı artmış; ihracatı arttırmaya yönelik çabalar sonuç vermemiş ve ihracat giderek azalmıştır. Ayrıca dış borçları ödeme zorlukları başlamıştır.

---

⁵³ Canan Çetin, **Yeniden Yapılanma Girişimcilik Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi**, Der Yayınları, İstanbul, 1996, s.135

1950 – 1960 dönemi altyapı yatırımcılığı dönemi olarak da adlandırılabilir. Önemli karayolları, su, liman, enerji projeleri bu dönemde büyük bir hız kazanmıştır. Ancak bu dönemde kamu harcamalarının önemli miktarda artması yıllık bütçelerin orta ve uzun dönemli politika ve dengelemlere oturtulması ihtiyacını doğurmuştur. Bir başka deyişle, ekonomideki makro kararların uyumu ve koordinasyonu sorunu ortaya çıkmıştır. Türkiye iktisat politikalarında tutarlılığın sağlanması ve dış destekle uyumlu yürütülmesini isteyen uluslararası kuruluşlar da koordinasyon ve makro planlama düşüncesini bu dönemde gündeme getirmişlerdir. Bunlardan en önemlisi olarak 1958 yılında IMF ile bir istikrar programı üzerinde anlaşmaya varıldı. İstikrar anlaşmasının altı ana başlığı vardı. Bunlar devalüasyon, dış borç ertelenmesi, para ve maliye politikasında kısıtlamalar, dış ticaretin serbestleştirilmesi ve KİT fiyatlarının serbestleştirilmesiydi. Demokrat parti iktidarı devalüasyonu bir haysiyet meselesi olarak görse de fiilen kabul etmek zorunda kaldı. Dış borç miktarının bilinmemesi ve alacakların çok olması nedeniyle ancak alacaklı ülke hükümetlerinin gazetelere ilan vererek alacaklıları başvurmaya çağırması yoluyla borç miktarı ve alacaklılar belirlendi. Yaşanan bu karmaşadan sonra Türkiye'nin sadece Hazine kanalıyla borç alabileceği kararlaştırılmıştır. Para ve maliye politikalarında kısıtlamalar ise ithalatın artık satıcı kredileri ile değil genel uluslararası uygulama gereğince sadece bankalar arası kredi mektubu kullanarak yapılmasını kapsıyordu. Ekonominin çalışması için gerekli olan hammadde ve yedek parçaların öncelikli temini için ithalatın sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle dış ticaretin serbestleşmesi öngörüldü. KİT'ler üzerindeki kontrol devam etmekle birlikte, buğday, kömür vb. dışında özel sektörün üretip sattığı mallar üzerindeki fiyat kontrolleri uygulanmamaya başladı. Sonuç olarak fiyatlarda beklenen gelişmeler yaşandı. Devalüasyonun ithal fiyatları üzerindeki mekanik etkisine ek olarak KİT fiyatlarında yapılan artışlar 1959 yılı fiyat artışlarının önceki yıllar düzeyinde kalmasını sağladı. Ancak önceki yıllarda fiyat endekslerinin kontrollü fiyatları kullanması ve fiyat kontrolleri ve karaborsanın azalmasıyla birlikte 1959'dan sonra Türkiye, on bir yıllık bir istikrar dönemine girdi.⁵⁴ Böylece, 1960'tan itibaren ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın hızlandırılması, uygulanan politikalar arasında uyum sağlanması, toplumsal ve

---

⁵⁴ www.mevzuatdergisi.com/2004/04a/02.htm

kültürel dönüşümün uyumlu bir şekilde yönlendirilmesi amacıyla Kalkınma Planlarının hazırlanması ve uygulanması fikri benimsenmiştir. 27 Mayıs Askeri Darbesinin de etkisiyle bu dönemde planlama, Batı ekonomilerine yaklaşılmaması bakımından bazı çevreler tarafından her derde deva, her sorunun çözümü için sihirli bir değnek olarak kabul edilmiştir.⁵⁵ “İktisadi ve sosyal hayatı, keyfi ve plansız davranış tecrübelerine son verip adalete, tam çalışma esasına ve herkese insan haysiyetine yaraşır bir yasayış seviyesi sağlanması amacına göre düzenleme isteği ve çabasına uygun olarak, ulusal tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararına gerektirdiği önceliklerle yöneltmek ve iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek üzere 1963 – 1967 yıllarını kapsayan Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanmıştır.”⁵⁶ Bu düşünce ortamında planlama 1961 Anayasası’na girmiştir. Birinci beş yıllık kalkınma planı 1963 yılında yürürlüğe girmiştir. Plan dâhilinde, dağınık bir durumda bulunan küçük sanayi ve el sanatlarının plânlı bir çalışmayla gelişmesini sağlamak için bu sanayi kollarının finansman, kredi, teşkilâtlanma, kooperatif kurma ve hammadde, donatım, iç ve dış pazarların bulunması, mevzuat ve kalite kontrol işlerinde yol gösterecek ve yardım edecek bir merkezî kuruluşa ihtiyaç olduğu⁵⁷ vurgulanmış fakat bu konuda hiçbir ilerleme kaydedilememiştir. İkinci beş yıllık kalkınma planı dâhilinde 1970 yılında KÜSGEM (Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi) adı altında Gaziantep’te bu açığı kapatacak bir kurum nihayet kurulmuştur ama ne var ki bu kuruluş sorunların giderilmesinde hayli yetersiz kalmış ve öngörülen hedeflere ulaşamamıştır. Ayrıca Sanayi Bakanlığı, küçük sanayi ve büyük sanayi geliştirme programlarını entegre bir şekilde uygulayacağı ve uygulamada koordinasyon sağlayacağı da planda belirtilmiştir.⁵⁸ Üçüncü beş yıllık kalkınma planında “KÜSGEM, küçük sanayi yurt çapında örgütlenme, tedarik, mühendislik hizmetleri, üretim planlaması, pazarlama ve diğer ilgili konularda, hizmet sağlayacak biçimde teşkilatlandırılacaktır”⁵⁹ denmesine rağmen uygulamada başarıya ulaşamamıştır. 1970 yılı, birçok ülkede KOBİ’lerin ekonomideki önemini anlaşıldığı ve KOBİ’lere ilişkin devlet politikalarının zaman kaybetmeden uygulamaya geçirildiği bir dönemin başlangıcı

⁵⁵ Hüseyin Şahin, Türkiye Ekonomisi, Ezgi Kitapevi, Bursa, 1995, s.133

⁵⁶ DPT, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.1

⁵⁷ Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.370

⁵⁸ İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.543

⁵⁹ Üçüncü beş Yıllık Kalkınma Planı, s.563

olmuştur. Türkiye’de ise ilk defa Dördüncü beş yıllık kalkınma planında küçük sanayi, esnaf ve sanatkârlardan ayrıca bir başlık olarak bahsedilmiş ve tanımlamalar yapılmıştır. Buna göre “Küçük sanayinin üç alt kesimini (küçük sanayi - esnaf ve sanatkârlar – el sanatları) oluşturan etkinliklerin temel niteliklerini tanımlama çalışması Dördüncü Plan döneminin ilk yıllarında başlatılacaktı. Tanımlamanın bundan önce çeşitli yasalarda yapılan ve halen geçerli olan değişik tanımlamaların yerine geçmesini sağlayıcı yasal düzenlemeler öncelikle gerçekleştirilecekti.”⁶⁰. Ancak Beşinci beş yıllık kalkınma planında KOBİ’lerin ekonomideki yeri ve önemi açıkça belirlenmiş ve bunların teşvik edilmesi gerektiği önemle vurgulanmıştır. KÜSGEM’den kazanılan deneyim ile 1983 yılında küçük işletmelere teknolojik, finansal ve yönetsel destek sağlamak amacıyla KÜSGET (Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı) kurulmuştur. Nihayet 12 Nisan 1990 tarihinde 3624 sayılı yasa ile de KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı) kurulmuş ve faaliyetlerine günümüzde de devam etmektedir.

2.1.1 Osmanlı Dönemi

Anadolu’nun Türklerin ikinci anayurdu haline gelişi 11nci yüzyılın ikinci yarısı başlarındadır. Asya’dan göç eden sanatkâr ve tüccar Türklerin yerli tüccar ve sanatkârlar karşısında tutunabilmeleri ve yaşayabilmeleri, aralarında bir örgüt kurmalarını gerektirmiştir. Ayrıca Türkler bu örgüt yardımıyla, sağlam, dayanıklı ve standart mal yapabileceklerini düşünmüşlerdir. İşte bu zorunluluk esnaf ve sanatkârlar dayanışma ve kontrol örgütünün, yani Ahiliğin kurulması sonucunu doğurmuştur.⁶¹ Ahilik, XIII. Yüzyılda ortaya çıkmış ve XVIII. Yüzyıla kadar belli dönüşümlerden geçerek varlığını sürdürmüş bir esnaf örgütüdür. Ahlaki, askeri ve siyasal alanların dışında, özellikle sosyal ve ekonomik alanlarda oldukça etkili olan bu örgüt, günümüzde varlığını sürdüren sosyal güvenlik kuruluşları, esnaf ve sanatkâr organizasyonları, sendikalar, kooperatifler ve hatta belediyelerin oluşumuna örnek teşkil etmesi bakımından çok önemli bir yere sahiptir. Nurettin Öztürk’e göre günümüzde Japonya ve Almanya’nın bazı mesleki ve ticari konularda Ahilik’ten

⁶⁰ Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.279

⁶¹ <http://www.aesob.org.tr/dpage.aspx?ad=icerikler&id=35> (14.05.2020)

yararlandığı bilinmektedir.⁶² Osmanlı İmparatorluğu'nda sanayi ve ticarete ilişkin düzenlemelerin getirilmesi ve dolayısıyla küçük ve orta ölçekli işletme politikaları, Ahilik Kurumunun Osmanlı topraklarında yayılmasından sonra başlar. Osmanlı Devleti'nin kurulması ve şekillenmesinde de büyük ölçüde rol oynayan Ahilik teşkilatı, kendine has yapısıyla döneminin en ilerici fikir ve uygulamalarına sahiptir. Bu nedenledir ki, sadece Anadolu'da değil aynı zamanda Balkanlar ve Türkistan'da yaşamış olan Türklerin de sanat ve meslek alanlarında yetişmelerine vesile olmuştur. Ekonomik sistemin kontrol altında tutulmasında, arz ve talep dengesinin düzenlenmesinde, fiyat politikalarının belirlenmesinde, sosyal sigorta mekanizmasının işletilmesinde, meslek eğitiminde ve girişimcilik kültürünün yaygınlaştırılmasında, kalite standartları belirlenmesi ve uygulanmasında, üretici ve tüketici haklarının korunmasında ve sendikal hakların oluşturulmasında Ahilik teşkilatı günümüzde var olan küresel anlayışa temel teşkil etmektedir. Örneğin, “Türk İş Hukukunda yer alan kıdem tazminatı, işverenin sorumluluğu, yeni iş arama izni, çalışma belgesi, işverenin ödeme sorumluluğu, asgari ücret, fazla çalışma ücreti, sigorta primi, çocukları çalıştırma yasağı ve benzeri hükümler Ahilik uygulamaları ile birebir örtüşmekte ve Türk tarihinin sendikal kesiti olan Ahilik kurumuna çağrışımlar yapmaktadır.”⁶³

Ahi birlikleri üretimi, ihtiyacın bir fonksiyonu olarak düşünmüşler ve ihtiyaca göre ayarlamışlardır. İhtiyaçların sürekli kamçılanarak tüketimin çoğalmasına ve israfa karşı olan Ahi birlikleri, bunu sağlamak gerektiğinde üretim sınırlamalarına dahi gitmişlerdir.⁶⁴ Bu durum, aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun üreticiyi değil tüketiciyi esas alan provizyonist ekonomi politikasına da örnek teşkil etmektedir. Ayrıca günümüzde kendini Avrupa Birliği'nin KOBİ'lere yönelik politikalarında ve Türkiye'de KOSGEB'in üstlendiği faaliyetlerde gösteren “üreticiye finansal, yönetsel ve teknolojik bakımdan destek olma” anlayışı Ahilik teşkilatında da varlığını sürdürmekteydi. Zira Teşkilat üyesi olan esnaf ve sanatkârın kazancı bütünüyle kendilerine ait değildi. Bu kazanç şahsi olmaktan çok Ahi teşkilatına ait genel sermayeyi oluşturmaktaydı. Teşkilatın Orta Sandığında toplanan

---

⁶² Nurettin Öztürk, “Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi”, s.1

⁶³ A.g.e, s.5

⁶⁴ Yusuf Ekici, Ahilik, 3.Baskı, Sistem Ofset, Ankara, 1991, s.64

bu sermaye ile herkese dağıtılacak şekilde alet ve hammadde alınmakta, tezgâhlar kurulmakta, tereddütlü kişilere girişimci olmalarına yönelik cesaret verilmekte ve bir yandan da halk arasında ihtiyacı olan kimselere yardım edilmekteydi.⁶⁵

Osmanlı Devleti'nin kuruluş aşamasının tamamlanıp genişleme aşamasının başladığı Sultan I.Murat döneminde, devletin silahlı gücü oluşturulmuş olduğundan Ahiliğin silahlı faaliyetleri sona erdirilmiştir. II. Murat ve Fatih Sultan Mehmet döneminde ise Ahilik teşkilatı pek çok işlevini yitirmiş ve sadece ekonomik alanda faaliyet göstererek yerini Lonca örgütlenmesine bırakmıştır.⁶⁶ Uzun bir dönem Ahiliğin geleneksel ilkelerinin devam etmesiyle birlikte Lonca teşkilatı Osmanlı iktisadi hayatında önemli bir yer tutmuş ve sektörel değişim ve gelişmelere yön vermiştir. Ne var ki XVI. Yüzyılın sonlarında Batı sanayi ürünlerinin Anadolu pazarlarını kaplaması sonucu Türk esnafı bir yandan hammadde sıkıntısı çekerken bir yandan da ürettiği eşyaya alıcı bulamama sorunuyla yüz yüze gelmiştir.⁶⁷ İmparatorluğun son dönemlerinde Batılı şirketlerin reklamları ve Batı kültürünün de etkisiyle halkın beğenisi değişmiş, bu değişiklik ilk önce kıyafette kendini göstermiştir. Sonuçta bu beğeniyi karşılayacak üretim ancak ithal yolla sağlanır hale gelmiştir. Dolayısıyla imparatorluğun önce pamuk sonra da ipek sanayisi çok yara almıştır. Bu da yerli küçük sanayinin güçsüzleşmesinde bir etkidir. Türkler daha çok askerlik, devlet memuriyeti, çiftçilik gibi işlerle uğraştıkları için, milli emek, fabrika sanayini kurabilecek ve devam ettirebilecek bir nitelik ve niceliğe ulaşamamış, bundan dolayı da teknolojik buluşlardan, sanayi bilgi ve deneylerden yararlanmak ve böylelikle küçük el sanayi kuruluşlarını büyük fabrika sanayi haline getirmek mümkün olmamıştır.⁶⁸ Mevcut sanayi işletmeleri de Türklerin ticaretle uğraşmayı küçük düşürücü bir eylem olarak görmelerinden dolayı yüzde 85 oranında Müslüman olmayan tebaanın elinde bulunmaktadır.

---

⁶⁵ A.g.e., s.67

⁶⁶ <http://www.ahilik.gen.tr/kavram/cozulus.html> (14.05.2010)

⁶⁷ Nurettin Öztürk, "Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi", s.10

⁶⁸ <http://osmanli-arsivi.blogspot.com/2008/03/osmanlida-imalat-sanayinin-geliimi.html> (14.05.2010)

Tablo 29 Türkler ve Müslüman Olmayan Halkın Osmanlı Sanayi İçindeki Dağılımı

	Sermayedeki Payı (yüzde)	Çalışanlar İçindeki Payı (yüzde)
Rum	50	60
Ermeni	20	15
Musevi	5	10
Yabancı	10	-
Türk	15	15

Kaynak: Prof. Dr. Nilüfer Eğrican, “Türk Sanayinin Yapısal Sorunları ve Bilimsel/Sosyal Altyapı ile İlişkileri”

Söz konusu dönem içerisinde Lonca Teşkilatı’nda bozulma ve yozlaşmalar meydana gelmiş ve geleneklere göre değil iltimasa göre uygulamalar başlamıştır. Neticede 500 yıl boyunca Osmanlı İmparatorluğu’nun küçük ve orta ölçekli sanayisini temsil eden bir kurum, İmparatorlukla birlikte çöküş aşamasına girdikten sonra 1912 yılında tamamen ortadan kaldırılmıştır.

Osmanlı İmparatorluğunda ilk fabrikalar II. Mahmut devrinde savaş sanayinin gelişmesiyle başlamıştır. Bu devirde Sinop, İzmit, İstanbul tersanelerinde buharlı gemilerin yapıldığı ve bazı ahşap teknelerin Londra’ya götürülerek içine makine konulduğu bilinmektedir. “Ancak kurulan bu fabrikalar için kömüre duyulan gereksinim miktarı önemli seviyelere ulaşmıştı. Çünkü o zamana kadar dışarıdan getirilen kömür, bütçeden önemli bir payı dışarı akıtıyordu. Bu dönemde işletmeye açılan Ereğli Kömür İşletmeleri, Osmanlı sanayinde bir başlangıç olma özelliği taşır. Türkiye’nin ilk kömür havzası 1829’da işletmeye açılmıştır. Aynı işletme giderek Evkafı Şahane’ye devredilmiş fakat kömür havzaları iyi işletildiği için Rum ve İngiliz işletmecilerine borç karşılığında işletilmek üzere kiraya verilmiştir.

Osmanlı kendi gereksinimlerine yeterli bir savaş sanayine sahipti ve baruthaneler, top, küre yapan imalathaneleri bulunmaktaydı. Bunların hammaddesini sağlayan madenler de vardı ve işletilmekteydi. Fakat Osmanlı İmparatorluğunda tam

anlamıyla savaş sanayinin varlığı Sultan Abdülaziz devrinde gerçekleşmiştir. Zira bu devirde Osmanlı İmparatorluğuyla İngiltere arasındaki siyasal ilişkiler savaş sanayine girişim için uygun bir ortam hazırlamıştır. Bunun sonucu olarak da ülkede tophane ve barut fabrikaları yapılmıştır.

Dokuma sanayisi olarak ordu gereksinmesini karşılamak için devlet sermayesiyle kurulan dokuma fabrikalarının yanı sıra eskiden kurulan bir takım fabrikalar da vardır. Örneğin; Hereke, Bakırköy fabrikaları gibi. Ancak bu fabrikaların rasyonel bir şekilde işletildiklerini söyleyebilmek mümkün değildir. Bu nedenle de bu fabrikalara karşın ordu gereksinmesi için dışarıdan mal getirilmeye devam edilmiştir.

İmparatorluktaki maden yataklarının büyük bir çoğunluğu yabancı sermaye tarafından işletilmekteydi. Örneğin; Zonguldak kömürleri, manganez ve krom madenleri gibi... Ancak yine de bu işletmeler imparatorluk ekonomisine katkıda bulunuyorlardı.

Büyük bir çoğunluğu yabancı sermaye tarafından işletilmesine karşın özel yerli sermayenin de mevcut olduğu halı sanayi, imparatorluk sanayinin en ileri gitmiş dallarından biriydi.⁶⁹

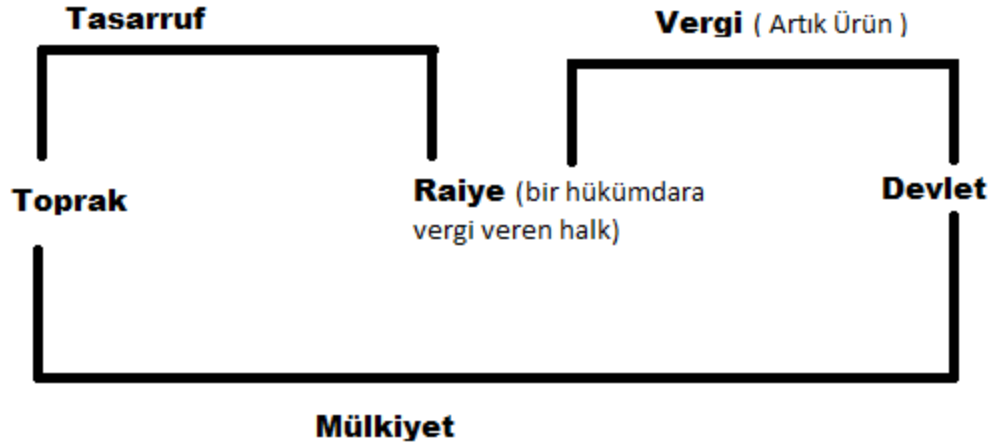
Osmanlı İmparatorluğunda sanayinin seyri yukarıdaki gibiyken, Batı Avrupa ülkelerinde makinenin üretime katılması sonucunda modern sanayinin doğuşu tüm dünyada üretim ve tüketim alışkanlıklarını değiştirmeye başlamıştı. Fabrika tipi seri üretimle küçük sanayi üretiminin rekabet edememesi, Osmanlı sanayisinin XV. ve XVII. Yüzyıllar arasındaki saltanatına da son verdi. Doğu ve Batı arasındaki temel anlayış farkı da bu denklemde dengelerin Osmanlı aleyhine bozulmasında büyük rol oynamıştır. Hem Osmanlı - Türk insanı hem de devlet maddeye, paraya ve toprağa aşırı bağlanmamış; üretilen tüm değerler tüketilmiştir. Böylece aynı dönemde batıdaki gibi para kazanmayı ibadet sayan, kâr peşinde koşan bir sınıf ortaya çıkmamış ve Osmanlı toplumunda ne sermaye birikimi ne de girişimci – kapitalist bir

---

⁶⁹ <http://osmanli-arsivi.blogspot.com/2008/03/osmanlida-imalat-sanayinin-geliimi.html> (14.05.2010)

sınıf doğmamıştır.⁷⁰ Ayrıca unutulmaması gerekir ki Osmanlı İmparatorluğunda Padişah tüm toprakların sahibi ve hakimi konumundayken özel mülkiyet ve özel teşebbüs kavramlarının Batı'daki gibi gelişmesi mümkün değildi. Divitçioğlu “Asya Üretim Tarzı ve Osmanlı Toplumunu Marksist Üretim Tarzı Kavramı” isimli kitabında bu konuya ilişkin olarak zaten ülke topraklarının reayaya⁷¹ ait mülkler olmadıklarından bahseder. Buna rağmen Osmanlı topraklarında yaşayan herkesin toprakları ekip biçme hakkı vardır. Bu topraklar “reayaya” devlet tarafından ariyet olarak (ödünç) verilir. Bundan dolayı Osmanlı halkı toprakların mülk sahibi olmamakla birlikte, onu tasarruf etme (kullanma ve reel ürün elde etme) hakkına sahiptir. Hatta bu hak, bazı şartlar yerine getirildiği takdirde mutlak ve varislere dahi devredilebilir. Ne var ki halkın işlediği bu topraklar hiçbir zaman satılamaz, hibe edilemez, vakıf yapılamaz ve vasiyet edilemez. Bu yüzden Osmanlı toplumunda hakim olan ve yaygın mülkiyet şekli “miri toprak rejimidir”. Topraklar, sürekli olarak ve kalıtsal devir yoluyla halka “ödünç” verilmiştir. Dolayısıyla Osmanlı İmparatorluğunda mülkiyet ilişkileri aşağıdaki şemadaki gibi gösterilebilir.⁷²

Şekil 1 Osmanlı'da Mülkiyet İlişkileri

Padişahın kendisine alternatif bir güç olacağı endişesi nedeniyle büyük servet birikimine karşı olması da devletin her hangi bir teşvik sistemine ihtiyaç duymamasına gerekçe olmuştur. Yukarıda bahsedilen Ahilik kültürünün de bireyci

⁷⁰ Cem Doğru, “Osmanlı toplumunda Kapitalist – Girişimci Sınıfın ve İnsan Tipinin Oluşumunu Engelleyen Faktörler”, s.82

⁷¹ Reaya: Osmanlıda halkın Padişahın hükmü altında yer aldığını ve ifade eder

⁷² Divitçioğlu Sencer, Asya Üretim Tarzı ve Osmanlı Toplumunu Marksist Üretim Tarzı Kavramı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Haziran 2010, s. 37-38

değil toplumcu yapısı, salt para kazanmak ve biriktirmek için yapılan üretimin de önüne geçmiştir. Tüm bunlara ek olarak makro düzeyde Osmanlı ekonomisinin dayandığı provizyonizm, tradisyonizm ve fiskalizm gibi üç temel özellik de küçük ve orta ölçekli işletmelerin Batı'dan gelen fabrika tipi seri üretim karşısında rekabet edemez konumda kalmasına neden olmuştur.

Provizyonizm, iktisadî faaliyete tüketici açısından bakan görüşün dayandığı ilkedir. Buna göre, iktisadî faaliyetin amacı, insanların ihtiyacını karşılamaktır. Başka bir anlatımla, üretilen mal ve hizmetlerin, mümkün olduğu kadar bol, kaliteli ve ucuz olması, yani piyasada mal arzının mümkün olan en yüksek düzeyde tutulması esas hedeftir.⁷³ Bu tip bir politikayı gerektiren şartların başında ise ekonomide coğrafi, beşeri ve teknolojik koşullar sebebiyle verimliliğin hemen hemen kalıcı olarak düşük olması gelmektedir. Osmanlı'nın da bu politikayı uygulamasının temel sebebi coğrafi olarak çok büyük bir toprak parçasına sahip olması, eğitim sisteminin halk düzeyine indirgenmesinde yetersiz kalınması, teknolojik gelişmeleri takibe ihtiyaç duyulmaması olarak özetlenebilir ki bu açılardan bakıldığında Osmanlı'da ihracatın kısıtlanıp marjinal faydası yüksek ürünlerin ithalatının – kapitülasyonlar aracılığıyla – mümkün olduğunca serbestleştirilmesi daha anlaşılır bir hal almaktadır.

Tradisyonizm, iktisadî hayatın geleneklere bağlı kalınarak icra edilmesi, düzenleme ve ihtilafların çözümünde geleneksel kurallara göre işlem yapılması anlamına gelmektedir. “Osmanlı'da İktisadi hayatın çeşitli alanlarını düzenleyen kuralların ana kaynağı şeriat idi. Gerçi şeriatın açık şekilde düzenlemediği, içine almadığı, herhangi bir çözüm yolu göstermediği ve yeni olarak sonradan ortaya çıkmış bulunan birçok ilişkiyi düzenleyen başka kurallar da vardı. Padişahların devlet başkanı sıfatı ile çıkardığı kanunname denilen kurallar bunların başında gelmekteydi. Bundan başka mahallî örf ve âdetlerden kaynaklanan düzenlemeler de mevcuttu. Kanunname, örf ve âdetler, şeriatın dışında olmakla beraber ona aykırı olmamak şartı ile yürürlüğe girmiş olduğu için, uyulması zorunlu olan kurallardı. Hukukun kaynağı olarak şeriatın ve yetkili dinî otorite tarafından şeriata uygunluğu

---

⁷³ Mehmet Genç, Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi, Ötüken Neşriyat, s.60

kabul ve tasdik edilen kanun ve örflerin vücut verdiği bütün bu düzenlemeler manzumesinde gelenekçilik sıkı şeklide riayet edilen bir ilke niteliğindedir.”⁷⁴

Fiskalizm, en genel ve kısa tanımı ile hazineye ait gelirleri mümkün olduğu kadar yüksek düzeye çıkarmaya çalışmak veya ulaştığı düzeyin altına inmesini engellemektir. Hazine gelirlerinin esas fonksiyonu, devletin yapması gereken harcamaları karşılamak olduğu için, fiskalizmin dolaylı bir uzantısı olarak, harcamaları kısma yönelik çalışmaları da ele almak doğru olur. Ana hedefi gelirleri mümkün olduğu kadar yükseltmek olan fiskalizm, bu hedefe ulaşmakta zorlukla karşılaştığı zaman, harcamaları kısma yönündeki faaliyetler ile gelirlerin arttırılmasına benzer bir etki yaratır. Bu faaliyetleri de dolaylı bir uzantı ile negatif bir unsur olarak geniş anlamda fiskalizmin içinde ele almak gerekir.⁷⁵ Uyguladığı provizyonist politika ile üretimi ihtiyaca göre ayarlayan yani bir diğer deyişle maksimize etmeyen Osmanlı İmparatorluğu'nun hazinesi büyük ölçüde ganimet temeline dayanmaktaydı. Zaten o dönemde bir malın üretimini arttırmak için diğer alanlardan emek ve sermaye çekilmesi gerekmekteydi. Emek ve sermayenin çekildiği alanlarda da üretimin azalması tehlikesi vardı. Bu da kıtlığa yol açacak bir faktördü.⁷⁶ Gerileme ve çöküş döneminde ganimet gelirleri azalan hazinenin, kendini koruyabilmesi için giderleri minimize etmesi gerekmekteydi. Lonca teşkilatının da güç kaybettiği aynı dönemde Devletin küçük ve orta ölçekli sanayisine destek olamaması önceden de anlatıldığı gibi Batı'dan gelen fabrika tipi seri üretim karşısında Osmanlı sanayisinin rekabet edemez duruma gelmesine yol açmıştır.

Sonuç olarak bu üç temel ilkenin “ekonomik düzenin korunması ve dengede kalması” ortak amacına hizmet etmesinden dolayı Osmanlı – Türk toplumunda, Batı'da olduğu gibi girişimcilik kültürünün yaygınlaşması, makinenin sanayi üretimine dâhil edilmesi ve merkantilist anlayışın gelişmesi mümkün olmamıştır. Osmanlı ekonomik düzeni, maddi değer ve aşırı kazanç karşı çıkmış bu nedenle de maddi yanı ağır basmayan, risk almayan ve servet peşinde koşmayan insan

---

⁷⁴ A.g.e., s.63

⁷⁵ A.g.e., s.64

⁷⁶ Cem Doğru, “Osmanlı toplumunda Kapitalist – Girişimci Sınıfın ve İnsan Tipinin Oluşumunu Engelleyen Faktörler”, s.85

tipolojisini ön plana çıkarmıştır. Dolayısıyla Osmanlı toplumunda kazanma hırsına sahip insan profili gelişmemiştir. Bunun doğal sonucu olarak da girişimciliğin göstergesi olan kazanma hırsı, servet birikimi gibi olgular da toplumda törpülenmiştir.⁷⁷ Dolayısıyla tüm bu süreç içerisinde Osmanlı sanayisi konjonktürün dışında kalmış ve gelişmeleri takip edemeyerek Batı üretiminin karşısında rekabet edemez hale gelmiş ve nihayet zaten az sayıda olan küçük ve orta ölçekli sanayi işletmesi birer birer kapanmıştır.

Osmanlı döneminde yeni sanayi politikalarının belirlenmesi ve uygulanmaya başlaması Tanzimat dönemi ile başlamaktadır. Özellikle XIX. Yüzyılın sonlarına doğru girişimci insan profilinin toplum içinde çok zayıf olmasının zararları görülmüş ve destek / teşvik mekanizması geliştirilerek özel sektör oluşturulmaya çalışılmıştır. Böylece; 1844 yılında Zeytinburnu Demir Fabrikası, 1853-1854 Kırım Savaşı yıllarında Sirkeci Yalı Köşkü Demir Fabrikası kurulmuştur.⁷⁸ Fakat bununla beraber Osmanlı İmparatorluğu'nda temel sanayinin hiçbir zaman kurulmadığını söylemek pek de yanlış olmayacaktır. Her hangi bir makine yapım sanayi, yüksek metalürji fabrikası veya benzeri sanayi gelişmemiştir. Bunun yerine daha çok gıda ve tekstil sanayisinin varlığından söz etmek mümkündür. İmalat sanayi içinde gıda maddeleri üretiminin payı yüzde 68,6 – yüzde 70,3, tekstil sanayisinin payı ise yüzde 14,9 – yüzde 11,9 arasında değişmektedir.⁷⁹

Özellikle II. Meşrutiyet dönemi iktisadi uyanışın başladığı dönem olarak gözlemlenir. Bu dönemde milli ekonominin geliştirilmesi ile toplumda bir girişimci kesimin yaratılması hemen hemen özdeş olarak kabul edilmiştir. Müslüman – Türk kökenli Osmanlı tebaası özel sektörde faaliyet göstermeye teşvik edilmiştir.

1913 – 1915 yıllarında çıkarılan sanayi istatistiklerine göre sanayi kuruluşlarının bölgesel dağılımında İstanbul ve çevresinde 155, İzmir'de 62 ve diğer yerlerde 65 olmak üzere toplam 282 sanayi kuruluşu faaliyet göstermekteydi.⁸⁰

⁷⁷ İsmail Cem, **Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi**, Can Yayınları, 1999, s.112

⁷⁸ Prof. Dr. Nilüfer Eğrican, "**Türk Sanayinin Yapısal Sorunları ve Bilimsel/Sosyal Altyapı ile İlişkileri**", s.1

⁷⁹ A.g.e., s.2

⁸⁰ Toprak, Zafer., "**Türkiye'de Milli İktisat 1908 - 1918**", Yurt Yayınları, Ankara 1982, s.186

Tablo 30 Sanayi Kuruluşlarının 1915 Yılında Bölgelere Göre Dağılımı

Sanayi Türü	İstanbul ve Çevresi	İzmir	Diğer Yerler	Toplam
Gıda Sanayi	45	23	10	78
Toprak Sanayi	20	1	-	21
Deri Sanayi	11	2	-	13
Ağaç Sanayi	15	9	-	24
Dokuma Sanayi	15	8	55	78
Kırtasiye Sanayi	44	11	-	55
Kimya Sanayi	5	8	-	13
Toplam	155	62	65	282

Kaynak: Toprak, Zafer., Türkiye’de Milli İktisat 1908 – 1918, s. 186

Zafer Toprak’ın eserinde yer alan 1915 yılındaki sanayi kuruluşlarına ilişkin istatistikler hazırlanırken çevirici güçle birlikte en az on işçi, ya da çevirici güçsüz yirmi işçi çalıştıran iş yerleriyle, sürekli ondan fazla işçi çalıştıran sabun fabrikalara yer verilmiştir. İstatistiklerde bu sanayi kuruluşlarının miktarı, boyutları, yöresi, çevirici gücü, türü, motor sayısı, diğer araç gereçler, üretim miktarı, üretimin ithalat, ihracat ve tüketime oranla durumu, çalışanların nitelikleri, ücretleri ve çalışma saatleri hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir. Ancak Osmanlı topraklarının çok sınırlı bir alanında sayım gerçekleştirilmiş, ayrıca ispirotolu içkiler, ayakkabı, hazır elbise, çamaşır imalat sanayi üretimi istatistik kapsamına alınmamıştır. Ek olarak madeni imalat sanayinin istatistikte yer almamasının sebebi olarak da savaşın çıkışı ile birlikte bu işyerlerine Harbiye Nezareti tarafından el konmuş olması, makine ve diğer araç gereçlerin başka yerlere sevke edilerek cephe üretiminde kullanılması

gösterilmektedir. Buna karşın istatistik Osmanlı sanayisi hakkında genel bir fikir verebilecek niteliktedir. Görüldüğü gibi gıda sanayi grubu tüm işyerlerinin yüzde 27,7'sini oluşturmaktaydı. Bu rakam Osmanlı Devletinin tarımsal yapısını yansıtmaktadır. İkinci sırada 27,72lik yüzde ile dokuma sanayi yer almaktaydı. Aynı şekilde tarıma yaslanan bu sanayi kolu pamuk, yün, koza gibi hammaddeleri işlemekteydi. Yüzde 19,6'lık bir oranla kırtasiye sanayi üçüncü sırayı almaktaydı. Bu grupta toplam oranı yükselten, sayıları 42'ye ulaşan basım evleridir. Deri sanayinin 4,6'lık yüzde ile son sırayı almasının başlıca nedeni ise bu iş kolundaki kuruluşların sanayi sayımına giremeyecek ölçüde küçük birimlerden oluşmasıdır.⁸¹

Tablo 31 1915 Sanayi Kuruluşlarının Türlerine Göre Dağılımı ve Toplama Oranla Yüzdesi

Sanayi Türü	Sanayi Kuruluşu Sayısı		Sanayi Kuruluşların Toplam İçindeki Payı	
	Asli Kuruluş Sayısı	Asli ve Tali Kuruluş Sayısı	Asli Kuruluş Yüzdesi	Asli ve Tali Kuruluş Yüzdesi
Gıda Sanayi	75	78	28,6	27,7
Toprak Sanayi	17	21	6,4	7,5
Deri Sanayi	13	13	4,9	4,6
Ağaç Sanayi	24	24	9,0	8,5
Dokuma Sanayi	73	78	27,5	27,7
Kırtasiye Sanayi	51	55	19,4	19,6
Kimya Sanayi	11	13	4,1	4,3
Toplam	264	282	99,9	99,9

Kaynak: A.g.e. s.185

Söz konusu istatistik kapsamına giren bir diğer veri ise sanayi kuruluşlarında çalışan işçi sayısına ilişkindir. 1913 yılında bu kuruluşlarda çalışan işçi sayısı 16.975 iken bu rakam 1915 yılında 14.060'a kadar gerilemiştir. Çalışır durumda olan işletmelerde yüzde 31'lik düşüş yaşanırken çalışanların sayısının yüzde 17 azalması faaliyetlerini durduran kuruluşların görece küçük ölçekli işletmeler olduğunu göstermektedir.

Tablo 32 1913 ve 1915'de Çalışanların Sektörlere Göre Dağılımı

⁸¹ A.g.e., s.184

Sanayi Türü	Çalışanların Toplamı		Yüzde Oranı	
	1913	1915	1913	1915
Gıda Sanayi	4.281	3.916	25,2	27,8
Toprak Sanayi	980	336	5,8	2,4
Deri Sanayi	930	1.270	5,4	9,0
Ağaç Sanayi	705	377	4,1	2,8
Dokuma Sanayi	7.765	6.763	45,8	48,0
Kırtasiye Sanayi	1.897	1.267	11,2	9,0
Kimya Sanayi	417	131	2,4	0,9
Toplam	16.975	14.060	99,9	99,9

Kaynak: A.g.e., s. 187

İstatistiğin kapsadığı işyerlerinde çalışanların büyük çoğunluğu dokuma ve gıda sanayinde görünmektedir. 1913 ve 1915 yıllarında dokuma sanayinde çalışanların istatistikte yer alan toplam işgücüne oranı sırasıyla yüzde 46 ve 48'di. Bu rakamlar gıda sanayinde yüzde 25 ve 28'di. İşgücü açısından savaştan en çok etkilenen iş kolları kimya sanayi ve toprak sanayiydi. Bekleneceği gibi savaşın başlamasıyla savaş sanayi olan gıda, deri ve dokuma sektörlerinde çalışanların oranı yükselmişti.⁸²

1913 Teşvik-i Sanayi Kanunu ile sanayicilere önemli imtiyazlar ve muafiyetler tanınmıştır. O dönem için oldukça liberal hükümler taşıyan bu kanunun birinci maddesi özetle ve bugün diliyle şöyledir: 5 beygirlik çevirici güce ve 1000 lirayı aşan varlığa sahip bulunan ve yılda 750 amele günlük mesai yapan fabrikalar bu kanunun kapsamına girer ve kanunun tanıdığı muafiyet ve müsaadelerden yararlanabilirler. Yine özetle, bu muafiyet ve müsaadelerden bazıları şunlardır:

- Devlet, boş arazisinin yüzde 5'ini fabrika kurmak isteyen girişimciye hibe edecektir;

⁸² A.g.e., s.188

- Kanun kapsamına giren işletmeler, her türlü emlak, arazi kazanç vergisi, öşür ve belediye vergi resim ve harçlarından muaf tutulacaktır.
- İşletmelerin dışarıdan getirecekleri her türlü hammadde ve levazım da gümrük vergilerinden muaf tutulacaktır.
- İşletmelerce kullanılacak olan sahipli araziye bile Devlet istimlâk yoluyla alıp işletmeye verebilecektir.
- Enerji nakli ile ilgili işler Devlet tarafından bedelsiz olarak yaptırılacaktır.
- İhracattan vergi alınmayacaktır.
- El işçileri kazanç vergisinden muaf tutulacaktır.⁸³

Ayrıca Teşvik-i Sanayi Kanununun en önemli sayılan maddelerinden birisi de ülke içinde yeterli kalifiye eleman bulunmaması halinde, yabancı teknik eleman çalıştırılmasına izin verilmesiydi. Ne var ki 1914 yılında çıkan I. Dünya Savaşı, bu kanundan beklenen yararların sağlanmasına olanak vermemiştir. Osmanlı imparatorluğu zayıf sanayi yapısının da dolaylı etkisiyle savaşı kaybetmiş ve dağılmıştır.

2.1.2 Cumhuriyet Dönemi

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması ve yerine yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulması süreci, tüm ülke halkı için olduğu gibi sanayi sektörü için de oldukça sancılı geçen bir süreçtir. Kurtuluş Savaşında onca imkânsızlıklarla mücadele edilirken, zaten tükenmiş olan kaynakların son kalıntıları da savaşın kazanılması için seferber edilmiştir. Savaş kazanıldıktan sonra ise sıra ülkenin imarına ve kalkındırılmasına gelmiştir. Cumhuriyet kadrolarına göre ülkenin imarı ve kalkınması için izlenecek tek ve en akılcı yol sanayileşmedir. Her şeyden önce bu dönemde sanayileşmeye önem verilmesinin başlıca nedenlerinden birisi de bağımsızlık olgusudur. Mustafa Kemal ve Kemalist aydınlar / yöneticiler, ülkenin askeri ve diplomatik zaferle elde edilen bağımsızlığının ancak iktisadi bağımsızlıkla

---

⁸³ A.g.e., s.3

güvence altına alınabileceği konusunda birleşmekteydiler. Cumhuriyetin kurucuları, Osmanlı İmparatorluğunun ilk önce ekonomik daha sonra siyasi bağımlılığının en büyük sebebi olarak İmparatorluğun İngiliz liberalizminin sömürgesi olduğu, küçük ve orta ölçekli sanayinin Avrupa'dan gelen fabrika tipi seri üretim ürünlerinin istilasıyla çöktüğü ve bunun da İmparatorluğun yıkımına yol açtığı konusunda hem fikirlerdi.

Ekonomik alandaki bağımsızlık için de en önemli unsur ise daha önceki yıllarda yaşananlardan alınan derslerin de etkisiyle Türk girişimci sınıfının yaratılması olarak benimsenmişti. Bu doğrultuda Cumhuriyetin ilanından sekiz ay önce İzmir'de bir iktisat kongresi gerçekleştirilmesine karar verildi. 17 Şubat 1923 ile 4 Mart 1923 tarihleri arasında gerçekleştirilen Kongreye çiftçi, tüccar, sanayi temsilcileri ve çalışanları, şirket temsilcileri, banka, borsa ve diğer iktisadi kurum temsilcilerinden oluşan toplam 1135 kişi davet edilmiştir. Davetlilerin menşei bize O dönemde ekonominin hangi alanlarda gelişme göstereceğine dair ipuçları da vermektedir. Toplumun her katmanından temsilcilerin davet edilmesi ve bu katmanların temelde tüccar, sanayici, işçi ve çiftçi olmak üzere dört ana kesimi kapsamaması, I. İktisat Kongresinin ne denli önemli ve kapsamlı olduğunu gözler önüne sermektedir. Yeni kurulan bir devletin iktisadi politikasını belirlerken bu denli kapsayıcı hareket etmesi de bir anlamda konjonktürün zorlamasıyla gerçekleşmiştir. Zira Osmanlı İmparatorluğu'nun Türkiye Cumhuriyeti'ne devrettiği miras sektörel veya bölgesel kalkınma yerine topyekûn kalkınmayı mecbur kılmaktaydı. Örneğin, "Osmanlı'dan Türkiye'ye kalan sanayi mirasının başlıcalarını hurda haline gelmiş Feshane, Bakırköy Bez Fabrikası, Beykoz Deri ve Kundura Fabrikası, Hereke Kumaş ve Sayak Fabrikası oluşturuyordu. 1921 yılında İktisat Vekâleti tarafından yaptırılmış olan; fakat işgal altındaki İstanbul, İzmir, Adana gibi önemli kentleri kapsamayan Sanayi Sayımı'nın sonuçlarına göre, ulusal sınırlar içerisinde atölye niteliği ağır basan ve çok az sayıda işçi (76 bin kadar) çalıştıran bir tür hafif sanayi bulunmaktaydı. Çoğunlukla dokuma ve deri sanayisinde yoğunlaştığı görülen bu tablo, sayımı yapılmayan illerde de pek farklı değildi."⁸⁴ Başka bir deyişle, Yeni Türk devleti, Osmanlı İmparatorluğu'ndan ekonomisi tarıma dayalı, sanayisi

---

⁸⁴ A.g.e., s.4

tamamen mahvolmuş, altyapı tesisleri çok fakir bir Anadolu devralmıştı. Halk, eğitimsiz ve fakirdi. Gayrimüslimler tarım dışı sektörlere hâkimdi.⁸⁵ Bunun dışında savaş yılları içerisinde var olan sanayi işletmeleri sahiplerinin ve bilgi / beceri sahibi çalışanların işlerini bırakıp tüm birikim ve sermayelerini Avrupa’da tükettikten sonra ancak bazılarının yurda dönmesi de sanayi alanında gelişim gösterecek insan faktörünün ne denli zayıf olduğunu göstermektedir.

Ortaya çıktığı döneme göre oldukça liberal olan İzmir İktisat Kongresinde alınan kararlar Türkiye’de sanayileşmenin ilk dönemini temsil eden 1923 – 1932 yılları iktisat politikasını belirlemiştir. “Buna göre;

- Yurtiçi gereksinimleri yerli üretimle karşılanan malların ithaline ağır gümrüklerle engel olunması
- Ülke içinde mevcut bulunan hammaddelerin ithalinin önlenmesi
- Ülkede olmayan ve sanayinin gelişmesi için gerekli olan hammaddelerin gümrükten muaf olarak ithalinin sağlanması
- Sanayide gerekli olan tüm teçhizat ve makinenin vergiden muaf olması
- Hükümet alımlarında yüzde 20 pahalı olsa da, yerli ürünün yabancı mallara tercih edilmesi
- Sanayi kuruluşlarının kurulması ve genişletilmesi için beş dönüme kadar olan arazinin bedelsiz verilmesi
- Teşvik-i Sanayi Kanunu’ndan yalnızca Türk uyrukluların ve şirketlerden de sermayesinin yüzde 75’i Türklerin elinde bulunanların yararlandırılması
- Sanayiye kredi verecek bir bankanın kurulması (bu bağlamda 1924’te İş Bankası, bir yıl sonra da Türkiye Sanayi ve Madenler Bankası kurulmuştur), sanayi eğitime önem verilmesi ve Sanayi odalarının oluşturulması

---

⁸⁵ AYTEKİN ALTIPARMAK, “Türkiye’de Cumhuriyetin İlk Yıllarında Mütешеbbis Sınıfının Gelişimi”, s.66

- Sanayi ürünlerine ve hammaddelerinin taşınmasında indirimli tarife uygulanması”⁸⁶ karara bağlanmıştır.

Bu kararların niteliğinden de anlaşılacağı üzere Cumhuriyet’in kurucu yöneticileri iktisadi kalkınmaya büyük önem vermiş ve siyasi bağımsızlığın ancak iktisadi bağımsızlık yoluyla elde edilebileceğini vurgulamışlardır. Bu bakımdan kendi kendine yetebilen bir milli ekonomi yaratma arzusunda olan yöneticiler, Cumhuriyet’in bu ilk yıllarında ülkenin ancak Türk girişimciler sayesinde kalkınabileceğine inanmaktaydılar. Bu nedenlerdir ki, özel girişimlere yönelik korumacı ve teşvik edici bir müdahil iktisat politikası uygulanmış ve kapitalist mülkiyete dayalı bir hukuk sistemi gerçekleştirilmiştir.

Hükümetin 1920’lerdeki iktisadi politikasının esaslarından biri de ulaştırma altyapısının - özellikle demiryolunun - geliştirilmesiydi. Bundaki amaç bütünleşmiş bir iç pazar yaratmak ve ihracat kapasitesini arttırmaktı. Nitekim 1923 – 1929 döneminde 1000 km demiryolu ve 500 km kara yolu yapılmıştır.⁸⁷

Öncelikle ülke içinde üretilmesi istenen ürünler temel ürünlerdi. Bunlardan bir tanesi olan şeker üretimi için hükümet, şeker fabrikası kuran girişimcilere yüksek karlılık olanağı sağlayacak teşviklerde bulunmuştur. Örneğin, belli bir bölgede 25 yıl için şeker fabrikası kurma tekeli alan bir üreticiye hazineden bedava arsa verilmesinden, 8 yıl boyunca üretim vergisinden muaf tutmaya; demiryolu ve deniz taşımacılığında özel indirimlerden, devlet alımlarında ithal edilen şekerin maliyetine gümrük ve tüketim vergilerinin eklenmesiyle ortaya çıkan rakamlardan alım yapılmasına kadar birçok zenginleştirici kolaylık sağlanmaktaydı. Tüm bu teşviklerin amacı ülke içinde Türk girişimci sınıfı yaratarak özel teşebbüsü arttırmak ve neticede sanayi ve iktisadi alanda bağımsızlık kazanarak kalkınmayı gerçekleştirmektir.

“1927 yılı Sanayi Sayımı’na göre, Türkiye’deki 65245 işletmenin yüzde 43,6’sı tarım, küçükbaş hayvancılık, deniz ve av ürünleri sanayilerinde yoğunlaşmıştır. İkinci ana grup, yüzde 22,6 ile maden işletme ve makine onarımı ve

⁸⁶ Eğrican, N., s.5

⁸⁷ Altıparmak, A., s.71

imalatı grubudur. Bu işletmelerde çalışanların sayısı 256.855'tir. Çalışanların yüzde 43'ü tarımla ilgili sanayilerde, yüzde 18,7'si dokuma sanayisinde çalışmaktadır. İşletmelerin yüzde 35,72'si tek kişilik, yüzde 35,7'si iki veya üç kişilik işletmelerdir. 50 kişinin üzerinde işçi çalıştıran işletme sayısı 321'dir ve bu işletmelerin büyük bir kısmı dokuma sanayisindedir. Bütün bu sonuçlar, Türkiye'de o yıllarda, sanayide genellikle küçük işletmelerin hakim olduğunu ve özellikle tarımsal maddeleri işleyen işletmelerin önem kazandığını ortaya koymaktadır. Motoru olan işletme sayısının 282 olduğu, bu motorların toplam gücünün ise 163.548 Beygir Gücü olduğu belirlenmiştir. Oysa 1925 yılında, Almanya'da sanayi sektöründe toplam motor gücü 18 milyon Beygir Gücünün üzerindedir.”⁸⁸

Bu doğrultuda 1927 yılında bir Teşvik-i Sanayi Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanunla ulaşılmak istenen amaç yine İzmir İktisat Kongresi Kararları ile paralel olarak özel sermayenin ülke kalkınmasına katkıda bulunması ve yatırım yapmak isteyenlere teşvik ve vergi muafiyetleri getirilmesidir. Bu kanunun sanayi alanındaki kuruluşlara sağladığı kolaylıkları şu şekilde sıralamak mümkündür.

- Sanayi kuruluşlarının ve yan sanayilerinin kurulacağı belediye sınırları dışındaki 10 hektara kadar olan hazine arazileri bedava olarak; belediye sınırları içindeki devlete ait arazi, arsa ve binalar ise bedelleri 10 yılda ödenmek üzere Bakanlar Kurulu kararı ile özel şirketlere devredilecekti.
- Sanayi kuruluşlarının binaları ve tesisleri ya da devlet hattı arasında özel telgraf veya telefon hatları kurmalarına vergi alınmadan izin verilecekti.
- Sanayi kuruluşları müsakkafat (üzeri damla örtülü olan yerler) vergisinden, arazi vergisinden, kazanç vergisinden, bu vergilerin özel idare ve belediyeye ait kısımlarından; götürü zam vergisinden; belediyelere ait inşaat, buhar kazanları, motorlar ve imbiklerin ruhsatiye resimlerinden muaf tutulacaktı.
- Sanayi kuruluş kurulması amacıyla çıkartılan hisse senetleri ve tahviller damga resminden muafı.

---

⁸⁸ Eğrican, N., s.5

- Sanayi kuruluşlarının tesis, inşa ve tevsiinde kullanılan her türlü inşaat malzemesi; bu sanayi kuruluşlarına ait olarak kurulacak nakliye, yükleme ve boşaltma ve itici güç üretim ve nakil tesisatı için gerekli tüm malzeme, güç araçları ile taşıtlar ve bunların yedek ve yenileme parçaları gümrük vergi ve resimlerinden muaf tutulacaktı.
- Sanayi kuruluşlarla yan sanayilerinin tesis, inşa ve tevsi için gerekli her türlü inşaat malzemesi, makine ve alet Türkiye içindeki demiryolu ve deniz yollarında yüzde 30 indirimle taşınacak; bu indirimden istifade ettirilemeyen kuruluşlara da aynı miktarda prim ödenecekti.
- Sanayi kuruluşlara Ticaret Bakanlığı'nın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile yıllık imalât değerlerinin yüzde 10'u kadar prim ödenebilecekti.
- Sanayi kuruluşlara ihtiyaçları olan tuz, ispiro ve patlayıcı maddeler indirimli fiyatlarla verilecekti.
- Devlet kuruluşları, belediyeler ve bunlara bağlı kuruluşlar ile imtiyazlı şirketler ithal malına oranla yüzde 10 pahalı dahi olsa yerli ürünleri kullanmak mecburiyetindeydi.⁸⁹

1942 yılına kadar yürürlükte kalan Teşvik-i Sanayi Kanunu, sermaye çevreleri tarafından sevinçle karşılanmıştır. Zira bu kanunla sanayi alanındaki girişimcilere büyük olanaklar sağlanmış ve sermaye birikimlerine yardımcı olunmuştur.

Türk girişimci sınıf yaratma çabalarının tümü ne yazık ki küçük ve orta ölçekli işletmelere yansımamış, tüm teşvik ve yardımlar büyük ölçekli işletmelerle sınırlı kalmıştır. Böylece Türkiye’de sadece belli bir zümre özel girişimi geliştirme uygulamalarından yararlanırken, “zenginleştirilen” girişimci sayısı Anadolu nüfusuna oranla çok düşük seviyede kalmıştır. 1920 – 1930 arası dönemde kurulan şirket sayıları kıyaslandığında oransal fark çok daha belirgin bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

---

⁸⁹ Altıparmak A., s.72

Tablo 33 1920 – 1930 Yılları Arasında Kurulan Anonim Şirketlerin Kuruluş Yıllarına Göre Dağılımı

Yıllar	Yabancı Sermayeli Türk A.Ş.'leri	Yerli Sermayeli Türk A.Ş.'leri	Toplam Türk A.Ş.'leri
1920	4	12	16
1921	2	3	5
1922	1	1	2
1923	4	3	7
1924	10	17	27
1925	12	28	40
1926	9	28	37
1927	2	12	14
1928	13	14	27
1929	5	11	16
1930	4	6	10
TOPLAM	66	135	201

Kaynak: A. Gündüz Ökçün, 1920 – 1930 Yılları arasında Kurulan Türk Anonim Şirketlerinde Yabancı Sermaye, Ankara: A.Ü. SBF Yay., 1971, s.127

Görüldüğü üzere 1923 – 1930 arasında toplam 178 anonim şirket kurulmuştur. 1920 ile 1922 yılları arasındaki 3 yıllık süre içerisinde 23 şirket kurulurken 1929 dünya ekonomik krizine rağmen 1929 ve 1930 yıllarında 26 anonim şirket kurulmuştur. En çok artış ise Cumhuriyet'in kurulduğu 1923 yılından sonra görülmektedir. İzmir İktisat Kongresinde alınan kararların da etkisiyle 1924 yılında kurulan anonim şirket oranı bir önceki yıla göre yüzde 285'lik bir artış göstermiştir. Benzer bir artış Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden sonra 1928 yılında bir önceki yıla göre yüzde 92'lik bir artış oranıyla göze çarpmaktadır. Küçük ve orta ölçekli sanayilerde de bir takım artışlar görülmektedir. Fakat ne yazık ki bu artış oranı büyük şirketlerdeki gibi çok ve çabuk değildir. 1915, 1921 ve 1927 yıllarında yapılan sanayi sayımlarından elde edilen verilere göre 1921 yılında var

olan sanayi işletmesi sayısı 33.058 iken 1927 yılında bu rakam ancak 65.245'e yükselmiştir.

Tablo 34 Türkiye’de Bulunan Sanayi İşletmelerinin Durumu

YILLAR	SANAYİ İŞLETMESİ SAYISI
1915	568
1921	33.058
1927	65.245

Kaynak: Aytekin Altıparmak, **Türkiye’de Cumhuriyetin İlk Yıllarında Mütessesim Sınıfının Gelişimi**, s.76

1915 yılında yapılan sanayi sayımı yalnızca belli başlı büyük işletmeleri kapsamış ve İstanbul, İzmir, Bursa, Bandırma, Manisa, Uşak ve İzmit’te yapılmıştır. 1921 ve 1927 sayımları ise küçük ölçekli işletmeleri de kapsamaktadır. Ayrıca 1921 sayımına İstanbul, İzmir, Adana ve Bursa dahil olmamasına karşın 1927 sayımına tüm Türkiye dahil edilmiştir. Bu yüzden tablo içerisinde o yıla ait şirket sayısı 568 olarak hesaplanırken 1927 yılına gelindiğinde rakam 114 katına çıkmaktadır. Oysa gerçek bunun tam aksidir. Teşvik-i Sanayi Kanunu’nun sağladığı avantajlar tüm Türkiye sathına oransal olarak dağıtılamamış ve küçük ve orta ölçekli işletmelere o dönemde de gereken ilgi gösterilmemiştir.

Tablo 35 Teşvik-i Sanayi Kanunu’ndan Faydalanan İşletmelerin Kuruluş Tarihlerine Göre Dağılımı

KURULUŞ YILI	İŞLETME SAYISI
1923’ten Önce	341
1923	34
1924	63
1925	101
1926	141

1927	140
1928	157
1929	118
1930	106
1931	140
1932	88
Bilinmeyen	44
TOPLAM	1473

Kaynak: AYTEKİN ALTIPARMAK, **Türkiye’de Cumhuriyetin İlk Yıllarında Müteşebbis Sınıfının Gelişimi**, s.77

1923 öncesi işletme sayısı ile 1932 yılı sonunda var olan işletme sayısına bakılırsa, İzmir İktisat Kongresi ve Teşvik-i Sanayi Kanunu Türk girişimci yaratma konusunda başarılı bir seyir izlemiştir denebilir. Ne var ki toplamda hem 1913 hem de 1927 Sanayi teşvik kanunlarından yararlanan işletme sayısını düşündüğümüzde Tablo 3’te verilen toplam sanayi işletmesi içindeki pay oldukça düşüktür.

Sonuç olarak Cumhuriyet’in ilk yıllarında benimsenen liberal ekonomi politikaları, gerek girişimcilerin faydacı davranışlar sergileyerek sadece teşvik kanunlarının sağladığı avantajlardan yararlanmak için gösterdiği kolaycı yaklaşımlar gerekse 1929 Dünya ekonomik krizi gibi etmenler neticesinde istenilen hedeflere ulaşamadığı için terk edilmek zorunda kalmıştır. Ayrıca 1927 – 1928 yıllarında baş gösteren kuraklık ve üretim düşüşü ve azınlıklara mensup işadamlarının ülkeyi terk etmesiyle doğan yönetici ve girişimci eksikliği İzmir İktisat Kongresi’nde belirlenen hedeflere ulaşılmasına engel olmuştur. Neticede zayıf bir özel sektörün devlet teşviki ile kalkınamayacağı gerçeği ortaya çıkmış ve 1933 – 1939 dönemlerine Devletçi bir iktisat politikası izlenmesi uygun görülmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti, 1933 – 1939 yılları arasında – ilki SSCB’ye ait olmak üzere – dünyadaki ikinci planlama deneyimi olarak kabul edilen sanayi planı doğrultusunda planlı bir sanayileşme sürecini gerçekleştirmiştir. 1930 tarihli “İktisadi Vaziyetimize Dair Rapor” ile başlayan çalışmalar SSCB’nin teknik ve mali yardımıyla hayat bulmuştur. Daha sonra Amerikalı uzmanların raporlarından da

faydalanılarak 1934 yılında sanayide planlı dönem başlatılmıştır.⁹⁰ Böylece 1934 yılında, dönemin başbakanı İsmet İnönü tarafından, “Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı” uygulamaya konmuştur. Planda düşünülen hedefler incelendiğinde Türkiye ekonomisinin gelişmesi için hızlı bir sanayileşme politikasının uygulanmasına öncelik verildiği açıkça görülmektedir. Fakat dönem içerisinde sanayileşmeye bu kadar ağırlık verilmesi kimi çevrelerce doğru bulunmamış, daha sonraki yıllarda hazırlanan Barker Raporunda da bu durum açıkça dile getirilmiştir. Zira 1930’larda sanayi sektörünün GSMH içindeki payı yüzde 15 olduğu düşünüldüğünde ekonominin yüzde 85’i plan dışında kalmaktadır.⁹¹ Ne var ki Birinci sanayi Planı’nın uygulanmasındaki temel amaç, ana hammaddeleri ülke sınırları içerisinde bulunan veya kısa zamanda temini mümkün görülen sanayi dallarını ele alıp bu alanlarda büyük sermaye ve teknik kapasite ile devlet / milli ekonomi tarafından ihtiyaç ve tüketim ile doğru orantılı bir üretim gerçekleştirmektir. “Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı ile kurulması öngörülen ve büyük ölçüde gerçekleştirilen sanayi beş ana grupta toplanmaktaydı. Bunlar sırasıyla

- Dokuma Sektörü (Pamuk, Kendir, Yün)
- Maden Sektörü (Demir-Çelik, Kükürt, Bakır)
- Kâğıt Sektörü (Selüloz)
- Kimya Sektörü (Suni İpek, Fosforik Asit, Süper Fosfat, Kireç Kaymağı, Posata, Kibrit)

• Taş-Toprak Sektörü (Cam, Çimento, Şişe, Seramik) olarak gerçekleşmiştir. Yukarıda bahsedilen sanayi dallarında 20 fabrikanın kurulması ve bu fabrikalar için 43.453.000 TL yatırılması öngörülmüştür.”⁹² Kurulan bu fabrikalar günümüze kadar önemini koruyan nitelikte ve Türkiye’nin sanayileşmesinde önemli görevler üstlenmiş kuruluşlardır. Söz konusu fabrikaların dönemin en üstün teknolojilerine sahip olması Sanayi Planının amaçlarından biridir. Sahip oldukları ileri teknoloji ve yüksek kapasiteleri ile bu fabrikalar düşük üretim maliyetleri ile kamu kesiminde

---

⁹⁰ Alkan Soyak, “Türkiye’de İktisadi Planlama: DPT’ye İhtiyaç Var mı?”, Doğu Üniversitesi Dergisi, 2003, Sayı:2, s.172

⁹¹ Ahmet Beyarslan, “Atatürk Döneminde Planlı Ekonomi”, Atatürk Döneminin Sosyo- Ekonomik Sorunları, Kayseri Üniversitesi Atatürk Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, No:1, Ankara, 1982, s. 38

⁹² Cezmi Sevgi, Sanayileşme Sürecinde Türkiye ve Sanayi Kuruluşlarının Alansan Dağılımı, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1994, s.51

sermaye birikimini arttıran bir süreç yaratmışlardır. Bu dönemde imalat sanayisinde elde edilen olumlu sonuçların başlıca göstergeleri bu kesimde yaratılan katma değer ve imalat sanayisinin GSMH içindeki payıdır. 1948 yılı üretici fiyatları ile 1933’de 819,9 milyon TL olan katma değer 1939’da 1343 milyon TL değerine ulaşmıştır. İmalat sanayisinin GSMH içindeki payının bu dönemde önemli bir artış göstermeyişinin nedeni, ekonomik modelin kaynakları sanayinin yanı sıra tarım, madencilik ve altyapıyla dengeli bir şekilde dağıtmayı amaçlamasıdır.⁹³

Bu Tür bir devletçi iktisat politikasının uygulanması için gerekçe olarak gösterilen faktörleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür.

- 1923–1929 yılları arasında izlenen liberal ekonomi politikalarından istenilen sonucun elde edilememesi,
- 1929 Büyük Dünya Bunalımının tüm dünyada ekonomileri olumsuz etkilemesi,
- SSCB’de uygulanmakta olan planlı ekonomi politikalarının ilk sonuçlarının başarılı olması,
- Klasik ekonomi politikalarının 1929 bunalımına çözüm üretememesi üzerine devletin ekonomiye müdahalesini savunan görüşlerin popülerlik kazanması.⁹⁴

Diğer taraftan, Dönemin uygulamaları ve devleti yönetenlerin bu konudaki görüşleri incelendiğinde devletçilik politikasının bir doktrin gereği değil pragmatik bir zihniyetle benimsendiğini belirtmekte fayda vardır. Dönem devletçiliğinin ekonomi politikasını yönlendirme açısından en iyi açıklaması Mustafa Kemal Atatürk’e aittir:

“Bizim izlemeyi uygun gördüğümüz devletçilik prensibi bütün üretim araçlarını özel girişimden alarak, milleti tamamen başka temeller içinde düzenlemek amacı güden, özel girişimlere ve faaliyetlere meydan

---

⁹³ Eğrican N., s.6

⁹⁴ İlker Parasız, Türkiye Ekonomisi, 1923’ten Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları, Ezgi Kitabevi Yayınları, Bursa 1998, s.29

bırakmayan sosyalizm prensibine dayanan kolektivist, komünizm gibi bir sistem değildir. Bizim izlediğimiz devletçilik, özel girişimi esas tutmakla beraber, mümkün olduğu kadar milleti refaha, ülkeyi imara eriştirmek için milletin genel ve yüksek faydasını gerektirdiği işlerde – özellikle ekonomik anlamda – devleti gerçek anlamda ilgili kılmaktır.”

Atatürk'ün bu sözlerinden uygulanan devletçiliğin doktriner bir yanının olmadığı fakat bir zorunluluk sonucu ortaya çıktığı ve özel girişimi savunduğu anlaşılmaktadır.⁹⁵

Birinci Sanayi Planının başarıyla uygulanması ve somut faydalarının kısa sürede görülmesi sonucu 1938 yılında uygulamaya konulmak üzere İkinci Sanayi Planının hazırlıkları gündeme gelmiş ve bu doğrultuda 1936 yılında Birinci Sanayi Planı'nın devamı niteliğinde bir plan daha oluşturulmuştur. İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı ilk planın aksine ara malları ve yatırım malları üretimine öncelik vermektedir. Ayrıca elektrifikasyon, madencilik ve limanlar gibi altyapısal gelişmeleri dikkate almaktaydı. Bu nitelikler itibarıyla İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı'nın bir bakıma kendine yeterlilik ilkesine önem verdiği ve ilk planın doğal bir uzantısı olduğu söylenebilir. Ancak İkinci Beş Yıllık Sanayi Planı, II. Dünya Savaşı nedeniyle uygulamaya konulamamıştır.⁹⁶

II. Dünya Savaşının patlak vermesinden sonra Türkiye savaşa dahil olmamasına karşın, ekonomik kaynaklar “her hangi bir savaş tehlikesine” karşı savunma harcamalarına aktarılmıştı. Önceki dönemlerde kurulan sanayi kuruluşlarının etkisi küçük ve orta ölçekli işletmelere de yansımaya başlamışken, üretim yapacak işçi ve genç girişimci sınıf uzun dönemli olarak orduya alındı. Yeterli ekonomik kaynak, üretim ve iş gücü olmayınca hali hazırda uygulanmakta olan ithal ikameci sanayileşme politikasını sürdürmek olanaksızlaştı. Kaynaklar, savaş ekonomisi gereği yatırımdan çok tasarrufa aktarılmaya başladı. “Milli Koruma

⁹⁵ Aytakin Altıparmak, “Türkiye’de Devletçilik Döneminde Özel Sektör Sanayinin Gelişimi”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2002, Sayı 13, s.39

⁹⁶ Yakup Kepenek ve Nurhan Yentürk, Türkiye Ekonomisi, 12.Basım Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001, s.68

Kanunu çerçevesinde iç ve dış ticarete artan müdahale ve kısıtlamalar, bazı temel tüketim mallarının karneye bağlanması, 1942 yılında konan ve bir kereliğine uygulanan Varlık Vergisi'nin servet sahibi oldukları bilinen kişilerden idarece takdir edilen miktarlarda alınması ve ödemedi kaçınanlar için ağır cezalar öngörmesi ve Toprak Mahsulleri Vergisi uygulamaları kentli ve köylü geniş halk kesimleri üzerinde büyük hoşnutsuzluklara neden oldu.”⁹⁷ Bu açıdan bakıldığında II. Dünya savaşının Türkiye ekonomisine negatif etkisinin olduğu düşünülse de aslında uygulanan savaş ekonomisi politikaları ve savaş sonrası konjonktür sebebiyle ülke hazinesinde genişleme dönemi yaşanmıştır. Yalnızca bu etki – her hangi bir savaş riskine karşı – halka çok büyük oranlarda yansımamıştır. Hatta öyle ki İkinci Dünya Savaşı sırasında yabancı ülkelerdeki mal kıtlığı neticesinde Türkiye'nin ihraç mallarındaki fiyat artışları, Türkiye lehine olan ticaret fazlasını birdenbire arttırmıştır. Barker Raporunda, bunun ve savaşın hemen ardından görülen büyük ölçüdeki ihracat artışının bir sonucu olarak Türkiye'nin altın ve döviz mevcutlarının 1946 yılı sonunda 307 milyon dolara yükseldiğinden bahsedilmektedir.⁹⁸

Savaşın bitiminden sonra, yeni Türkiye ve dünya koşullarında yeni plan hazırlıklarına girişilmiştir. 1946 planı bu çalışmaların en önemlilerinden biridir. 1944-1946 yılları arasında parça parça hazırlanıp, yine parça parça uygulanan plan, 1946 Planı veya İvedili Sanayi Planı olarak bilinir.

1946 planı, Türkiye'nin 1930'larda başlayan ve devletçilikle birlikte gelişen birinci nesil planlama deneyinin en gelişmiş örneğidir. Hedefleri bakımından, genel olarak 1930'dan beri çeşitli şekillerde hazırlanmış sanayi planlarının son temsilcisidir ve yapısal olarak onların bir uzantısıdır. Plan, ülkenin bağımsızlığını korumayı ve bütünlüğünü sağlamayı temel hedef almıştır. Amaçların gerçekleşmesi için “tarımdaki gelişme biçimini” hedef alan bir sanayileşme planı öngörülmektedir.

1946 Ağustos'unda hükümet değişmiş ve Şükrü Saraçoğlu kabinesinin yerine

---

⁹⁷ Hüseyin Şahin, Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişimi-Bugünkü Durumu, 7. Basım, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2002, s. 97.

⁹⁸ Rana Atabay Baytar, “1950’li Yıllarda Hazırlanan Amerikan Yönlendirici Raporları: Barker Raporu”, s.19

Recep Peker kabinesi gelmiştir. Hem yeni kabinenin plana soğuk yaklaşımı hem de 6-7 Eylül devalüasyonu başta olmak üzere finansal güçlükler, planın önce daraltılmasına ardından da tamamen gündemden düşmesine yol açmıştır. 1946 İvedili Plan'da öngörülen harcamalarla ilgili tartışmalar sürerken, hükümet 1947 Şubatında daha çok özel kesim yanlısı bürokratlardan oluşan bir komisyona, komisyon başkanı İktisat Vekaleti Baş müşaviri Kemal Süleyman Vaner'in adıyla anılan 1947 Türkiye İktisadi Kalkınma Planı'nı hazırlatmıştır. Bu dönemde Türkiye'ye gelen ABD'li uzmanlar, savaştan çıkmış Avrupa'nın gıda maddeleri ihtiyacının karşılanmasında, tarımda karşılaştırmalı üstünlüğü olduğu iddia ettikleri Türkiye'ye büyük işler düştüğünü söylemektedirler. Türkiye'nin tarıma, hafif sanayiye öncelik veren bir kalkınma politikası uygulayarak daha çabuk ve kolay kalkınacağını telkin etmekteydiler. Bu uzmanlar dış kredi çevrelerinin sözcüsü gibi davranmaktaydılar. 1947 Planının hazırlanmasında ve savaş sonrası ekonomi politikasının oluşturulmasında bu uzmanların öğüt ve önerilerinin etkili olduğu söylenebilir.

Vaner Planı, 1930'lardan beri sürdürülen plan çalışmalarından çok farklı iktisadi-siyasi tercihleri yansıtmaktaydı. Bu plan, 1930'lu yılların Beş Yıllık Sanayi Planları ve 1946 İvedili Sanayi Planı'na göre daha dengeli bir kaynak dağılımı ve büyüme öngörmekteydi. 1948-1952 arasındaki beş yıllık devrede tarımsal kalkınma ön planda tutulacaktı.

Planın dayandığı ana fikirlerden birisi, özel teşebbüslerin faaliyet göstermek istedikleri veya isteyecekleri sahalarda tam bir serbesti ve emniyet içinde faaliyet göstermelerini sağlamak ve fertler tarafından başarılabilir her türlü iktisadi faaliyetlerin özel girişimciler ve sermayelere ayrılmasıydı. Plan, yatırımların tahsisinde tarıma, enerji sektörüne, karayolu ulaştırmasına ve haberleşme sektörlerine öncelik veriyordu. Planın bu tercihlerinde dış finansman ile ilgili beklenti ve değerlendirmelerin ağır bastığı açıktır.”⁹⁹ Fakat ne var ki, Dış kaynak temin edilemediği için plan uygulamaya konulamamıştır.

---

⁹⁹ A.g.e., s.6

İkinci Dünya Savaşı sonrası değişen uluslar arası konjonktür ve iki kutuplu yeni dünya düzeni karşısında kayıtsız kalmayan Türkiye, iki bloğa bölünmüş dünyada tercihini Batı Blok'undan yana kullanarak Savaş öncesindeki tarafsız olmaya özen gösteren dış politik tutumunu ve dışa kapalı otarşik ekonomik gelişmeyi hedefleyen bir ülke olma konumunu terk etmiş oldu. Bunun kaçınılmaz bir sonucu olarak da 1947 yılından itibaren ABD'den Truman doktrini kapsamında askeri yardım ve 1948 yılından itibaren de Marshall Planı kapsamında ekonomik yardım almaya "hak kazandı". Bu yardımlar kapsamında ülke ekonomisini inceleyen batılı uzmanlar ülkenin ekonomik kalkınması için Cumhuriyetin ilk yıllarında uygulanan politikalardan oldukça farklı bazı önerilerde bulunmuşlardır. Bu öneriler kapsamında, ekonomide kamu girişimciliği daraltılmalı ve özel sektör teşvik edilmelidir. Türkiye'de ağır sanayi (demir-çelik, ağır kimya, özellikle kimyasal gübre ve selüloz kâğıt) kurulmamalı; hafif sanayiye öncelik verilmelidir. Hafif metal, inşaat malzemesi, deri, orman ürünleri, seramik ve el sanatlarına dayalı sanayileşmeye önem verilmelidir. Türkiye'nin karşılaştırmalı üstünlüğü tarım sektöründedir. Tarımsal altyapı iyileştirilmeli, tarım ürünlerinin işlenmesine dayanan projeler uygulanmalıdır. Karayolu ulaştırması altyapısı iyileştirilmelidir. ABD'nin Türkiye'yi Marshall Yardım Programına almasının, bu önerilerin izlenmesine bağlı olduğu açıkça belirtilmiştir.¹⁰⁰ Ayrıca İkinci Dünya Savaşı süresince üretime giden hammadde, ara malı ve yatırım malları ithalatının azalması ve üretimin düşmesi ile ülke ekonomisinin daralması ve enflasyonist ortam, savaş dönemi ve sonrasındaki politikaların biçimlendirilmesinde de etkili olmuştur. Savaşın ardından başlayan süreç Türkiye Cumhuriyetini siyasi olarak çok partili parlamenter rejime götüren bir dönem olurken, iktisadi politikalar açısından da önemli bir dönüşümün yaşandığı bir dönem olmuştur. Söz konusu dönemde 1930 sonrasında izlenen dışa kapalı, korumacı, dış dengeye önem veren politikalar terk edilerek serbest ticaretçi iktisat politikaları uygulanmaya başlanmıştır. İthalatın serbestleştirilmesiyle birlikte 1947'den itibaren ithalatta önemli artışlar yaşanmış ve dış ticarete açık vermeye başlanmıştır. Bu tarihten sonra dış ticaret açıkları kronik bir hal almış; dış ticaret açıkları dış yardım, kredi ve yabancı sermaye yatırımları ile karşılanmaya çalışılmıştır.

---

¹⁰⁰ Kepenek ve Yentürk, s.93

1950-1960 döneminde uygulanan iktisat politikası, önceki dönemlerde uygulanan devletçi, müdahaleci iktisat politikasından farklıdır. 1950 yılında Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile birlikte liberal bir iktisat politikası uygulanmaya başlanmıştır. Demokrat Parti Hükümeti programında, devletçiliği ve devletin iktisadi hayata müdahalesini sert biçimde eleştirerek, devletin ekonomideki yerini daraltacağını, iktisadi kalkınmayı, özel kesimi geliştirerek sağlayacağını ilan etmiştir. Dönemin ekonomik yapısını ve gelişmelerini anlatan “The Economic Advance of Turkey” isimli kitabında Morris Singer, 1950 yılına ait işletme ve işçi rakamlarını Tablo – 36’deki gibi değerlendirmiştir. En az iki bin kişi yaşayan alanları ele alan tabloda on işçiden az ve / veya on beygirgücünden az güce sahip olan işletmeler “küçük”, bu eşikten yukarıda kalan işletmeler ise “büyük” olarak tanımlanmıştır.¹⁰¹ Tabloya göre 1950 yılında küçük işletme olarak nitelenen firma sayısı 79.210, büyük işletme olarak nitelenen firma sayısı 1.852’dir. Küçük işletmelerde çalışan işçi sayısı 186.990, büyük işletmelerde çalışan işçi sayısı ise 125.154’tür. Üretim sektöründe yer alan firmaların yüzde 99,9’u özel işletme olup bunların yüzde 96,8’i küçük işletmedir.

Tablo 36 1950’de Sanayi Türü ve İşletme Büyüklüğüne Göre Üretimdeki İşçi ve İşletme Sayıları

Sanayi Türü	İşletme Sayısı				İşçi Sayısı			
	Küçük İşletme		Büyük İşletme		Küçük İşletme		Büyük İşletme	
	Miktar	Pay(%)	Miktar	Pay(%)	Miktar	Pay(%)	Miktar	Pay(%)
Gıda	10.060	93,5	696	6,5	31.450	65,5	16.613	34,5
Meşrubat	450	98,5	7	1,5	1.390	45,8	1.646	54,2
Tütün	70	80	18	20	10.460	40,4	15.434	59,6
Tekstil	3.000	89	364	11	11.260	19,2	47.446	80,8
Giyim	32.000	99,98	6	0,02	57.790	97	1.759	3
Ağaç Ürünleri	5.630	96,7	194	3,3	12.200	86,2	1.960	13,8
Mobilya	1.100	99,3	8	0,7	3.300	86,4	523	13,6
Kâğıt ve Selüloz	20	80	5	20	120	9	1.201	91
Basım Yayım	660	93,9	43	6,1	2.300	64,6	1.264	35,4
Deri Ürünleri	4.180	99,2	35	0,8	6.970	89,8	796	10,2
Lastik Ürünleri	220	82,4	47	17,6	520	10,8	4.331	89,2
Kimyasal Ürünler	830	80,8	198	19,2	2.710	15,5	14.864	84,5
Petrol ve Kömür Üretimi	1.580	96,6	55	3,4	5.770	49,9	5.816	50,1

¹⁰¹ Singer, Morris., The Economic Advance of Turkey, Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara, 1977, s.70

Metal Dışı Mineral Üretim	600	94,1	38	5,9	1.870	27,5	4.948	72,5
Metal Üretim	12.320	99,5	65	0,5	24.400	83,7	4.774	16,3
Makine	2.610	99,1	24	0,9	6.130	88,4	806	11,6
Taşıma Ekipmanı	2.480	99,5	12	0,5	5.870	91,2	565	8,8
Diğer	1.350	97,4	37	2,6	2.480	83,8	480	16,2
Toplam	79.120	97,7	1.852	2,3	186.990	60	125.154	40

Kaynak: Singer, Morris., The Economic Advance of Turkey, Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara, 1977, s.70

Sanayi üretim yapısı yukarıdaki tablodaki gibiyken, II. Dünya Savaşına girmemiş olmasına rağmen ülkenin savaştan büyük oranda etkilenmesi, üretimin düşmesi, tüketimde karne uygulamalarının başlaması halkın büyük oranda tepkisini çekmiştir. 1933 – 1945 döneminde ortaya çıkan tüccar ve sanayici sınıf, devletin ekonomik müdahalelerinin azaltılması ve özel sektöre daha çok olanak verilmesi taleplerini dile getirmeye başlamışlardır. Ayrıca savaş sonunda Türkiye'nin Batı ülkeleri ve özellikle ABD ile ilişkilerinin gelişmesi neticesinde Amerikan yardımlarının ülkeye gelmesi özel sektöre ayrı bir önem verilmesi gerekliliğini ortaya koymuştur. Tüm bu gelişmeler neticesinde 1950 yılında Demokrat Parti iktidara gelmiş ve devlet girişimciliğinin sınırları hükümet programının 45nci maddesinde şöyle açıklanmıştır:

- a) *Özel teşebbüs ve sermayenin yetip erişemeyeceği yahut yeter ve yakın kâr göremediği için girişemeyeceği, fakat bütün ekonomik faaliyetlere müessir olacak ve memleket müdafaasını sağlayacak, mahiyetteki teşebbüslere girişmek; bilhassa ana sanayi ve bugün olduğu gibi, demiryolu, liman, su işleri yapmak; büyük taşıt vasıtaları inşa etmek ve işletmek;*
- b) *Milletin, gelecek nesillere de şamil, daimi menfaatler bakımından devlet elinde bulunması faydalı olan büyük maden ve orman işletmeleri kurmak...*

Bu nitelikleri taşımayan devlet işletmelerinin özel girişime devredilmesi öngörülmekteydi.¹⁰²

Demokrat Parti iktidarının ilk yılında öncelikle özel sanayinin kurulmasına ve gelişmesine yardımcı olmak ve yerli – yabancı ortaklı sanayi kuruluşlarını özendirmek amacıyla Türkiye Sanayi ve Kalkınma Bankası kurulmuştur. 1953 yılından itibaren ithal ikameci politikaya geçilmiş ve ithali kısıtlanan mallar, daha önce bunları ithal eden yerli tüccarların yabancı firmalarla bütünleşerek kurdukları montaj fabrikalarında üretilmeye başlanmıştır. Bu dönemde ithalatın kısıtlanması, nüfus artışının ve kentleşmenin hızlanması, kırsal kesimin pazara açılması, iç pazarın genişlemesi ve dış konjonktürün sanayi lehine fiyatları değiştirmesi sanayi sektörünün hareketlenmesini beraberinde getirmiştir. 1980’li yıllara kadar sürdürülecek olan İthal ikameci sanayileşme politikasının birinci aşaması olan temel ve dayanıksız tüketim mallarının üretimi bu dönemde tamamen yerli kaynaklarca (özel ve kamu kesimleri) üretilir hale gelmiştir. 1950’lerin ilk yarısında dokuma, gıda, tütün, dericilik ve seramik gibi dallarda faaliyet gösteren özel kesim, 1950’lerin ikinci yarısında ilaç, kimya, tarım araçları, otomotiv makine, elektrikli aletler, ampul gibi dayanıklı tüketim mallarının üretimi üzerinde yoğunlaşmışlardır. “Özetle, bu dönemde Türkiye, temel ya da dayanıksız tüketim mallarının yerli üretimini artırmış ve dışalım yerine yerli üretim sürecini tamamlamıştır. Sanayi gelişmede, tüm özel girişimci söyleme karşın, özel kesim kadar hatta daha fazla, kamu girişimciliği etkin olmuştur. Kamu kesiminin, üretim teknolojisinin etkinliği yönünden var olan görece üstünlüğü sürmüştür. Planlı döneme gelinceye kadar Türk sanayisinin temel özellikleri değişmemiştir. Özellikle özel sektörün sanayi kuruluşlarında işletmeler küçük, teknoloji geri ve eski, sermaye yetersiz, bazı sektörlerde kapasite fazla ve marjinal hasıla oranı yüksektir. Değişen tek şey, özel kesimin küçümsenemeyecek bir gelişme göstermesidir.”¹⁰³ 1950 – 1960 yılları arasında özel sektörde önemli bir gelişme kaydedilmiş, fakat aynı anda kamuya ait sanayi kuruluşlarının sayısında da artış meydana geldiği için sanayi sektöründeki oransal pay dağılımında pek bir değişiklik yaşanmamıştır. Daha sonra ise, 27 Mayıs 1960 tarihinde gerçekleşen askeri darbe sonrasında ekonomik ve sosyal kalkınmada plan ve planlama kavramları

---

¹⁰² Atabay Baytar R., s.10

¹⁰³ A.g.e., s.13

düşünce aşamasından uygulama aşamasına gelmiştir.

Türkiye planlı ekonomi uygulamasına geçmekle birlikte aslında anayasa güdümlü bir ekonomi esasını kabul etmekte, bu güdümlü ekonomi, hukuki varlığını ve şeklini kalkınma planında bulmakta, devletçilik ve karma ekonomi bu planın uygulama unsurlarını oluşturmaktadır.¹⁰⁴ Bu bağlamda, planlı kalkınma dönemine giriş, planlamanın 1961 anayasasında yer alması ve 1962 yılı için hazırlanan bir yıllık geçici kalkınma planı ile başlamıştır. Ardından gelen Birinci Beş yıllık Kalkınma Planı 1963 – 1967 yıllarını kapsamaktadır. Bu ve sonraki beş yıllık planların ortak özellikleri arasında sanayi ve imalat sektörünün öncelikli olarak önemsenmesi dikkat çekmektedir. Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planıyla birlikte artık tüm planlarda KOBİ'lere İmalat Sanayi içerisinde ayrı bir yer ayrılmıştır. Böylece ülkede resmi ve somut bir KOBİ Politikası gözle görünür hale gelmiştir. Örneğin günümüz küçük işletmelerini kapsayan esnaf ve sanatkârların sorunlarıyla ilgilenecek merkezi bir örgütün kurulmasına karar verilerek finansman, kredi, yönetim ve organizasyon, dış pazarlara açılma gibi faaliyetlerin yerine getirilmesi hedeflenmiştir. Ayrıca bu dönemde Halk Bankasının vermiş olduğu kredi faizleri düşürülmüş ve 1967'de Sanayi ve Ticaret Bakanlığı "Küçük Sanayi Siteleri" uygulaması başlatmıştır. Küçük sanayi ve el sanatları ürünlerinin iç ve dış pazarlarda tanıtılması için de iç ve dış fuarlara katılım sağlanması ve kataloglar basılması öngörülmüştür.

Aşağıda Birinci Kalkınma Planında verilen, döneme ait küçük ölçekli işletmelerin imalat sanayi içerisindeki yerine ilişkin tablo yer almaktadır.

---

¹⁰⁴ Oktay Yenal, Cumhuriyetin İktisat Tarihi, Homer Kitabevi, 1. Basım İstanbul, 2003, s.85

Tablo 37 1963 yılı İmalat Sanayinde Küçük Sanayinin Yeri

Sektör	Yıllar	İş Yeri Sayısı (%)	İşçi Payı Sayısı (%)	İmalat Değeri (%)	Katma Değer (%)	İşçi Başına Üretim	
						10 Kişiden az işgücü	10 Kişiden fazla işgücü
Gıda Sanayi	1950	71	32	17	-	13.350	30.000
	1956	82	54	29	-	14.800	43.000
	1959	83	59	32	41	18.940	60.000
Giyim Eşya Sanayi	1950	99	86	81	-	6.050	9.700
	1956	99	94	90	-	10.300	17.000
	1959	99	96	99	86	8.800	20.000
Mobilya Döşeme Sanayi	1950	97	84	87	-	7.550	5.800
	1956	98	93	99	-	10.600	15.000
	1959	99	92	78	79	6.600	23.000
Deri Mamulleri sanayi	1950	97	85	81	-	13.900	18.000
	1956	85	91	82	-	19.000	40.000
	1959	97	77	51	64	10.550	54.000
Taş Toprak Cam Sanayi	1950	92	42	35	-	4.750	6.350
	1956	89	66	39	-	3.900	1.200
	1959	91,5	64	24	26	3.250	10.500
Madeni Eşya Sanayi	1950	98	54	76	-	5.700	7.500
	1956	98,5	71	72	-	14.000	14.000
	1959	98,5	73	67	65	15.000	20.000
Makine Sanayi	1950	89,5	50	50	-	7.000	7.000
	1956	90	61	53	-	11.500	16.000
	1959	83	43	38	21	15.000	18.000
Elektrik Makinaları Sanayi	1950	89	90	40	-	500	6.000
	1956	94	67	34	-	7.700	29.000
	1959	94	69	54	54	25.000	33.600
Taşıma Araçları Sanayi	1950	93,5	41	38	-	2.500	3.900
	1956	94,5	56	43	-	5.000	8.760
	1959	83	66	58	50	7.200	10.300
Dokuma Sanayi	1959	80	47	26	25	11.000	27.500

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı, **Birinci beş Yıllık Kalkınma Planı** s.369

Tablo – 37’de de görüldüğü üzere Planlı Kalkınma Dönemine girerken 1963 yılına kadar küçük işletmelerin toplam sanayi içerisindeki payı minimum yüzde 71 ile gıda sanayisinde, maksimum yüzde 99 ile mobilya döşeme ve giyim eşyası sanayisinde gerçekleşmiştir. Sanayi içerisindeki bu büyük orana rağmen imalat değerleri ve katma değer yaratma gücü oldukça düşük seyretmektedir. Bu sorunların üzerine gitmek için özellikle Birinci Beş Yıllık kalkınma Planı’nda küçük sanayilerin geliştirilmesi için eğitimsel ve finansal desteklere vurgu yapılmıştır. Ne var ki

uygulamada yaşanan niceliksel ve niteliksel sıkıntılar hedeflere ulaşılmasını engellemiştir.

1967 – 1972 yıllarını kapsayan İkinci Beş Yıllık kalkınma planı, birinci önceliği imalat sanayisinin gelişmesine tanımakta ve 34,3 milyar GSMH artışının yüzde 38,6 gibi yüksek bir payı imalat sanayisinde programlanan gelişmelerle sağlanacağını öngörmektedir. Ayrıca, İkinci Plan döneminde bu sektörde gerçekleştirilecek projelerle Türkiye'nin, Üçüncü Plan dönemine sanayileşme alanında önemli hamleler yapabilecek bir düzeyde girme olanağı kazanacağı vurgulanmaktadır. Bununla beraber imalat sanayi içerisindeki işletmelerin büyüklüğüne değinen planda en büyük sorunlardan birisi olarak bu işletmelerin dağınık bir şekilde faaliyette bulunmaları gösterilmiştir. Ayrıca büyüklük yapısının birinci plandan bu yana değişmediğine de değinilmiştir.

Tablo 38 1963 yılı Çalıştırılan İşçi Sayısına Göre İmalat Sanayisinde İşletmeler

	4-5	6-10	11-25	26-50	51-100	101-200	201-300	301-800	800+	Toplam	Yüzde Dağılımı
Gıda	311	333	291	144	87	34	9	5	8	1222	20,6
İçki	22	14	7	6	3	-	-	-	1	53	0,9
Tütün	1	2	4	1	-	-	-	4	2	14	0,2
Dokuma	258	211	217	139	103	49	17	34	28	1056	17,8
Konfeksiyon	57	46	42	16	6	7	2	1	-	176	3,0

Kereste ve Mobilya	189	110	49	20	11	3	2	-	1	385	3,5
Kâğıt	14	7	10	1	4	-	-	1	1	38	0,6
Matbaa	67	63	43	30	10	7	1	-	-	221	3,7
Deri ve Kösele	89	40	32	15	8	1	-	1	1	187	3,2
Lastik ve Plastik	98	89	95	28	23	7	1	2	3	346	5,8
Kimya	143	100	103	37	37	23	8	5	2	458	7,7
Petrol Mamulleri	-	-	-	1	3	-	-	2	2	8	0,1
Metal Mamulleri	54	61	55	31	37	11	7	17	4	277	4,7
Demir ve Çelik	71	77	40	31	26	6	2	6	2	261	4,4
Madeni Eşya	140	106	79	43	22	6	3	2	-	401	6,8
Makine ve Tarım Aletleri	94	73	56	19	12	5	2	4	2	267	4,5
Elektrik Makinaları	28	37	33	22	16	8	2	6	3	155	2,6
Taşıt Araçları	65	34	20	13	7	6	1	3	5	154	2,6
Diğer İmalat	81	66	53	20	28	5	2	1	-	246	4,2
Genel Toplam	1771	1467	1234	626	434	176	59	93	65	5925	100,0
Yüzde Dağılımı	29,9	24,8	20,8	10,6	7,3	2,9	1,0	1,6	1,1	100,0	

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.364

İkinci Planlamanın uygulanmasına başlarken imalat sanayi içerisinde 100 den az işçi çalıştıran işletmelerin tüm sektöre oranı yüzde 93,7'dir. Bu yüzde içerisinde en büyük dilimi ise 10'dan az işçi çalıştıran firmalar oluşturmaktadır. Tüm sanayi içerisinde dokuma ve gıda sektörünün payının yüzde 40 olması da dönemin sanayi koşullarının aslında ne kadar desteğe ihtiyaç duyulduğunu gözler önüne sermektedir. Bunun sonucu olarak İkinci Kalkınma Planı'nda makro açıdan en önemli önlem yeni kurulan sanayilerin, kuruluş güçlüklerini yeninceye ve uluslararası rekabet gücüne erişinceye kadar ithalat kısıtlamaları ve gümrük politikaları ile korunmasının sağlanacağı temel ilke olarak benimsenmiştir.¹⁰⁵ Ayrıca bu dönemde küçük işletmelerin örgütlenmesi konusuna ağırlık verilmiş ve Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda yapılması öngörülen ama ancak 1970 yılında gerçekleştirilebilen Birleşmiş Milli Kalkınma Teşkilatı ile Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi hizmete girmiştir.

1970 yılı dünya ekonomisi için petrol kriziyle anılan bir dönemin başlangıcı olmuştur. Bu dönemde tüm dünyada OPEC'in kararıyla petrol fiyatları arttırılmış ve dolayısıyla girdi maliyetleri artmıştır. Bu durumun Türkiye'de de üretime ve dolayısıyla ihracat gelirlerine yansıtacağı açık bir şekilde anlaşılmıştır. Hatta öyle ki

¹⁰⁵ DPT, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, s. 370

1977 yılına gelindiğinde ithalat yüzde 13 artmış, böylece dış ticaret açığı yaklaşık 4 milyar doları civarına erişmiştir. Ayrıca ihracatın ithalatı karşılama oranı yüzde 30 oranında düşmüş ve ithalatın tümünün peşin ödeme ile karşılanması gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu sonuçlara gelmeden önce 1973 – 1977 yıllarını kapsayan Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı hazırlanmış ve uygulanmaya başlamıştır. Planda en çok dikkat çeken özellik uluslar arası etkilerin, planın şekillenmesinde çok daha fazla etkili olmasıdır. 1964 senesinde imzalanan Ankara anlaşması ve 1972 Ek protokolü, Türkiye ve o zamanki Avrupa Komisyonu arasında atılmış ilk adım olarak nitelendirilir. Bu anlaşmaların paralelinde 1973 yılında Avrupa Komisyonu Türkiye’de imalat sanayisi için o zaman uygulanan bazı yasakları kaldırmış ve Türkiye için bir takım ayrıcalıklar sağlanmıştır.¹⁰⁶ 1970 yılındaki petrol krizinin ardından tüm dünyada KOBİ’lerin değerinin daha iyi anlaşılmasına ve öneminin artmasına yönelik bir eğilim ortaya çıkmıştır. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin istihdam yaratma ve yeni teknolojiler geliştirme gibi özellikleri ile 1970’li yılların başlarında gündeme gelmişlerdir. Bu dönemde Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Dünya Bankası gibi kuruluşlar da gelişmekte olan ülkelere aktif KOBİ politikaları uygulamalarını önermiştir.¹⁰⁷ Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda sanayinin bölgesel gelişmişlik farkları göz önünde bulundurularak yaygınlaştırılması da işlenmiş ve Sanayinin az gelişmiş yöreleri kapsayacak biçimde yaygınlaştırılmasının, yöresel gelişmişlik farklarının uzun dönemde giderilmesi yanında dengeli ve fonksiyonel bir yerleşme ve şehirleşme düzeyinin geliştirilmesi için de zorunlu görüldüğü ifade edilmiştir.¹⁰⁸ Böylece KOBİ üretim faaliyetlerinin geliştirilmesine, ihracatın teşvik edilmesine, finansman sorununun çözümlenmesine, eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılmasına ilişkin çalışmalar kapsam dâhiline alınmış ve dış ekonomik gelişmelerin olumsuz etkilerinin azaltılması amaçlanmıştır.

1979 – 1983 yıllarını kapsayan Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda KOBİ’lere yönelik olarak ilk kez küçük sanayi esnaf ve sanatkâr kesiminden ayrı olarak tanımlanmış ve küçük işletmelere teknolojik, finansal yönetim ve

---

¹⁰⁶ Aksel Ersoy, “Geçmişten günümüze Türkiye’de Ekonomik Kalkınma ve Beş Yıllık Kalkınma Planları”, s.3

¹⁰⁷ Fikret Şenses, “Unutulan Bir Toplumsal Amaç: Sanayileşme Ne oluyor Ne olmalı?”, s.9

¹⁰⁸ DPT, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, s.928

organizasyon alanlarında danışmanlık hizmeti sağlamak amacıyla 1983 yılında KÜSGET (Küçük Sanayi geliştirme Teşkilatı) kurulmuştur. Fakat bu gelişmeyle birlikte, küçük sanayilerin ekonomideki öneminden çok toplumsal yönlerinden dolayı yardıma ve desteğe ihtiyaç duydukları izlenimi yaratılmış ve devletin koruyucu rolü vurgulanmıştır. Kalkınmayı bölgesel özelliklere göre farklı sektörel kaynaklara dayandıran Plan'da sektör ve bölgeler arası mal ve servis alış verişi esas alınmıştır. "1980'lere gelindiği zaman temelde uygulanan politikaların ithalatı esas olacak şekilde yönlendiği görülmektedir. İthalat ve yabancı sermayeye yönelmek özellikle ticarete yönelik politikalarda yeni bir reform sürecini doğurmuştur. Bu dönemde serbest piyasa ekonomisi esas alınmıştır. Bütün bunlara paralel olarak 1980 sonrası kamu harcamalarında da gözle görülür değişimler olmuştur. İmalat sanayisinden ulaşım, haberleşme ve enerji sektörüne kaymalar gözlenmiştir. Bu süreç Avrupa Komisyonu tarafından dikkatle ve pozitif bir şekilde ele alınmış, sonuç olarak da Türkiye 14 Nisan 1987 tarihinde Avrupa Komisyonu'na aday olarak başvurmuştur. Komisyon ve Türkiye arasındaki ilişkileri geliştirmeye yönelik olarak Komisyon ticaret ilişkileri, ekonomi, endüstri ve finansal destek alanlarını kapsayan geniş bir paket programı sunmuştur."¹⁰⁹ Özetle Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, kamu kesimi ağırlıklı sanayileşme stratejini benimsemiş, ödemeler dengesini iyileştirmeyi ve ekonominin kendine yeterli hale gelmesini hedef almıştır.

1985 – 1989 yılları arasında Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı uygulanmış ve bu dönemde de esnaf ve sanatkârlar ile küçük sanayiciye yönelik destekleyici sosyal politika tedbirleri alınmıştır. Ayrıca esnaf ve sanatkâr ve küçük sanayici ile bunların çalışanlarının toplam istihdam içindeki payını arttırıcı tedbirler alınmış ve küçük sanayi bölgelerinde teknik eğitimin ve iş başında eğitimin bir arada yürütüleceği bir eğitim sistemi oluşturulmuştur. Küçük sanayiye mali ve teknik destek sağlamak için teknik danışmanlık sistemi kurulmuş, öncelikli olarak ele alınacak iş kolları belirlenmiş ve bunlara yönelik teşvik politikaları oluşturulmuştur. Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, ekonomide dışa açılmaya ve ihracata öncelik veren kalkınma politikalarının uygulanmasına ağırlık vermiştir. Ekonomiye kamu müdahalesinin asgari seviyeye indirilmesini, liberal bir dış ticaret ve yabancı

---

¹⁰⁹ Ersoy A., s.4

sermaye politikasının uygulanmasını, altyapı ve konut yatırımlarının arttırılmasını ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasını öngörmüştür.

“1990 – 1994 yıllarında uygulanması planlanan Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda ise, öncelikle esnaf sanatkâr ve küçük sanayinin desteklenmesine ilişkin politikalar geliştirilmiş, bu alanda mevzuatta düzenlemeler yapılarak küçük sanayi ürünlerinin iç ve dış piyasada rekabet gücüne kavuşturulmasına ilişkin çalışmaların tamamlanması sağlanmış, küçük sanayi bölgelerinin yapımının küçük sanayi potansiyeli bulunan yerleşim merkezlerinde yoğunlaştırılmasında, küçük sanayinin orta ve büyük sanayiye entegre olması ve yan sanayi sistemi içinde gelişmesi için gerekli teşviklerin sağlanması öngörülmüştür.”¹¹⁰ 12 Nisan 1990 tarihinde kabul edilen 3624 sayılı yasa ile de Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) kurulmuştur. Girişimcilik ruhunun ve girişim gücünün geliştirilmesi, KOBİ’lerin desteklenmesi, nitelikli işgücü yetiştirilmesi ve mevcut iş gücünün niteliğinin yükseltilmesi; işgücü piyasasında karşılaşılan ve istihdamın gelişmesini olumsuz şekilde etkileyen unsurların ve aksaklıkların ortadan kaldırılması Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda belirlenen istihdam politikalarının temel ilkeleri olarak benimsenmiştir. Ayrıca küçük sanayide kalitenin yükseltilmesi, uluslararası standartlarda ve rekabet düzeyi yüksek mal ve hizmet üretiminin sağlanması için çalışmalar yapılmıştır. İşletmelerin birlik halinde teşkilatlanmaları ve üniversite ve araştırma kurumları ile işbirliği geliştirmeleri desteklenmiş, işletmelere finans yönetimi ve girişimcilik eğitimleri verilmiş, küçük sanayinin gelişmesine yönelik araştırma ve geliştirme faaliyetleri hız kazanmış ve küçük işletmelere uygun krediler verilmesinin sağlanması için çalışmalara devam edilmiştir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996 – 2000 dönemini kapsamakla birlikte, bu dönemde KOBİ’lerde kalitenin arttırılması, uluslararası piyasalarda rekabet edebilme gücünün sağlanması, bununla ilgili KOBİ’lere yinelik finansman, eğitim, Ar&Ge olanaklarının sağlanması üzerine durulmuştur. Bu beş yıllık kalkınma

---

¹¹⁰ Serap Çakır, “KOBİ’lerin Gelişimi Açısından Avrupa Entegrasyonu’nun Etkileri” Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeleri Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, s.6

Planında, KOBİ'lerin dış pazarlara açılması için teşvikler oluşturulmuş ve aynı alanda faaliyet gösteren işletmelerin çok ortaklı ihracat şirketi kurmaları desteklenmiştir. Yine bu dönemde, etkin ana-yan sanayi bütünleşmesine gidilerek yan sanayinin geliştirilmesine ağırlık verilmiş, KOSGEB'in girişimcilere eğitim vermesi, onların hazırlayacakları projeler için finansman sağlaması ve danışmanlık hizmeti sunması için program oluşturulmuştur. TSE-ISO 9000 kalite sistemi belgelendirmesinin KOBİ'lerde de yaygınlaşması için çalışılmıştır.

Sekizinci Beş yıllık Kalkınma Planı, 2001 – 2005 dönemini kapsamaktadır. Bu dönemde KOBİ'lerin finansman, istihdam, kalite ve standart alanlarındaki sorunlarının çözümüne katkı sağlamak amacıyla KOBİ yatırımlarına kredi, vergi istisnası, yatırım indirimi, KDV desteği ve enerji desteği gibi yardım unsurlarından yararlanma olanağı getirilmiştir. Bakanlar Kurulunun İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı kapsamında yayımlanan bildirimler ile KOBİ'lere ihracat, tanıtım, Ar&Ge alanlarındaki faaliyetlerinde devlet yardımları sağlanmıştır. KOBİ'lere finansal destek sağlanması, kuruluş, gelişme ve büyüme aşamalarında danışmanlık hizmetleri verilmesi amacıyla TOBB öncülüğünde KOBİ Yatırımlarına Ortaklık A.Ş. (KOBİ A.Ş) kurulmuştur. KOSGEB tarafından yürütülen faaliyetler çerçevesinde; KOBİ'lere yatırım, üretim, yönetim ve pazarlama konularında danışmanlık hizmetleri verilmiş, ortak kullanım atölyeleri ve laboratuvar hizmetleri ile özellikle imalat sanayinde çalışan firmaların gelişmiş teknolojilerle tanışması sağlanmıştır. Küçük ve Orta Boy İşletmeler Bilgi Ağı (KOBİ-NET) projesi ile KOBİ'lerin ve ürünlerinin dış pazarlarda tanıtımı yapılmış ve elektronik ticaretin teşviki için ilk adımlar atılmıştır.¹¹¹

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nın kapsadığı dönem itibariyle KOBİ'lerin gelişimi için atılan adımların en etkililerini ele aldığını söylemek mümkündür. Ne var ki Türkiye'deki KOBİ'lerin en büyük paradoksu olarak destek istemek ama desteği etkin biçimde alamamak olarak gösterebiliriz. Bu durum, KOBİ destek mekanizmalarının desteklere talepsizlikten şikâyet etmelerine, KOBİ'lerin ise desteksizlikten şikâyet etmelerine yol açmaktadır. 2000 sonrası Türkiye'de

---

¹¹¹ A.g.e., s.7

KOBİ'lerin gelişimi ve politikaları bir sonraki Bölümde incelenecektir.

2.2 KOBİ'lerin Türkiye Sanayi Politikası İçindeki Yeri

Dünyada KOBİ'lerin önemi ekonomik ve sosyal bakımdan İkinci Dünya Savaşından sonra anlaşılmaya başlamış, küreselleşme beraberinde artan rekabetin etkisiyle birlikte 1970'li yılların başından itibaren de bu önem giderek artmıştır. Ülke ekonomilerindeki hacimleri nedeniyle en önemli üretim, istihdam, ihracat ve katma değer kaynağı olarak görülen KOBİ'ler, özellikle 1973 Dünya Petrol krizinden sonra tüm dünyada değişen piyasa koşullarına karşı hızlı uyum yetenekleri, esnek üretim yapıları, bölgesel kalkınmadaki rolleri, işsizliğin azaltılması ve yeni iş alanlarının açılmasındaki etkilerinden dolayı ayrı bir konuma sahip olmuşlardır. Dolayısıyla teşvik, destek ve vergi gibi kamu politikalarının da önemli uygulama alanlarından birisi haline gelen KOBİ'ler dünya üzerindeki işletmeler içinde sayısal olarak birinci sırayı almakta, toplam dünya istihdamının yarısından fazlasını oluşturmakta, yatırımların yaklaşık üçte birini meydana getirmekte ve dünya ticaretinde çok önemli paya ulaşılmaktadırlar.

Tablo 39 KOBİ'lerin Ülke Ekonomileri İçindeki Yeri (%)

	ABD	ALMANYA	HİNDİSTAN	JAPONYA	İNGİLTERE	G.KORE	FRANSA	İTALYA	TÜRKİYE
KOBİ'lerin toplam işletmelere oranı	97,2	99,8	98,6	99,4	96	97,8	99,9	97	99,8
KOBİ'lerde çalışanların İstihdamda oranı	50,4	64	63,2	81,4	36	61,9	49,4	56	76,7
KOBİ'lerin yatırımdaki payı	38	44	27,8	40	29,5	35,7	45	36,9	38
KOBİ'lerin üretimdeki payı	36,2	49	50	52	25,1	34,5	54	53	37,7
KOBİ'lerin ihracattaki payı	32	31,1	40	38	22,2	20,2	23	-	10
KOBİ'lerin katma değer içindeki payı	36,2	49	50	52	25,1	34,5	54	53	26,5

KOBİ'lerin kredilerde payı	42,7	35	15,3	50	27,2	46,8	48	-	25
----------------------------	------	----	------	----	------	------	----	---	----

Kaynak: Mehmet Cansız., **Türkiye'de KOBİ'ler ve KOSGEB**, 2008

Tablodan da anlaşılacağı üzere özellikle dünyanın en büyük ekonomisi ABD'nin yanı sıra Avrupa'nın lokomotifleri Almanya ve Fransa ve teknoloji devi Japonya'da KOBİ'lerin toplam işletmelere oranı %97 ile %99,9 arasında değişmektedir. Bir anlamda bu büyük ekonomiler KOBİ'lerin omuzlarında büyümüşlerdir. İstihdam verilerine bakacak olursak, Japonya'daki toplam istihdamın %81,4'ü KOBİ'ler tarafından sağlanmaktadır. Toyota, Honda, Sony, Fujitsu, JVC vb. gibi dünya devlerine sahip olan Japonya'da her beş çalışandan sadece bir tanesi bu büyük firmaların birinde istihdam edilmektedir. Dünya üzerindeki en büyük KOBİ yatırım payları yine %44 ile Almanya ve %40 ile Japonya'ya aittir. KOBİ'lerin üretimdeki payında ise Fransa %54 ile başı çekmekte ve diğer büyük ekonomiler onu izlemektedir. KOBİ'lerin ihracattaki paylarına gelince rakamlar yine aynı eğilimleri göstermekte ve büyük ekonomilerdeki KOBİ ihracatlarının diğer ülkelere göre daha fazla olduğu göze çarpmaktadır. Kredi kullanımında ise Japon KOBİ'leri Japonya'daki toplam kredilerin %50'sini kullanmaktadırlar. Türkiye'de ise %25 kredi kullanım oranıyla KOBİ'ler daha pasif bir seyir izlemektedirler. KOBİ'lerin işletmeler içindeki payları %99,8 ile Hindistan, Güney Kore ve İngiltere'yi geride bıraksa da ihracattaki payları %10 ile dünya sıralamasının en gerisindedir. Ayrıca katma değer yaratma bakımından %26,5 ile sadece İngiltere'nin üstündedir.

Toplam işletme sayısı ve istihdamdaki büyük paylarından dolayı Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Türkiye ekonomisinde önemli bir role sahip olsa da ortalama profilleri bakımından işgücü ve yıllık cirolarının daha düşük olması nedeniyle, Avrupa Birliği veya bir çok OECD ülkesindeki KOBİ'lere nazaran farklılık göstermektedirler. Ayrıca, know-how, beceri seviyesi, sermaye miktarı ve özellikle bilgi ve iletişim alanındaki modern teknolojiye erişim ve sağladığı avantajlardan faydalanma kabiliyeti açısından da geri durumdadır. Diğer

bir çok ülkede olduğu gibi Türkiye'deki KOBİ'ler de finansman bulma konusunda güçlük yaşamaktadır.¹¹²

Bu durum, Türkiye'de KOBİ'lerin niceliksel açıdan değerlendirildiğinde ekonomide önemli bir yere sahip olduğu fakat niteliksel açıdan pek de iç açıcı bir duruma sahip olmadığına kanıtıdır. Son yıllarda kurulan KOBİ destek mekanizmaları ile bu açık kapatılmaya çalışılmakta olup, bu konudaki gelişmeler umut vermektedir. Ama yine de Türkiye'de son birkaç yıl öncesine kadar devam eden kriz ve yüksek enflasyon gibi makro ekonomik sorunlar KOBİ'lerin durumunu daha da güçleştirmiştir. Enflasyonist ekonomik ortam ve artan kamu borçları güven eksikliğine, bir dizi mali krize, reel faiz oranlarında ani yükselişe ve Türk Lirası'nda da değer kaybına neden olmuştur. GSYİH önemli dalgalanmalar göstermiş, ekonomide yaşanan durgunluktan olumsuz etkilenmiş, potansiyelinin ve ihtiyaçlarının aksine Türk ekonomisi son derece kısıtlı bir büyüme gerçekleştirmiştir. Bu genel ekonomik güçlüklerle ek olarak, KOBİ'ler 1996'da Avrupa Birliği ile girilen Gümrük Birliği'nin ardından açık ekonomi ve rekabetin ilk şokuyla hazırlıksız olarak yüz yüze gelmek zorunda kalmıştır.¹¹³

“2001 yılında yaşanan ekonomik kriz sonrası, kamu kesimi ve bankacılık sektöründe başlayan yeniden yapılandırma ve yapısal reformlar yanında uygulanan sıkı para politikası sonucunda enflasyon oranlarının düşmesi, Türkiye için önemli bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. Kamu kesiminin faiz dışı fazla politikası ve yapısal reformların hayata geçirilmesi kamu kesimi borçlanma gereğinin azalmasını sağlamıştır. Diğer yandan kamu kesiminin finansal piyasalar üzerindeki mali baskınlık seviyesinin azalması, reel sektöre aktarılan kaynakların artmasını sağlamıştır. Sonuçta bankacılık sektörünün aktifleri içindeki kredilerin payı son yıllarda giderek artmıştır.”¹¹⁴ Bu yapısal değişimler sonucunda Türkiye ekonomisi 2002 yılından itibaren artan bir ivmeyle genişlemeye başlamıştır. Bu genişlemede en büyük pay özel sektör kaynaklı olup verimlilik artışı temel faktör olmuştur.

---

¹¹² OECD Raporu 2002, “Türkiye'deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Mevcut durum ve Politikalar”, s.8

¹¹³ A.g.k., s.8

¹¹⁴ Mehmet Cansız, Türkiye'de KOBİ'ler ve KOSGEB, Yayın No:DPT 2782, Ankara, 2008, s.33

Türkiye’deki KOBİ’lerin toplam işletmeler içindeki payı %99,8’dir. Ayrıca KOBİ’ler toplam istihdamın %76,7’sini oluştururken toplam yatırımlar içinde de %38’lik bir paya sahiptirler. Ancak KOBİ’lerin toplam katma değer içindeki payları %26,5’te, toplam ihracattaki payları ise %10’da kalmaktadır.¹¹⁵

TUIK tarafından 2002 yılında yapılan ve tarım dışı tüm sektörleri kapsayan “Genel Sanayi ve İşyeri Sayımı” isimli araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye’de toplam 1.720.598 işletme varlığını sürdürmektedir.

---

¹¹⁵ KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, 2004, s.13

Tablo 40 Türkiye'deki İşletmelerin Sektörel Dağılımı

SEKTÖRLER	İŞYERİ SAYISI	%	ÇALIŞAN SAYISI	%
Ticaret	794.715	46,19	2.048.264	32,38
İmalat	246.899	14,35	2.043.815	32,31
Ulaştırma, Depolama, Haberleşme	244.490	14,21	500.104	7,91
Otel ve Lokantalar	163.112	9,48	526.845	8,33
Diğer Hizmet Faaliyetleri	90.919	5,28	213.400	3,37
Gayrimenkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri	90.473	5,26	325.697	5,15
İnşaat	35.702	2,07	229.400	3,63
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	31.546	1,83	99.966	1,58
Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri	13.538	0,79	123.178	1,95
Eğitim Hizmetleri	5.692	0,33	76.435	1,21
Madencilik ve Taşocakçılığı	1.809	0,11	80.341	1,27
Elektrik, Gaz ve Su Dağıtım	1.703	0,10	57.591	0,91
TOPLAM	1.720.598	100,00	6.325.036	100,00

Kaynak: Dokuzuncu Kalkınma Planı **KOBİ Özel İhtisas Komisyonu Raporu**

Yukarıdaki tabloda imalat sanayi sektörünün toplam işletme sayısının %14,35'ini oluşturduğu, ticaret işletmelerinin ise %46,19 ile ilk sırada yer aldığı görülmektedir. İmalat sanayinde çalışanların sayısı 2.043.815 olup toplam çalışan sayısına oranı %32,6'dır. İmalat sanayisinin işletme sayısı ticaret sektörünün üçte

biri kadar olmasına rağmen, istihdamdaki payı ticaret sektörüyle hemen hemen aynıdır.

Tablo 41 İmalat Sanayi Alt Sektörlerinde İşletmelerin Dağılımı

FAALİYET KODU VE ADI	İŞLETME SAYISI	%	İSTİHDAM	%
Makine ve teçhizatı hariç; metal eşya sanayi	33.304	13,49	137.163	6,62
Mobilya imalatı; B.Y.S. diğer imalat	31.695	12,84	115.200	5,56
Giyim eşyası imalatı; kürkün işlenmesi vb.	31.592	12,8	302.219	14,59
Gıda ürünleri ve içecek imalatı	27.781	11,25	257.037	12,41
Ağaç ve mantar ürünleri imalatı (mobilya hariç)	26.861	10,88	78.120	3,77
Tekstil ürünleri imalatı	20.432	8,28	400.026	19,31
B.Y.S. Makine ve teçhizat imalatı	17.643	7,15	139.525	6,73
Metalik olmayan diğer mineral ürünlerin imalatı	11.130	4,51	131.485	6,35
Basım ve yayım; plak, kaset v.b.	8.706	3,53	7.852	0,38
Plastik ve kauçuk ürünleri imalatı	7.950	3,22	83.746	4,04
Derinin tabaklanması, işlenmesi, saraçıye, vb	6.592	2,67	47.687	2,30
Ana metal sanayi	5.616	2,27	75.467	3,64
B.Y.S. elektrikli makine ve cihazların imalatı	4.026	1,63	37.764	1,82
Motorlu kara taşıtı, römork vb. İmalatı	3.798	1,54	84.171	4,06
Kimyasal madde ve ürünlerin imalatı	3.786	1,53	76.497	3,69
Tıbbi aletler, hassas ve optik aletler ile saat imalatı	2.044	0,83	16.729	0,81

Kâğıt ve kâğıt ürünleri imalatı	1.954	0,79	35.680	1,72
Diğer ulaşım araçlarının imalatı	923	0,37	13.052	0,63
Radyo, tv, haberleşme vb. cihazların imalatı	527	0,21	11.955	1,82
Büro, muhasebe ve bilgi işlem makineleri imalatı	368	0,15	2.524	0,12
Geri Dönüşüm	73	0,03	949	0,05
Kok kömürü, rafine ürünleri, nükleer yakıt imalatı	67	0,03	6.173	0,30
Tütün ürünleri imalatı	31	0,01	10.834	0,52
TOPLAM	246.899	100	2.071.855	100

Kaynak: Dokuzuncu Kalkınma Planı **KOBİ Özel İhtisas Komisyonu Raporu**

İmalat sanayi alt sektörleri, işletme sayılarına göre sıralandığında metal eşya 33.304, mobilya imalatı 31.695, giyim eşyası 31.592, tekstil 20.432, gıda ürünleri ve içecek imalatı 27.781, ağaç ürünleri 26.861 ve makine ve teçhizat imalatı 17.643 işletme ile ilk sıralarda yer almaktadır. Ayrıca istihdam açısından tekstil 400.026, giyim eşyası 302.219, gıda imalatı 257.037 ve makine teçhizat imalatı 139.525 kişi ile öne çıkmaktadır.

İmalat sanayindeki bir diğer veri olan ölçeksel dağılıma göre de mikro işletmeler 221.539 firmayla toplam işletmeler içinde %89,7'lik paya; küçük işletmeler 20.235 firmayla %8,2'lik paya; orta ölçekli işletmeler 4.118 firma ile %1,6'lık paya ve büyük işletmeler ise 917 firma ile %0,3'lük bir paya sahiptirler.

Tablo 42 Türkiye’de İmalat Sanayi İşletmelerinin Ölçeksel Dağılımı

ÇALIŞAN SAYISI	İŞLETME SAYISI	%
Sadece İşletme Sahibi	1.509	0,61
1 – 9	220.030	89,12
10 – 49	20.325	8,24
50 – 99	2.453	0,99
100 – 150	946	0,38
151 – 250	719	0,29
250 +	917	0,37
TOPLAM	246.899	100,00

Kaynak: Cansız, Mehmet., s.35

Türkiye 1980 sonrası ihracata dayalı bir sanayileşme modeli benimsemiştir. Ancak ilkel teknoloji malların üretimine dayanan bu strateji Türkiye’ye uluslararası rekabet gücü kazandırabilecek ve kalkınmasını sağlayabilecek nitelikte değildir.¹¹⁶ Çünkü gelişmekte olan ülkeler esas alındığında, ilkel üretim tarzının ötesine geçilememesi ve teknoloji yoğun yerine emek yoğun ürünlerin üretilmesine ağırlık verilmesi, dünya piyasalarını aynı nitelikte ve ucuz fiyatlı ürünlerle dolduracağı için arz fazlalığından kaynaklı sert fiyat düşüşleri yaşanacaktır. Bu fiyat düşüşleri kar marjlarının minimuma çekilmesine neden olacaktır. 1980’lerin başından bu yana küreselleşmeyle birlikte Türkiye ve diğer gelişmekte olan ülkelerin dünya ticaretindeki payları artmıştır fakat emek yoğun ürünlerin fiyatlarının düşüklüğünden dolayı gelirlerdeki artış hızları teknoloji yoğun ürünler üreten gelişmiş ekonomilerin gelir artış hızlarına göre oldukça geride kalmıştır. Türkiye İhracatçılar Meclisinin 2005 yılındaki verilerine göre 2000 – 2004 yılları arasında ihracat yapan işletmelerin ölçeksel dağılımını gösteren tablo aşağıdadır.

¹¹⁶Nevzat Güldiken, “**Türkiye’de Sanayi-Teknoloji-KOBİ Politikalarına Eleştirel bir yaklaşım**”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:7, Sayı 2, 2006, s.147

Tablo 43 Yıllara Göre İhracat Yapan İşletmelerin Ölçeksel Dağılımı

Çalışan Sayısı	2000		2001		2002		2003		2004	
	İşletme Sayısı	Kayıt Değeri Milyar dolar	İşletme Sayısı	Kayıt Değeri Milyar dolar	İşletme Sayısı	Kayıt Değeri Milyar dolar	İşletme Sayısı	Kayıt Değeri Milyar dolar	İşletme Sayısı	Kayıt Değeri Milyar dolar
1-9	8.593	6,6	10.590	7,4	12.165	8,5	14.223	8,8	15.918	12,4
10-49	4.127	6,06	5.169	7,3	6.262	9,9	7.558	9,7	9.081	18,4
50-149	1.243	3,0	1.320	3,7	1.408	3,7	1.561	4,3	1.692	8,1
150-249	306	1,0	328	1,0	334	2,0	365	1,7	410	4,8
250+	301	4,1	328	5,8	338	6,2	384	4,9	420	11,7
Bilinmeyen	9.475	6,0	9.879	5,4	10.341	5,7	9.881	18,2	10.228	8,3
TOPLAM	24.045	26,9	27.614	30,9	30.848	36,2	33.872	47,8	37.749	64,0

Kaynak: Cansız, Mehmet, s.39

Yukarıdaki tabloya göre işletmelerde çalışan sayısı azaldıkça ihracat yapan firma sayısı artmakta fakat ters orantılı olarak işletme başına düşen ihracat hacmi azalmaktadır. Yıllardan yıla ihracat artış göstermiş olsa da bu orantı maalesef varlığını sürdürmüştür. Bunda elbette ki ölçek ekonomisinin maliyetler üzerindeki olumlu etkisi bulunmaktadır. Oysa toplamda değerlendirildiğinde 2004 yılı için 1-9 işçi arasında çalışanı olan işletmeler 12,4 milyar dolarlık ihracat gerçekleştirmişken 150 – 249 işçi arasında çalışanı olan işletmelerin ihracat değeri ancak 4,8 milyar dolarda kalmıştır. KOBİ’lerin teknoloji ve emek arasındaki yeri düşünüldüğünde Türkiye’nin ihraç ürünlerinin emek yoğun ve düşük fiyatlı ürünler olduğu bu yüzden gelir artışında beklenen gelişmenin sağlanmadığı anlaşılabilir.

KOBİ'lerin yapılarından dolayı sahip oldukları dezavantajların üstesinden gelip, rekabetçi ve hızlı değişen ortamda fark yaratarak sürekliliklerini devam ettirebilmeleri ve ihracatta daha büyük paylara sahip olabilmeleri yeniliklere açık ve inovasyon ağları içinde olmaları ile yakından ilgilidir.¹¹⁷

2.3 Türkiye'deki KOBİ'lerin Sosyo-Ekonomik Sorunlarının Değerlendirmesi

Küreselleşme olgusunun iyice yaygın bir kavram haline gelmesi ve kaçınılmaz bir şekilde tüm dünyayı kapsaması, bilgi çağının getirileriyle birlikte, bilgiye dayalı ekonominin önemini arttırmış ve ekonomik ilişkileri baş aşağı değiştirmiştir. Sanayi devrimiyle birlikte kapitalizmle tanışmasının ardından modern toplum, kitlesel üretime dayalı Fordist kuram ile üretim ve tüketim sürecine dâhil olmuştur. Fakat çağımızda bu anlayış yerini, tüketici taleplerinin hızlı değişim göstermesinden ötürü, Post-Fordizm gibi esnek üretim biçimlerine dayalı yeni ekonomik kuramlara bırakmıştır. Sanayi kavramı bugün, geçmiştekenden çok daha farklı bir anlam içermektedir. Bilgi teknolojilerinin hızla gelişmesi sonucunda bilgi, üretimin temel kaynağı haline dönüşmektedir. Üretim yapısının değişmesi sonucu yaşanan yeni ekonomi ya da bilgi ekonomisi diye tanımlanan bu yeni süreç, gelişmiş ekonomiler ile gelişmekte olan ekonomiler arasında yeni bir iş bölümünü zorunlu kılmaktadır. Bu iş bölümünü gerçekleştirebilen ekonomiler çağa ayak uydurmakta; diğerleri ise çağın gerisinde kalarak, hem ekonomik hem de siyasal güç kaybetmektedirler. Bu bağlamda küresel ekonominin aktif bir parçası olmak hiç kuşkusuz sanayilerin bel kemiği olan KOBİ'lerin sosyo – ekonomik yapıları ile de yakından ilişkilidir.

Çağımızın değişen koşullarına ve yeniliklerine hızla uyum sağlama yeteneğine sahip olan KOBİ'ler, toplumun yaratıcı potansiyelinin ortaya çıkarılmasında önemli bir rol üstlenmektedir. Küçük işletmelerin ekonomik hayat için taşıdıkları önem; onların milli gelire, istihdama, verimliliğe, girişimci yetiştirmeye katkılarından ve rekabet yaratıcı özelliklerinden gelmektedir. Ancak, bu alandaki verileri irdelerken, küçük işletmeleri sadece muhasebe kayıtları, ya da vergi

¹¹⁷ Hatice Çalınpınar, ve Uğur Baç, “KOBİ'lerde İnovasyon Yapmayı Etkileyen Faktörler ve Bir Alan Araştırması”, Ege Akademik Bakış Dergisi, s.445

levhaları açısından değerlendirme yanlına düşmemek gerekmektedir. Türkiye’de 1980’li yıllarda değişen sanayileşme politikası ve sanayi yapısı, aslında 1970’li yılların başında yaşanan dünya ekonomik krizinden kurtulmak için yeni model arayışları girişimlerinin bir ürünüdür. İhracata dayalı büyüme modeli de bunlardan biridir. İhracatın öncülük ettiği büyüme veya dışa açık büyüme şeklinde tanımlanan bu politikanın sanayileşme ve kalkınma üzerinde olumlu etki yaptığına ilişkin görüş klasik iktisat ekolünün temsilcilerinden David Ricardo’nun karşılaştırmalı üstünlükler teorisinden kaynaklanmaktadır. Teoriye göre, uluslar arası uzmanlaşma karşılaştırmalı üstünlüklerin temelidir. Buna göre uzmanlaşma ve işbölümü kıt kaynakların uluslar arası alanda daha etkin dağılımına yol açarak ticarete katılan ülkelere yarar sağlayacaktır. Bu yararların başında gelir dağılımındaki gelişme ile birlikte reel gelirdeki artış gelmektedir.¹¹⁸ Bu girişimler sonucunda ortaya çıkan politika, esnek üretim veya esnek uzmanlaşma modelleri ile sıkı sıkıya bağlıdır. Aynı zamanda rekabette üstünlük sağlamak ve tüketici taleplerine yönelik üretim yapmayı kolaylaştırmak amacıyla kabul edilen bu yöntem günümüzde sanayimizin ve KOBİ’lerin sosyo – ekonomik yapısını da belirlemiştir. Zira kitlesel üretime dayalı sanayilerin günümüz ekonomisinde önemini yitirdiği ve yerini her türlü ekonomik ortama ayak uydurabilen küçük işletmelere bıraktığı kabul görmüş bir kanıdır. Aslında ekonomik güçleri ve büyüklükleri göz önüne alındığında her ne kadar büyük işletmelerin dünya ekonomisindeki değişimlere ayak uydurması daha kolaymış gibi görünse de birçok sektörde KOBİ’lerin daha iyi bir ekonomik çözüm olduğu düşünülmektedir. “Bunun sebebi KOBİ’lerin değişen pazar koşullarına hızlı uyum sağlayabilecek esneklikte olması; KOBİ sahiplerinin daha yaratıcı ve dinamik kişiler olarak hem yönetici hem de girişimci rolünü tek başlarına üstlenebilmeleri; kendilerini sistemden soyutlamadan sosyo – ekonomik çevre ve diğer ekonomik birimlerle bütünleşebilmeleri ve böylece birbirlerini kolayca tamamlayan üretim ilişkilerini kolayca kurabilmeleridir.”¹¹⁹ KOBİ kavramı sosyal, ekonomik ve hatta siyasal boyutlarda da önem kazanmıştır. 1980’li yıllardan bu yana hızlı evrimine ara vermeden devam eden küreselleşme ve teknolojik yenilenme içinde sürekli bir geçiş süreci yaşayan KOBİ’ler, geleneksel tipte üretim yapan, yalnız yerel pazarlara

¹¹⁸ http://www.ekodialog.com/Makaleler/ihracat_dayali_buyume.html - 13.09.2010

¹¹⁹ Rıfat İraz, “Küresel Rekabet Ortamında Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Ulusal Sosyo – Ekonomik Sisteme Katkıları Açısından Değerlendirilmesi”, s.370

yönelik faaliyet gösteren, büyümekten korkan - korkutulan, demode teknoloji kullanan, serbest rekabet ortamında yaşam alanı bulamayan karakterlerini büyük ölçüde geride bırakmaktadırlar. Bunun yerine KOBİ'ler yapısal ve işlevsel alanlarda yeniliklere açık, bilgiye ve bilgilenmeye önem veren, küresel pazarları hedef alan, rekabetten korkmak yerine rekabeti olmazsa olmaz bir koşul olarak gören bir yapıya bürünmektedirler. Ne var ki KOBİ'ler bu süreci henüz batılı rakipleri gibi tamamlayamamışlar ve birçok eksikliği hala bünyelerinde barındırmaktadırlar.

Toplam işletme sayısı ve istihdamdaki büyük paylarından dolayı KOBİ'ler, Türkiye ekonomisinde olmazsa olmaz bir niteliğe sahiptir. Türk KOBİ'leri ortalama profilleri bakımından işgücü ve yıllık cirolarının daha düşük olması nedeniyle AB veya birçok OECD ülkesindeki KOBİ'lere nazaran farklılık göstermektedir. Ayrıca know-how, beceri seviyesi, sermaye miktarı ve özellikle bilgi ve iletişim alanındaki modern teknolojiye erişim ve sağladığı avantajlardan faydalanma kabiliyeti açısından geri durumdadırlar. Ek olarak Türk KOBİ'leri yeterli veya güvenilir finansman bulma konusunda da büyük sıkıntılar yaşamaktadırlar.¹²⁰

KOBİ'ler ekonomik açıdan daha çok emeğe dayalı olarak çalışan, çabuk karar verme yeteneğine sahip, düşük düzeyde yönetim giderleri olan ve ucuz bir üretim gerçekleştiren ekonomik girişimler olarak ifade edilebilir. Türkiye'de KOBİ'ler, bağımsız bir yönetime sahip, bulunduğu pazarı hâkimiyeti altına alamayan bölgesel işletmeler konumundadırlar.¹²¹

Birçok açıdan ülke ekonomisine katkıları olan KOBİ'lerin üstünlükleri olduğu kadar, sorunlarının olduğu da bir gerçektir. Avrupa Birliği gibi gelişmiş toplumlardaki KOBİ'lerde de görülen yönetim sorunları Türkiye'de daha ciddi boyutlarda yaşanmaktadır. Bu sorunların başlıcaları üretim, yönetim, pazarlama, finansman ve bürokrasi sorunları olarak sınıflandırılabilir.

---

¹²⁰ OECD, "Türkiye'deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, Mevcut Durum ve Politikalar", 2004, s.8

¹²¹ İraz, Rifat., A.g.e. s.368

2.3.1 KOBİ'lerin Üretim Sorunları

Yenilik ve değişiklikler konusunda üretim teknolojisindeki eksiklikler, KOBİ'lerin üretimindeki en büyük sorunu teşkil etmektedir. Sorun aslında üretimde teknolojinin kullanılamaması ve teknolojiye erişilememesi sorunudur. Ne yazık ki günümüzde KOBİ'lerin yatırım yaparken saha ve teknoloji seçimi konusunda danışıp bilgi alabilecekleri herhangi bir resmi kurum bulunmamaktadır. Üstelik üretim yönetimi ve teknolojisindeki büyük bilgi eksikliğinin neden olduğu sorunların çözümlenememesi, kalitesiz üretimin, yüksek maliyetlerin, hammadde, işgücü, makine parkuru kullanım kapasitesi israfının daha da artmasına neden olmaktadır.

Türkiye'de teknoloji yaratma kapasitesi oldukça düşüktür. Bu yüzden KOBİ'ler ancak, bünyelerine uygun imalat yöntemlerini dışarıdan satın almakta ve kullanmaktadırlar. Bu yöntemleri de dışarıdan, lisans, know-how (teknik bilgi) v.b. yollarla, büyük ücretler karşılığında elde etmektedirler. Üretim kapasitesinin yetersizliği de, diğer bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumu hem etkileyen hem de bu durumdan yine etkilenen bir faktör olarak KOBİ'ler çoğunlukla sınırlı bir pazar için üretim yapmakta, küresel pazarlara ürün verme konusunda herhangi bir adım atamamaktadırlar. Böylece ellerindeki makineler atıl durumda kalmakta ve gerektiği ölçüde kullanılamamaktadır. Bu da KOBİ'lerin verimliliğini olumsuz yönde etkilemektedir.

“Tüm bunlara ek olarak, KOBİ'ler Gümrük Birliği'ne girilmesiyle kalite ve standardizasyon konusunda da önemli zorluklar yaşamaktadırlar. Eski teknolojilerin kullanılması, KOBİ'lerin dış pazarlardaki rekabet gücünü azaltmaktadır. Bugün, CE işareti ve ISO 9000 standartları, yüksek maliyetli ve detaylı çalışmaları gerektirmektedir. Bunun için de, Türkiye'de gerekli test laboratuvarları kurulması ve geliştirilmesi gerekmektedir. Henüz, bu konularda KOBİ'lere destek verebilecek kurum sayısı ise yok denecek kadar azdır.”¹²² Ayrıca, sermayeleri sınırlı olduğu için pazarın gerektirdiği stokları ellerinde tutamayan, taşıma ve depolama konusunda büyük işletmelerin yararlandığı araçlardan yararlanamayan KOBİ'ler, fason üretime

¹²² Hüseyin Özgen ve Doğan Selen, “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Uluslararası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Temel Yönetim Sorunları”, s.5

yönelmekte ne var ki burada da bazı handikaplarla karşılaşmaktadırlar. Fason imalat, bir ana firma (büyük işletme) ile taşeron firmalar (küçük işletmeler) arasında gerçekleşmektedir. Ana firma, aldığı bir sipariş için gerekli olan işin bir bölümünü, ya da tamamını bir başka bağımsız işletmeye (taşerona) yaptırmaktadır. Ancak, bu ilişki bazı durumlarda bir bağımlılık ilişkisine dönüşmektedir. İşte, Türkiye'deki KOBİ'lerin en önemli sorunlarından biri de bu konuda yaşanmaktadır. Bu durum, KOBİ'ler arasında işbirliği ihtiyacını da gündeme getirmektedir.

2.3.2 KOBİ'lerin Yönetim Sorunları

KOBİ'lerin karşılaştıkları yönetim sorunlarını yönetim ve yönetici sorunları, nitelikli personel bulunamaması, işletme sahiplerinin teknik kökenli olması, yöneticilerin ve personelin eğitim sorunları, uzmanlaşma, enformasyon (bilgi) eksikliği, örgüt ve örgütlenme sorunları şeklinde sınıflandırmak gerekir.

2.3.2.1 Yönetim Şekli ve Yönetici Sorunları

Türkiye'deki KOBİ'lerde karakteristik özellik olarak girişimcilik, yöneticilik ve mülkiyet aynı kişide toplanmıştır. Bu kişi, işletme sahibidir. KOBİ'lerin bu özelliği, aslında karşımıza bir sorun olarak çıkmaktadır. Çünkü küçük işletmelerde sahip/yöneticinin değerleri, motivasyonu, davranışları amaç ve hedefleri işletme üzerinde en belirleyici faktör olmaktadır. KOBİ'lerin yöneticileri, genellikle teknik ve ticari açıdan kabiliyetli ve risk yüklenebilen kişiler olarak bilinirler. Ancak, diğer çalışanların değer ve tutumlarının örgütü etkileme derecesi düşüktür. Yani, sahip yöneticinin işletme üzerindeki hâkimiyeti esastır.¹²³ Bu da, çalışanların yönetime katılmasını ve yönetim kültürünün oluşmasını engellemektedir.

Gerçekte, küçük işletmelerde yönetim tarzı, amaç ve varsayımlar, değerler, sahip yönetici tarafından ortaya konmakta ve şekillendirilmektedir. Dolayısıyla, işletme içinde yöneticinin hırs ve kararlılığı, niyet ve amaçları, varsayımları, ahlaki

¹²³ Ömer Dinçer, **Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası**, 2.Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 1992, s.350

değerleri ve kişilik yapısı, strateji seçiminde en önemli rolü oynamaktadır. Bunun sonucunda öngörüsü ve basireti zayıf olan işletme sahiplerinin aldığı kararlar tüm işletmeyi, dolayısıyla işletme çalışanları ve onların ailelerini de olumsuz etkilemektedir. KOBİ sahibinin / sahiplerinin risk yüklenme eğilimi, yenilikçi olup olmaması, tecrübesi, teknik ve idari bilgisi, analiz yapabilme kabiliyeti, esnaflığı işletmenin başarısında etkili olacak. Ayrıca, işletmenin yönetim yapısı da, tepe yöneticisi olan işletme sahibi tarafından şekillendirilmektedir.¹²⁴

KOBİ’lerde bütün yetki ve sorumlulukların tek kişide toplanmasının olumsuz etkilerinin başında, işletme fonksiyonları çeşitlendikçe ve karmaşıklaştıkça işletme sahibinin yetersizleşmesi gelmektedir. Bu durumda yönetici; muhasebeci, satış elemanı, personel yöneticisi, finansman planlayıcısı, üretim teknisyeni v.b. rolleri oynamakla karşı karşıya kalmaktadır. Hâlbuki işletme sahibi bu rollerin gerektirdiği bilgi ve kabiliyete her zaman sahip olamamaktadır. Bu durum, işletmeyi başarısızlığa götürebilmektedir. KOBİ’ler, işletme fonksiyonlarının çeşitlenmesine karşılık, yöneticinin yetersizleşmesi ve yöneticilere yetki devretmemesi nedeniyle, batmak veya bağımsızlığını kaybetmek endişesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca yöneticiler, uzun vadeli planlar yapacak bilgi ve kabiliyete sahip olamamaktadırlar. KOBİ’lerde yönetimin temel fonksiyonları planlama, örgütleme, koordinasyon, yürütme ve kontrol konularında yetersizlikler olmakta ve insan idare etme “parayı verir çalıştırırım” düşüncesi ile hafife alınmaktadır.¹²⁵

Türkiye’de, girişimcilik ve yöneticilik niteliklerini kişiliğinde bütünleştirebilmiş işletme sahibi sayısı ne yazık ki çok azdır. İşletme sahibi olmak için gerekli finansal olanaklara sahip olan kişinin, aynı zamanda iyi bir girişimci ve yönetici olması ancak tesadüfen mümkün olmaktadır. Ayrıca, Türkiye’deki yanlış bir değerlendirme de şudur: Genellikle girişimcilik, müteşebbislik veya iş adamlığı ile para sahibi olmak eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Başka bir ifade ile girişimcilik için para sahibi olmak gerekli ve yeterli tek şart olarak görülmektedir. Dolayısıyla, bir işletme kurabilmek için gereken parasal şartlara sahip olan kişi, kendisini

---

¹²⁴ Dinçer, Ömer., A.g.e, s.355

¹²⁵ Dinçer., A.g.e., s.365

girişimci olarak görmekte ve bir yatırıma girişmekte, bu yatırımların çoğu da başarısızlıkla sonuçlanmaktadır.¹²⁶

KOBİ'lerde, işletme sahiplerinin girişimcilik ve yöneticilik konularında kendilerini yetiştirmeleri veya girişimcilik özelliklerine sahip kişilere, işletme kurabilmeleri için bazı fırsatlar tanımaları gerekmektedir. Çünkü işletme sahipleri, girişimcilik ve yöneticilik özelliklerine sahip olurlarsa, işletmeyi küçük ölçekten orta ölçeğe ve oradan da büyük ölçeğe götürebileceklerdir. KOBİ sahipleri planlama, örgütleme, koordinasyon, yürütme ve denetim yapabilecek özelliklere sahip değildirler. Yönetici ve girişimci arasındaki farkı bilmeyen KOBİ yöneticileri, yöneticiyi "işletmenin başarısındaki adam" olarak tanımlamakta, kendilerini de tam bir yönetici olarak görmektedirler. Oysa bunları gerçekleştirecek yöneticinin, hem bilimsel tahmin yöntemlerini bilmesi ve hem de zeki ve yetenekli olması gerekmektedir.¹²⁷

KOBİ'lerde işletme sahipleri, genellikle, teknik veya idari bir temel eğitimi görmeden, pratikten yetişme kişiler olduklarından iyi bir idareci olabilmek için gerekli olan sağduyu, iyi ve kuvvetli muhakeme ve halkla ilişki kurabilme yeteneklerinin hepsine birden sahip değildirler. Esasında bu sorunlar ise, onlara uygun bir eğitim verilmemesinden kaynaklanmaktadır. KOBİ yöneticilerinin eğitimi, bir anlamda onların eğitime açık bir zihinle bakmalarını sağlamaktadır. KOBİ yöneticilerinin, firmalarının gelişme potansiyelini belirlemede, zayıf ve kuvvetli noktalarını tanımada, gerçek veya muhtemel birçok işletme sorununu yenmede, özel tasarlanmış eğitim programlarına ihtiyaçları vardır. Küçük işletmeleri yöneten kişiler, genellikle işletmecilik bilincinden ve bunun için gerekli olan eğitim ve öğretimden yoksun, kendi işini geleneksel yöntemlerle yürüten kişilerdir. Çalışanların çoğunluğunu, işletme sahipleri ve onların sosyal çevresinden kişiler oluşturmaktadır. Bunun sebebi ise yönetim konusunda bilgi ve eğitim yetersizliğinden ötürü sıkıntı yaşayan işletme sahibinin ancak kendi çevresindeki insanlara söz geçirebilmesi ve ancak yakın çevresindeki insanlara güvenebilmesidir.

---

¹²⁶ Tamer Müftüoğlu, **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler; Sorunlar ve Öneriler**, 3.Baskı, Desen Ofset, Ankara, 1993, s.176

¹²⁷ Özgen, Hüseyin ve Selen, Doğan., A.g.e., s.8

KOBİ'lerin büyük bir çoğunluğu yönetimi profesyonel yöneticilere devretme konusunda çekingen davranmaktadırlar. Türkiye şartlarında, KOBİ'lerin finansal durumlarının da buna el vermediği açıkça söylenebilir. Ancak, pek çok KOBİ sahibi de, yönetime profesyonel yönetici getirmeyi sakıncalı bulmaktadırlar. Bunun nedenlerine gelince; profesyonel yöneticinin, mal sahibi yönetici gibi işletmeye bağlı çalışmayacağı, risk altına girmediğinden işletme yönetimine gereken önemi vermeyeceği, pratik bilgilerinin ve tecrübesinin yetersiz oluşu gibi nedenlerdir. Profesyonel bir yöneticinin yapacağı hatalı bir değerlendirme sonucunda şirketin uğrayacağı maddi zarar, doğrudan doğruya girişimciye yansıtacağı düşünülmektedir. Buna karşılık, profesyonel yöneticinin uğrayacağı zararın aynı ağırlıkta olması düşünülemez.

Teknik ve yönetimle ilgili bilgisizliklerin yanında, başarısızlıkta rol oynayan kişisel unsurlar da vardır. Dostluk kurmasını, arkadaş edinmesini ve müşteri kazanmasını bilmeyen kimselerin, iş hayatında ve özellikle de, küçük bir işletmede başarı göstermesi çok zordur. Ayrıca, ticari bilginin eksikliği, hesapsız kredi açma gibi konular, yönetim yeteneklerine sahip olunmadığının bir göstergesidir.¹²⁸

2.3.2.2 Nitelikli Personel Bulunamamasına İlişkin Sorunlar

Çağımızda teknolojik bilginin gelişmesindeki hızlı artış ve yeni yapılan yatırımların bilgisayar elektroniği gibi yüksek teknolojilere dayandırılması, özel bilgilerle donatılmış nitelikli işgücü ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bilgi alanları, sadece sayı olarak değil genişlik olarak da arttıkça, uzmanlığa duyulan ihtiyaç da aynı oranda büyümüştür.

Nitelikli eleman ihtiyacının karşılanamaması, genelde tüm işletmeler için geçerli bir sorun olmakla birlikte, KOBİ'ler için özellikle önem taşımaktadır. Bu işletmelerin, gereken ücretleri ödeseler bile, istedikleri personeli bulabilecekleri kuşkuludur. Yine, özellikle KOBİ'leri ilgilendiren bir başka sorun da, uzmanlığın çok büyük önem kazandığı günümüzde, çok yönlü eleman istihdamının

---

¹²⁸ A.g.e., s.9

zorunluluğudur. KOBİ'lerde emek yoğunluğunun nispeten yüksek oluşu ve alınan siparişlere göre farklı işler yapma zorunluluğu gibi nedenlerden dolayı, çok yönlü nitelikli elemana daha çok ihtiyaç duyulmakta ancak, bunların tedarik edilmesi konusunda sorunlar yaşanmaktadır.¹²⁹ Bu elemanların yetiştirilmesi de, KOBİ'ler için ayrı bir sorun teşkil etmektedir. Gerek finansal bakımdan, gerekse zaman açısından pek çok KOBİ bunu başaramamaktadır.

KOBİ'lerde, belli başlı işletme fonksiyonları için uzman personelin olmayışı, personel alımında işletme sahiplerinin cimri davranması işletme faaliyetlerinin yetersiz kalmasına yol açmaktadır. KOBİ'lerde çalışanların genel olarak her işi yapması, bazen yeni ürün ve teknolojiler karşısında mevcut personelin bilgi seviyesinin yetersiz kalmasına neden olmakta, bu açığın giderilmesi için personelin eğitimine ağırlık verilmemektedir.

Öte yandan, bu işletmeler için üstün nitelikli yöneticileri bulmak oldukça güçtür. Büyük işletmeler, küçük işletmelerin veremeyeceği yüksek ücretlerle kabiliyetli yöneticileri derhal işe almaktadırlar. Genç yöneticiler, büyük işletmeleri, hem kendilerine güven verdiği ve hem de yükselme olanakları daha fazla olduğu için tercih etmektedirler.

Nitelikli eleman temini, Türk KOBİ'leri için çok önemli bir sorundur. Bu işletmeler, sürekli aynı işi yapmamaktadırlar. Örneğin; değişik alanlarda imalat yapan bir sanayi kolunu düşünürsek, makina imalatında günlük aldığı işlere göre bir işletme, işçisini çeşitli yerlerde çalıştırmak zorundadır. Yani tornasında, tesviyesinde, kaynağında, yüklemesinde, montajında v.b. alanlarda kullanacaktır. Bu özelliklere sahip işçileri bulmak ise çok zordur. Ayrıca, küçük sanayi işletmelerinde çalışanların çok önemli bir kısmı mesleği çıraklık yolu ile öğrenmiş ve işletme sahipliğine çıraklık safhasından geçerek gelmişlerdir. KOBİ'lerde, kaliteli personel istihdam etme konusuna sadece giderler açısından bakılmakta, kaliteli personelin işletmeye sağlayacağı yararlar göz ardı edilmektedir. Bu yüzden KOBİ'ler, nitelikli, bilgi ve

---

¹²⁹ Müftüoğlu, Tamer,. A.g.e., s.257

beceriye sahip elemanların yetersizliği yüzünden, kendilerinden beklenen performansı gösterememektedirler.

Küçük işletmelerin yapılarının bir özelliği olarak, işletme fonksiyonları belirginleşmemiş olduğundan satın alma, pazarlama, personel, üretim ve yönetim faaliyetleri, müteşebbislerin bilgi, beceri, eğitim ve şahsi yetenekleri ile orantılı olarak sınırlı kapasite ile yürütülmektedir. Bu durum, KOBİ'lerin ekonomik ve teknolojik gelişmelerin gerisinde kalmalarına, verim düşüklüğü yanında kalite, standart ve sürüm bakımından da, iç ve dış pazarlarda rekabet şanslarının azalmasına neden olmaktadır. Bu bakımdan, özellikle yöneticilerin ve çalışanların, çeşitli fonksiyonel alanlarda bilgi ve becerilerinin artırılmasına ve mesleki formasyonun geliştirilmesine ihtiyaç vardır.¹³⁰

Küçük işletmelerde, genellikle işe sahip çıkılacağı ve güvenilir olacağı düşüncesi ile akrabalar çalıştırılmaktadır. Akrabalara verilen ücretler hem daha yüksek olmakta, hem de bilgi ve kabiliyetlerinin işe uygunluğu göz önüne alınmamaktadır.¹³¹ KOBİ'lerde çalışanların beceri, yetenek ve ilgilerine uygun olmayan işlerde istihdam edilmeleri, iş ile işçi arasında bazı uyumsuzluklara yol açmakta, bu da çalışanların verimini olumsuz yönde etkilemektedir. KOBİ'lerde, yetersiz yönetimin başarısızlık nedeni sayılmasındaki en önemli etmen, sınırlı bütçelerinden dolayı KOBİ'lerin her konuda uzman kişi istihdam edememeleridir.

Diğer taraftan, KOBİ'lerde personel aranırken gazete ilanı veya rakiplerin başarılı personelinden transferi yerine, eş-dost çevresinden yararlanılmaktadır. Diğer yolla buldukları elemanlar da, zaten daha yüksek ücret ve daha iyi olanaklar sağlayan bir başka iş bulduklarında işletmeyi terk etmektedirler. Bu da, KOBİ'leri maliyet yönünden oldukça korkutan bir unsurdur.

---

¹³⁰ Süleyman Karataş, **Sanayileşme Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler**, 2. Baskı, Veli Yayınları, İstanbul, 1991, s.126

¹³¹ Dinçer, Ömer., A.g.e., s.367

2.3.2.3 İşletme Sahiplerinin Teknik Kökenli Olması

Türkiye'deki KOBİ'lerin, aynı zamanda kurucuları olan sahipleri, genellikle mühendis, teknisyen veya usta kökenli kişilerdir. Bu durum özellikle, gelişmenin dinamik ve sürükleyici kesimini oluşturan sanayi sektörü için geçerlidir. İşin üretim kısmı ile ilgili konularda oldukça yetenekli ve tecrübe sahibi olan bu kişiler, piyasaya yönelik olarak düşünme ve değerlendirme yapma konusunda yeterince başarılı olamamaktadırlar. Ayrıca, bu durum finansman ve yönetim fonksiyonları için de geçerlidir. Kısaca, iyi bir üretici olan bu kişiler pazarlama, finansman ve yönetim konusunda aynı derecede başarı gösterememektedirler.

İşletme sahibi, işletme ile ilgili konuların hepsinde son söz sahibi olduğuna göre bir uzman değil, her konu hakkında az da olsa bilgi sahibi olmak zorunda kalmakta yani, üretimin yanı sıra pazarlama, finansman, yönetim ve tedarik gibi diğer işletmecilik fonksiyonlarında da başarı sağlamak konusunda zorlanmaktadır. Ne yazık ki, pek çok KOBİ yöneticisi, bu konuların hepsinde birden başarı sağlayamamaktadır.

Teknik kökenli işletme sahiplerinin yetersiz kaldıkları en önemli konulardan biri finansman sorunudur. KOBİ sahiplerinin, işletmenin tüm politikalarını belirleyen kişiler olarak, finansman konusunda yeterli bilgiye sahip olmaları, işletmenin geleceği açısından çok önemlidir. Oysa bugün pek çok KOBİ yöneticisi yeni finansman tekniklerinden, nakit yönetimi, fon akım tabloları gibi temel finansman kavramlarından haberdar bile değildir. Bunun sonucunda da, sağlam bir mali yapıya sahip olamamaktadırlar.¹³²

2.3.2.4 Yöneticilerin ve Personelin Eğitim Sorunları

KOBİ'lerde, gerek yöneticilerin gerekse de personelin eğitimi konusunda önemli sorunlar yaşanmaktadır. KOBİ'lerde, özellikle mesleki eğitim büyük önem taşımaktadır. Bu işletmelerdeki sanatkârların çoğu çıraklıktan yetişmektedir. Bu işletmelerde çalışan idari ve üretimdeki personele, günün şartlarına uygun olarak

---

¹³² Özgen, Hüseyin ve Selen, Doğan., A.g.e. s.10

bilgilerin aktarılması ancak eğitimle sağlanabilecektir. Ancak, gerek finansal engeller, gerekse eğitime gereken önemin verilmemesi, hem yöneticiler hem de personelin pek çok değişikliği geriden takip etmelerine ve dolayısıyla verimliliğin azalmasına neden olmaktadır.

Küçük işletmeleri yöneten kişiler genellikle, işletmecilik bilincinden ve bunun için gerekli olan eğitim ve öğretimden yoksun, kendi işini geleneksel yöntemlerle yürüten kişilerdir. Çalışanların büyük bir kısmını, işletme sahipleri ve onların sosyal çevrelerinden kişiler oluşturmaktadır. Maddi açıdan gerekli finansal ve sosyal hakları temin edemediklerinden dolayı, manevi açıdan ise kurum sadakati ve kültürüne sahip yetişmiş eleman çalıştırma olanakları oldukça sınırlıdır. Genellikle, küçük işletmelerin istihdam ettiği usta, çırak ve kalfaların gerekli eğitim ve öğretimden yoksun olmaları, verimli çalışmalarını etkilemekte ve atıl kapasite yaratmaktadır. Öte yandan, bugün standardizasyon, kalite kontrolü gibi konularda gerekli eğitimi görmüş kişilerin eksikliği, ürünlerin kalitesini olumsuz yönde etkilemekte ve değerinden daha az bir fiyattan satılmasına neden olmaktadır.¹³³

“Tüm bunların yanında, asıl önemli olan bir başka sorun daha vardır. O da, KOBİ sahip/yöneticilerini yönetim kursları gibi programlara getirebilmektir. Bu durum, birçok KOBİ yöneticisinin alt düzeyde bir formal (biçimsel) eğitime sahip olmasının bir sonucudur. Genellikle, eğitimlerinin KOBİ yönetimi ile ilgisiz, herhangi bir şekilde teşvik edici, pratik değer taşımadığı da gözlenmektedir. KOBİ’lerin bu özellikleri doğal olarak, kurslardan ziyade fabrika içi, işbaşı eğitime eğilim göstermelerine yol açmaktadır. Öte yandan, onlara yönelik kursların fazlaca teorik ve akademik nitelik taşımaları nedeni ile yaratıcı ve atılgan yatırımcılar olmaları gerekirken, bürokratik ve riskten kaçan bir davranış biçimi geliştirmelerine neden olmaktadır.”¹³⁴ Gerçi Türkiye’de 3308 sayılı “Çıraklık ve Meslek Eğitimi Kanunu”, küçük sanayide çalışanların eğitimini büyük ölçüde çözümlerse de mesleki

---

¹³³ Ö.Sezai Şenel, “Küçük Sanayi İşletmelerinin Sorunları ve Eskişehir’de Bir Uygulama”, 1987, s.21

¹³⁴ Özgen, Hüseyin ve Selen, Doğan., A.g.e. s.10

eğitim, teknik eğitim ve yöneticilerin eğitimi konusunda yapılan faaliyetler sınırlı kalmaktadır.¹³⁵

KOBİ'lerin, yöneticilerin ve personelin eğitilmesi ve işyerlerinin sürekli bir şekilde, günlük işleyişini düzenleyebilmelerine yönelik bilgi sahibi olmaları için, var olan eğitim programları yeterli değildir ve zaten bu programlardan yeterince yararlanılamamaktadır. Eğitim programlarındaki bu eksiklikler nedeni ile KOBİ'ler yeni gelişmelerden yeterince yararlanamamakta, değişen piyasa koşullarına rahat bir şekilde uyum sağlayamamakta, teknolojik gelişmeleri yakından takip edememektedir.

İslamoğlu tarafından yapılan bir araştırmada¹³⁶, küçük işletme sahiplerinin ve yöneticilerinin eğitim düzeyleri düşük bulunmuştur. Yaptığı iş ile aldığı eğitim arasında ilişki bulunan işletme sahibi ve yönetici oranının %15 civarında olduğu saptanmıştır. Öte yandan, girişimcilerin ancak %20'sinin yüksek öğrenim gördüğu; orta öğrenim görenlerin oranının %30 olduğu ve geriye kalanların da, ilkokul mezunu olduğu anlaşılmıştır. Orta öğrenimi bitirenlerin içinde, sanat okulu mezunlarının oranının ise %24 olduğu saptanmıştır. Bu durum, KOBİ'lerin sahip/yöneticilerinin, eğitim düzeylerinin çok düşük olduğu hakkında bir fikir vermektedir. Buradaki en önemli etmenlerden biri de, eğitim kurumları ile işletmeler arasındaki ilişkilerin zayıflığıdır. Öte yandan, eğitim görmüş gençlerin birer girişimci olarak iş hayatına atılmalarını sağlayacak yeterince önlem de alınmamaktadır. KOBİ'lerin bugünkü durumu, mevcut personelin eğitim ve uzmanlaştırılmasına veya her işe uygun nitelikte eleman alınmasına olanak vermemektedir. Çünkü her iki seçenek de, KOBİ'lerin personel olanaklarını zorlayıcı bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

2.3.2.5 Uzmanlaşma, Bilgi Eksikliği

Türkiye'deki KOBİ'lerin en önemli sorunlarından biri de, alınan kararların nicelik ve nitelik olarak yeterli bilgiye dayandırılmamasıdır. Bu kısaca, bu işletmelerde yönetim bilgi ihtiyacının karşılanamaması şeklinde de ifade edilebilir.

¹³⁵ Karataş, Süleyman., s.93

¹³⁶ A. Hamdi İslamoğlu, "Küçük İşletmelerin Toplumsal Özellikleri", s.5

Bu tespit, bilgilenme sürecinin bilgi toplama aşaması yanında, bilgi işleme ve bilgi değerlendirme aşamalarını da kapsamaktadır. Aslında enformasyon, belirli bir amaç için toplanan bilgi şeklinde tanımlanmaktadır. Ancak bu sorun, henüz KOBİ'ler tarafından yeterince algılanamamıştır. Aslında en önemli sorun da buradadır. Bugün pek çok işletme, bilgi toplama, bilgi işleme ve bilgi değerlendirme için harcanan paraları gereksiz bir masraf olarak görmektedir. Hâlbuki günümüzde bilgi bir üretim faktörü olarak kabul edilmektedir. Hatta pek çok gelişmiş ülkede, bilgi üreten ve pazarlayan firmalar faaliyet göstermektedir.

Dinçer'e göre KOBİ'ler, genellikle hakkında bilgi sahibi olmadıkları alanlarda, fizibilite çalışması yapmadan ve üstesinden gelip gelemeyeceklerini uzun uzun düşünmeden, ani bir kararla iş kurmaktadır. Faaliyete geçtikten sonra da, yanlış anlaşmalar veya işletme içi yanlış kararlar sonucunda, geri çekilmek durumunda kalmaktadırlar.¹³⁷ Genelde bilgi eksikliğinden kaynaklanan en önemli işletmecilik hataları, daha yatırımın fizibilite aşamasında başlamakta, işletmenin yaşamı boyunca da devam etmektedir. Fizibilite çalışmalarının bilgiye dayandırılmaması sonucu, ürün ve pazar seçimi, ölçek, teknoloji ve kuruluş yeri seçimi gibi konularda geriye dönülmesi çok güç, hatta olanaksız stratejik hatalar yapılmasına neden olmaktadır. Sermaye maliyetinin bu kadar yüksek olduğu bir dönemde, böylesi bir kaynak israfına özel sektör kuruluşlarının, hele KOBİ'lerin katlanması olanaksız olduğundan, bu tür hataların cezası, yatırım projesinin henüz doğmadan ölmesi anlamına gelmektedir.¹³⁸

Bilgilenme konusunda KOBİ'lerin yararlanabilecekleri en önemli kaynaklarına başında fuarlar, sergiler ve çeşitli toplantılar gelmektedir. Oysa KOBİ'ler bu tür faaliyetlere katılmaktan özellikle finansman yetersizliğinden dolayı yararlanmamaktadırlar. Hâlbuki uluslararası pazarlara açılmada fuarlar artık eskisinden daha çok önem taşımakta ve birer bilgi alışveriş merkezi olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

KOBİ'lere gerekli olan bilgiler, birçok kamu kurumu ve özel sektör kuruluşları tarafından sağlansa bile, dağıntık durumdaki bu bilgilerin belirli

---

¹³⁷ Dinçer, Ömer., A.g.e., s.365

¹³⁸ Müftüoğlu, Tamer., A.g.e., s.281

kuruluşlarda toplanarak KOBİ'lerin hizmetine sunulması konusunda henüz tam bir çalışma yapılamamıştır. Bu da KOBİ'lerin, bu bilgilere ulaşma ve temin etme olanaklarını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, KOBİ'ler yanlış kararlar alabilmektedirler.

Aslında büyük işletmelere oranla, KOBİ'lerin müşterilerine ya da tüketiciye daha yakın olmaları, onların sorunlarını keşfedip, teknik yeniliklerde bulunmaları olasılığı daha fazladır. Ancak, bu sonucun elde edilebilmesi için, bir yandan ilgili firmalara piyasadan gerekli olan verilerin hızlı, doğru, açık ve zamanında gelebilmesi, öte yandan bu verilerin işlenip, değerlendirilmesi gerekmektedir. Bugün KOBİ'ler, söz konusu bilgileri yeterli ölçüde ve zamanında sağlayamamaktadırlar. Var olan kaynaklar ve kurumlar da oldukça yetersiz bir düzeydedir. Türkiye'de, KOBİ'lere danışmanlık hizmeti veren en önemli kurum KOSGEB'dir. Ancak, sınırlı bütçe ve kadrosu nedeni ile bazı yerleşim bölgelerine sınırlı hizmet götürebilmektedir. KOSGEB'in ihtiyaç duyulan her bölgeye hizmet götürebilmesi için, fon kuruluşları ve yardımcı diğer kuruluşların oluşturulması KOBİ'ler için önemli bir aşama olacaktır. Özellikle, Gümrük Birliği nedeni ile dışa açık rekabet ortamında varlığını korumak adına ne yönde karar vereceğini ve ne tür kuruluşlardan destek alabileceğini bilemeyen KOBİ'lere danışmanlık hizmeti verecek ve yol gösterecek bu tür kurumların sayılarının -kusursuz bir koordinasyonla- artırılması KOBİ'lerin bilgilenmesi ve bilgiye ulaşması önündeki en büyük engellerin kaldırılması bakımından önem taşımaktadır.

2.3.2.6 Örgüt ve Örgütlenme Sorunları¹³⁹

Organizasyon (örgütlenme), en yalın anlamı ile planda belirlenen hedeflere ulaşmak için tespit edilen yollara uygun bir örgüt kurmaktır. Eğer kurulu bir örgüt düzeni mevcut ise, o zaman “yeniden örgütlenme” söz konusudur. Örgütlenme, “bir örgüt oluşturma” ya da, “örgütün etkili olarak çalışabilmesi için seçilen iş, kişiler ve işyerleri arasında yetki ilişkilerinin kurulması ve işlemlerin tümü” biçiminde tanımlanabilir. Yöneticinin, görevlerini eksiksiz olarak yerine getirebilmesi için,

---

¹³⁹ Özgen, Hüseyin ve Selen, Doğan., A.g.e. s.15

hangi işleri doğrudan kendisinin yapacağını, kimlerin kendisine yardımcı olacağını, kimlere karşı sorumlu olacağını açık bir biçimde bilmesi gerekmektedir. Ayrıca, birlikte çalıştığı kişilerin ve grubun durumunu, grup içindeki kendi yerini ve iletişim kanallarını da bilmesi gerekmektedir. İşte, bu olanakların hepsi örgütlenme ile ilgilidir.

Özellikle Türkiye'deki KOBİ'lerin pek çoğu, yukarıda sayılan örgütlenme sorunları ile karşı karşıyadırlar. Ayrıca, örgütün yapısından kaynaklanan bazı sorunlar da söz konusudur. Bunlar:

-Örgüt yapısının geleneksel oluşu ve modernleştirilmemesi,

-Verimli bir organizasyon yapısı olmadığı için, verimlilik ölçme sisteminin olmaması,

- Toplam Kalite yönetimine uygun yapılanmanın olmamasıdır.

Bunlara ek olarak;

- Örgüt yapısının, amaca uygun, yeterli ve basit olmayıp ayrıca, örgütün temel politikalarının saptanmamış olması, örgüt planlaması ve şeması anlayışının gelişmemesi,

- Örgütte, çeşitli birimlere göre yetki ve sorumluluk dağılımının dengeli, açık bir biçimde yapılmamış olması, işbölümü ve uzmanlaşmada yetersiz kalınması,

- Örgütte, kurmay ve komuta kanallarının açıkça belirlenmeyip birbirine karıştırılması,

KOBİ'lerin hepsinde bu tür örgüt sorunlarının olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Hem bu sorunların üstesinden gelebilmek, hem de kendi başlarına yapamayacakları işleri diğer KOBİ'lerle birleşerek gerçekleştirebilmeleri için, Türkiye'deki KOBİ'lerin bir araya gelmeleri gerekmektedir. Bugün, tüm gelişmiş batı ülkelerinde, bu işletmeler kendi örgütleri vasıtasıyla temsil edilmektedirler. Bu örgütler, gerek politik ve gerekse de ekonomik alanda KOBİ'lerin çıkarlarını korumakta, ayrıca üye işletmelere çeşitli alanlarda destek vermektedirler. Bu nedenle, KOBİ'ler için Türkiye'de geçerli olabilecek örgütlenme alternatifleri tek tek değerlendirilerek, optimal örgütlenme şeklinin belirlenmesi büyük önem

taşımaktadır. Çünkü bu aşamadaki başarı, diğer tüm aşamaların başarısını da büyük ölçüde etkileyebilecek niteliktedir.

Türkiye'deki KOBİ'ler, ekonomik, politik ve sosyal alanlarda taşıdıkları öneme uygun olarak, genel politika ve stratejilerini belirlemek durumundadırlar. Bu işletmeler, kendilerini ekonominin kamburu olarak değil, tam tersine ekonominin yenilikçi, rekabetçi ve aktif unsuru, sınıflar arasında sosyal geçişin sembolü ve demokrasinin garantisi olarak kabul etmelidirler. KOBİ'ler örgütü, bu işletmelerin yukarıdaki niteliklerini yansıtabilecek içeriğe sahip politika ve stratejileri üretmelidir.

2.3.3 KOBİ'lerin Pazarlama Sorunları

Genelde KOBİ'lerin pazarlama sorunlarını üretim sorunlarından ayırmak mümkün değildir. Çünkü pazarlama sorunlarının en büyük kaynaklarından birisi niteliksiz ürünler ve standardizasyon dışı üretimdir. Yukarıda da belirtildiği gibi, nasıl ki bir ürün üretilirken belirli standartlara sahip olması bekleniyorsa, o ürünü pazarlamada da bu belirli standartlara uyup uymadığına bakılacaktır. Pazarlama, üretilen bu malların satışa sunulması faaliyetleri olduğuna göre, genellikle KOBİ'lerin pazarlama ve üretim sorunlarını ayrı düşünmemek gerekir.

KOBİ'lerin uluslararası pazarlara açılmada, bugün en önemli sorunlarından biri yabancı dil sorunudur. Gümrük Birliği sürecinde, yabancı dil bilen, analiz yeteneği güçlü olan insanlara ihtiyaç duyulmaktadır. KOBİ'lerin uluslararası pazarlara açılması, ülkelerarası ithalat ve ihracatın artması, teknoloji transferinin hızlanması ile dil konusu onlar için önemli bir pazarlama sorunu haline gelmiştir. Değişik dil ve kategorideki belge ve katalogların anlaşılması için, değişik araştırmacılara sıklıkla ihtiyaç duyulmaktadır.

KOBİ'ler yeni pazarlara girerken pazarı ve müşteriye tanımakta zorluk çekmekte, öte yandan bu ürünlere ihtiyacı olan kişi ve kuruluşlar da üretici ve tüketiciye yönelik bilgileri bulamamaktadırlar. KOBİ'ler, tüketicilerin zevk ve

tercihlerindeki hızlı değişmeleri izlemede ve bu değişikliklere ayak uydurmada da başarılı değildirler. Özellikle, sosyal ve ekonomik koşullardaki değişiklikler işletmelerde ciddi sorunlara yol açmakta, hatta işletmeleri başarısızlığa itmektedir.¹⁴⁰

Pazar araştırmalarına gereken önemin verilmemesi, özellikle uluslararası pazarlara açılma sürecinde KOBİ'lerin olumsuz yönde etkilenmelerine ve sonuçta başarısız olmalarına neden olmaktadır. Ayrıca KOBİ'ler, tanıtımlarını sağlayacak reklam yapabilme gücünden de yoksundurlar. Üretim örneklerinin teşhir ve sergilenmesinde çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Bunun yanı sıra KOBİ'ler, değişime uyum sağlama, değişimi tahmin ve değişimi üretme konuları için, Ar-Ge çabalarına girememektedirler. Oysa Ar-Ge'nin, değişimi izleme, değişimi gerçekleştirme ve değişimi işletmeye kazandırma gibi işlevleri bulunurken, aynı zamanda KOBİ'ler için bir rekabet aracı işlevi de vardır.¹⁴¹

Yurt içi pazarlardaki pazarlama faaliyetlerinde, bu gibi sorunlarla karşılaşan KOBİ'ler, bunların bir uzantısı olarak sonuçta ihracat faaliyetlerinde de başarılı olamamaktadırlar. Yeterli bir pazarlama bilincine sahip olmayan KOBİ'lerin çekindikleri en önemli konu, dış pazarlarda rekabet edip edemeyecekleridir. Gerek standart, gerekse de kalite bakımından yeterli rekabet gücüne sahip olmamaları, KOBİ'lerin dış pazarlara açılmasını engelleyici bir rol oynamaktadır.

Bunlara ek olarak, uluslararası dağıtım kanallarında karar verme sorunlarını azaltmak için, özellikle pazara girme biçimi ve dağıtım kanalının seçimi arasında bir ayırım yapmak gerekmektedir. KOBİ'lerin dış pazarlarda kendi dağıtım kanalını kurması oldukça maliyetli bir iştir. Pek çok KOBİ, bu konuda zorluklarla karşı karşıya bulunmaktadır.

KOBİ'ler için önem taşıyan diğer bir konu da, çevre analizi yapılması ve krizlere karşı erken uyarı sistemlerinin kurulmasıdır. Bu da ancak sektörel ve bölgesel ekonomik / politik gelişmeleri takip edecek ve yorumlayabilecek personel istihdamıyla veya var olan personelin bu doğrultuda eğitilmesiyle gerçekleşebilir.

---

¹⁴⁰ Özgen, Hüseyin ve Selen, Doğan., A.g.e. s.5

¹⁴¹ Ali Akdemir, "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Ar-Ge Olanakları", s.11

Çünkü Türk ekonomisi dışa açıldıkça, ekonominin değişim süreci hızlanmakta, çevredeki değişikliklerin işletme üzerindeki etkisi artmaktadır. Ne yazık ki KOBİ'ler mükemmel bir çevre analizinin ve dış piyasalara kadar uzanan etkin bir erken uyarı sisteminin gerektireceği harcamalara katlanacak güçte değildirler.

Yukarıda anlatılanlar ışığında, kendi iç pazarında geleneksel bir pazarlama anlayışı içinde, önemli güçlüklerle karşılaşmadan mal ve hizmetlerini satan bir firma, dış pazarlara da bu anlayışla girmeye çalıştığında, beklemediği zorluklarla karşılaşacak, çoğu zaman da bunları aşamayıp başarısızlığa uğrayacaktır.

2.3.4 KOBİ'lerin Finansman Sorunları

KOBİ'lerin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri de finansman sorunudur. Finansman güçlüğü KOBİ'ler için çoğu kez daha kuruluş aşamasında başlamakta ve yaşamları boyunca da faaliyetlerini ve gelişmelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sorunların büyük bir kısmı, işletme yöneticilerinin yönetsel yeteneklerinin, özellikle de finansal yönetim konusundaki bilgi ve deneyimlerinin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. KOBİ'lerin çok büyük bir bölümünde sahiplerin teknik kökenli olması finansman ve muhasebe konusunda çok az bilgiye sahip olmalarını beraberinde getirmiştir. Bu tür bilgileri, uzmanlardan sağlama istek ve olanakları da sınırlıdır.

KOBİ'lerin finansman sorunları, girişimci kredisi ve işletme sermayesi ihtiyaçları olarak ikiye ayrılabilir. Bu ihtiyaçlar, pasifteki öz sermayeleri güçlü olmayan ve karlılıkları piyasa koşullarına paralel olarak aşırı sapmalar gösteren bu işletmelerin, işletme sermayesine olan ihtiyaçlarını karşılamak için, kendi sınırlı kaynakları dışında başvurabilecekleri tek yer olarak bankacılık sistemi bulunmaktadır.¹⁴²

KOBİ'lerin gereksinim duydukları kısa vadeli kaynak için ise finans kuruluşları kendi kaynaklarını kullandırma konusunda fazla istekli

---

¹⁴² Özgen, Hüseyin ve Selen, Doğan., A.g.e s.6

davranmamaktadır. Çeşitli Bankaların KOBİ'lere yönelik kısa süreli işletme kredisi çalışmaları olmaktadır. Ancak, bu kredilerde de KOBİ'ler vade, limit, faiz oranı sorunu yaşamaktadır. En önemli sorunları da bu krediyi alabilmek için kendilerinden istenen teminatlarda oluşturmaktadır. Finans kuruluşları riskli gördükleri işletmeler ile kredi ilişkisine girmek için yüksek teminatlar istemektedir. Bu da işletmeleri kısır döngüye sokmaktadır. Eğer bir işletme kazandıklarını sermayesine ekleyip, taşınmaz edinmemişse kredi alma şansı azalmakta, belki de hiç kalmamaktadır. Ayrıca yaşanan krizlerde finans kuruluşlarının yaptıkları ilk iş, kredi kullanımını durdurmak ve mevcut kredilerin geri çağırılması olmaktadır. Bütün bunlar, KOBİ'lerin finansman sıkıntılarını artırmaktadır.¹⁴³ Özellikle, dış pazarlara açılma konumundaki KOBİ'lerin finansman ihtiyaçları önemli ölçüde artmakta ama Halk Bankası ve Eximbank kaynaklarından sağlanan fonlar yetersiz kalmaktadır.

Finansman sorununu, birinci dereceden önemli işletme sorunu olarak tanımlayan yöneticiler, finansman sorunlarını kendi içinde; beklenmeyen ödemeler, kredi maliyetleri ve kredi alma formalitelerinin ağırlığı olarak sıralamakta, enflasyonun finansman üzerindeki ağırlığından söz etmektedirler. Ayrıca KOBİ'ler, enflasyon karşısında savunmasız olduklarını ve bu yüzden en önemli sorun olarak finansman sorununu gördüklerini ifade etmektedirler.¹⁴⁴ Enflasyon, dünya ekonomik krizi, rekabet ve ekonomik durgunluk, bu işletmelerin kaynak ihtiyacını arttırmaktadır. Kaynağın maliyeti de, elde edilebilecek kârlara göre daha yüksek olmaktadır.

Bunlara ek olarak, KOBİ'lerin sermaye piyasası olanaklarından yeterince yararlanamaması da diğer bir finansman sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır. Yine KOBİ'ler modern finansman tekniklerinden de yararlanamamaktadırlar.

---

¹⁴³ Sema Çınar Ay, "Türkiye'deki KOBİ'lerin Finansman Sorunları", Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, yıl:4, sayı:1, Ocak 2008, s.6

¹⁴⁴ İslamoğlu, A. Hamdi., A.g.e. s. 9 - 10

2.3.5 KOBİ'lerin Bürokrasi Sorunları

KOBİ'ler, gerek kuruluş, gerekse de faaliyetleri sırasında, kamu kuruluşları ile olan ilişkilerinde bürokratik engellerle karşılaşmaktadırlar. KOBİ'lerle ilgilenen kamu kuruluşları arasında, tam bir işbirliği ve koordinasyon sağlanamaması kavram kargaşasına, işlerin uzamasına ve sonuçta zaman ve para kaybına neden olmaktadır. KOBİ'ler devlet daireleri ile olan ilişkilerinde daha çok, gereksiz muamelelerin çokluğundan yakınmaktadırlar. Buna ek olarak, yönetmelik ve benzer mevzuatın yarattığı sorunlar ile sistemin çok yavaş çalışması gibi durumlar en çok şikâyetçi olunan konular arasındadır. Orta ölçekli işletmeler ise, daha çok belediyelerle olan ilişkilerinde, yerel yönetimin karar ve uygulamalarından doğan sorunlar ve memurların tutum ve davranışlarından kaynaklanan sorunları dile getirmektedirler.¹⁴⁵

KOBİ'lerin, özellikle Gümrük Birliği nedeni ile uluslararası pazarlarda karşılaşabilecekleri yasal ve bürokratik engellerin nitelik ve niceliği değişmiştir. Bugün en önemli sorun da, KOBİ'lerin gerek yurt içinde, gerek yurt dışında, çeşitli yasal ve bürokratik engellerle yalnız başlarına mücadele etmeye terk edilmiş olmalarıdır. KOBİ'lerin karşılaştığı mevzuat hükümlerinin bazıları, gerçekten yanlış veya gereksiz yere getirilmiş; bazıları ise, doğru yere getirildiği halde, zamanla değişen koşullar bu hükümlerin doğruluğunu kaybetmelerine neden olmuştur.¹⁴⁶

Uygulanan bürokratik işlemlerin, kamu kuruluşları da dahil olmak üzere bütün işletmeleri olumsuz etkilediği ve bu yükün kısmen veya tamamen tüketicilere aktarılmasına rağmen, olumsuz etkilerini en fazla KOBİ'ler üzerinde gösterdiği görülmektedir. Oysa KOBİ'ler, birçok ülkede en büyük istihdam kaynağını teşkil etmekte; formalite yüklerinden de, en çok yeni kurulmuş işletmeler etkilenmektedir. Diğer sorunlar içinde, bilgi eksikliği, sağlıklı muhasebe kayıtlarının tutulamaması,

---

¹⁴⁵ Atilla Bağrıaçık, “**Başka Ülkelerle Karşılaştırmalı Olarak Türkiye’de Küçük ve Orta Boy Firmalar**”, İstanbul Sanayi Odası Araştırma Dairesi Yayın No:1991/5, İstanbul, (1991), s.165

¹⁴⁶ Nezh Varcan, “**Küçük ve Orta Büyüklükteki Teşebbüslerden Bürokratik Yükün Kaldırılması**”, Eskişehir A.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:6. Sayı:1, Haziran 1988, s.192

yasal hakların savunulamaması, üniversite-küçük sanayi işbirliğinin geliştirilememesi sayılabilir.

2.3.6 Türkiye'deki KOBİ'lerin Profilleri

Türkiye'de KOBİ'ler üzerine yapılan saha araştırmaları genelde bölgesel veya sektörel olarak yoğunlaşmakta ve ne yazık ki tüm KOBİ'leri kapsayacak şekilde düzenlenen her hangi bir araştırma bulunmamaktadır. Bunun sebebi KOBİ'lerin büyük oranda dağınık bir yapıda yerleşik olmaları ve kayıtların çok çeşitli kaynaklarda birbirinden farklı verileri içerecek şekilde düzenlenmiş olmasıdır. Bu yüzden yapılan bazı araştırmalarda temel gösterge sonuçları birbiriyle örtüşse de detaya inildikçe veriler birbiriyle çelişmektedir. Örneğin KOSGEB'in kırk bin KOBİ üzerinde yapmış olduğu ve www.kobifinans.com.tr kaynağınca bu zamana kadar en kapsamlı KOBİ saha araştırması olarak nitelendirilen anket sonuçlarına göre Türkiye'deki KOBİ'lerin yüzde 56'sı ihracat yapmıyor veya çeşitli nedenlerden ötürü yapamıyor. Yüzde 46'sı kaynak yetersizliği çekerken, yüzde 63'ü ek finansmana ihtiyaç duyuyor. Buna rağmen yüzde 70'i kredi kullanmıyor. Yüzde 56'sının tescilli markası, faydalı modeli veya patenti yok. Yüzde 83'ü yurtdışı fuarlara katılmıyor. Yüzde 60'ı istatistiksel kalite kontrol, yüzde 72'si performans yönetimi, yüzde 76'sı bilgisayar destekli üretim-satış planlamasından faydalanmıyor. Neredeyse tamamı üretim, planlama ve kontrol, yönetim organizasyonu ya da satış ve dağıtım konularında hiç danışmanlık hizmeti almamış durumdadır.¹⁴⁷

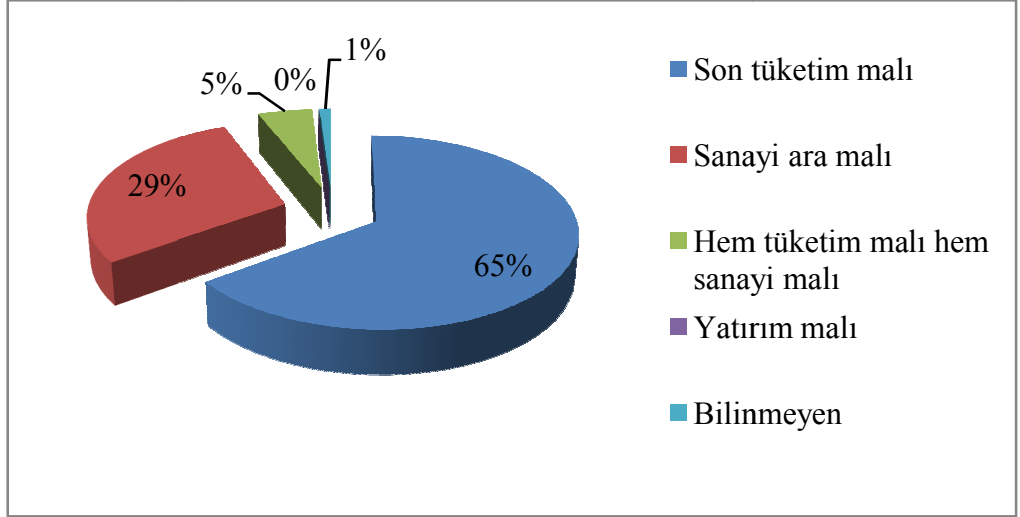
Yaklaşık bir buçuk yıl süren araştırmanın kapsadığı KOBİ'lerin önemli bir bölümü mobilya imalatı alanında faaliyet gösterirken bunu sırasıyla tekstil, gıda, makine – teçhizat, metal ve plastik sektörlerinde üretim yapan işletmeler izlemektedir.

Ankete katılan işletmelerin yüzde 65'i ürünlerini doğrudan son kullanıcıya satarken, yüzde 29'u ise sanayi girdisi olarak başka işletmelere satmaktadır. Hem sanayi girdisi hem de hem de tüketim malı üreten işletmelerin oranı ise yüzde 5'tir.

¹⁴⁷ http://www.kobifinans.com.tr/tr/bilgi_merkezi/020607/6143 (12.08.2010)

Yatırım malı üretiminin yüzde sıfır çıkması ise tamamen KOBİ'lerin ekonomik ve yetkinlik boyutları ile ilgilidir.

Şekil 2 KOBİ'lerin Ürün Profili

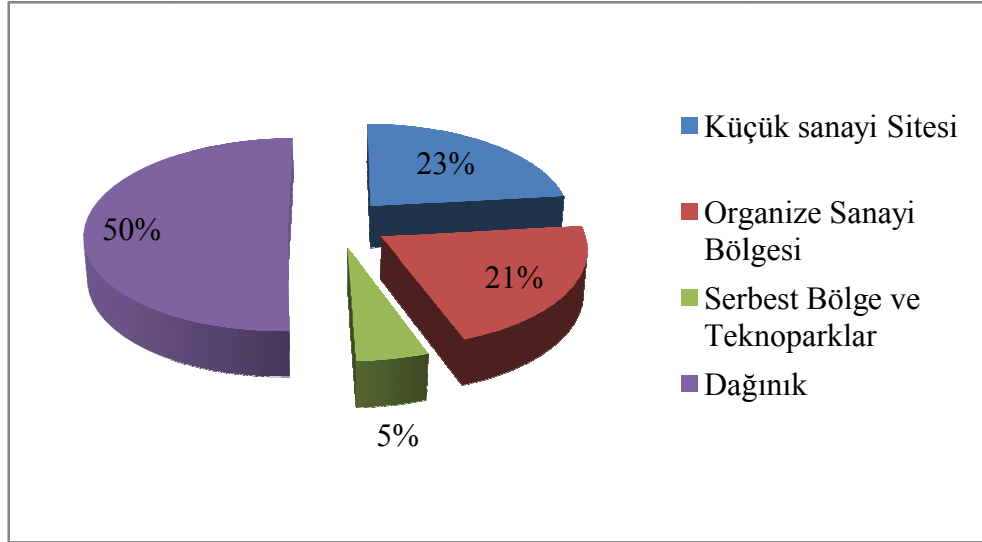
Kaynak: http://www.kobifinans.com.tr/tr/bilgi_merkezi/020607/6143' den alınan veriler kullanılarak tarafımızdan oluşturulmuştur.

Bu sonuçtan da anlaşılacağı üzere Türkiye'deki KOBİ'lerin büyük bir kısmı son tüketim malları üretmekte ve ara malları üretmekten ya kaçınmakta ya da bilgi ve tecrübe eksikliğinden dolayı bu sektörlere girememektedir. Bu durum bir ölçüde KOBİ'lerin sanayileşme düzeyini göstermektedir. Basit ürünlerde yaşanan bu yoğunlaşmanın ara ürünlere kayması için öncelikle KOBİ'lerde teknik eğitimlerin yüksek düzeyde olması, nitelikli ve uzman personelin istihdam edilmesi, dünyadaki ve sektördeki gelişmelerin KOBİ'lerce yakından takip edilmesi ve Devletin ilgili kurumları tarafından da yeterince maddi ve/veya fonksiyonel desteğin sağlanması gerekmektedir.

Araştırma sonuçlarında yer alan en çarpıcı verilerden biri de işletmelerin faaliyet yürüttükleri yerlerle ilgilidir. İşletmelerin yüzde 23'ü Küçük Sanayi Siteleri (KKS), yüzde 21'i Organize Sanayi Bölgesi (OSB), yüzde 5'i serbest bölge ve teknoparklar gibi yerleşim merkezlerinde faaliyetlerini sürdürürken, yüzde 50'si bu merkezlerin dışında kalmaktadır. Bu durum, ciddi bir altyapı eksikliği ve ihtiyacının

varlığını da gözler önüne sermektedir. Ayrıca bu durum Türkiye’de net bir KOBİ envanteri oluşturulamaması sonucunu da beraberinde getirmektedir.

Şekil 3 KOBİ’lerin Yerleşim Profili

Kaynak: A.g.e’den yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Ayrıca KOBİ’lerin yarısının dağınık yapılar şeklinde faaliyet göstermeleri kaynak ve hedef arasında da uzaklık yaratmakta ve sonuçta lojistik giderlerinin de etkisiyle kaynaklara ulaşım zorlaştığı için maliyetler artış göstermektedir. Son yıllarda, uygulanması için yürütülen çabalar öngörüldüğü kadar çabuk ve etkin sonuç vermese de “kümelenme” modellerinin Türkiye’de uygulanmaya başlaması KOBİ’ler açısından maliyetleri azaltıcı etkisinin yanı sıra, know-how ve teknoloji geliştirme konusunda da büyük katkı sağlayacaktır. Hali hazırda Türkiye’de 258 adet Organize Sanayi Bölgesi (OSB) bulunmaktadır. Sadece Artvin ili hariç bütün illerde en az bir adet OSB vardır. Yirmi iki ilde birer tane elli sekiz ilde birden fazla sayıda OSB mevcuttur. Türkiye’deki OSB’lerin toplam yüzölçümü 67.200 m² ve kişi başına 9,53 m² brüt OSB alanı düşmektedir. Toplam elektrik ve doğalgaz enerjisinin yüzde yirmi beşini tek başına OSB’ler tüketmektedir.¹⁴⁸ Tüm dünyada önemi gittikçe artan ve gelişmiş ekonomilerin on yıllar önce uygulamaya başladığı kümelenme modeli

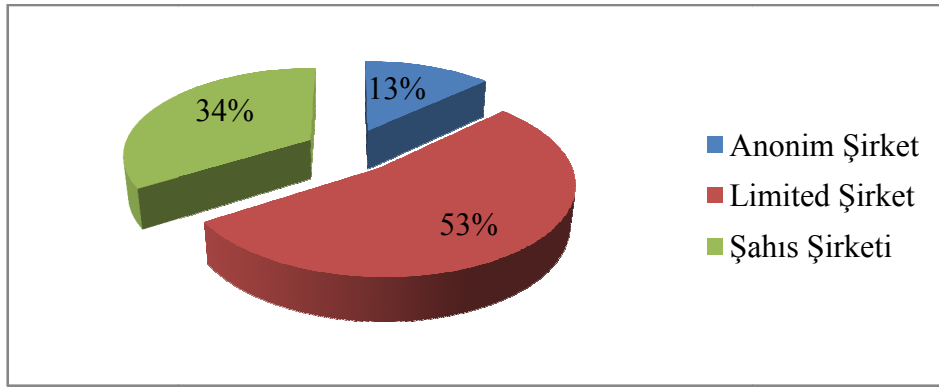
¹⁴⁸ www.adanaorganize.org.tr/dunyada-ve-turkiyede-osb-uygulamalari.html

Türkiye’de yayınlanan en son kalkınma planı içerisinde de yer bulmuştur. Buna göre KOBİ’lerle ilgili olarak “Sürükleyici sektörler liderliğinde ve güçlendirilmiş sosyal ağ yapısı içinde kümelenmelerin desteklenmesi sağlanacaktır. Bu çerçevede; yerel kümelenme alanlarını destekleyici, kümedeki aktörler arasında işbirliğini artırıcı ve kümenin dünya piyasaları ile bütünleşme sağlamaya yönelik mekanizmaların oluşumu özendirilecektir” denmektedir.¹⁴⁹

Diğer bir veriye göre, anket kapsamındaki firmaların yaklaşık yüzde 50’si limited şirket statüsündedir. Yüzde 34’ü şahıs, yüzde 13’ü ise anonim şirket statüsündedir.

Şekil 4 KOBİ’lerin Şirket Statüsü Profili

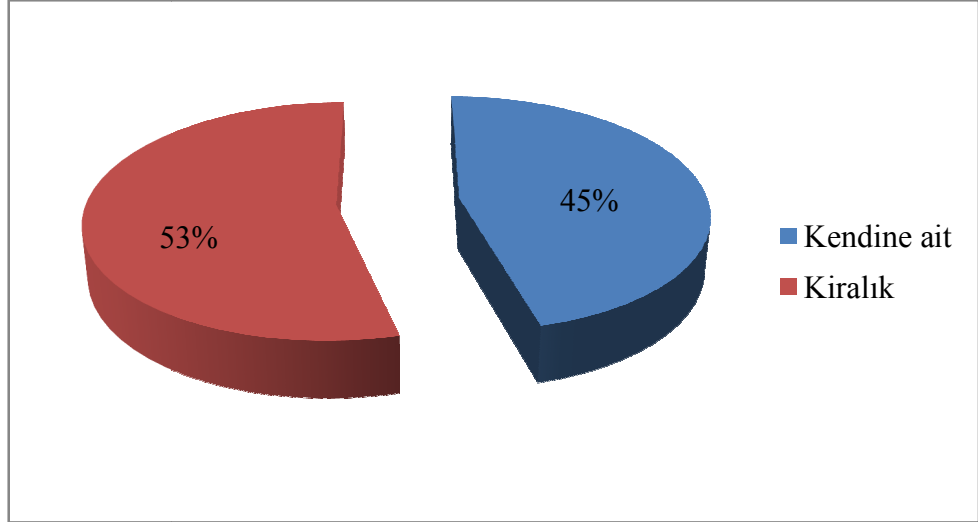
Kaynak: A.g.e’den yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

KOBİ’lerin Limited Şirket statüsünde olmalarının başlıca nedenleri arasında çok fazla ortaklı bir yapıya genel olarak karşı çıkmaları ve zaten az olan gelirin bölündükçe daha da azalmasını istememeleri gösterilebilir. Ayrıca Anonim şirket kurmak için gereken minimum sermayenin miktarı KOBİ’lere limited şirket olmayı tercih ettirmektedir. Bunun dışında limited şirketlere uygulanan vergi imtiyazları (KDV gibi) limited şirket statüsünü KOBİ’ler gözünde daha da cazip hale getirmektedir. Şahıs şirketi statüsü ise gerek sağlanan vergi indirimlerinin azlığı sebebiyle tercih edilmemektedir.

¹⁴⁹ DPT, Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007 – 2009), s.94

Türkiye’de KOBİ’lerin yüzde 45’i kendi mülkiyetinde, yüzde 53’ü ise kiraladıkları yerlerde faaliyetlerini sürdürmektedir.

Şekil 5 KOBİ’lerin Faaliyet Yeri Sahipliği Profili

Kaynak: A.g.e’den yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Bunun nedeni KOBİ’lerin sermayelerinin çok düşük olması ve kredi kullanmaktan da çekiniyor olmalarıdır. Bankaların uyguladıkları bu kredilerin yüksek faizli kısa vadeli ve düşük miktarda olması kredi kullanımındaki yetersizliğin ve çekingenliğin başlıca sebebidir. Ayrıca 2000’li yılların başlarına kadar süregelen ekonomik darboğaz ve enflasyon ortamı KOBİ’lere, geleceklerini görememe ve geleceğe yönelik keskin planlar yapmaktan kaçınma olarak yansımıştır. Bu ortamda bedeli milyonları bulan fabrikaların alım satımındaki talep darlığı KOBİ’ler için belirleyici etken olmaktadır. Ayrıca kendi işyerini satın almak en az baştan inşa ettirmek kadar maliyetli ve zordur.

Ankette yer alan tepe yöneticilerle ilgili verilerde ise firmaların yüzde 71’inde tepe yöneticinin aynı zamanda işyeri patronu olduğu ortaya çıkmıştır. Profesyonel yöneticilerin oranı ise yüzde 20’dir. Patron yönetimi tarzındaki yapılaşmaya özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelerde daha sık rastlanmaktadır.

Firmanın ölçeği büyüyüp üretim konusunda çeşitlilik arttıkça bu durum da değişiklik göstermesi beklenmektedir.

Şekil 6 KOBİ'lerin Tepe Yönetim Profili

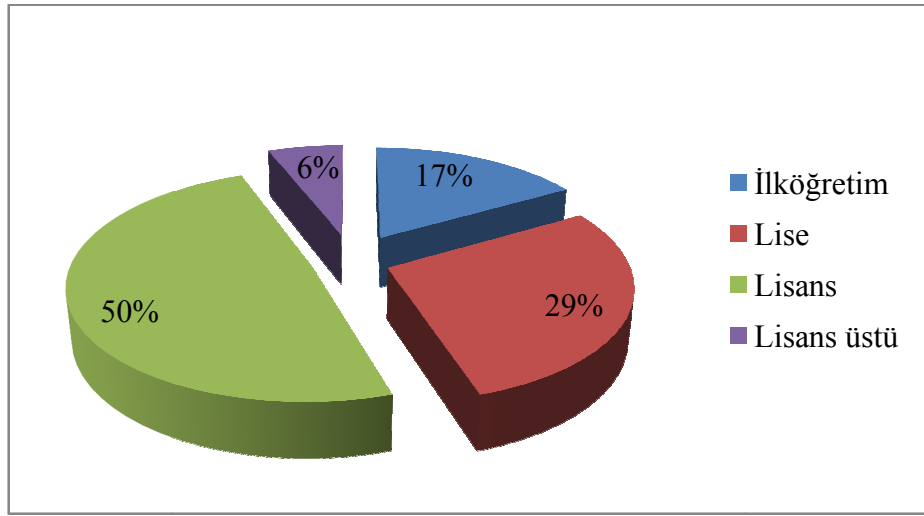

Kaynak: A.g.e'den yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Türkiye'deki KOBİ'lerin kurulumu ve hayata geçmeleri kolayca gerçekleştirilen bir süreç değildir. Özellikle KOBİ'lerin çok büyük bir kısmı uzun yıllardır bu işi yapan kişiler tarafından idare edilmiş veya babadan oğla geçerek büyümesine ve hayatına devam etmiştir. Birçok KOBİ sahibi işletmelerinin bugünkü seviyelere gelmeleri için ömürlerini adanmışlar ve işletmeyi adeta kendi tırnaklarıyla inşa etmişlerdir. Bu nedenle şirket ölçeği gün geçtikçe büyüse de şirket patronu için kurumsallaşmaya gitmek aynı oranda zorlaşmaktadır. Çünkü o işletmeyi patron kendi çocuğunu büyütür gibi büyütüştür. Bu da genelde yalnızca Türkiye'de değil tüm dünyada KOBİ'lerin başında yönetici olarak işletme patronlarının bulunmasının beraberinde getirmiştir. Yönetici profesyonel de olsa işletme sahibi kendi elleriyle inşa ettiği eseri kendisi korumak ve yönetmek istemektedir. Bazen de KOBİ'nin ölçeği o kadar büyümektedir ki kurumsallaşma kaçınılmazdır. Bu gibi durumlarda da mecburen profesyonel yönetici kullanılmakta ama patronlar bu yöneticiyi seçerken ince eleyip sık dokumaktadır.

Profesyonel yöneticilerinin eğitim durumuna bakıldığında, firmaların yarısından fazlasının üniversite mezunu yönetici çalıştığı görülmektedir. Üniversite mezunu yöneticilerin oranı yüzde 50 iken, yüzde 29'u lise, yüzde 17'ü ise ilköğretim mezunlarından oluşmaktadır. İşletmelerin başında bulunan yüksek eğitim almış yöneticilerin yüzde 6'sı ise akademik kariyere sahiptir.

Şekil 7 KOBİ'lerde Profesyonel Yöneticilerin Eğitim Düzeyi Profili

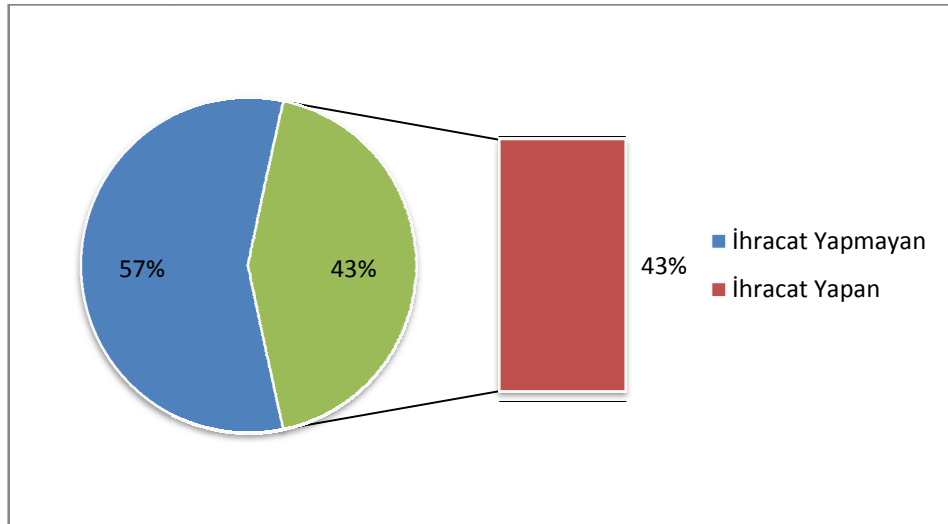
Kaynak: A.g.e'den yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

KOBİ'nin yönetilmesi için seçilen profesyonel yöneticilerin genelde teknik eğitim almış kişilerden seçilmesi, üretime verilen önemin ve fakat finansman, stratejik yönetim, pazarlama ve insan kaynakları gibi alanlara pek de önem verilmediğinin bir göstergesi olarak kabul edilebilir. Örneğin ilköğretim mezunu bir profesyonel yöneticinin ürünü üretmenin dışında pazarlama, finanse etme, piyasaları kontrol etme ve yorumlayabilme kabiliyetlerinin gelişmiş olması için çok büyük bir tecrübeye sahip olması gerekmektedir ki bu büyüklükte bir tecrübe çok uzun yıllar sonra kazanılır. Özel sektörde çalışanlar ile Üniversitelerde çalışanlar arasında teori – pratik eksenli tartışma ve çekişmeler çok yaşanır. KOBİ sahipleri akademisyenleri pratik yaşamı bilmemekle, akademisyenler de KOBİ sahiplerini bilimsellikten, araştırmadan ve teorik temelden uzak olmakla suçlar. Bu nedendir ki hayatının büyük bir kısmını bilimselliğe ve teoriye ayırmış olan kişiler, “pratik tecrübe eksikliği” bahanesiyle KOBİ'lerde fazla yer bulamamaktadırlar. Zaten birçoğu da

üniversite dışında sadece büyük işletmeleri tercih etmektedirler. Akademik kariyer sahibi yönetici sayısının toplamda %6 gibi düşük bir oranda çıkması bunun en temel göstergesidir.

Araştırmaya dâhil olan firmaların yüzde 43'ü ihracat yaptığını söylerken, yüzde 57'si iç pazara çalışmaktadır. İhracat yapan işletmelerin tercih ettiği yöntemler içinde müşteriye doğrudan satış yapanların oranı yüzde 28'dir. Bunu yüzde 17 ile dolaylı ihracat yapan işletmeler, yüzde 3 ile komisyoncu aracılığı ile çalışan işletmeler izlemektedir. İhracat yapılan ülkeler arasında yüzde 33 oranıyla Almanya ilk sıradadır. Almanya'yı yüzde 19 ile Rusya, yüzde 15 ile Irak, yüzde 14 ile Fransa, yüzde 13 ile Yunanistan ve yine yüzde 13'lük oranla ABD izlemektedir.

Şekil 8 KOBİ'lerin İhracat Profili

Kaynak: A.g.e'den yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Türkiye’de her ne kadar KOBİ’lerin yarıya yakını ihracat yapsa da bu rakam genel ihracat gelirleri açısından değerlendirildiğinde yüzde on veya bazen yüzde on altılık paydan öteye geçememektedir. Yayımlanan son kalkınma planlarında¹⁵⁰ ihracatın önemi sürekli vurgulanmış, ihracatı desteklemek ve geliştirmek için eğitim, danışmanlık ve kredi kolaylıkları hizmetleri sağlanması öngörülmüştür. Ne var ki KOBİ’ler desteksizlikten şikâyetçiyken destek veren kuruluşlar da talepsizlikten şikâyetçi olmaktadır. Bu durum koordinasyon eksikliğinin bir sonucudur.

Ankette ihracat yapmayan firmaların neden ihracat yapmadıklarına dair istatistikler de mevcuttur. KOBİ’lerin ihracat yapmama nedenleri arasında yüzde 46’lık oranla en büyük engel kaynak yetersizliği, teknoloji ve malzeme eksikliği olarak gösterilmiştir. Bunu yüzde 19 ile iç pazarda tatmin olabilme, yüzde 17 ile dış pazarı tanımama, yüzde 7 ile aracılık yapacak işletme bulamama, yüzde 4 ile pazara kaliteli mal sunamama, yüzde 3 ile malını uygun fiyatta sunamama ve yüzde 2 ile yabancı dil eksikliği takip etmektedir.

Şekil 9 KOBİ'lerin İhracat Yapmama Nedenleri

---

¹⁵⁰ Dokuzuncu Kalkınma Planı s.82’de “...Yenilenecek İhracat Stratejik Planında orta ve yüksek teknoloji ürünlerinin ihracatının artırılmasına yönelik tedbirler geliştirilecektir.” denmektedir. Ek olarak Sekizinci Kalkınma Planı s.44’te “KOBİ’lerin uluslararası piyasalarda yoğun rekabet koşullarına uyum sağlamaları, uluslar arası pazarlama, tanıtım ve ticari bilgiye ilişkin eksikliklerini gidermeleri amacıyla Sektörel Dış Ticaret Şirketleri modelinin teşvikine devam edilecektir. Ayrıca, KOBİ’lerin organizasyon yapıları içinde pazarlama ve ihracat birimlerinin oluşturulması yönünde gerekli danışmanlık ve destek hizmetleri sağlanacaktır.” denmektedir.

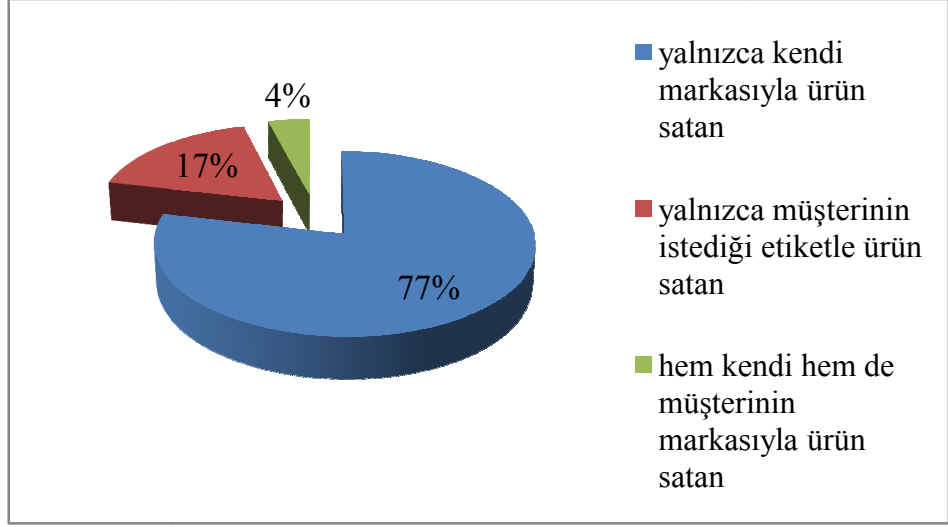

Kaynak: A.g.e'den yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Toplamda KOBİ'lerin yüzde 57'sinin ihracat yapmama nedenlerinin en başında kaynak yetersizliği ve teknoloji eksikliğinin gelmesi, Türk KOBİ'lerinin dünya piyasalarına sunabilecek kaliteli ve seri ürünlerinin olmamasının bir sebebidir. Kürselleşen dünyada rekabet ulusal sınırları aşmış ve tüm dünyaya yayılmışken firmalarımız, dış pazarlarda kaliteli ürünlerin hem nispeten ucuza hem de daha seri bir şekilde üretilmesiyle baş edecek cesareti ve gücü kendilerinde bulamamaktadırlar. Yetersiz ve eski teknoloji üründe inovasyonu da engellemekte ve maliyetleri yukarı çıkarmaktadır. Yeni teknolojilere yatırım yapmak da KOBİ'lerce hem kredi koşullarından hem de makro ekonomik belirsizliklerden ötürü tercih edilmeyen bir seçenektir.

İşletmelerin yüzde 77'si ürünlerini yalnızca kendi markaları ile satmaktadır. Yüzde 17'si müşterinin istediği etiket ile satarken, yüzde 4'ü hem kendi hem de müşterinin istediği marka etiketiyle satış yapmaktadır.

Şekil 10 KOBİ'lerin Marka Profili

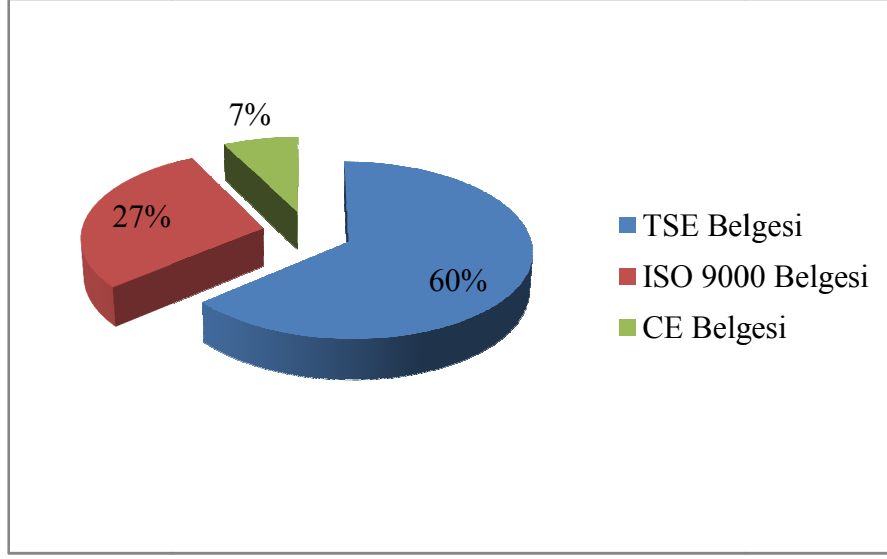
Kaynak: A.g.e'den yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Markalaşma, KOBİ'ler açısından büyük sorundur. İç ve Dış pazarlarda marka sahibi olmayan firmalar, zaman geçtikçe Pazar paylarını marka sahibi olanlara bırakmaktadır. Tüketiciler tarafından markaya duyulan güven, fiyatı pahalı dahi olsa markalı ürünün tercih edilmesine ol açmaktadır. Markalaşmak için de önce kaliteli ürün üretim sonra bu ürünün satış sonrası hizmetlerinde güven sağlayıcı bir tutum izlemek gerekmektedir. Oysa Türkiye'deki KOBİ'lerin önemli bir kısmının üretim anlayışında marka güveni yaratmak bir yana, üretilen her hangi bir ürünün arkasından satış sonrası hizmetleri sunmak bile adeta zor gelmektedir. Kendi markası olmayan firmalar daha çok fason çalışmakta bu da işveren işletmeye bağımlılık yaratarak KOBİ'nin gelişim seyrini engellemektedir.

Ankette işletmelerin sahip olduğu sertifika ve belgelere yönelik veriler incelendiğinde, TSE belgesine sahip olma oranı yaklaşık yüzde 60 olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunu yüzde 27'lik oranla ISO 9000 belgesi ve yüzde 7'lik oranla CE belgesi sahipliği izlemektedir.

Şekil 11 KOBİ'lerin Sertifikasyon Profili

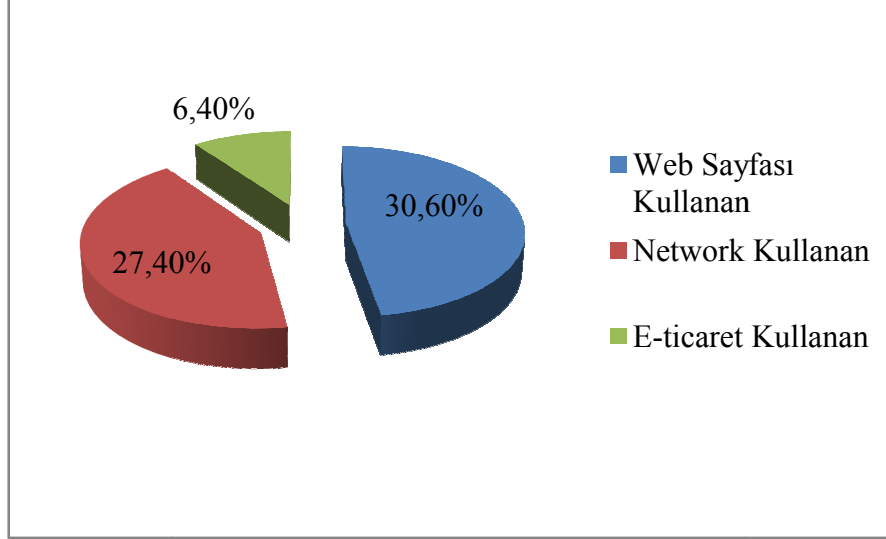

Kaynak: A.g.e'den yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girmesiyle birlikte rekabet iyice kızışmış ve dış piyasalardan gelen işletmelerin de baskısıyla kaliteli üretimin belgelenmesi zorunluluk haline gelmiştir. Zira CE işareti olmadan Avrupa Birliği ülkelerine, diğer sektörel sertifikalar olmadan da dış piyasalara ürün satılması olası değildir. Tüketici ve üretici arasındaki güven ilişkisinin temeli olan sertifika ve belgeler aynı zamanda niteliklerine göre yeterlilik dışında, çevreyi koruma, insan ve hayvan sağlığını koruma gibi değişik faktörleri de içerebilmektedirler. Sadece ürünün ne koşullarda üretildiğine değil ayrıca hammaddenin nerden geldiğine, hangi süreçlerden geçirildiğine, atıkların ne şekilde atıldığına, bunların dışında yönetim sürecinin nasıl işlediğine dair de kısıtlamalar getiren sertifikasyon, bilinçli tüketiciler tarafından da özellikle tercih edilen bir unsur olma özelliğine sahiptir.

Ankette ortaya çıkan olumlu bir gösterge ise internet kullanımında görülmektedir. İnternet bağlantısı olan işletmelerin oranı yüzde 60'a yakındır. İnterneti kullanım amacı ise yenilik ve gelişmeleri yakından izlemek, bunlardan faydalanabilme olanaklarını yükseltebilmek olarak anlaşılmıştır. Bunun karşısında elektronik ticaret yapan firmaların oranı yüzde 6 seviyesindedir. Anketteki işletmelerin yüzde 30'u ise bilgisayarını muhasebe amaçlı kullanmaktadır. Bunu yüzde 5 ile üretim, yüzde 23 ile araştırma ve yüzde 6 ile tasarım amaçlı kullanımlar izlemektedir.

Şekil 12 KOBİ'lerin İnternet Kullanma Profili

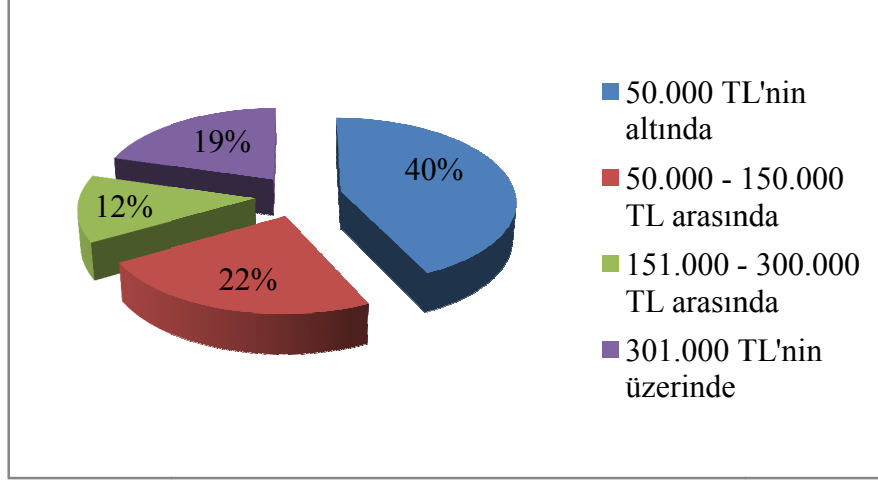
Kaynak: A.g.e'den yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Toplam KOBİ'ler içinde yüzde 60 oranında internet kullanıcısı KOBİ'nin var olması iyi bir gelişme olmasına karşın içinde bulunduğumuz çağa ayak uydurma konusunda KOBİ'lerin geri kaldığının da bir göstergesi sayılabilir. Birçok ülkede temel insan hakkı olarak kabul edilen internetin, KOBİ'lerce daha yaygın kullanılması, internetin sağladığı kolaylıklardan daha fazla yararlanılması, hem sektörün dünya çapında takibinin yapılmasında, hem yeni pazarlar hakkında fikir edinilmesinde, hem de yeni üretim şekillerinin ve ürünlerin keşfinde çok büyük rol oynayacaktır.

Ankete katılan işletmelerin sermaye yapıları incelendiğinde yüzde 40'ının sermayesinin 50.000 YTL'nin altında olduğu görülmektedir. Sermayesi 51.000-150.000 YTL arasında olanların oranı yüzde 22, 151.000-300.000 YTL arasında olanların oranı yüzde 12, 301.000 YTL'den yüksek olanların oranı ise yüzde 19 seviyesindedir. Sonuçlar işletmelerin genel çoğunluğunun çok güçlü bir sermaye yapısına sahip olmamasına rağmen, kredi ve benzeri kaynaklara yöneliminin de düşük seviyelerde olduğunu ortaya koymaktadır. KOBİ'lerin Yüzde 70'i kredi kullanmamaktadır. Firmaların ihracat yapmama nedeni olarak finansal sıkıntıları ve

kaynak yetersizliğini göstermelerine rağmen, kredi kullanımının bu derece yetersiz seviyede olması dikkate değer bir sonuçtur.

Şekil 13 KOBİ'lerin Sermaye Profili

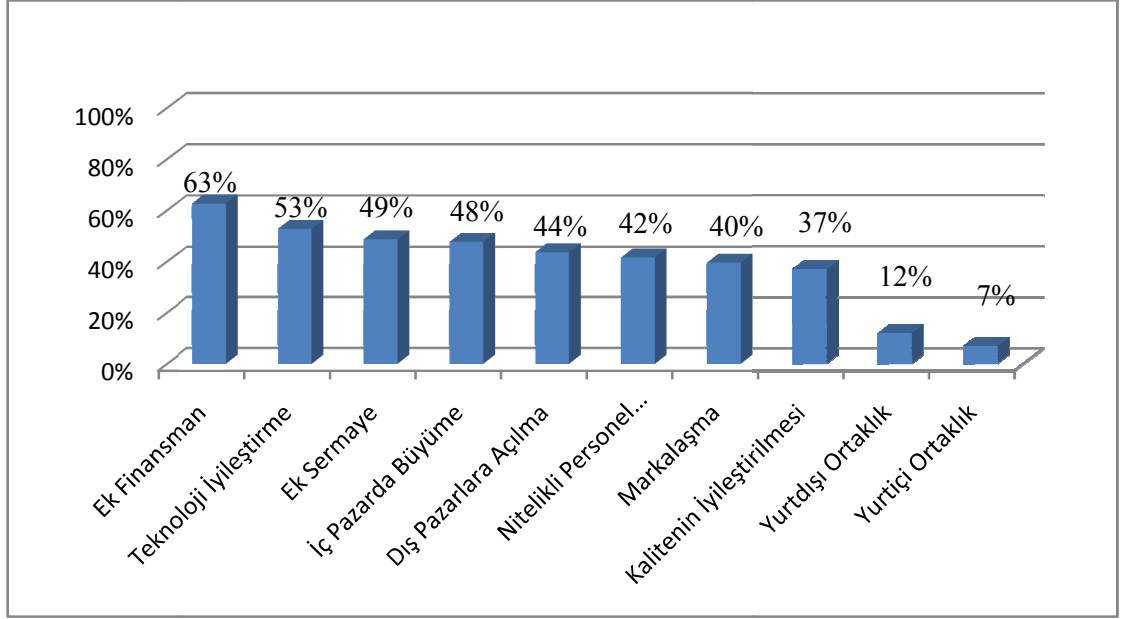

Kaynak: A.g.e'den yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

KOBİ'lerin genel olarak sermaye yapılarının zayıf olması onları yatırım ve tasarruf dengesinde tasarruftan yana hareket etmelerine neden olmaktadır. Kredi kullanım oranının yüzde 30'larda seyretmesi ise hem KOBİ'lerin bu konuda cesaret gösteremediğinin hem de bankaların KOBİ'lere yönelik kredilerde çok fazla adım atmadığının göstergesi sayılabilir.

Anketin son bölümünde ise, işletmelerin geleceğe yönelik ihtiyaçları yer almıştır. Buradaki verilere bakıldığında, firmaların yüzde 63'ü ek finansman, 49'u ek işletme sermayesi, 37'si kalitenin iyileştirilmesi, 44'ü dış pazara açılma, 48'i ise iç pazarda büyüme ihtiyacı hissetmektedir. Markalaşma ihtiyacı hisseden firmaların oranı yüzde 40 olurken, nitelikli uzman personel ihtiyacı yüzde 42, teknoloji iyileştirme ihtiyacı yüzde 53 olarak ortaya çıkmaktadır. Yurtiçi ortaklık ihtiyacı hisseden firmaların oranı yüzde 7 iken, yurtdışı ortağa ihtiyaç duyanlar ise yüzde 12 seviyesindedir.

Şekil 14 KOBİ'lerin Geleceğe Yönelik İhtiyaç Profili

Kaynak: A.g.e'den yararlanılarak tarafımızca oluşturulmuştur.

Türkiye'deki KOBİ'lerin en büyük ihtiyacı ek finansman ve inovasyon'dur. Anlaşılan odur ki; iyi eğitim ve denetim eşliğinde, ek finansman konusunda desteklenen KOBİ'ler yeterli nitelikli insan gücüne sahipse, teknolojiye iyileştirmeye gidecekler böylece iç pazarlarda büyümenin ardından dış pazarlara açılıp ihracat yapmaya başlayacaklardır. Dış piyasaların rekabetçi baskısı KOBİ'leri kalitenin iyileştirilmesi sürecine ve daha sonra markalaşmaya itecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'NİN AVRUPA KÜÇÜK İŞLETMELER YASASINA UYUMU

3.1 Türkiye'de KOBİ Politikası için Yasal Çerçeve

Türkiye'de KOBİ'lerin ekonomi içindeki öneminin anlaşılması ve bu bağlamda yasal girişimlerin geliştirilmesi son birkaç yıl öncesinin konusu olarak ortaya çıkmıştır. Avrupa Birliği üyelik sürecinde 1999 Helsinki zirvesiyle birlikte "aday" statüsü kazanan Türkiye'de politikaların Avrupa Birliği müktesebatına uyumu için birçok adım atılmış olup bu süreç halen devam etmektedir. Tüm uyum

çalışmaları belli politikalarla ilgili müzakere başlıkları altında yapılmakta ve bu başlıklara terminolojide “fasıl” denmektedir. KOBİ’ler ile ilgili atılan ve atılacak olan adımlar “İşletmeler ve Sanayi Politikası” başlıklı fasılda ele alınmaktadır. 29 Mart 2007’de Almanya’nın başkanlığında açılan bu fasıldaki uyum ve ilerleme diğer fasıllardaki ilerlemelerden çok daha hızlı ve sorunsuz yürütülmektedir. Zira bu faslın açılması için gerek Sanayi ve Ticaret Bakanlığı gerek ABGS ve gerekse diğer kurumlar birçok alanda KOBİ’lerin ve sanayicilerin mağdur olmaması için gereken adımları atmışlardır.

KOBİ politikalarının AB müktesebatına uyumu konusunda Türkiye’nin sahip olduğu en temel sorun tanım sorunuydu. Bu sorun sadece AB müktesebatına uyum açısından değil aynı zamanda KOBİ’lerin desteklerden ve teşviklerden yararlanması açısından da engel teşkil etmekteydi. 2005 yılında çıkan “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik” ile birlikte Türkiye’nin AB üyeliğine adaylık sürecinde KOBİ’ler alanının öncelikleri arasında yer alan KOBİ tanımının AB tanımı ile uyumlaştırılması yükümlülüğü gerçekleşmiştir. Aşağıdaki tabloda AB ve Türkiye’deki KOBİ tanımlarında kullanılan kriterler karşılaştırılmıştır. Çalışan kişi sayısı bakımından değerlendirildiğinde tamamen aynı olan KOBİ tanımları, ölçeksel olarak değerlendirildiğinde Türkiye’deki KOBİ tanımında mikro işletmeler için bir milyon, küçük işletmeler için 5 milyon ve orta büyüklükteki işletmeler için yirmi beş milyon Türk Lira’lık yıllık mali bilanço sınırı koyulduğu, bu rakamların AB tanımındaki rakamların yarısına denk geldiği dikkat çekmektedir. Hatta Avro ile Türk lirası arasındaki kur farkı hesaba katıldığında aradaki değer dört kate kadar çıkabildiği unutulmamalıdır.

Tablo 44 AB ve Türkiye’de KOBİ Tanımlarında Kullanılan Kriterler

	Tanım Kriteri	Mikro İşletme	Küçük İşletme	Orta Ölçekli İşletme
Avrupa Birliği	Çalışan Sayısı	≤ 10	≤50	≤250
	Yıllık Net Satış Hasılatı	≤ 2 Milyon €	≤ 10 Milyon €	≤ 50 Milyon €

	Yıllık Mali Bilançosu	≤ 2 Milyon €	≤ 10 Milyon €	≤ 53 Milyon €
Türkiye	Çalışan Sayısı	0 – 9	10 – 49	50 - 249
	Yıllık Net Satış Hasıla	≤ 1 Milyon TL	≤ 5 Milyon TL	≤ 25 Milyon TL
	Yıllık Mali Bilançosu	≤ 1 Milyon TL	≤ 5 Milyon TL	≤ 25 Milyon TL

Kaynak: Bu çalışma için tarafımdan oluşturulmuştur.

3.2 KOBİ Politikalarının Avrupa Küçük İşletmeler Yasasına Uyumlaştırılması

Türkiye ve Avrupa Birliği'ndeki KOBİ'ler karşılaştırıldığında, aralarında rekabet gücü, ölçek, sermaye büyüklüğü, teknik altyapı, eğitim ve girişimcilik ruhu açısından önemli farklılıklar olduğu görülmektedir. Bu durum Türkiye'nin Avrupa ile ekonomik ve ticari anlamda da bütünleşmesini zorunlu kılmaktadır.

Avrupa Birliği'ndeki KOBİ verilerine göz atıldığında; AB'de işletme sayısı ve istihdam oranının ölçeksel dağılımı, ülkelere göre değişiklikler göstermekle birlikte, çoğunda mikro ve küçük ölçekli işletmelerin sayısal oranı yüzde 70 ile yüzde 80 arasında değişirken, Türkiye'de bu oran %97 civarındadır. Mikro ve küçük ölçekli işletmelerin sektörel dağılımına bakıldığında ise gelişmiş ülkelerde orta ve ileri düzey teknoloji kullanan işletmelerin ağırlıkta olduğu gözlenirken, Türkiye'de orta düzey veya eski teknoloji kullanan işletmelerin ağırlıklı olduğu görülmektedir.¹⁵¹ Hem bu farkların en aza indirgenmesine hem de ekonomik ve endüstriyel alanda bütünleşmenin sağlanmasına ve derinleştirilmesine ilişkin hazırlanan "KOBİ Stratejisi ve Eylem Planları", Türkiye'de KOBİ politikalarının AB müktesebatına uyumlaştırılması için atılan ve atılacak olan adımları içermektedir. Özellikle AB KOBİ politikasının Avrupa Küçük İşletmeler Yasası etrafında şekillenmesini takiben 2007 – 2009 yıllarını kapsayan KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı'nda Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'na uyum amacıyla yasanın on ana maddesine yönelik ayrı ayrı hedefler ve faaliyetler belirlenmiştir.

3.2.1 Girişimcilik Eğitimi ve Öğretimi

¹⁵¹ DPT, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı 2007 – 2009, Ankara, s.10

Bu başlık altındaki hedeflerden ilki, girişimci ruhun geliştirilmesi amacıyla eğitimin her kademesinde girişimcilik eğitimi ve öğretimine yönelik programlar geliştirilmesidir. Bu kapsamda genel liselerde ve üniversite müfredat programlarına girişimcilik konularının ilave edilmesi ve AB girişimcilik bilincinin arttırılması kampanyası etkinliklerinin takip edilmesi eylemleri yer almaktadır. 2004 yılından itibaren süreklilik esasında uygulanan bu eylemlerden sorumlu kuruluş Milli Eğitim Bakanlığı ve Yüksek Öğretim Kurumu'dur.¹⁵²

Bu başlık altındaki ikinci konu ise girişimcilerin mevcut veya kurmak istediği iş alanında bilgi ve danışmanlık hizmeti almalarının kolaylaştırılmasıdır. Bu hedefe yönelik olarak KOSGEB Girişimcilik Enstitüsü faaliyetlerinin yaygınlaştırma eyleminin 2003 yılından itibaren KOSGEB ve İŞKUR sorumluluğunda süreklilik esasına dayanarak uygulanması öngörülmüştür.

Mesleki eğitim, öğretim ve danışmanlık hizmetlerinin desteklenmesi de girişimcilik eğitimi ve öğretimi ana başlığı altında değerlendirilen bir diğer konudur. Buna ilişkin hedeflerin amacı yeni işyeri açacak girişimciler ve mevcut işletmeler için eğitim programları düzenleyerek KOBİ'lerin eğitilmiş işgücü ihtiyacını karşılamaya yönelik destek hizmetlerin sağlanmasıdır. Milli Eğitim Bakanlığı ve Sanayi ve Ticaret Bakanlığının sorumlu olduğu bu eylemler 2004 yılından itibaren sürekli olarak düzenlenmektedir.

Ayrıca KOBİ'lerde organizasyon kültürünün yerleştirilmesi amacıyla yöneticiler seviyesinde ve KOBİ çalışanlarının işletme içi karar alma sürecinde aktif rol almalarını sağlamak amacıyla sektörel eğitim programları düzenlenmesi Eylem Planı'nda yer almaktadır.¹⁵³

3.2.2 Daha Ucuz ve Daha Hızlı İş Kurma Süreçleri Geliştirilmesi

---

¹⁵² DPT, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, Ankara, Ocak 2004, s.54

¹⁵³ A.g.k., s.41

Daha ucuz ve hızlı iş kurulmasını teşvik etmek ve iş kurma sürecini minimum düzeye çekmek amacıyla işletmelerin kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili işlemlerinin tek bir merkezden yürütülmesinin sağlanması hedeflenmiştir. 2003 yılından itibaren Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın sorumluluğunda, işe başlama ve işyeri geliştirmede bürokratik işlemlerin dünyadaki en iyi uygulamalar dikkate alınarak iyileştirilmesi amacıyla iş yeri kuracak veya işyerini geliştirecek girişimcilerin gerekli bilgileri alabilecekleri tek adım merkezlerinin kurulmasına ilişkin çalışmalar başlatılmıştır.

3.2.3 Daha İyi Kanunlar ve Mevzuat Düzenlemesi Yapılması

Öncelikle tanım sorununu ele alan Eylem Planı'nda buna ilişkin eylemler sonuç vermiş ve daha önceki bölümlerde de değinildiği gibi 2005 yılında tüm KOBİ tanımları AB KOBİ tanımına uyumlu olacak şekilde birleştirilmiştir. Bunun dışında KOBİ'lerle ilgili mevzuatın basitleştirilmesi, KOBİ'lere ilişkin istatistikî veri tabanının geliştirilmesi, iflas kanunlarının iyileştirilmesi¹⁵⁴, Türk Ticaret Kanunu'nda iyileştirme yapılması¹⁵⁵ ve devlet yardımlarına ilişkin mevzuatının geliştirilmesine yönelik birçok eylem halen devam etmektedir.¹⁵⁶ Genel itibariyle Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı, Hazine Müsteşarlığı ve Maliye Bakanlığı'nın sorumluluğunda olan bu eylemlerin bir kısmı süreli bir kısmı sürekli olarak tasarlanmıştır ve uygulanmaktadır.

3.2.4 Nitelikli Personel Eğitiminin Gerçekleştirilmesi

KOBİ'lerin en çok ihtiyaç duyduğu kaynağın başında gelen nitelikli iş gücünün oluşturulması için Milli Eğitim Bakanlığı'nın sorumluluğunda hayat boyu eğitim ve öğretim kavramlarının yerleşmesini sağlayacak eğitim programları geliştirilerek aktif işgücünün niteliklerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir. Ayrıca bu hedefle de ilgili olarak 2003 ve 2006 yılları arasında meslek standartlarının

---

¹⁵⁴ İflasın ertelenmesini içeren 2004 sayılı İcra İflas Kanunu 179. Md. ve alacaklı ve borçlu arasındaki uzlaştırmayı içeren 309. Md.

¹⁵⁵ Bununla ilgili 6102 sayılı 13.01.2011 tarihinde kabul edilen yeni Türk Ticaret Kanunu 1 Temmuz 2012'de yürürlüğe girecektir.

belirlenmesi ve meslek standartlarına dayalı sınav ve belgelendirme sisteminin oluşturulması sağlanmıştır.

3.2.5 İnternet Üzerinden Erişim ve Anında Hizmet Olanaklarının Geliştirilmesi

KOBİ'lerle kamu birimleri arasındaki iletişimin artırılması için kamu faaliyetlerinden daha çok KOBİ'nin haberdar edilmesi ve internet kullanımının yaygınlaştırılması hedeflenmiştir. Bu bağlamda, KOSGEB sorumluluğunda kamunun KOBİ'lere yönelik verdiği hizmetlerin tanıtımını sağlamak üzere internet üzerinden gerçekleştirilen bilgilendirme faaliyetlerinin geliştirilmesi ve işletmelerin internet kullanımı aracılığıyla sağlayabilecekleri faydaları anlatan bilgilendirme çalışmaları yapılması sağlanmaktadır.

3.2.6 Yeni Pazarlara Açılma

Uluslararası pazarlarda rekabet edebilirliği sağlamak için ulusal politikalar geliştirmek amacıyla, DTM'nin hazırladığı İhracat Stratejik Planı, bağlayıcı ve ulusal bir politika metni haline getirilmiştir. Pazar çeşitlendirerek ulusal ve uluslar arası krizlere karşı KOBİ'lerin dayanıklılığının artırılmasına yönelik ulusal politikalar üretilmiştir.

KOBİ'leri ihracatçı yapmak veya ihracat yapan KOBİ'lere yeni pazarlara bulmak amacıyla geliştirilen Sektörel Dış Ticaret Şirketleri sistemi etkinleştirilmiştir. Ayrıca uluslar arası standartlara uygun kalite ve sertifikasyonlar ile Ar&Ge faaliyetleri ve harcamaları desteklenmektedir. Moda ve marka destekleri güçlendirilmekte ve KOBİ'lere yönelik Pazar araştırmaları desteği etkinleştirilmektedir.

3.2.7 Vergilendirme ve Finans Konularında İyileştirme Yapılması

Vergi oranlarının ve uygulamalarını özellikle yeni kuruluş ve büyüme aşamalarında destekleyici bir rol oynaması amacıyla başarıyı ödüllendiren, iş kurmayı özendirilen, küçük işletmelerin büyümesini ve istihdam yaratmalarını teşvik eden bir vergi sisteminin uygulanmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. Bu konudaki sorumlu kuruluş Maliye Bakanlığıdır.

Yatırımlarda devlet yardımlarıyla ilgili olarak vergisel destek unsurları kapsamında teşvik belgesiz sisteme geçilmesi uygulamasının geliştirilmesi, özel amaçlı vergisel destekler ile nakit destek sisteminin ise AB ve diğer uluslararası anlaşmalarda öngörülen düzenlemeler çerçevesinde bölge, ölçek ve yatay yardımlar esas alınarak yeniden düzenlenmesi amacıyla çalışmalar yapılması¹⁵⁷ hali hazırda uygulanan eylemlerden biridir. Ayrıca yatırımlarda devlet yardımları bakımından bölgesel ayrımların, AB'ye uyum çerçevesinde çalışmaları tamamlanan İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflandırmasına (İBBS) göre yeniden belirlenmesi öngörülmüştür.

---

¹⁵⁷ A.g.k., s.45

KOBİ'lerle ilgili vergi mevzuatının basitleştirilmesi için çalışmalar yapılmakta ayrıca bankaların KOBİ kredisi kullandırması özendirilmektedir. Genç ve kadın girişimcilere yönelik olarak uygulanan özel kredi programları etkinleştirilmekte ve yaygınlaştırılmaktadır.

KOBİ'lerin finansman hizmetleri hakkında bilgilendirilmesine yönelik çalışmalar sürmekte, finans kuruluşları, meslek kuruluşları ve kamu hizmet birimlerinin iş birliği ile bilgilendirme programları hazırlanmakta, finansmana yönelik bilgi sistemleri oluşturulmaktadır.

3.2.8 KOBİ'lerin Teknoloji ve Yenilikçilik Kapasitesinin Geliştirilmesi

KOBİ'lerin rekabet gücü kazanmaları amacıyla teknolojik düzeylerinin yükseltilmesi hedeflenmekte ve bu doğrultuda know-how yayınımları ile ilgili hizmetler güçlendirilerek, transfer ve danışmanlık kapasitesi geliştirilmektedir. Mühendislik, teknoloji transferi, AR-GE, tasarım ve teknoloji ile ilgili her türlü diğer hizmet üreticilerinin kapasitelerinin artırılması sağlanmaktadır.¹⁵⁸

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri kurulması desteklenecektir. KOBİ'lerin Teknik Mevzuata uyumunun, CE işareti edinimlerinin, metroloji, standardizasyon, test ve kalite sistemlerinden yararlanmalarının yaygınlaştırılması doğrultusunda, kalite bilinci oluşturulmasına ve teknoloji alt yapılarının geliştirilmesine yönelik eğitim, danışmanlık, Ar-Ge destekleri yoğunlaştırılmakta ve özel kalite ve sertifikasyon sistemleri geliştirilmesine yönelik çalışmalar sürdürülmektedir. Ayrıca yerel ve bölgesel iş birliği kümelerinin ve iletişim ağlarının oluşturulması teşvik edilmekte, işletmeler arası iş birliğinin geliştirilmesi yoluyla teknolojinin yayınımlarına katkıda bulunmaktadır. İşletmeler arası bilgi ağları güçlendirilerek, tüm işletmelerin aktif bir şekilde bu sistemlere katılmaları yolunda adımlar atılmaktadır.¹⁵⁹

---

¹⁵⁸ A.g.k., s.47

¹⁵⁹ A.g.k., s.48

3.2.9 KOBİ'lerin İnternet Üzerinden En İyi Uygulamalar Hakkında Bilgi Sahibi Olabilmesi ve Üst Düzey KOBİ Desteklerinin Geliştirilmesi

KOBİ'lerin başarı düzeyini yükseltmek maksadıyla, ulusal ve uluslararası düzeydeki başarılı KOBİ faaliyetleri tanıtılarak KOBİ'lerin başarılı işletmelerin deneyimlerinden yararlanmalarına olanak sağlanmaktadır. Kurumsallaşmanın işletme faaliyetleri üzerindeki olumlu etkileri hakkında bilgilendirme çalışmaları yapılmakta, değişik sektörlerde faaliyet gösteren KOBİ'ler için yönetim ve organizasyon modelleri oluşturularak bu modellerin tanıtımı yapılmaktadır.

KOSGEB'in hizmet merkezlerinin sayısı, teşkilatlanma programı kapsamında arttırılmakta, bu merkezlerin hizmet kalitesi yükseltilerek, uygulamada standardizasyona gidilmektedir.

KOSGEB faaliyet programı, farklı bölge ve sektörler için özel destek programları geliştirilerek zenginleştirilmekte, ortak kullanım laboratuvarları ve ortak kullanım atölyeleri uygulamaları yaygınlaştırılmaktadır.

Destek hizmetlerinin uygulanmasında, meslek kuruluşları ile iş birliği içinde hareket edilmekte, kamunun uygulamakta olduğu bazı desteklerin meslek kuruluşları aracılığıyla verilmesi için gerekli eğitim ve bilgilendirme çalışmaları devam etmektedir.

Bölgesel gelişme projeleri kapsamında yöre potansiyeli dikkate alınarak özel KOBİ destek projeleri de sık sık uygulamaya konulmaktadır.

KOBİ'lere yönelik tüm desteklerin tanıtımı çalışmaları yaygınlaştırmaya çalışılmakta, KOBİ'ler uluslararası kaynakların kullanımını konusunda bilgilendirilmektedir.

Küçük sanayi ihtisas siteleri kurulması özendirilecek, bu sitelerde sektörel dış ticaret şirketleri kurulması desteklenmektedir.

3.2.10 Ulusal ve Uluslar arası Platformlarda KOBİ'lerin Daha Etkin Temsil Edilmesi

Gerek Sanayi ve Ticaret Bakanlığı gerekse diğer ilgili kurumlar, KOBİ politikaları ve programlarının geliştirilmesinde, KOBİ'leri temsil eden kurum ve kuruluşların daha etkin rol alması için çalışmakta, KOBİ'lere özel politika ve programlar geliştirmesinin yanında, geliştirilen tüm politika ve programlarda KOBİ boyutunun dikkate alınması için daha aktif davranmaktadırlar. Ayrıca KOBİ'leri temsil eden meslek kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarının, üyeleri ile etkileşimlerini artırmaya yönelik kurumsal kapasite geliştirme çalışmaları desteklenmektedir. Söz konusu oluşumların, ulusal ve uluslararası kaynaklardan karşılanacak projelerde bir araya getirilmesi sağlanarak aralarındaki iş birliği düzeyi yükseltilmekte, bu şekilde KOBİ'lerin daha güçlü ve etkin temsiline olanak verecek ortak görüş oluşturma süreci yaratılmaktadır.¹⁶⁰

3.3 İzmir KOBİ'lerinin Avrupa Küçük İşletmeler Yasasına Uyumu Anket Sonuçları

Coğrafi konumu itibari ile KOBİ'ler açısından stratejik bir yer olan İzmir, hem Anadolu'nun batıya açılan kapısı hem de içinde barındırdığı KOBİ'ler açısından Türkiye'de özel bir konuma sahiptir. 2002 yılında şimdiki adı Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) olan Devlet İstatistik Enstitüsünün (DİE) yayınladığı genel sanayi sayımı istatistiklerine göre İzmir'de KOBİ niteliğinde olan işletmelerin sayısı 119.552'dir ve bu işletmeler toplam 442.655 kişiye istihdam sağlamaktadır.¹⁶¹ Bugün bu rakam kuşkusuz bu değerlerin çok üstündedir. Bu bağlamda İzmir'in KOBİ'ler açısından ne derece önemli olduğu açıkça anlaşılmaktadır. Sahip olduğu limanla birlikte Türkiye'nin ihracatında çok önemli bir yer olan İzmir'de KOBİ'lere yönelik uygulamaların etkinliği de gerek GSYİH ve gerekse istihdam açısından büyük önem arz etmektedir.

---

¹⁶⁰ A.g.k. s.83

¹⁶¹

http://www.tuik.gov.tr/VeriBilgi.do?jsessionid=bj42NM1Y6WjpBK91vjlsC50sg3zkhtqnR89x1dypXYg2vYKHkNdc!-116213585?tb_id=28&ust_id=9 (18.12.2010)

İzmir'deki KOBİ'lerin ve uygulanan KOBİ politikalarının Avrupa Küçük İşletmeler Yasasına uyumunun ölçülmesi için Yasanın içerdiği on ana madde esas alınmıştır. Hazırlanan soru formunda söz konusu on maddeye ilişkin uygulamaların ne düzeyde olduğu veya KOBİ'lere ne düzeyde yansıdığı irdelenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda ortaya çıkan sonuçlar, İzmir'deki KOBİ'lerin ve KOBİ politikalarının Avrupa Küçük İşletmeler Şartı'na uyum derecesini göstermektedir.

3.3.1 Araştırmanın amacı ve Kapsamı

Bu araştırmanın temel amacı; İzmir'de faaliyet gösteren KOBİ'lerin ve KOBİ'lerle ilgili resmi kurumların Avrupa Küçük İşletmeler Yasasına uyum konusunda ne gibi eksikliklerinin olduğunun, bu işletmelerin ve kurumların söz konusu yasaya uyum şartlarını ne oranda yerine getirebildiğinin ve bu koşullarda İzmir'deki KOBİ'lerin Avrupa Birliği'ndeki KOBİ'ler ile rekabet edebilme olanaklarının olup olmadığının araştırılmasıdır.

Araştırma İzmir ili ile sınırlandırılmıştır. Bu araştırma kapsamında İzmir'deki, Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri ve dağınık yerleşim düzeninde bulunan 50 işletme ile görüşülmüştür.

3.3.2 Soruların Hazırlanması

Bu araştırmada kullanılan soru kâğıdı (anket formu), Avrupa Küçük İşletmeler Yasasının on ana maddesi, Eurostat, SBA Factsheets 2009 ve KOSGEB KOBİ envanteri anketinde bulunan ölçütler temel alınarak tarafımdan oluşturulmuştur.

3.3.3 Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirme

Bu araştırmada 25997 Sayılı Resmi Gazete'de yer alan KOBİ tanımı kullanılmıştır. Bu tanıma göre 1 – 9 arası işçi çalıştıran işletmeler mikro, 10 – 49 arası işçi çalıştıran işletmeler Küçük ve 50 – 250 arası işçi çalıştıran işletmeler Orta

ölçekli olarak sınıflandırılmaktadır. Bu bağlamda 1 – 250 arası işçi çalıştıran işletmelerin KOBİ kabul edildiği varsayımından hareketle analizler yapılmıştır.

KOBİ'lerin Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'ndan ne ölçüde yararlanabildiği ile ilgili olarak İzmir'de faaliyet gösteren 50 işletmede toplam 28 sorudan oluşan anket çalışması yapılmıştır. Ankete katılan işletmeler Organize Sanayi Bölgeleri, Küçük Sanayi Siteleri ve her hangi bir kümelenme modeli içinde bulunmayanlardan rastsal olarak seçilmiştir. Ankete katılan işletmeler; makine ve teçhizat imalatı, tekstil ürünleri imalatı, hizmet sektörü, gıda ürünleri imalatı ve mobilya imalatı olmak üzere beş sektörden seçilmiştir.

Araştırma ile ilgili hazırlanan anketler, araştırmaya katılan işletmelerin sahip ve diğer yetkilileri ile yüz yüze görüşmek suretiyle yapılmıştır. Yapılan anketlerden elde edilen veriler öncelikli olarak bilgisayar ortamına kaydedilmiş, daha sonra SPSS (Statistical Package for Social Science) programına aktarılarak analiz edilebilir konuma getirilmiştir. Verilerin SPSS programına aktarılmasından sonra elde edilen frekans ve yüzde dağılımları, yüzdelik analizi yapılarak ve çapraz ilişkiler kurularak değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

3.3.3.1 İşletmelerin Hukuki Statüsü

Araştırmaya katılan işletmelerin hukuki yapılarına bakıldığında; yüzde 10'unun anonim şirket, yüzde 46'sının limited şirket, yüzde 42'sinin adi şirket, yüzde 2'sinin de kolektif şirket olduğu görülmüştür. Bu verilerde dikkati çeken noktalardan birisinin İzmir'deki KOBİ'lerin ağırlıklı olarak limited şirket ve adi şirket statüsünde olduğudur. Dikkat çeken bir diğer nokta ise sadece bir işletmenin kolektif şirket statüsünde olmasıdır. Ayrıca araştırma sonuçlarına göre işletmelerin hukuki statüsünün yeniliğe daha açık olma, elektronik iş modellerini daha etkin kullanma, daha fazla e-ticaret yapma ve mali teşviklerden daha fazla yararlanma gibi farklar yaratmadığı, bununla birlikte Limited şirket statüsünün KOBİ sahiplerine daha esnek bir yönetim zemini yarattığı anlaşılmaktadır. Bu verilerden yola çıkarak

İzmir'deki KOBİ'lerin daha çok limited şirket statüsüne sahip olmayı tercih ettikleri söylenebilir.

Tablo 45 İşletmelerin Hukuki Statüsü

	Frekans	Yüzde
Anonim Şirket	5	10,0
Limited Şirket	23	46,0
Adi Şirket	21	42,0
Kolektif Şirket	1	2,0
Total	50	100,0

3.3.3.2 İşletmelerin Kuruluş Yılları

İşletmelerin kuruluş yılları ve yaşları, piyasadaki güçlerini göstermenin yanı sıra ulusal ve uluslararası ekonomik istikrarında ne denli stabil/dinamik olduğuna da ışık tutmaktadır. Güçlü ekonomilerde işletmeler nesilden nesile aktarılabilen değerler haline gelirken, daha kırılgan ekonomilerde özellikle KOBİ'ler ikinci nesille birlikte yok olmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde işletmelerin kuruluş yılları hem KOBİ'lerin piyasadaki yerlerini hem de piyasalara uyum sağlayabilme yeteneklerini göstermesi bakımından önemlidir. Araştırma kapsamına alınan işletmelerin kuruluş yılları karşılaştırıldığında, yüzde 4'ünün en az elli yıl önce, yüzde 12'sinin en az otuz yıl önce, yüzde 22'sinin en az yirmi yıl önce, yüzde 24'ünün en az on yıldan önce ve yüzde 38'inin en fazla on yıl önce kurulduğu görülmektedir. Bu verilere göre İzmir'deki KOBİ'lerin ağırlıklı olarak genç işletmeler olduğunu, çok azının köklü geçmişlere sahip olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu da KOBİ'lerin gerek piyasa gerekse teknik tecrübelerinin zaman içinde geliştiği varsayımı ile henüz yeterli bilgi birikimi ve deneyime sahip olmadıkları sonucunu vermektedir.

Tablo 46 İşletmelerin Kuruluş Yılları

	Frekans	Yüzde
50 yıldan fazla	2	4,0
30 yıldan fazla	6	12,0
20 yıldan fazla	11	22,0
10 yıldan fazla	12	24,0
10 yıl ve altı	19	38,0
Total	50	100,0

3.3.3.3 İşletmelerin Bulunduğu Yerler

Araştırmaya katılan işletmelerin yüzde 12'si Organize Sanayi Bölgesinde, yüzde 38'i Küçük Sanayi Sitesinde ve yüzde 50'si ise her hangi bir kümelenme sınıflandırmasına dahil edilemeyen yerlerde faaliyet göstermektedir. Bunun sebebi olarak yakın zamana kadar Türkiye'de etkin ve kapsamlı bir KOBİ stratejisinin olmaması ve sanayide kümelenme modellerinin ülke sathında yaygınlaştırılmaması gösterilebilir. OSB ve KSS'ler kurulduktan sonra da zaten var olan ve işletme sistematüğını iyi kötü oluşturmuş olan KOBİ'lerin OSB veya KSS'ye taşınma masraflarının KOBİ yöneticilerine ağır gelmesi de bu sonucun bir başka sebebi olarak değerlendirilmelidir. KOBİ'lerin ağırlıklı olarak dağınık yapılarda faaliyet göstermeleri ulaşım ve üretim maliyetlerine artırabildiği gibi aynı zamanda gerek sektördeki bilgi yayılımından uzak kalma gerekse piyasayı yakından takip edememe gibi sorunları beraberinde getirmektedir.

Tablo 47 İşletmelerin Bulunduğu Yerler

	Frekans	Yüzde
OSB	6	12,0
KSS	19	38,0
Diğer	25	50,0
Total	50	100,0

3.3.3.4 İşletmelerin İstihdam Ettiği Kişi Sayısı

Araştırmaya katılan işletmelerin istihdam yapılarına bakıldığında, yüzde 48’inde bir veya en fazla iki beyaz yakalı personel istihdam edildiği görülmektedir. Başka bir deyişle idari işleri yürütecek personele fazla ihtiyaç duyulmadığı anlaşılmaktadır. Bu da KOBİ’lerin yarısının gerek resmi işlerini gerekse piyasaya dönük pazarlama, muhasebe, dış ticaret gibi işlemlerini çoğunlukla sahip patronların üstlendiğinin kanıtı olmaktadır. İşletmenin ölçeğine bağlı olmakla birlikte departmanlaşma ve kurumsallaşma konusunda eksikleri olan KOBİ’lerin bu alanda Avrupa Küçük İşletmeler Yasası gereği KOSGEB ve DTM gibi kurumlardan destek talebinde bulunmaları çok büyük önem arz etmektedir.

Tablo 48 İşletmelerdeki Beyaz Yakalı Personel İstihdamı

	Frekans	Yüzde
1	10	20,0
2	14	28,0
3	7	14,0
4	6	12,0
5	5	10,0
6 ve üstü	8	16,0
Total	50	100,0

Buna karşın aynı işletmelerin mavi yaka istihdam rakamlarına bakıldığında yüzde 36'sının on kişiden az çalışanla üretim yaptığı dikkat çekmektedir. Buna göre mikro ölçekli işletmelerin KOBİ'leri içinde sayıca ağırlıklı olduklarını söylemek mümkün olmaktadır. Öte yandan araştırmaya katılan işletmelerin yarısında mavi aka istihdamının yıllık yirmi bir kişinin üstünde olması İzmir'deki KOBİ'lerin istihdama katkılarının değerlendirilmesi bakımından önemli bir veri olarak kabul edilebilir.

Tablo 49 İşlemelerdeki Mavi Yakalı Personel İstihdamı

	Frekans	Yüzde
10 çalışan ve altı	18	36,0
11-20 çalışan arası	7	14,0
21-50 çalışan arası	12	24,0
51-100 çalışan arası	6	12,0
101-200 çalışan arası	6	12,0
200 çalışandan fazla	1	2,0
Total	50	100,0

3.3.3.5 İşletmelerin Ürettiği Ürünler

İşletmelerin yüzde 30'u gıda ürünleri üretirken yüzde 20'si tekstil üretiminde yer almaktadır. Araştırmaya katılan KOBİ'lerin yarısının gıda ve tekstil ürünleri üretmesi tesadüf değil, bilakis İzmir'deki sektörel dağılımın bir yansımasıdır. Ayrıca makine ve teçhizat üretimi yüzde 20 ile üçüncü sırayı Mobilya sektörü yüzde 18 ile dördüncü sırayı almıştır. Beşinci sırada ise restoran, sağlık ve yazılım vb. hizmetleri sunan işletmeler yer almaktadır.

Tablo 50 İşletmelerin Ürettiği ana Ürün Grupları

	Frekans	Yüzde
Gıda	15	30,0
Tekstil	10	20,0
Mobilya	9	18,0
Makine/Teçhizat	10	20,0
Hizmet ¹⁶²	4	8,0
Diğer	2	4,0
Total	50	100,0

3.3.3.6 Yıllık Kapasite Kullanım Oranları

Araştırmaya katılan işletmelerin yıllık kapasite kullanım oranlarına bakıldığında yüzde 44'ünün tam kapasiteyle çalıştığı dikkat çekmektedir. Bunun sebebi çoğunlukla bu sorunun yöneltildiği işletme yöneticilerinin tam kapasiteleri hakkında herhangi bir bilimsel bilgiye sahip olmamasıdır. Ayrıca bu yüzde 44'lük bölümün bir kısmı da global ekonomik krizin yavaşlaması sonucu siparişlerinin artması sonucu tam kapasite ile çalışmaktadırlar. Bunu dışında araştırma dâhilindeki KOBİ'lerin yüzde 16'sının yüzde seksenlik kapasite kullanım oranı ile çalışıyor olması da ABD kaynaklı son küresel krizin etkilerinin azaldığına ve piyasaların canlandığına işaret olarak kabul edilebilir. Zira kapasite kullanım oranının yüzde 60'dan az olduğu işletmelerin oranı sadece yüzde 10'dur.

¹⁶² Araştırmaya katılan işletmeler içinde Hizmet sektöründe faaliyet gösterenlerin iş kolları sırasıyla Yiyecek içecek hizmeti sunan restoran işletmeleri, özel sağlık kuruluşları, yazılım ve web tasarım hizmeti veren işletmeler yer almaktadır.

Tablo 51 İşletmelerin Yıllık Kapasite Kullanım Oranları

	Frekans	Yüzde
%40	1	2,0
%50	1	2,0
%60	3	6,0
%70	1	2,0
%75	4	8,0
%80	8	16,0
%85	3	6,0
%100	22	44,0
Cevap Yok	7	14,0
Total	50	100,0

3.3.3.7 Kapasite Kullanım oranına göre E- Ticaret Yapma Durumu

Araştırmaya katılan işletmeler içerisinde kapasite kullanım oranına göre e-ticaret yapma durumu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Toplamda 12 işletmenin e-ticaret yaptığını belirttiği ankette kapasite kullanım oranı arttıkça, e-ticaret yapma oranı da yükselmektedir. Bu durumda hem e-ticaretim kapasite kullanım oranını etkilediğini hem de kapasite kullanım oranının işletmeleri e-ticaret uygulamalarına gitmeye teşvik ettiğini söylemek mümkündür.

Tablo 52 Kapasite Kullanım Oranına Göre E-Ticaret Yapma Durumu

Kapasite Kullanım Oranı (%)	Evet	Hayır	Total
40,00	0	1	1
50,00	0	1	1
60,00	0	3	3
70,00	1	0	1
75,00	1	3	4
80,00	4	4	8
85,00	2	1	3
100,00	4	18	22
Total	12	31	43

3.3.3.8 Kapasite Kullanım Oranına göre Web Sayfası Sahipliği

Araştırmaya katılan işletmeler içerisinde kapasite kullanım oranına göre web sayfası sahipliğine ilişkin tablo aşağıda gösterilmiştir. Buna göre düzensiz bir seyir izlemekle birlikte kapasite kullanım oranı arttıkça, web sayfası sahipliği de artmaktadır denebilir. Özellikle kapasite kullanım oranını yüzde 100 olarak bildiren işletmelerin çok önemli bir kısmının web sayfası da vardır. Web sayfaları sayesinde bilinirlikleri artan işletmelerin daha çok müşteriye ulaşabileceği varsayımından hareketle burada da ikil yönlü bir etkileşimden söz etmek mümkün olacaktır.

Tablo 53 Kapasite Kullanım Oranına Göre Web Sayfası Sahipliği

Kapasite kullanım oranı	Evet	Hayır	Total
40,00	1	0	1
50,00	0	1	1
60,00	1	2	3
70,00	1	0	1
75,00	3	1	4
80,00	8	0	8
85,00	3	0	3
100,00	16	6	22
Total	33	10	43

3.3.3.9 İşletmelerde Kullanılan Bilgisayar Adetleri

Araştırmaya katılan işletmelerin bilgisayar kullanım oranları ve bilgisayarın ne amaçla kullanıldığına bakıldığında, üretimde bir adet bilgisayar kullanan işletmelerin oranı yüzde 22 iken üretimde kullanılan bilgisayar adedi arttıkça işletmeler arasındaki yüzdesi de düşmektedir. Yalnızca tekstil, mobilya üretimi yapan ve web dizayn hizmeti sunan firmalar içerisinde özellikle tasarıma alanında bilgisayar kullanımını mevcuttur. Bununla beraber üretimde bilgisayar kullanmayan işletmelerin oranı ise yüzde 60'tır. Yüzdeler değışse de diğer bölümlerde de aynı eğilim söz konusudur. Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere KOBİ'lerin bilgisayar kullanma alışkanlıkları yeterli düzeyde olmayıp teknoloji kullanma düzeylerinin artırılması için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın öngördüğü desteklerden bir an önce yararlanmaları gerekmektedir.

Tablo 54 İşletmelerde Birimlere Göre Bilgisayar Kullanma Oranları

Bilgisayar Adedi	Üretim	Muhasebe	Tasarım	İletişim	Araştırma	Diğer
1	% 22	%34	%22	%64	%16	%4
2	%12	%20	%12	%18	%6	%4
3	%4	%2	%4	%2	-	-
4	%2	%4	-	%2	-	%2
5	-	%2	-	-	-	-
Yok	%60	%38	%62	%14	%78	%90
Total	%100	%100	%100	%100	%100	%100

3.3.3.10 İşletmelerde Elektronik İş Modellerinin Kullanım Oranı

Araştırmaya katılan işletmeler içinde elektronik iş modellerini kullananların oranı sadece karmaşık olmayan yardımcı programlarla sınırlı kalmak koşulu ile yalnızca yüzde 32'dir. KOBİ'lerin yüzde 68'nin her hangi bir elektronik iş modelini kullanmadığı göz önüne alındığında bu konuda Avrupa Birliği'ndeki KOBİ'lerle rekabet edebilir düzeye gelebilmek adına Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın uygulanması büyük önem taşımaktadır.

Tablo 55 İşletmelerde Elektronik İş Modellerinin Kullanım Oranı

	Frekans	Yüzde
Netsis	7	14,0

Neta	1	2,0
Linlt	1	2,0
Vega	1	2,0
Kullanmıyor	6	12,0
Cevap Yok	34	68,0
Total	50	100,0

Aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere bir web sayfasına sahip olan işletmelerin toplam içindeki payı yüzde 76'dır. İnternet kullanımının yaygınlaşmasının etkisi ile web sayfasına sahip olan işletmelerin de sayısı son yıllarda hızla artmıştır. Ne var ki internet ve web sayfalarının KOBİ'lerin faaliyetlerini tanıtılmalarına yönelik etkin kullanımının artırılması gerektiği bazı çevrelerce de kabul edilen bir gerçektir.

Tablo 56 İşletmelerin Web Sayfası Kullanım Oranı

	Frekans	Yüzde
Evet	38	76,0
Hayır	12	24,0
Total	50	100,0

Araştırmaya katılan işletmeler içinde e-ticaret alışkanlıkları incelendiğinde, sadece yüzde 28'inin e-ticaret yaptığı görülmektedir. Bu değer yukarı çekilmesi için nitelikli personele ve bilişim sistemleri konusunda KOBİ'lere gerek eğitimsel gerekse uygulama desteklerinin sağlanması gerektiği kaçınılmaz bir gerçektir.

Tablo 57 İşletmelerin E-ticaret Yapma Oranı

	Frekans	Yüzde
Evet	14	28,0
Hayır	36	72,0

Total	50	100,0
-------	----	-------

3.3.3.11 İşletmelerin Resmi Kurumlara Online Erişimden Memnuniyet Düzeyleri

Araştırmaya katılan işletmelerin yalnızca yüzde 58'inin resmi kurumlara ait online hizmetlerin varlığından haberi vardır veya kullanma gereksinimi duymuştur. Geri kalan yüzde 42'lik kesimin bu konuda fikrinin olmaması online erişim hizmetlerinden yararlanmadıklarına anlamına gelmektedir. Bu durumda resmi kurumların hizmetlerini online olarak da sunduklarını daha etkin yöntemlerle KOBİ'lere tanıtılmaları gerekmektedir. Online hizmetlerin zamandan, iş gücünden ve ek maliyetlerden tasarruf olanağı sağladığına ilişkin tanıtım ve tutundurma çalışmalarının yapılması Avrupa Küçük İşletmeler Yasası tarafından da öngörülen bir konudur.

Tablo 58 İşletmelerin Resmi Kurumlara Online Erişimden Memnuniyet Düzeyleri

	Frekans	Yüzde
Evet	25	50,0
Hayır	4	8,0
Fikrim Yok	21	42,0
Total	50	100,0

3.3.3.12 İşletmelerin Mali Teşviklerden ve Desteklerden Yararlanma Düzeyi

Aşağıdaki Tablodan da anlaşılacağı üzere araştırmaya katılan işletmelerin yüzde 30'u vergisel indirim ve muafiyetlerden ve/veya mali teşviklerden yararlanırken yüzde 32'si ise her hangi bir teşvik veya destekten faydalanmadan ayakta kalmaya çalışmaktadır. Rekabet koşulları göz önüne alındığında küçük destek

ve teşviklerin dahi rekabet gücünü arttırdığı bir ortamda bu olanaklardan yararlanamayan işletme oranının yüzde 32'yi bulması ya bu tür faaliyet ve olanakların tanıtımının iyi yapılmadığına ya da KOBİ'lerin bu konuda yeterince bilinçlendirilmediğine işaret etmektedir. Yaklaşık yüzde 40'lık bir çoğunluğun ise bu konuda bir fikrinin olmaması, Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın getirdiği/getireceği olanaklardan bu ve benzeri işletmelerin yararlanamaması dolayısıyla rekabet ortamında gerilerde kalması anlamına gelmektedir. KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı'nda yetkilendirilen kurumlara bu konuda önemli görevler düşmektedir.

Tablo 59 İşletmelerin Mali Teşviklerden ve Vergisel Desteklerden Yararlanma Düzeyi

	Frekans	Yüzde
Evet	15	30,0
Hayır	16	32,0
Fikrim yok	19	38,0
Total	50	100,0

3.3.3.13 İşletmelerin Teknolojik Gelişimlerine Yönelik Desteklerden Memnuniyet Düzeyi

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın en büyük getirilerinden birisi de ilgili devlet kurumlarının KOBİ'lerin teknolojik kapasitelerini yükseltmelerine yönelik desteklerden faydalanabilme olanaklarını sunmalarına yöneliktir. Araştırmaya katılan işletmelerin teknolojik kapasitelerini arttırmaya yönelik desteklerden yararlanma oranı oldukça düşüktür. Açık uçlu olarak sorulan bu soruya deneklerin yüzde 84'ü destek almadıkları yönünde cevaplar vermişlerdir. Oysa Avrupa Küçük İşletmeler

Yasası'nın en önemli amaçlarından birisi KOBİ'lerin Ar&Ge ve teknolojik yapılarının geliştirilmesinin önünün açılmasıdır. Bu konudaki desteklerden yararlanıp memnun olma oranı İzmir örneğinde sadece yüzde 14'tür. Bunun en büyük iki nedeninden birisi sunulan destek ve yardımların tanıtımlarının iyi yapılmaması, bir diğeri ise KOBİ patronlarının ve çalışanlarının bu konuyla ilgili araştırma düzeylerinin çok düşük olmasıdır. Mevcut desteklerin ya daha iyi tanıtılması ve yaygınlaştırılması ya da erişimin kolaylaştırılması hem Avrupa Küçük İşletmeler Yasasının uygulaması yönünde hem de rekabetçi KOBİ'ler yaratma yönünde önemli katkılar sağlayacaktır.

Tablo 60 İşletmelerin Teknolojik Gelişimlerine Yönelik Desteklerden Memnuniyetleri

	Frekans	Yüzde
Destek almıyoruz	42	84,0
Memnunum	7	14,0
Destek kredisi yardımı sağlıyor	1	2,0
Total	50	100,0

3.3.3.14 İşletmelerin İnovasyon Yapabilmeleri için İhtiyaç Duydukları Destekler

Araştırmaya katılan işletmelerin inovasyon yeteneklerinin geliştirilmesi için ihtiyaç duydukları destekler incelendiğinde, yüzde 28’lik bir kısmının destek kredisine ihtiyaç duyduğu, yüzde 24’ünün Ar&Ge çalışmaları desteğine ihtiyaç duyduğu, yüzde 16’sının kalifiye eleman desteğine ihtiyaç duyduğu ve yüzde 8’inin ise fikir alış verişi bakımından sektörel fuar desteklerine ihtiyaç duyduğu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda en çok ihtiyaç duyulan şeyin finans olduğu ortaya çıkmaktadır. Yeterli finans kaynaklarına erişim sağlanması durumunda KOBİ’lerin sahip olduğu potansiyel inovasyon kabiliyeti açığa çıkacak ve hem teknolojik gelişmenin önü açılacak hem de piyasada daha rekabetçi aktörler yaratılmış olacaktır.

Tablo 61 İşletmelerin İnovasyon Yapabilmeleri için İhtiyaç Duydukları Destekler

	Frekans	Yüzde
Destek kredisi	14	28,0
Ar-Ge çalışması	12	24,0
Kalifiye Eleman	8	16,0
Sektörel fuarlar	4	8,0
İhtiyaç yok	12	24,0
Total	50	100,0

3.3.3.15 İşletmelerin İhracat Yapma Düzeyi

Araştırmaya katılan işletmemelerin ihracat yapma düzeyleri incelendiğinde yüzde 72 gibi büyük bir çoğunluğunun ihracat yapmadığı görülmektedir. Geriye kalan yüzde 28’lik kesimin yüzde 4’ü komisyoncu aracılığı ile yüzde 2’si ise dolaylı ihracat yapmaktadır. Yüzde 22’lik bir kısım ise doğrudan ihracat yapma kapasitesine sahiptir. Bunun da sadece yüzde 26’sı kendi markası ile ihracat yapmaktadır. KOBİ’lerin uluslararasılaşma düzeylerinin ölçülmesinde kullanılan en önemli ölçütlerden birisi olan dış ticaret yapabilme yeteneği, özelde araştırma dâhilindeki

KOBİ'ler genelde ise İzmir'deki KOBİ'ler göz önüne alındığında geliştirilmesi gereken bir husus olarak ilgili kurumların önünde durmaktadır.

Tablo 62 İşletmelerin İhracat Yapma Düzeyleri

	Frekans	Yüzde
Komisyoncu aracılığı ile	2	4,0
Doğrudan ihracat	11	22,0
Dolaylı ihracat	1	2,0
İhracat yapmıyor	36	72,0
Total	50	100,0

3.3.3.16 İşletmelerin Kuruluş Aşamasında Girişim Kredisi Kullanma Düzeyi

Araştırmaya katılan KOBİ'lerin girişim kredisi kullanma düzeylerine bakıldığında, yüzde 92'sinin kullanmadığını yalnızca yüzde 8'inin girişim kredisi kullandığını görmekteyiz. Başka bir deyişle girişimciliğin yaygınlaştırılması ve desteklenmesi ile ilgili olarak girişimcileri cesaretlendirecek ve yatırımların artmasını sağlayacak nitelikte düşük faizli, uzun vadeli girişim kredilerinin yaygınlaştırılması gerekmektedir.

Tablo 63 İşletmelerin Girişim Kredisi Kullanma Düzeyi

	Frekans	Yüzde
Evet	4	8,0
Hayır	46	92,0
Total	50	100,0

3.3.3.17 İşletmelerde Girişimciliğin Kişisel veya Geliştirilebilir Bir Yetenek Olarak Algılanma Düzeyi

Araştırma kapsamında deneklere girişimciliği kişisel bir yetenek mi yoksa eğitimle geliştirilebilir olup olmadığı sorulduğunda tamamının girişimciliğin geliştirilebilir bir yönünün olmasına karşına kişilerin karakteristik özellikleri ile de doğru orantılı olduğu yönünde cevaplar alınmıştır. Buna göre birleştirilen cevapların yüzde 60'ı girişimciliği kişisel olduğu ve fakat aynı zamanda geliştirilebilir bir yetenek olduğu yönündeyken, yüzde 22'si ise girişimcilik yöndeki eğitim ve derslerin yaygınlaştırılmasının zaman içinde toplumda girişimci bir karakter yaratacağı yönündedir. Yüzde 18'lik bir kesim ise girişimciliğin pratik yapılarak ve girişimlerde bulunarak gelişeceği yönünde cevaplar vermiştir. Girişimcilerin ve yöneticilerin bu konudaki görüşü girişimcilik derslerinin milli eğitim müfredatlarında yer almasının en azından uzun vadede faydalı olacağı ve girişimcilik karakterinin yaratılmasında önemli bir adım olacağı yönündedir.

Tablo 64 Girişimciliğin Kişisel veya Geliştirilebilir Bir Yetenek Olarak Algılanma Düzeyi

	Frekans	Yüzde
Kişiseldir, ancak aynı zamanda geliştirilebilir	30	60,0
Eğitim ve derslerin yaygınlaştırılması	11	22,0
Pratik yapmak önemlidir	9	18,0
Total	50	100,0

3.3.3.18 İşletmelerin Girişimcilere Yönelik Temel Eğitimlerden Memnuniyet Düzeyi

Araştırmaya katılan KOBİ'ler içinde mevcut KOBİ destekleri içinde girişimcilerin ihtiyaç duyduğu işletme kurma, maliyet analizi çıkarma, piyasa araştırması yapma, müşteri bulma ve pazarlama gibi temel eğitimlerin yeterince verildiğini söyleyenlerin oranı yüzde 8 iken bu konudaki hizmetlerin olduğu fakat yetersiz kaldığı konusunda görüş bildirenlerin oranı yüzde 24'tür. Katılımcıların yüzde 60'sı ise bu konuda her hangi bir eğitim sürecinden geçmediklerini ve hali hazırda böyle eğitimlerin düzenlenmediğini düzenlense dahi gerek zaman gerek mekan ve gerekse maddi açılardan her ihtiyaç sahibinin katılabileceği nitelikte olmadığı görüşünü savunmaktadır.

Tablo 65 İşletmelerin Girişimcilere Yönelik Temel Eğitimlerden Memnuniyet Düzeyi

	Frekans	Yüzde
Verilmiyor	30	60,0
Fazla verilmiyor	12	24,0
Evet	4	8,0
Fikrim yok	4	8,0
Total	50	100,0

Araştırmaya katılan deneklerin girişimcilerin ihtiyaç duydukları temel eğitimlerden yoksun olduğuna yönelik görüşleri ağırlıklı olmakla birlikte katılımcıların yüzde 90'ı her hangi bir beceri geliştirme eğitimine de katılmamıştır. Kişisel, yönetsel ve teknik becerilerini geliştirmeye yönelik bu denli isteksiz olan KOBİ yetkililerinin bu konuda resmi kurumlar ile bir iletişimsizlik içinde buldukları açıktır. Zira KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı'nda girişimcilik eğitimlerinden sorumlu olan kuruluşlar yeterli ilgi görmemekten şikayet ederken, girişimciler ise yeterli eğitim düzenlenmemesinden şikayetçi olmaktadır.

Tablo 66 Becerilerin Geliştirilmesine Yönelik Eğitimlere Katılım Oranı

	Frekans	Yüzde
Hayır	45	90,0
Evet	5	10,0
Total	50	100,0

3.3.3.19 İşletmelerin İflas Eden Girişimcilere İkinci Şans Verilmesi Yönündeki Tutumları

İflas eden girişimcilere ikinci bir şans verilmesine ilişkin düşünceleri sorulduğunda araştırmaya katılan deneklerin yüzde 82'si bu konuda olumlu cevap vermeyi seçerken yüzde 18'i iflas eden girişimcilerin tekrar ekonomiye dönmemesi gerektiğini savunmuşlardır. Özellikle birçok üye ülkede bu konuda ciddi ve somut adımlar atılırken Türkiye'de iflas eden girişimcilerin tekrar ekonomiye kazandırılmaları ve ekonominin canlılığına katkıda bulunulması yönünde kolaylaştırıcı yöntemler üzerinde çalışılmaktadır. Örneğin işletme kapatma maliyet ve sürelerinin azaltılması ve borçlar kanununda bu yönde değişikliklere gidilmesi bu adımlardan bazılarıdır.¹⁶³

Tablo 67 İşletmelerin İflas Eden Girişimcilere İkinci Şans Verilmesi Yönündeki Tutumları

	Frekans	Yüzde
Evet	41	82,0
Hayır	9	18,0
Total	50	100,0

3.3.3.20 İşletmelerin Kamu Alımları Konusunda KOBİ'lere Güvenme Düzeyi

¹⁶³ <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/16447560.asp> 06.12.2010

Araştırmaya katılan denekler, kamu alımlarında KOBİ'lere pozitif ayrımcılık yapılması konusunda beklenenin aksine bir tepki gösterip KOBİ'lerin böyle bir durumda aldıkları sorumluluğu layıkıyla yerine getirebilecek performanslarının olmadığını savunmaktadırlar. Yüzde 58'lik bir kesimin savunduğu bu düşüncenin varlığı aynı zamanda KOBİ'lerin cesaretlendirilmediklerinin bir göstergesidir.

Tablo 68 İşletmelerin Kamu Alımları Konusunda KOBİ'lere Güvenme Oranları

	Frekans	Yüzde
Hayır	29	58,0
Evet	21	42,0
Total	50	100,0

3.3.3.21 İşletmeler Arasında Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın Bilinirlik Düzeyi

Araştırmaya katılan işletmelerin Avrupa Küçük İşletmeler Yasası Hakkındaki bilgi düzeyine bakıldığında, yüzde 86'sının Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nı duymamış ve hakkında her hangi bir fikre sahip olmadıklarını görmek mümkündür. Daha çok ihracat yapan ve kamu kurum ve kuruluşları ile iletişim halinde olan işletmelere ek olarak bünyesinde yüksek lisans ve doktora mezunu personel çalıştıran işletmelerin oluşturduğu yüzde 14'lük kısmının yasa ve getirdikleri hakkında bilgiye sahip olması bu konuda resmi kurumların tanıtım ve bilgilendirme faaliyetlerini yeterince kapsamlı ve yaygın şekilde yapmadığını göstermektedir.

Tablo 69 İşletmeler Arasında Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın Bilinirlik Düzeyi

	Frekans	Yüzde
Hayır	43	86,0
Evet	7	14,0
Total	50	100,0

SONUÇ

Tüm dünya genelinde ülke ekonomileri içinde faaliyet gösteren işletmelerin çok büyük bir kısmını KOBİ'ler meydana getirmektedir. KOBİ'lerin yarattığı ekonomik hareketle istihdam edilenlerin ve gelir elde edenlerin sayısı büyük işletmeler sayesinde gelir elde edenlerin sayısından çok daha fazladır. Bu nedenle KOBİ'lerin sadece ekonomik değil aynı zamanda sosyal bir rol üstendiklerini göz önünde bulundurmak gerekir.

Özellikle 1970'lerden sonra ekonomi içindeki rolleri giderek önem kazanan KOBİ'ler, küreselleşme ile birlikte piyasalarda çok farklı coğrafyalarda çok farklı ülkelerden rakiplerle karşılaşabilmektedirler. Krizler karşısında yumuşatıcı güç olarak da rol oynayan KOBİ'ler bu özelliklerinin yanı sıra birçok sorunla da karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu sorunların başında finans kaynaklarına erişim sıkıntısı ve KOBİ'ler için elverişsiz iş ortamlarının varlığı gelmektedir. Küreselleşme süreci içerisinde aynı piyasada yer alıp da farklı ülke uygulamaları altında olan KOBİ'ler arasında devletin KOBİ'lere gösterdiği ilginin rekabette büyük farklar yarattığı ortaya çıkmıştır. Bu aynı zamanda küresel piyasalar dışında yerel düzeyde de büyük işletmelerin birçok alanda yardımcısı konumunda olan KOBİ'ler açısından da büyük farklar içermektedir. Öyle ki finans kaynaklarına erişim, girişim ve yatırım desteklerine kolay ulaşım avantajı sağlanan KOBİ'ler yabancı yatırımcılar açısından da tercih edilebilecek bir ortam yaratmaktadırlar. Zira büyük işletmelerin hemen hemen her iş kolunda KOBİ'ler ile birlikte çalışmaya ihtiyaç duydukları kabul edilen bir olgudur. Finansal, yönetsel, işlevsel ve niteliksel açıdan güçlü olan KOBİ'ler büyük işletmelerin birçok konuda en büyük yardımcılarından biri konumuna gelebilmektedirler. Böylece KOBİ'ler için yaratılan işler aynı zamanda istihdamın artmasına ve böylece sosyal gelişimin de sağlanmasına dolaylı da olsa katkıda bulunmaktadır. Bunun dışında tüm ülkelerde toplam istihdamın ortalama üçte ikisi KOBİ'ler tarafından sağlandığı için KOBİ'lerin devlet tarafından desteklenip piyasa koşullarında ayakta kalabilmelerinin sağlanması, ekonominin bel kemiği olarak kabul edilen bu kesim sayesinde genel ekonomik görünümün de iyileşmesi anlamına gelmektedir.

İkinci dünya savaşı sonrasında temelleri atılan ve günümüzde şu ana kadar var olagelmış en büyük bütünleşme projesi olarak kabul edilen Avrupa Birliği de dünyanın yönlendirici ekonomisi olması ve küreselleşme içindeki önemli rolü nedeniyle sınırları içinde barındırdığı KOBİ'ler için özel politikalar geliştirme ihtiyacı hissetmiştir. Bu politikalar önceleri sanayi politikası altında değerlendirilirken daha sonra işletmeler arasındaki ölçeksel farkların farklı uygulamaları gerektirdiği anlaşılmış ve KOBİ politikaları ortaya çıkmıştır. Önceleri her üye ülkenin KOBİ politikaları farklılıklar gösterirken uyumlaştırma ve ortak politika geliştirme süreci içerisinde tüm üye ülkelerdeki politika çerçevesinin aynı olması sağlanmıştır. Böylece gerek AB ekonomisindeki önemli konuları gerek dünya piyasalarındaki rolleri ve gerekse istihdama katkıları açısından stratejik bir konumda olan KOBİ'ler için Birlik organları ve üye ülkelere yüklenen sorumluluklar açıkça belirlenmiştir.

Avrupa Birliği KOBİ politikasının en gelişmiş ve güncel aracı olarak kabul edilen Avrupa Küçük İşletmeler Yasası, tüm üye ve aday ülkelere kabul edilmiş bir politik rehber niteliği taşımaktadır. Birlik üyesi ve Birliğe aday ülkelerdeki KOBİ'ler için yaşamsal önem taşıyan bu yasa, uygulanması gereken politikaları toplam on kategoride sınıflandırmıştır. Bunlardan birincisi girişimcilerin ve aile işletmelerinin önemli ölçüde yararlanabileceği bir iş ortamı yaratmak ve girişimciliğin yaygınlaştırılmasıdır. KOBİ'lerin önemli bir çoğunluğunun aile işletmesi olduğu göz önünde bulundurulursa bu aile işletmeleri ve yeni girişimciler için atılacak her adımın bu işletmelerin hayatta kalabilirliğini arttıracak çok önemli misyonlar taşıdığı görülebilir. Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın ikinci politika alanı ise iflas eden girişimcilere ikinci şansın verilmesidir. Piyasa içerisinde ağır rekabet şartları altında hayatta kalma mücadelesi veren KOBİ'lerin gerek yönetsel ve gerekse finansal sorunları nedeniyle iflas etme tehlikesiyle karşı karşıya kalmaları olağan bir sonuçtur. Ne var ki iflas eden girişimciler piyasada itibar kaybettikleri gibi bürokrasi ile birlikte ne yazık ki tekrar iş yapamaz hale gelebilmektedirler. Bu politika alanında iflasın olağan bir şey olduğunun anlaşılması ve iflas eden girişimciler için gerek ek finansal kaynaklar, gerek iflas süreciyle ilgili bürokratik sürenin kısaltılması ve

gerekse iflası önleyici tedbirler alınması gibi adımların atılması öngörülmektedir. Yasanın üçüncü maddesi ölçek olarak küçük olanın önceliklendirilmesine ve dev işletmelere oranla pozitif ayrımcılık ilkesi ile karşılanmasını içermektedir. Böylece küçük işletmelerin ekonomik faaliyetlerini sürdürmelerinin yanı sıra yönetsel, finansal ve teknolojik gelişim kapasitelerini arttırmak amaçlanmaktadır. Bu kapsamda, KOBİ'ler için yeni muafiyet alanları ve yardım miktarları belirlenmesi, Avrupa Şirketi Statüsü'nün getirilerek işletme kurma ve işletimi için tek bir uygulamanın benimsenmesi, KDV'ler konusunda düzenlemelerin KOBİ'lerin lehinde geliştirilmesi ve ödemeler konusundaki sıkıntıları giderecek uygulamaların geliştirilmesi öngörülmektedir. Dördüncü yasa maddesi ise kamu idarelerinin KOBİ'lerin ihtiyaçlarına karşılık verir hale getirilmesidir. Avrupa Birliği ve Türkiye'de KOBİ'lerin kamu idareleri ile ilgili sorunlar yaşama oranının yüksek olması bu maddenin önem derecesini de yükseltmektedir. Bu madde ile KOBİ'lerin kamu idaresine değil, kamu idaresinin KOBİ'lerin işleyişine göre şekil alması ve konumlanması amaçlanmaktadır. Yasanın beşinci maddesi kamu harcamalarında KOBİ'lere daha çok yer verilmesi ile ilgilidir. Gerek kamu alımlarında KOBİ'lere pozitif ayrımcılık yapılması, gerek kredi ve diğer finans kaynaklarında çeşitlilik yaratılması ve gerekse devlet yardımlarından daha etkin yararlanabilmelerinin sağlanması bu maddenin amaçları kapsamındadır. Yasanın altıncı maddesi KOBİ'lerin finansmana erişimlerinin kolaylaştırılması ve bu konudaki yasal mevzuatın ve iş ortamının geliştirilmesini kapsamaktadır. Yedinci madde KOBİ'lerin Tek Pazar'ın sunduğu olanaklardan daha etkin yararlanmasını ve bunun için gerekli desteklerin ve teşviklerin sağlanmasını içermektedir. Sekizinci maddede KOBİ'lerin inovasyon yeteneklerinin geliştirilmesi için alınması gereken önlemler ve sağlanması gereken destekleri içerip yenileşmenin ve inovasyon yeteneklerinin arttırılmasını hedeflemektedir. Yasanın dokuzuncu maddesinde yirmi birinci yüzyılın en büyük sorunlarından olan çevresel sorunları, çevresel sorunlar için geliştirilmiş mevzuatları fırsata dönüştürmeyi sağlayacak adımları kapsamaktadır. Yasanın onuncu ve son maddesi ise KOBİ'lerin uluslar arası piyasalarda daha etkin rol alabilmelerini ve hedef piyasalarını genişletmelerini sağlayacak düzenlemeler getirerek büyüyen pazarlardan yararlanmalarını sağlayacak destek ve teşvikleri içermektedir.

Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın etkin şekilde uygulanması ve bu çerçevede atılımların gerçekleştirilmesi hızla değişen dünya piyasalarında KOBİ'lerin rekabet avantajı sağlaması bakımından büyük önem taşımaktadır. Avrupa Birliği üyesi ülkelerin bu konuda attıkları çeşitli adımların etkisi iki yıl gibi kısa bir zamanda bile etkisi göstermiştir. Özellikle AB'nin nispeten küçük hacimli ekonomilerinde büyük etkisi görülen Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın Türkiye'de tam anlamıyla ve etkin uygulanması Türkiye'deki KOBİ'lerin hem iç hem de dış piyasalarda AB KOBİ'leri ile rekabet edebilirliklerini arttıracaktır. Bu bağlamda 2008 yılında yürürlüğe giren ve Türkiye'nin de kabul ettiği yasa kapsamında atılan adımlar henüz yeterli seviyede değildir ve etkisini bütünüyle hissettirdiğini söylemek kolay değildir.

KOBİ'lerin nitelikleri karşılaştırıldığında AB'deki KOBİ'lerin – özellikle sanayisi gelişmiş üyelerde – Türkiye'deki KOBİ'lerden hem üretim hem ölçek hem de içinde buldukları iş ortamı bakımından büyük farkların olduğu dikkat çekmektedir. Bu farklar, uygulanan politikaların ve alt uygulamaların da farklılık göstermesini beraberinde getirirken KOBİ'lere daha pozitif bir iş ortamının yaratılması amacıyla yaratılan politikaların aynı çerçevede olması gerekliliğini de zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda önemli bir yeri olan Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın AB'nin temel sloganlarından olan “farklılıkta birleşme” ile de bütünlük gösterdiği dikkat çekmektedir.

Türkiye'nin sahip olduğu ve yüzyıllardan beri süregelen ticari kültür birikimi, dünya piyasalarına erişim açısından büyük önem taşıyan jeostratejik konumu, Ahilik anlayışının ticari hayata etkisi gibi faktörlerin Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın getirileri ile birlikte değerlendirilerek ilgili kurumlarca etkin yönetilmesinin Türkiye'deki KOBİ'lere iç ve dış piyasalarda rekabet üstünlüğü sağlaması kaçınılmazdır. Bununla birlikte bu avantajlar ancak KOBİ'lere daha verimli ve kolaylaştırıcı bir iş ortamı yaratıldığında somutlaşacaktır.

Türkiye'nin Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'na uyum derecesi özellikle sanayisi daha gelişmiş olan AB ülkelerine kıyasla oldukça düşük düzeydedir.

Öncelikle Türkiye’de gelişmiş bir KOBİ envanteri mevcut değildir ki bu durum KOBİ’ler ile ilgili gerçek ve doğru veri toplamayı ve bu verileri değerlendirmeyi olanaksız kılmaktadır. Ayrıca bu nedenle yurt çapında etkin bir KOBİ izleme çalışması yapılamamaktadır. Örneğin her yıl yapılan Avrupa Küçük İşletmeler Yasası uygulama değerlendirmelerinde girişimcilik oranı, girişimciliğin bir fırsat olarak görülme oranı, girişimcilik eğitimlerine katılım oranı, Hangi bölgedeki KOBİ’lerin tam olarak ne gibi desteklere ihtiyaç duyduklarına ilişkin veriler henüz kesinlik kazanmamıştır. 2009 yılında yayınlanan “SBA Factsheet: Turkey” raporuna göre Türkiye’de girişimciliğin yaygınlaştırılması ile ilgili verilere bakıldığında girişimcilik gereksinimleri için fırsat oranlarında 2008 yılı AB ortalaması Türkiye ortalamasının yaklaşık beş katı kadardır. Bu da Türkiye’de girişimciliğin yaygınlaştırılması için henüz yeterince fırsat yaratılmadığının göstergesi olarak kabul edilebilir. İş kurmaya ilişkin maliyet ve zaman ölçümlerinde de Türkiye, Avrupa Küçük İşletmeler Yasası’na beklenen düzeyde uyumu henüz yakalayamamıştır. Zira Türkiye’de hala iş kapatmanın maliyeti toplam mülkün yüzde on beşine denk gelmekte ve iş kapatma süresi üç yılı geçmektedir. Ayrıca iş kurma maliyetleri AB ortalamasından yüksek olmakla birlikte finans kaynaklarına erişim problemi yaşayan KOBİ’lerin sayısı da AB ortalamasının iki katından fazladır.

Türkiye’nin Avrupa Küçük İşletmeler Yasası kapsamında değerlendirilebilecek başarılı uygulamaları da mevcuttur. KOSGEB’in yeni yatırımların ve girişimlerin ürünü olan KOBİ’lere sunduğu “Can Suyu” adı altındaki finans destekleri bu uygulamaların en güzel örneklerinden bir tanesidir. Ayrıca KOSGEB, nitelikli personel ihtiyacına ilişkin, yüksek öğrenim gören kişilerin istihdam edilmesini maaş destekleriyle teşvik etmektedir. Bunlara ek olarak yurt dışı piyasalara açılmak isteyen fakat bilgi birikimi yetersiz olan KOBİ’ler için ücretsiz danışmanlık hizmeti almalarını sağlamakta ve gerek sektörel gerekse mesleki eğitimler verebilmektedir. Bu bağlamda Türkiye’nin Avrupa Küçük İşletmeler Yasası’na uyum çalışmalarının devam ettiğini ne var ki bu çalışmaların KOBİ’lerce bilinirlik düzeyinin düşük olduğunu söylemek mümkündür. Zira Avrupa Küçük İşletmeler Yasası, KOBİ’lere yeterli desteklerin sağlanmasının yanında yeterli bilgilendirmenin de düzenli olarak gerçekleştirilmesini öngörmektedir.

İzmir ilindeki KOBİ'lerin Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'ndan yararlanabilme düzeyi incelendiğinde, öncelikle girişimciliğin yaygınlaştırılması ile ilgili çalışmaların KOBİ'lere henüz etki etmediği görülmektedir. Girişimciliğin kişisel bir yetenek olduğunu ama aynı zamanda geliştirilmeye açık olduğuna inanan İzmir KOBİ'lerinin büyük çoğunluğu girişimcilerin ihtiyaç duydukları iş kurma, yürütme, geliştirme ve yeni girişim ve yatırımlarda bulunmayı kapsayan temel girişimcilik eğitimlerinin yeterli düzeyde olmadığını düşünmektedirler. Ayrıca İzmir'de girişim kredisi kullanan KOBİ'lerin sayısı da oldukça düşüktür. Bu olanaktan yeterince yararlanamayan İzmir'deki girişimciler, düşük faizli ve uzun vadeli finansal desteklere ihtiyaç duymaktadırlar.

İflas eden girişimcilere ticari hayatta kalabilmelerine yönelik ikinci şans kapsamında iş ve işlemleri kolaylaştırıcı destek ve teşviklere de olumlu baktığı anlaşılmaktadır. Bu kapsamda atılacak adımların İzmir'de birçok girişimciyi tekrar iş dünyasına kazandıracağına inanılmaktadır.

Kamu alımlarında KOBİ'lere daha çok fırsat tanınması konusunda İzmir KOBİ'leri kendilerine ve/veya KOBİ dünyasına güvenememektedirler. Kamu ihalelerinde alacakları işleri layıkıyla yerine getiremeyeceklerini düşünen İzmir KOBİ'leri, bu konuda ilgili kurumlarca cesaretlendirici uygulamalara ihtiyaç duymaktadırlar.

KOBİ'lerin ulusal ve uluslar arası alanda daha etkin tanıtımının gerçekleştirilmesi için atılan adımlardan memnun olmayan İzmir KOBİ'leri, bu konuda faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının ve devlet organlarının daha kapsayıcı ve profesyonel hareket etmesini bununla birlikte söz konusu kurumların koordineli hareket etmesi gerektiğini düşünmektedirler. Anadolu'nun en batı noktasında dünyaya açılan kapısı konumunda olan İzmir'in limanlar bakımından daha etkin kullanılması gerektiğini ve buradaki KOBİ'lerin dış ticaret faaliyetlerine yönlendirilmesine, bu konuda bölgesel desteklerin ve teşviklerin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Gerek coğrafi konumu ve gerekse üretim yelpazesi

düşünüldüğünde İzmir KOBİ'leri için atılacak en önemli adımlardan birisi uluslararasılaşmanın yaygınlaştırılmasıdır.

İzmir'deki KOBİ'lerin büyük bir kısmının Avrupa Küçük İşletmeler Yasası hakkında her hangi bir fikre sahip olmadığı görülmektedir. Türkiye'nin de imzaladığı Yasa'nın KOBİ'lere sağladığı avantajlardan haberdar olmayan bu kesimin ilgili kurumlardan ihtiyaçların yönelik taleplerde bulunma bilinçleri de gelişmiş düzeyde değildir. Dolayısıyla kendi yağında kavrulmaya çalışan İzmir KOBİ'lerinin büyük bir kısmı ilerleyen süreçte Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın sağladığı avantajlardan yararlanan KOBİ'ler ile rekabet edemez konuma gelmesi kaçınılmazdır. Bu yüzden adil rekabet ortamının yaratılması için Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın uygulanmasının yanı sıra tanıtımının da yapılması gerekmektedir.

Sonuç olarak İzmir KOBİ'lerinin Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'ndan etkin biçimde yararlanamadığı açıktır. Bu konudaki en büyük sorumluluk KOSGEB, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve Dış Ticaret Müsteşarlığı başta olmak üzere KOBİ'lerle dolaylı ya da doğrudan ilgili diğer tüm devlet kuruluşlarına aittir. Bu zamana kadar Avrupa Küçük İşletmeler Yasası kapsamında KOBİ'lerin gelişimi, ulusal ve/veya uluslar arası rekabet ortamında güçlü birer aktör olabilmeleri için atılan adımların tam anlamıyla avantaja dönüşmesi bu adımların sürekliliğine bağlıdır. Ortaöğretimden başlayarak girişimcilik eğitimi ile yetişen bir toplumun serbest piyasa ekonomisi içerisinde edineceği rol ile iş ortamında sürekli cesaret kırıcı uygulamalarla karşılaşan bir toplumun oynayacağı rol arasında büyük farkların olması kaçınılmazdır. Bu gerçekten hareketle Avrupa Küçük İşletmeler Yasası'nın KOBİ'ler açısından en gelişmiş güncel fırsat olduğu bilinci ile uygulamalar başlatılmalı ve KOBİ'ler eğitici, cesaretlendirici, destekleyici, teşvik edici ve sahiplenici yaklaşımla motive edilmelidir. Bu yaklaşımın istihdama, iş hacmine, dış ticarete, inovasyona, genel ekonomik iyileşmeye katkısının önemli ölçüde yansıtacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

Kitaplar

- ARCHER, Clive. The European Union: Structure and Process, Biddles Co., 2000.
- BALKIR, Canan. Uluslararası Ekonomik Bütünleşme Kuram, Politika ve Uygulama AB ve Dünya Örnekleri, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2010
- BOZKURT, Enver. Avrupa Birliği Hukuku, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001.
- CANSIZ, Mehmet. Türkiye’de KOBİ’ler ve KOSGEB, DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, Yayın No: 2782, Ankara, 2008.
- CEM, İsmail. Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi, Can Yayınları, İstanbul, 1999.
- ÇETİN, Canan. Yeniden Yapılanma Girişimcilik Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi, Der Yayınları, İstanbul, 1996.
- DİNÇER, Ömer. Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası, 2.Baskı, Timaş Yayınları, İstanbul, 1992.
- DİVİTÇİOĞLU, Sencer. Asya Üretim Tarzı ve Osmanlı Toplumunu Marksist Üretim Tarzı Kavramı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2010.
- DYSON, Kenneth. Small and Medium Sized Enterprises, Routledge in association with the University of Bradford and Spicer Centre for Europe Ltd., 1990.
- EKİCİ, Yusuf. Ahilik, 3. Baskı Sistem Ofset, Ankara, 1991.
- GENÇ, Mehmet. Osmanlı İmparatorluğunda Devlet ve Ekonomi, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2009.
- KARATAŞ, Süleyman. Sanayileşme Sürecinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler, 2. Baskı, Veli Yayınları, İstanbul, 1991.
- KEPENEK, Yakup ve Nurhan Yentürk, Türkiye Ekonomisi, 12.Basım Remzi Kitabevi, İstanbul, 2001.
- MÜFTÜOĞLU, Tamer. Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler; Sorunlar ve Öneriler, 3.Baskı, Desen Ofset, Ankara, 1993.
- PARASIZ, İlker. Türkiye Ekonomisi, 1923’ten Günümüze İktisat ve İstikrar Politikaları, Ezgi Kitapevi Yayınları, Bursa 1998.
- SEVGİ, Cezmi. Sanayileşme Sürecinde Türkiye ve Sanayi Kuruluşlarının Alansal Dağılımı, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul, 1994.

SİNGER, Morris. The Economic Advance of Turkey, Ayyıldız Matbaası A.Ş., Ankara, 1977.

ŞAHİN, Hüseyin. Türkiye Ekonomisi Tarihsel Gelişimi-Bugünkü Durumu, 7. Basım, Ezgi Kitapevi, Bursa, 2002.

ŞAHİN, Hüseyin. Türkiye Ekonomisi, Ezgi Kitapevi, Bursa, 1995.

ŞİMŞEK, Muhittin. Ekonominin Lokomotifi KOBİ'lerin Olmazsa Olmazları, Alfa Yayınları, İstanbul, 2002.

TEKİNALP, Ünal. Avrupa birliği Hukuku, Beta Basım Dağıtım, İstanbul, 2000.

TOPRAK, Zafer. Türkiye'de Milli İktisat 1908 – 1918, Yurt Yayınları, Ankara, 1982

YENAL, Oktay. Cumhuriyetin İktisat Tarihi, Homer Kitapevi, 1. Basım İstanbul, 2003.

Makaleler

AKDEMİR, Ali. “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Ar-Ge Olanakları”, Anadolu Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi Cilt:8, Sayı 1-2, Eskişehir, 1990.

ALTIPARMAK, Aytekin. “Türkiye’de Cumhuriyetin İlk Yıllarında Müteşebbis Sınıfının Gelişimi”, <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c1s1/makale/c1s1m5.pdf> (09.12.2010)

ALTIPARMAK, Aytekin. “Türkiye’de Devletçilik Döneminde Özel Sektör Sanayinin Gelişimi”, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2002, Sayı 13.

AY, Sema Çınar. “Türkiye’deki KOBİ’lerin Finansman Sorunları”, Paradoks, Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi, yıl:4, sayı:1, 2008.

BAYTAR, Rana Atabay. “1950’li Yıllarda Hazırlanan Amerikan Yönlendirici Raporları: Barker Raporu”, <http://kaykusuz.tripod.com/id34.html> (09.12.2010)

BEYARSLAN, Ahmet. “Atatürk Döneminde Planlı Ekonomi”, Kayseri Üniversitesi Atatürk Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, No:1, Ankara, 1982.

ÇALIPINAR, Hatice ve Uğur Baç. “KOBİ’lerde İnovasyon Yapmayı Etkileyen Faktörler ve Bir Alan Araştırması”, Ege Akademik Bakış Dergisi, Sayı 7, 2007.

DOĞRU, Cem. “Osmanlı toplumunda Kapitalist – Girişimci Sınıfın ve İnsan Tipinin Oluşumunu Engelleyen Faktörler”, <http://e-dergi.atauni.edu.tr/index.php/SBED/article/viewFile/474/467> (09.12.2010)

EĞRİCAN, Nilüfer. “Türk Sanayinin Yapısal Sorunları ve Bilimsel/Sosyal Altyapı ile İlişkileri”, http://www.umtik2016.org/eski_kongreler/2000/tr/invited_speaker_t.pdf (09.12.2010)

ERSOY, Aksel. “Geçmişten günümüze Türkiye’de Ekonomik Kalkınma ve Beş Yıllık Kalkınma Planları”, http://www.cesran.org/index.php?option=com_content&view=article&id=212%3Ac-an-social-enterprises-respond-to-the-global-crisis-and-pave-the-way-to-a-better-future&Itemid=87&lang=tr (09.12.2010)

GÜLDİKEN, Nevzat. “Türkiye’de Sanayi-Teknoloji-KOBİ Politikalarına Eleştirel bir yaklaşım”, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, Cilt:7, Sayı 2, 2006.

GÜNÜĞUR, Haluk. “Avrupa Entegrasyonu”, Ekonomik Yaklaşım Dergisi, Cilt:4, Sayı:9, 1993.

İR AZ, Rıfat. “Küresel Rekabet Ortamında Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Ulusal Sosyo – Ekonomik Sisteme Katkıları Açısından Değerlendirilmesi”, [http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Rifaz İRAZ/223-236.pdf](http://www.sosyalbil.selcuk.edu.tr/sos_mak/makaleler/Rifaz_IRAZ/223-236.pdf) (09.12.2010)

İSLAMOĞLU, A. Hamdi. “Küçük İşletmelerin Toplumsal Özellikleri”, Pazarlama Dünyası Dergisi, 1992.

ÖZGEN, Hüseyin ve Doğan Selen. “Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Uluslararası Pazarlara Açılmada Karşılaştıkları Temel Yönetim Sorunları”, <http://www.nuveforum.net/715-isletme-bolumu/269283-kucuk-orta-olcekli-isletmelerin-uluslararasi-pazarlara-acilmada-karsilastiklari-temel-yonetim-sorunlari> (09.12.2010)

ÖZTÜRK, Nurettin. “Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi”, <http://sbe.dpu.edu.tr/7/43.pdf> (09.12.2010)

SOYAK, Alkan. “Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye Sanayi Politikası Üzerine Eleştirel Bir Yaklaşım”, TMMOB Ölçü Dergisi, Aralık 2005.

SOYAK, Alkan. “Türkiye’de İktisadi Planlama: DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI’ye İhtiyaç Var mı?”, Doğu Üniversitesi Dergisi, Sayı:2, 2003.

ŞENEL, Ö. Sezai. “Küçük Sanayi İşletmelerinin Sorunları ve Eskişehir’de Bir Uygulama”, Eskişehir Sanayi Odası Bülteni, Sayı 189, 1987.

ŞENSES, Fikret. “Unutulan Bir Toplumsal Amaç: Sanayileşme Ne oluyor Ne olmalı?”, <http://www.erc.metu.edu.tr/menu/series03/0301.pdf> (09.12.2010)

VARCAN, Nezih. “Küçük ve Orta Büyüklükteki Teşebbüslerden Bürokratik Yükün Kaldırılması”, Eskişehir A.Ü. İ.İ.B.F. Dergisi, Cilt:6. Sayı:1, 1988.

Tezler

ÇAKIR, Serap. “KOBİ’lerin Gelişimi Açısından Avrupa Entegrasyonu’nun Etkileri” Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Turizm İşletmeleri Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir, 2008.

MEMİŞ, Hasan. “Türkiye ve Avrupa Birliği’ndeki Küçük ve Orta Ölçekli İŞletmelerin Ekonomik Analizi”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Harran Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Şanlıurfa, 1998.

Raporlar ve AraŐtırmalar

AVRUPA KOMİSYONU, A Small Business Act for Europe Impact Assesment, Brüksel, 2008.

ERKAN, Yücel Eda. “Avrupa Birliği Küçük İŞletmeler Yasası Komisyon Bildirimi”, DTM, Ankara, 2008.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet Austria, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet Belgium, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet Bulgaria, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet Czech Republic, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet Cyprus, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet Denmark, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet Estonia, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet
Finland, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet
France, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet
Germany, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet
Greece, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet
Hungary, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet
Ireland, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet
Italy, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet
Latvia, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet
Lithuania, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet
Luxembourg, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet
Malta, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet Netherlands, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet Poland, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet Portugal, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet Romania, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet Slovakia, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet Slovenia, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet Spain, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet Sweden, Brüksel, 2009.

EUROPEAN COMMISSION ENTERPRISE AND INDUSTRY, SBA Factsheet UK, Brüksel, 2009.

EUROSTAT, “50 Years of the ECSC Treaty – Coal and Steel Statistics, 2002.

OECD, “Türkiye’deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Mevcut durum ve Politikalar”, 2002. <http://www.oecd.org/dataoecd/37/37/33705673.pdf> (09.12.2010)

OECD, “Türkiye’deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Mevcut durum ve Politikalar”, 2004

SCHUMAN, Robert. Schuman Deklarasyonu, http://europa.eu/abc/symbols/9-may/decl_en.htm (09.12.2010)

Screening Report Turkey, Chapter 20, Enterprise and Industry Policy, http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/turkey/screening_reports/screening_report_20_tr_internet_en.pdf (18.12.2010)

SPAACK, Paul Henri. Spaak Report, 1956

Resmi Belgeler

25997 Sayılı Resmi Gazete

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1963

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1968

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1973

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1979

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1985

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1990

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 1996

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 2001

DEVLET PLANLAMA TEŞKİLATI, Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı, Ankara, 2006

KOSGEB, 1993 Yılı Çalışma Programı, Ankara, 1993.

TREATY ESTABLISHING THE EUROPEAN COAL AND STEEL COMMUNITY, 1951.

TREATY OF MAASTRICHT, 1992.

İnternet Kaynakları

<http://www.europa.eu>

<http://www.osmanli-arsivi.blogspot.com>

<http://www.adanaorganize.org.tr>

<http://www.aesob.org.tr>

<http://www.ahilik.gen.tr>

<http://www.ekodialog.com>

<http://www.hurriyet.com.tr>

<http://www.ikv.org.tr>

<http://www.kobifinans.com.tr>

<http://www.subconturkey.com>

<http://www.mevzuatdergisi.com>

<http://www.tuik.gov.tr>

EKLER

Ek – 1 Avrupa Küçük İşletmeler Şartına Uyum Anketi

Ek – 2 Anketin Uygulandığı KOBİ'ler Listesi

EK -1

AVRUPA KÜÇÜK İŞLETMELER ŞARTINA UYUM ANKETİ

İşletmenin Adı.....

1 – İşletmenin hukuki statüsü nedir?

AŞ..... LTD..... ŞAHİS İŞLETMESİ.....KOLLEKTİF.....
KOMANDİT.....

2 – İşletme ne zaman kuruldu?.....

3 – İşletmenin bulunduğu yer neresidir?

OSB..... KSS..... TEKNOPARK..... SERBES
BÖLGE..... DİĞER.....

4 – İşletmede kaç kişi istihdam edilmektedir?

Beyaz Yaka..... Mavi Yaka.....

5 – İşletmenin ürettiği ürün / ürünler nelerdir?

Tüketim malı.....

Ara Malı / Yatırım Malı.....

6 – Üretim Alanı kaç metre karedir?.....

7 – Yıllık üretim kapasitesi ne kadardır?.....

8 – Kapasite kullanım oranı ne kadardır?.....

9 – 2009 yılı tahmini satış miktarınız nedir?.....

10 – İşletmede kaç bilgisayar vardır?

Üretim..... Muhasebe..... Tasarım..... İletişim..... Araştırma.....
Diğer.....

11 – e – iş modellerinden hangilerini kullanıyorsunuz?(örn: ERP, SAP, vs).....

12 – Web sayfanız var mı?

Evet..... Hayır.....

13 – e – ticaret yapıyor musunuz?

Evet.....

Hayır.....

14 – Resmi kurumlara online erişim düzeyinden memnun musunuz?

Memnun.....

Memnun değil.....

Fikri Yok.....

15 –Mali teşvik, vergisel indirim ve muafiyetlerinden faydalaniyor musunuz?.....

Evet.....

Hayır.....

Fikrim Yok.....

16 - Teknolojik kapasitenizin gelişimi yönünde resmi kurumlardan aldığınız desteklerden memnun musunuz? Neden evet / Neden Hayır?

.....
.....
.....

17 - İnovasyon yeteneğinizin geliştirilmesi için ihtiyacınız olan destekler nelerdir?

.....
.....
.....

18 – İhracat Yapıyor musunuz?

Komisyoncu aracılığı ile.....
Yapmıyor.....

Doğrudan İhracat.....

Dolaylı İhracat.....

İhracat

19 – İhracat ürünlerini hangi statüde satıyorsunuz? Kendi markası ile..... Müşterinin markası ile.....

Kendi markası ile.....

Müşterinin markası ile.....

20 – İlk kuruluşunuzda girişim kredisi kullandınız mı? Evet.....

Evet.....

Hayır.....

21 – Ne tür krediler kullanıyorsunuz?

İşletme Kredisi.....

Yatırım Kredisi.....

İhracat Kredisi.....

Kredi

Kullanmıyor.....

22 – Mevcut KOBİ Tanımlamasını doğru buluyor musunuz? Neden?

.....
.....
.....
.....

23 – Sizce girişimcilik kişisel bir yetenek mi yoksa eğitimle geliştirilebilir mi? Milli eğitim müfredatında girişimcilik ile ilgili dersler olması girişimciliğin yaygınlaştırılması konusunda faydalı olur mu?

.....
.....

.....
.....
24 – Mevcut KOBİ uygulamaları içinde girişimcilere ihtiyaç duydukları temel eğitimlere yeterince yer veriliyor mu?

.....
.....
.....
.....

25 – Becerilerinizi geliştirmeye yönelik eğitimlerden yararlanıyor musunuz?

.....
.....
.....

26 – İflas eden işletmelerin bazı teşvik ve kolaylıklarla tekrar ekonomiye kazandırılması gerektiğini düşünüyor musunuz? Neden?

.....
.....
.....
.....

27 – Genel olarak KOBİ’lerin kamu alımlarında pozitif ayrımcılığa tabi tutulması halinde, bu fırsattan yararlanabilecek güçleri olduğunu düşünüyor musunuz?

.....
.....
.....
.....

28 – Avrupa Küçük İşletmeler Yasası hakkında bilginiz var mı?

.....
.....
.....
.....

EK – 2**Anketin Uygulandığı KOBİ'ler Listesi**

Polat Giyim	Öğretmen Tahir Tunca Cad. 157. Sok. Kemalpaşa / İzmir	0 232 878 9578
Doğan Çelik Makine San ve Tic. A.Ş.	Ataturk Organize Sanayi Bölgesi 10021 Sokak No:23 Cıgılı / İzmir	0 232 376 7981
Vansan Makine Sanayi	10035 Sok. No:10 A.O.S.B. Çiğli /İzmir	0 232 376 7650
Löher Asansör Sanayi ve Ticaret A.Ş.	10002 Sok. No:19 A.O.S.B. Çiğli / İzmir	0 232 376 7125
Yüksel Sevinç Tekstil Ltd. Şti.	Fatih Mah. Camlik Sok. No:56 Sarnic-Gaziemir, Gaziemir, İzmir	0 232 281 6622
Hanedan Gelinlik Sarayı	Yeşillik Cad. No: 427 Karabağlar / İzmir	0 232 237 98 49
Emotex İş Elbiseleri	4170 Sok. No:12 Karabağlar / İzmir	0 532 403 1948
Ataneks Tekstil	Yeşillik Cad. No:35 Karabağlar / İzmir	0 232 264 1412
Ozan Personel Giyim	Anafartalar Cad. Hamza Rüstem Pasajı No: 150/22 Kemeraltı / İzmir	0 232 483 6025
Ege Tekstil	745/6 Sok. No:18 MTK sitesi Çamdibi / İzmir	0 232 431 0321
Kantarcı Tekstil	Kestelli Çarşısı No:130 Kat:2 Kestelli/ İzmir	0 232 489 0322
Çelsan Plastik	5806/2 Sok. No:12 Karabağlar / İzmir	0 232 237 49 55
Sandalyeci A.Ş.	Yeşillik Cad. No:457 35400 Karabağlar / İzmir	0 232 264 0010
Doğrucan Mobilya	4076 Sok. No:13 Yeşilova / İzmir	0 232 461 6322
Lucente Mobilya	İbrahim Turan Cad. No:161 Menderes / İzmir	0 232 7782 6464
Özdağ Mobilya	626/3 Sok. No:12 Şirinyer / İzmir	0 232 237 9786
Cascade Mobilya	Yunus Emre Mah. Yeşillik Cad. No: 418	0 232 253 1600
Monyap Mobilya	629 / 7 Sok. No:11 Karabağlar / İzmir	0 232 254 0406
Uluç Mobilya	4042 Sok. No:13 – 15 Karabağlar / İzmir	0 232 237 7601
Avizeci Aydınlatma	Yeşillik Cad. No:261 Karabağlar / İzmir	0 232 254 0028
Daysan Dekorasyon	625 Sok. No: 4 Şirinyer / İzmir	0 232 237 1700
Hacegan Sofrası	Menderes Cad. No:52 Buca / İzmir	0 232 426 9596
Heykel Pide	Menderes Cad. No:16 Buca / İzmir	0 232 420 0513
Mantı ve Ev Yemekleri	Kazım Dirik Mah. 160. Sok. No:20 Bornova / İzmir	0 232 388 3662
Sini Köşk Restoran	Uğur Mumcu Cad. No:53 Buca / İzmir	0 232 420 4444
Cafe Du Fiesta	Kıbrıs Şehitleri Cad. No:48/7 Alsancak / İzmir	0 232 465 1359
Mepol Gıda	6170 Sook. No:11 / 25 Menaş İş Merkezi Işıkkent / İzmir	0 232 472 0170
Kayalar Şekerleme	613/2 Sok. No:1 Manavkuyu / İzmir	0 232 348 4640
Semsan Makine ve Yedek Parça	153 Sok. No:3 Blok Z-11 Erim 1 Merkez / İzmir	0 232 436 4045
Soyberg Makine Sanayi	Yeşillik Cad. 5945 Sok. No:10 Karabağlar / İzmir	0 232 237 2083
Çözüm Mutfak Sanayi	10015 Sok. No:13 A.O.S.B. İzmir	0 232 376 7276
İzsüt Besicilik	Okul Sok. No:11 Arıbaşı Köyü Bayındır / İzmir	
Ankaralı Kuruyemiş	1202/6 Sok. No:11 Toptancılar Çarşısı Yenişehir / İzmir	0 232 469 1161

Onur Kuruyemiş	1202 /6 Sok. No:2-3 Gıda arşısı Yenişehir / İzmır	0 232 433 5302
Kule Sucukları	1202/7 Sok. No:14 Gıda arşısı Yenişehir / İzmır	0 232 449 0347
Sart Reklam	1201 Sok. No:1-G Batı İş Merkezi Yenişehir / İzmır	0 232 4588929
İnceoğlu Ekmek ve Unlu Mamuller	Uğur Mumcu Cad. No:80 Buca / İzmır	0 232 487 1392
Otel Vesta Turizm	1475 Sok. No:3 Liman / Alsancak / İzmır	0 232 421 5609
İzmır Palas Otel Turizm	Atatürk Cad. 35210 İzmır	0 232 465 0030
Kordon Otel	1377 Sok. No:9 Alsancak / İzmır	0 232 464 6493
Hotel İsmira	Gazi Osman Paşa Bulvarı No:28 Alsancak – İzmır	0 232 445 6071
Sarp Tekstil	Kemalpaşa Cad. No:74 Pınarbaşı / İzmır	0 232 479 2400
Bortar Catering	6089 Sok. No:2 Işikkent / İzmır	0 232 436 1920
Nurelik Kalıp Press	10006 Sok. No:76 A.O.S.B. ığlı / İzmır	0 232 376 7573
Sağlam Makine ve Yedek Parça	Kemalpaşa Cad. No:12 MTK Çamdibi / İzmır	0 232 431 0171
Altın Süt Ür¼nleri	Zeki Öktaş Cad. No:85 Ayrancılar, Torbalı / İzmır	0 232 854 6518
Uak İş Giyim	Yeşillik Cad. No:206 Karabağlar / İzmır	0 232 254 1298